

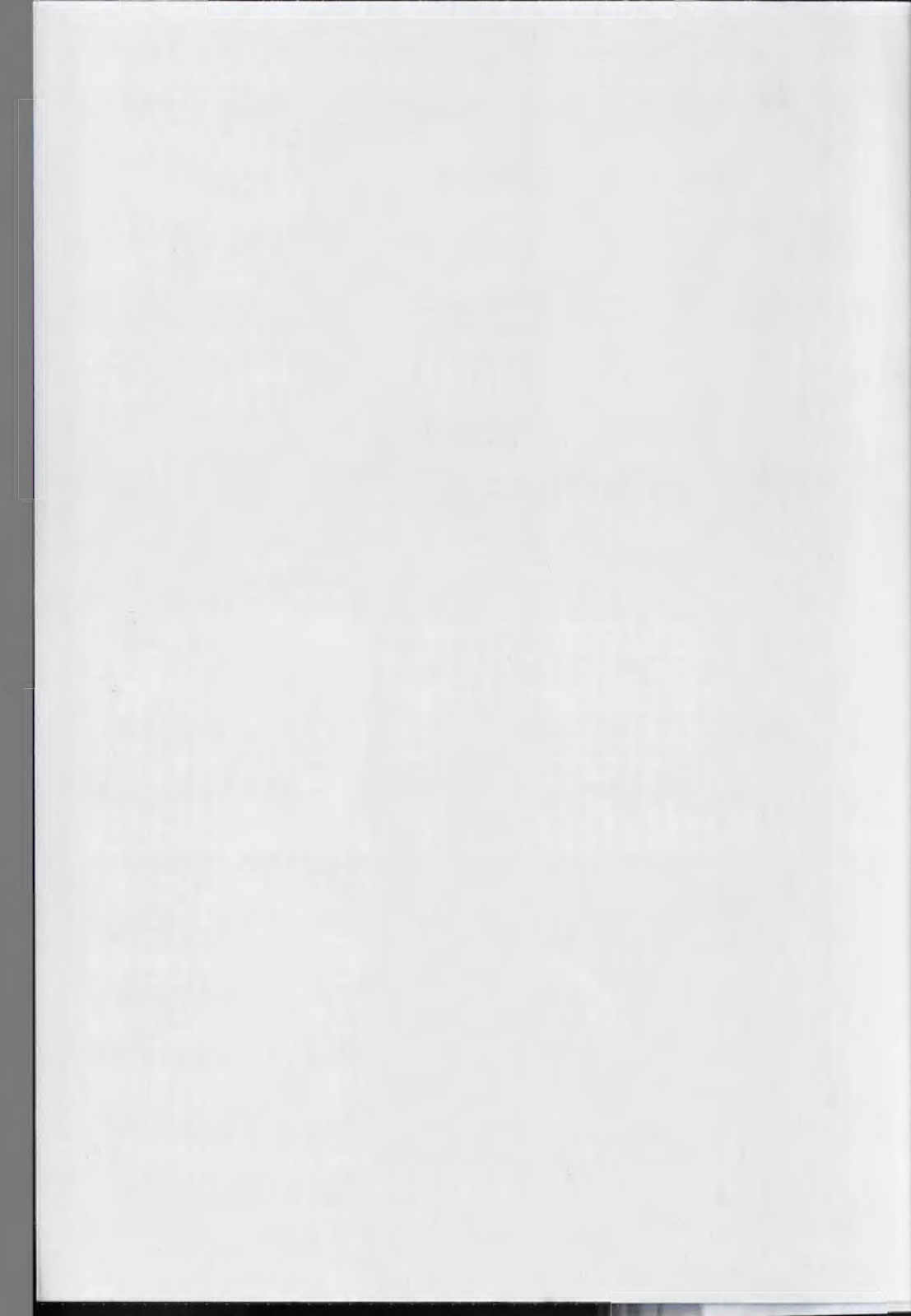
Sverige- information och kultur- samarbete

BETÄNKANDE av utredningen
om de statliga insatserna
inom Sverigeinformationen och
kulturutbytet med utlandet

SOU

1988: 9

SOU
1988:9 B

Statens offentliga utredningar
1988:9
Utrikesdepartementet

Sverigeinformation och kultursamarbete

Betänkande avgivet av
Utredningen om de statliga insatserna inom
Sverigeinformationen och kulturutbytet med utlandet
Stockholm 1988

Beställningsadress:
Allmänna Förlaget
Kundtjänst
106 47 STOCKHOLM
Tel: 08/739 96 30

Allmänna Förlagets bokhandel:
Informationsbokhandeln
Malmorgsgatan 5, Stockholm

Beställare som är berättigade till remissexemplar
eller friexemplar kan beställa sådana under adress:

Regeringskansliets förvaltningskontor
SOU-förrådet
103 33 Stockholm
Tel. 08/763 23 20 Telefontid 8.10—12.00 (externt och internt)
08/763 10 05 12.00—16.00 (endast internt)

ISBN 91-38-10124-6
ISSN 0375-250X

Omslag Leif Thollander
Svenskt Tryck Stockholm 1988 812065

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING.....	11
---------------------	----

Bakgrund

1	UTREDNINGENS UPPDRAG.....	36
2	TIDIGARE UTREDNINGAR.....	39
2.1	Utredningar före 1977.....	39
2.2	Utredningen om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet (SIK-utredningen).....	40
2.3	Utredningen om kommersiell information till utlandet (KUL-utredningen).....	45
3	AKTUELLA UTREDNINGAR I NORDEN.....	48
3.1	Norge.....	48
3.2	Danmark.....	50
3.3	Finland.....	53
4	NUVARANDE ORGANISATION OCH RESURSER.....	57
5	REDOVISNING AV ENKÄTSVAR OCH KARTLÄGGNINGAR.....	68
5.1	Utrikesdepartementet.....	68
5.2	Övriga departement.....	77
5.3	Utlandsmyndigheterna.....	84
5.4	Svenska institutet.....	97
5.5	Statens kulturråd.....	124
5.6	Vissa kulturinstitutioner.....	131

5.7	Konstnärsgörningarna.....	170
5.8	Sveriges turistråd.....	174
5.9	Sveriges exportråd.....	180
5.10	Ingenjörsvetenskapsakademien.....	191
5.11	Sveriges tekniska attachéer.....	199
5.12	Universitets- och högskoleämbetet.....	202
5.13	Enskilda organ inom området Sverigeinformation.....	210

Överväganden och förslag

6	SVERIGE I VÄRLDEN - VÄRLDEN I SVERIGE.....	215
7	SVERIGEINFORMATIONENS OCH KULTURSAMARBETETS GEOGRAFISKA INRIKTNING.....	229
7.1	Förslagen i SIK-propositionen.....	229
7.2	Allmänna överväganden.....	241
7.3	Europa.....	245
7.4	Kulturattachéverksamheten.....	249
8	SVERIGEINFORMATION.....	256
8.1	Motiven för statlig Sverigeinformation.....	256
8.2	Allmänt om struktur och ansvarsfördelning.....	259
8.3	Utrikesdepartementet.....	262
8.4	Utlandsmyndigheterna.....	266
8.5	Svenska institutet.....	272
8.6	Relationerna mellan utrikesdepartementet, utlandsmyndigheterna och Svenska institutet.....	276
8.7	Sveriges exportråd och Sveriges turistråd.....	283
8.8	Samarbetet mellan Svenska institutet, Sveriges exportråd och Sveriges turistråd.....	285
8.9	Övriga departement.....	294
8.10	Sverigeinformationen och vissa publikationer.....	298

9	KULTURSAMARBETE.....	302
9.1	Principiella utgångspunkter.....	302
9.2	Motiven för internationellt kultursamarbete.....	302
9.3	Syftet med statens stöd till kulturutbyte.....	309
9.4	Formerna för kultursamarbete och erfarenhetsutbyte....	310
9.5	Resurser för kultursamarbete.....	318
10	UTBILDNING OCH FORSKNING.....	325
10.1	Motiven för internationellt utbyte inom utbildning och forskning.....	325
10.2	Översiktlig nulägesbeskrivning.....	325
10.3	Allmänna överväganden.....	334
10.4	Svenska institutet.....	337
10.5	Svenskundervisningen.....	339
11	VISSA SPECIALFRÅGOR.....	347
11.1	Större projekt, världsutställningar och kongresser....	347
11.2	Kultur och turism.....	354
11.3	Näringslivsstöd till kulturutbytesverksamhet.....	358
11.4	Informationsteknologins roll.....	361
12	EKONOMISK SAMMANSTÄLLNING.....	366

Särskilt yttrande av utredningens sakkunniga Bo
Leander och Kjell Nyman.....376

Bilagor

1.	Direktiven	382
2.	Förteckning över Sveriges lönade utlandsmyndig- heter samt ackrediteringar för de Stockholms- baserade ambassadörerna per den 1 januari 1988.....	387
3.	Förteckning över specialattachéer (september 1986).....	389
4.	Förteckning över viktigare internationella organisationer med vilka fackdepartementen har kontakter.....	392
5.	Utredningens enkät till utlandsmyndigheterna.....	396
6.	Förteckning över särskilda rapporter.....	399

Till statsrådet och chefen för utrikesdepartementet

Sedan chefen för utrikesdepartementet, statsrådet Sten Andersson, efter samråd med statsrådet Gradin, chefen för utbildningsdepartementet, statsrådet Bodström, statsrådet Göransson och statsrådet Lönnqvist, föreslagit direktiv till en översyn av de statliga insatserna inom det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet bemyndigade regeringen genom beslut den 11 december 1986 chefen för utrikesdepartementet att tillkalla en särskild utredare. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade chefen för utrikesdepartementet från den 7 januari 1987 såsom utredare direktören för statens kulturråd Göran Löfdahl.

Till sakkunniga i utredningen förordnades departementsrådet i utbildningsdepartementet Ernst Erik Ehnmark, departementsrådet i utrikesdepartementet Bo Leander, kanslirådet, sedermera ministern i utrikesdepartementet Dag Sebastian Ahlander och kanslirådet i jordbruksdepartementet Kjell Nyman.

Utredningen har antagit namnet Utredningen om de statliga insatserna inom Sverigeinformation och kulturutbytet med utlandet (IKU-utredningen).

Sekreterare i utredningen har varit departementssekreteraren i utbildningsdepartementet Anita Jonsson och departementssekreteraren i utrikesdepartementet Michael Odevall. Birgitta Eriksson, utrikesdepartementet, har varit utredningens assistent.

På utredningens uppdrag har redaktör Peter Almerud, fil.lic. Staffan Kjellmor, byrådirektören i kommerskollegium Marianne Laanatza, fil. lic. Yngve Lindung, departementssekreteraren i utbildningsdepartementet Brita Lundh, byrådirektören i statens

kulturråd Sten Månsson, departementssekreteraren i utbildningsdepartementet Gunnel Stenqvist samt kanslichefen för humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet Björn Thomasson utfört särskilda uppgifter.

Utredningen har för kartläggningen av Sverigeinformationen och kulturutbytet med utlandet gjort enkäter hos och haft överläggningar med ca 40 myndigheter, institutioner, organisationer och enskilda. En enkät har tillställts samtliga lönade utlandsmyndigheter.

Utredningen har haft nio sammanträden med de sakkunniga.

Utredningen har haft överläggningar med utredningarna i utrikesdepartementet om Sveriges deltagande i världsutställningar samt om ökat samarbete på kulturområdet med u-länder, utredningen om presstjänstens ställning och uppgifter inom utrikesförvaltningen (UD 1987:04), utredningen om utrikesförvaltningens inriktning och organisation (UD 1987:07) samt med utredningen om informationsverksamheten inom utvecklingssamarbetet med u-länderna.

Utredningen har avgett ett remissyttrande över betänkandet Kultursamarbete med u-länder (Ds UD 1987:2) av utredningen om ökat samarbete på kulturområdet med u-länder.

Utredaren har inom ramen för det nordiska samarbetet på kulturområdet företagit resor inom Norden samt till Frankrike, Portugal, Spanien och Förbundsrepubliken Tyskland. Utredningssekreteraren Jonsson har företagit resor till Finland, Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland och USA. Utredningssekreteraren Odevall har företagit resor till Argentina, Brasilien, Sovjetunionen, Förbundsrepubliken Tyskland och USA.

Utredningen har tidigare avgett två delbetänkanden, nämligen Sverigeinformationen och vissa publikationer (SOU 1987:49) och Sverigebilder - 17 svenskar ser på Sverige (SOU 1987:57).

Utredningen om de statliga insatserna inom Sverigeinformationen och kulturutbytet med utlandet får härmed överlämna betänkandet Sverigeinformation och kultursamarbete. Utredningens uppdrag är därmed slutfört.

Särskilt yttrande har avgivits av utredningens sakkunniga Bo Leander och Kjell Nyman.

Sammanfattning på engelska publiceras separat.

Stockholm i maj 1988

Göran Löfdahl

/Anita Jonsson
Michael Odevall

1. The first part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

2. The second part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

3. The third part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

4. The fourth part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

5. The fifth part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

6. The sixth part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

7. The seventh part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

8. The eighth part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

9. The ninth part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

10. The tenth part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

11. The eleventh part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

12. The twelfth part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

13. The thirteenth part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

14. The fourteenth part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

15. The fifteenth part of the paper discusses the importance of the study of the history of the English language.

SAMMANFATTNING

Bakgrund

1. Utredningens uppdrag

Utredningens uppgift har varit att kartlägga hur de av riksdagen år 1979 fastlagda riktlinjerna för det allmänna informations- och kulturutbytet med utlandet har tillämpats i praktiken. Utredningen har också haft till uppgift att kartlägga hur Sverigeinformationen inom övriga områden hittills fungerat. Utredningen skulle mot den bakgrunden belysa framtida behov samt lämna förslag till en effektivare resursanvändning genom omprioriteringar och omdisponeringar av tillgängliga resurser.

Utredningen har gjort utförliga kartläggningar inom berörda områden på grundval av enkäter, möten och intervjuer.

Utredningen har också samrått med andra utredningar inom angränsande områden, såsom utredningen om ökat samarbete på kulturområdet med u-länder, utredningen om presstjänstens ställning och uppgifter inom utrikesförvaltningen, utredningen om utrikesförvaltningens inriktning och organisation, översynen av informationsverksamheten inom utvecklingssamarbetet med u-länderna samt utredningen om probleminventering och förslag rörande svenskt deltagande i världsutställningar.

2. Tidigare utredningar

I detta avsnitt redovisas olika utredningsarbeten som ägt rum under de senaste 30 åren, och statsmakternas ställningstaganden till dessa.

Upplyningsberedningen tillsattes år 1962 och inom ramen för beredningens arbete bildades ett informationskollegium (Kollegiet för Sverigeinformation), som svarade för den praktiska samordningen av informationsverksamheten. Vid remissbehandlingen av upplyningsberedningens betänkande Reorganisation av utlandsinformationen framfördes tankar om Svenska institutet som samordnande organ för utlandsinformation och kulturutbyte. En särskild utredning om Svenska institutet fick därför i uppdrag att precisera och konkretisera institutets arbetsuppgifter. 1970 omvandlades Svenska institutet till en statlig stiftelse med uppgifter inom Sverigeinformationen och erfarenhetsutbytet med utlandet samt kompletterande och samordnande insatser inom kultur- och utbildningsområdena. För den export- och turismfrämjande verksamheten ansvarade Sveriges Allmänna Exportförening som 1972 ombildades till Sveriges exportråd och Svenska Turisttrafikförbundet som 1975 ombildades till Sveriges turistråd. I samband med tillkomsten av Sveriges exportråd upplöstes Kollegiet för Sverigeinformation.

1977 tillkallades en särskild utredare med uppdrag att utreda frågan om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet (SIK-utredningen). Utredningens förslag presenterades i betänkandet Kultur och information över gränserna (SOU 1978:56). I propositionen 1978/79:147 om informations- och kulturutbytet med utlandet lämnade regeringen förslag inom detta område, som i huvudsak byggde på SIK-utredningens förslag. I propositionen slogs fast att den statligt finansierade informationsverksamheten främst har en kompletterande uppgift och att den huvudsakligen syftar till att tillgodose utlandets spontana efterfrågan på allmän information om Sverige. Totalt beräknades genom förslagen i propositionen en uppräkning av medlen till informations- och kulturutbytet med 9 520 000 kr., varav 5 590 000 kr. tillfördes Svenska institutet. Härigenom gavs institutet möjlighet att effektivare kunna fullgöra en servicefunktion för utlandsmyndigheter, departement, myndigheter, institutioner, organisationer och folkrörelser i Sverige.

I propositionen meddelades att utrikesdepartementet avsåg att ta initiativ till ett informellt regelbundet samråd mellan de olika centrala organen inom områdena allmän, exportfrämjande och turismfrämjande information. Principen att verksamhet med olika syften skall ha olika huvudmän borde emellertid inte rubbas.

När det gäller frågan om det internationella kulturutbytet framhölls i propositionen att samhällets stöd till utbyte inom utbildning, forskning och kultur bör grundas på principen att utbytets innehåll och inriktning skall fritt bestämmas av de institutioner, organisationer och enskilda som verkar inom dessa områden. Syftet med de statliga stödåtgärderna bör vara att underlätta och stimulera samarbetet över gränserna genom att bidra till att ekonomiska och tekniska hinder övervinns. Det svenska kulturutbytet med utlandet borde följaktligen även fortsättningsvis löpa fritt från kulturavtal på regeringsnivå med enskilda länder.

I propositionen föreslogs förstärkningar av vissa kulturinstitutioners/organisationers resurser för internationellt kulturutbyte.

I propositionen underströks att statens kulturråd och Svenska institutet bör ha ett gemensamt ansvar för stöd till det internationella utbytet inom alla sektioner av kulturlivet. Kulturrådet fick särskilt ansvar för bidragsgivningen till projekt där kontakter redan har etablerats och endast ekonomiskt stöd behövs. Svenska institutet har ett särskilt ansvar att bistå institutioner, organisationer och grupper inom kulturområdet i fråga om kulturutbyte som kräver annan medverkan än ekonomiska bidrag. Det kan gälla förhandlingar eller teknisk samverkan.

1979 uppdrog regeringen till en särskild utredningsman att närmare behandla den kommersiella och turistinriktade informationen. I utredningens betänkande Handelsfrämjande information

framhölls att företagens arbete underlättas om det i utlandet finns kunskaper om Sverige, om svensk ekonomi, teknik och arbetsmarknad m. m., som stimulerar intresset för affärsförbindelser med Sverige och svenska företag.

3. Aktuella utredningar i Norden

I såväl Danmark och Norge som Finland har under senare tid utredningar arbetat inom området informations- och kulturutbyte.

I Danmark presenterades 1987 förslag angående det danska kultur- och informationsutbytet i rapporten Betaenkning om kultur-eksport. Utredningen konstaterar att det saknas två ting inom detta område, nämligen en väl fungerande statlig organisation och finansiella resurser. Utredningen föreslår en samordning av insatserna inom informations- och kulturutbytet med utlandet genom skapande av ett kontaktorgan bestående av representanter från de berörda ministerierna, nämligen utrikes-, kultur- och undervisningsministerierna samt tre personer utanför regeringskansliet. Denna organisation påminner om upplysningsberedningens förslag till organisation av Sverigeinformationen i slutet av 1960-talet. Härutöver föreslår utredningen en ökning av resurserna för informations- och kulturutbyte med 33 850 000 danska kronor årligen. Vidare föreslår utredningen att tio kulturattachéer inrättas under en försöksperiod på fem år.

I Norge arbetade under perioden 1981-1985 en utredning för att se över Norges officiella kultursamarbete med utlandet. Utredningen föreslog att ansvaret för detta skulle läggas på en fond för internationellt kultursamarbete samt att fonden skulle disponera 40 miljoner norska kronor årligen. Den norska regeringen biträdde inte utredningens förslag om inrättande av en särskild fond. Regeringen ansåg emellertid att medlen till informations- och kulturutbyte successivt bör öka och att samarbetet mellan de existerande organen måste stärkas.

I Finland har en särskild arbetsgrupp arbetat under hösten 1987 med att utreda bilden av Finland utomlands och möjligheterna att stärka Finlandsbilden på landets viktigaste exportmarknader. Utredningen föreslår bl. a. att en särskild delegation på hög nivå inrättas med uppgift att utveckla de export- och turismfrämjande verksamheterna samt de kulturella förbindelserna med utlandet. Vidare förutser utredningen kraftiga ökningsar av resurserna.

4. Nuvarande resurser och organisation för de statliga insatserna för kultur- och informationsutbytet med utlandet

Statliga medel för kultur- och informationsutbytet med utlandet finns upptagna i första hand under utrikesdepartementets och utbildningsdepartementets huvudtitlar. Jordbruksdepartementet och industridepartementet berörs också eftersom Sveriges turistråd resp. styrelsen för teknisk utveckling hör till dessa departements verksamhetsområden.

Inom området Sverigeinformation har Svenska institutet huvudansvar för att sprida kännedom i utlandet om svenskt samhälls- och kulturliv. Innehåll och inriktning bestäms både av utlandets efterfrågan på information om Sverige och svenska samhällsförhållanden - ofta framförd via de svenska utlandsmyndigheterna - och av önskemål från myndigheter, institutioner och organisationer i Sverige. Utrikesdepartementets informationsbyrå fördelar medel till utlandsmyndigheternas verksamhet inom Sverigeinformation och kulturutbyte genom de s. k. A- och B-anlagen. Informationsbyrån disponerar också vissa medel för informationssatsningar på särskilda regioner samt ger bidrag till tidskrifterna Sweden Now, Ambio och Inside Sweden. Via anslaget Övrig information om Sverige i utlandet erhåller Svensk-Internationella Pressbyrå och Ingenjörsvetenskapsakademien stöd.

Den handelsfrämjande verksamheten handhas av Sveriges exportråd och den turismfrämjande verksamheten av Sveriges turistråd. Sveriges tekniska attachéers huvuduppgift är att förmedla information till Sverige om teknisk och vetenskaplig utveckling i utlandet.

Under utrikesdepartementet finns också ett särskilt anslag till Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet.

Inom kultursamarbetet har Svenska institutet och statens kulturråd ett gemensamt ansvar att ge bidrag för kulturutbyte inom alla konstområden. Statens kulturråd ger bidrag dels till internationella organisationers svenska sektioner dels till bl. a. regionala institutioner, fria grupper eller amatör-ensembler samt deltar i det kulturpolitiska erfarenhetsutbytet. Anslag för kulturutbyte som kräver förhandlingar, teknisk samverkan och/eller särskilda initiativ finns hos Svenska institutet. För de större kulturinstitutionerna är internationella kontakter ett naturligt inslag i verksamheten och medel för detta finns inom deras ordinarie budgetar. Eftersom de egna resurserna oftast är otillräckliga vänder sig de större institutionerna till Svenska institutet och statens kulturråd och ibland också till utbildnings- och utrikesdepartementen med begäran om bidrag.

Utbildningsdepartementet fördelar vissa bidrag till internationella kongresser inom utbildning, forskning och kultur. Via departementet ges också bidrag till bl. a. folkrörelsernas internationella kulturkontakter och de svenska instituten inom kultur och forskning i Rom, Athen och Istanbul samt till bilateralt nordiskt kultursamarbete.

Inom området utbildning och forskning har Svenska institutet till uppgift att främja utbytet mellan Sverige och utlandet samt att främja undervisning i svenska som främmande språk i utlandet. Svenska institutet erhåller för denna verksamhet

medel från utrikesdepartementet dels under ordinarie anslag dels under anslag för u-landsverksamhet samt från utbildningsdepartementet.

Universitets- och högskoleämbetet disponerar särskilda medel för högskolans internationalisering. För internationellt utbyte på skolans område disponerar skolöverstyrelsen vissa medel.

Enligt de beräkningar som utredningen gjort uppgår de sammanlagda statliga insatserna för att i vid bemärkelse främja Sverige i utlandet till ca 440 milj. kr. I detta inkluderas då statens stöd till kultur- och erfarenhetsutbyte, Svenska institutet, utrikesdepartementets press- och informationsenhet, Sveriges Riksradios program för utlandet, Sveriges exportråd, Sveriges turistråd (den del som vänder sig till utlandsmarknaden), Ingenjörsvetenskapsakademien och Sveriges tekniska attachéer.

Totalsumman för de statliga insatserna för Sverigeinformation och kulturutbyte såsom området definierats i utredningens direktiv uppgår till ca 210 milj. kr. Se vidare tabllån på sid. 66-67.

5. Redovisning av enkätsvar och kartläggningar

Utredningen har genom enkäter och möten gjort kartläggningar av verksamheten vid de myndigheter, institutioner och organisationer, som disponerar statliga medel för Sverigeinformation och kulturutbyte. Utredningen har särskilt velat belysa innehållet i dessa organs internationella verksamhet samt de medel som de disponerar för denna. I detta sammanhang har det varit av särskilt intresse att redovisa anslagsutvecklingen sedan SIK-propositionen lades fram 1979. Vidare har utredningen velat ta del av de erfarenheter, som de inblandade organen har av

rådande situation både när det gäller organisation, ansvarsfördelning och resurser.

De organ som på detta sätt behandlas i avsnitt 5 är utrikesdepartementet, övriga departement, utlandsmyndigheterna, Svenska institutet, statens kulturråd, vissa kulturinstitutioner, konstnärsorganisationerna, Sveriges turistråd, Sveriges exportråd, Ingenjörsvetenskapsakademien, Sveriges tekniska attachéer, universitets- och högskoleämbetet samt vissa mindre enskilda organ inom området Sverigeinformation.

Överväganden och förslag

6. Sverige i världen - världen i Sverige

Omvärldens bilder av Sverige är ett ämne som alltid väcker stort intresse. Sverigebilderna är betydelsefulla för att de på gott och ont blir en del av vår egen självförståelse och av den allmänna debatten om samhällets utveckling och villkor. Detta bekräftas också i de uppsatser av sjutton svenskar, som utredningen låtit publicera i rapporten Sverigebilder (SOU 1987:57).

Sverige är ett litet land och det finns en risk för att vi överskattar omvärldens intresse för oss. Men i den mån det förekommer Sverigebilder i andra länder kan de vara av de mest skiftande slag. Olika bedömare präglas ofta av sina ideologiska positioner; säg mig vad Du ser och jag säger Dig var Du står. Det ökande svenska intresset för andras bild av vårt samhälle är en naturlig följd av den internationalisering som präglat den svenska samhällsutvecklingen alltsedan andra världskriget.

I grunden är det händelser i Sverige som ytterst avgör bilderna av Sverige. Omvärldens bilder reflekterar vad som sker antingen det gäller u-båtskränkningar av våra kuster, Nobelfester, mot-

ståndet mot löntagarfonder, våra låga arbetslöshetssiffror, händelser i kungafamiliens liv, vårt bistånd till u-länder, det uppklarade mordet på vår statsminister, de beslutsamma miljöinsatserna eller vapenaffärerna.

Bilden av Sverige skapas med utgångspunkt från den demokratiska mångfalden. Därför bör det vara en viktig uppgift för statsmakterna att ge förutsättningar för ett fritt och intensivt kunskaps- och informationsutbyte med andra länder. Främjandet av kulturutbyte är också ett synnerligen viktigt inslag i strävandena att göra Sverige känt, liksom att ge svenskar möjligheter att studera och forska utomlands och omvänt. En aktiv internationell politik och den bild den ger av Sverige bidrar till vår självrespekt och identitet.

Sverigeinformation och kulturutbyte är emellertid bara en del av de olika Sverigebilder som förmedlas till omvärlden. Det är viktigt att komma ihåg att kontaktytan till omvärlden är mycket bred och mångfacetterad.

I detta sammanhang är det intressant att iaktta hur den svenska kulturen hävdar sig på hemmaplan. Forskaren Yngve Lindung har i en expertpromemoria "Svenskt och utländskt i den svenska berättarkulturen" åt utredningen behandlat dessa frågor. Förr var det boken och pressen som stod för lejonparten av utbudet inom fantasivärlden. Nu ägnar vi närmare två tredjedelar av vår "fiktionstid" åt TV och endast en tredjedel åt boken. Tittandet på bilder har blivit det dominerande i vår fantasikultur, i den offentliga fantasin. I takt med detta har makten (producentmakten) över fantasin förskjutits från svenska till utländska berättare. I bokens värld är ca 40 procent av utbudet svenskproducerat, medan det i vår TV-apparat endast är några få procent.

Det utländska utbudet är starkt koncentrerat till det anglo-amerikanska. Det gäller inte lokal- och riksradios utbud av

teater och uppläsningar, ej heller för dagspress, studieförbundspress eller barntidningar. Det gäller däremot i hög grad den populära veckopressen samt boken, där översättningar från engelska utgör 80 procent av den totalt översatta litteraturen.

För hela TV-utbudet, inklusive TV-satelliter, utgör den anglo-amerikanska andelen ca 85 procent av det totala fiktionsutbudet. Detta förhållande är givetvis inte något unikt för Sverige. Också större och kulturellt starkare nationer än Sverige utsätts för samma påverkan i fantasivärlden. EG-kommisionen har t. ex. i ett ramprogram för kultur för åren 1988-92 uttalat att det finns ett allmänt medvetande om att påverkan av amerikanska program i TV representerar ett hot mot Europas kulturella oberoende. Man kan tycka att EG-kommisionen överdriver men det är ostridigt att makten över fantasivärlden är en väsentlig fråga, inte minst för ett litet land som Sverige. Vi anser det väsentligt att värna vårt nationella oberoende, vårt eget territorium, och det får kosta en rejäl slant. Vi bör kanske ibland ställa oss frågan om hur det ser ut i vårt andliga territorium, utan att för en sekund glömma att "All bildning står på ofri grund till slutet/blott barbariet var en gång fosterländskt".

7. Sverigeinformationens och kultursamarbetets geografiska inriktning

I SIK-propositionen föreslogs en geografisk breddning av erfarenhetsutbytet med Norden, invandrarnas hemländer, länderna i Östeuropa samt u-länderna. En sådan vidgning av kultur- och informationsutbytet fick dock inte medföra att utbytet med länderna i Västeuropa och Nordamerika eftersattes.

Utredningen kan konstatera att den senaste 10-årsperioden inneburit att kulturdimensionen i biståndet till u-länderna ökat väsentligt. Detta beror i första hand på att särskilda medel

anvisats för kultursamarbete under anslagen till styrelsen för internationell utveckling (SIDA) och beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS). När det gäller Norden har Nordiska rådet vid 1988 års session behandlat Nordiska ministerrådets (kultur- och utbildningsministrarna) förslag till handlingsplan för att vitalisera det nordiska samarbetet på kultur-, utbildnings- och forskningsområdena och rekommenderat ministerrådet att förverkliga denna. Kulturutbytesprogrammen med länderna i Östeuropa har i stort sett samma volym idag, som för 10 år sedan.

Utredningens grundläggande inställning är att den allmänna Sverigeinformationen skall vara efterfrågestyrd och i första hand svara upp mot intressen som visas i andra länder. Huvudprincipen för samhällets stöd till kulturutbytet är att verksamhetens innehåll och inriktning skall fritt bestämmas av de institutioner och enskilda som verkar inom kulturområdet.

Utredningen konstaterar att stora delar av utrikesdepartementets informationsbudget går till Nordamerika. Av Svenska institutets budget går en relativt stor del till Frankrike på grund av kostnaderna för det svenska kulturhuset i Paris. Enligt utredningens uppfattning motiverar den pågående utvecklingen i Europa att särskilda insatser nu bör göras inom informations- och kulturutbytet i Europa, framför allt i Västeuropa. Utredningen föreslår inrättandet av en kulturattachétjänst vid EG-delegationen i Bryssel. Vidare bör kulturhuset i Paris utnyttjas bättre; verksamheten bör breddas både när det gäller innehåll och volym. Vid ambassaden i Moskva föreslår utredningen att en kulturattachétjänst inrättas. Systemet med korttidsattachéer bör utvecklas och de närmaste åren inriktas på Europa.

Enligt utredningens uppfattning finns det inte anledning att börja ingå kulturavtal på regeringsnivå med andra länder. Kulturutbytesprogrammen, som Svenska institutet tecknar med län-

derna i Östeuropa, är tillfyllest. De är en förutsättning för smidigt samarbete med dessa länder. Det är angeläget att möjligheter till ett utvecklat utbyte sker både inom kulturutbytesprogrammen och utanför dessa. De ökade medel som utredningen föreslår skall tillföras Svenska institutet för ökat kultursamarbete bör kunna ge förutsättningar för detta. Inom det teknisk-vetenskapliga området spelar Ingenjörsvetenskapsakademiens avtal med motsvarande institutioner i Östeuropa en viktig roll. Utredningen föreslår att bidraget till Ingenjörsvetenskapsakademien för denna verksamhet ökar med 200 000 kr.

Utredningen ser inget principiellt hinder för att låta området kultur ingå i de samarbetsprogram, som regeringen sluter med u-länder.

Kulturattachéerna utses f. n. av utrikesdepartementet efter hörande av utbildningsdepartementet. Enligt utredningens uppfattning bör det övervägas om kulturattachéerna inte skulle utses av utbildningsdepartementet, vilket skulle motsvara den praxis som gäller för övriga specialattachéer.

8. Sverigeinformation

Utredningen anser att de motiv för den statligt finansierade Sverigeinformationen som redovisades i SIK-propositionen fortfarande är giltiga. De statliga informationsinsatserna har framför allt en kompletterande uppgift. De syftar i första hand till att tillgodose utlandets spontana efterfrågan på allmän information om Sverige, inte minst som den kommer till uttryck gentemot våra utlandsmyndigheter. Den största delen av informations- och erfarenhetsutbytet sker dock utan medverkan av statliga organ t. ex. genom massmedier eller vid direkta kontakter mellan organisationer, politiska partier, folkrörelser, företag och enskilda.

Huvudansvaret för den statligt finansierade allmänna Sverigeinformationen i utlandet åvilar Svenska institutet, men även utrikesdepartementets informationsbyrå har viktiga löpande uppgifter. Sveriges exportråd och Sveriges turistråd har ansvar för den allmänna Sverigeinformation, som gränsar till dessa institutioners resp. verksamhetsområden. Utredningen anser att den rådande organisationsstrukturen och ansvarsfördelningen i huvudsak är ändamålsenlig.

När det gäller utrikesdepartementets informationsbyrå föreslår utredningen emellertid att dess uppgifter bör renodlas till att omfatta att ange de ekonomiska ramarna för Sverigeinformationen samt att fastställa riktlinjer för denna dvs. gängse departementala uppgifter. Utredningen föreslår att informationsbyråns nuvarande myndighetsfunktioner skall flyttas till Svenska institutet. Ansvaret för fördelningen av de medel för informationsverksamhet och kulturutbyte (A- och B-anslagen), som utlandsmyndigheterna disponerar, föreslås således övergå från informationsbyrån till Svenska institutet. I samband härmed föreslår utredningen vissa organisatoriska förändringar för informationsbyrån.

Statsmakterna har vid ett flertal tillfällen under de senaste åren efterlyst ett ökat samarbete mellan Svenska institutet och de export- och turismfrämjande organen när det gäller allmän Sverigeinformation som gränsar till två eller alla tre organens verksamhet, den s. k. gråzonen. Utredningen har måst konstatera att något sådant samarbete knappast ägt rum.

Samtidigt är det uppenbart att detta har medfört luckor i den allmänna informationsgivningen inom handel och turism. För att förbättra Sverigeinformationen inom gråzonen föreslår utredningen att huvudansvaret för denna läggs på Svenska institutet. Sveriges exportråd och Sveriges turistråd bör självfallet ges möjlighet att påverka innehållet i och utformningen av denna informationsgivning. Utredningen föreslår att 3,2 milj. kr. och

1 milj. kr. överförs från Sveriges exportråds resp. Sveriges turistråds anslag till Svenska institutets anslag.

Svenska institutet är det centrala organet för den statsfinansierade allmänna Sverigeinformationen i utlandet. Denna roll förstärks ytterligare genom utredningens förslag i det föregående om nya uppgifter för institutet. Enligt utredningens uppfattning genomför institutet sina arbetsuppgifter med stor kompetens. Utredningen vill betona institutets roll som serviceorgan, där efterfrågan på institutets material och tjänster alltid måste vara styrande. Utredningen föreslår att institutet särskilt beaktar de möjligheter till ökade intäkter som en aktivare marknadsföring och prispolitik kan medföra. Detta bör ske bl. a. i samråd med Sveriges exportråd och Sveriges turistråd. Utredningen vill också varna för en ökning av egna initiativ från institutets sida. Även satsningar på större sammanhållna projekt kan på ett olyckligt sätt medföra låsningar av personal och resurser.

Utredningen har i avsnitt 7 framhållit vikten av att öka satsningarna på Europa inom den allmänna Sverigeinformationen och erfarenhetsutbytet. Som ett led i detta föreslår utredningen att verksamheten vid kulturhuset i Paris breddas och förstärks. Personalen bör öka med en handläggande tjänst genom en överföring från Swedish Information Service (SIS) i New York samtidigt som verksamhetsmedlen föreslås öka. Utredningen anser att verksamheten vid SIS i New York kan rationaliseras och effektiviseras genom viss omorganisation inom den svenska utrikesrepresentationen i USA.

Vid sidan av utrikesdepartementet har även övriga departement vissa funktioner inom den allmänna Sverigeinformationen bl. a. genom framställning av informationsmaterial på olika språk. Utredningen anser att samarbetet mellan Svenska institutet och fackdepartementen borde kunna utvecklas, särskilt när det gäller framställning av tryckt information på främmande språk om olika

aktuella samhällsfrågor. Att bedöma departementens totala internationella verksamhet ligger utanför utredningens uppdrag. Den särskilda studie, som utredningen gjort inom detta område, har emellertid medfört att utredningen vill framlägga vissa synpunkter. Dessa innebär i korthet att de internationella frågorna i större utsträckning än vad som f. n. är normalfallet bör handläggas inom departementens sakenheter. De internationella sekretariaten (motsv.) bör ha samordnande uppgifter samt utgöra stabsorgan åt departementsledningen. Sekretariatens bemanning bör anpassas till en sådan situation.

Utredningen har i ett tidigare betänkande om Sverigeinformation och vissa publikationer (SOU 1987:49) behandlat det statliga stödet till Sweden Now, Svensk-Internationella Pressbyrå, Inside Sweden och Ambio. Utredningen vidhåller sin uppfattning att bidrag till tidskrifter inte bör fördelas av regeringskansliet. Uppgiften att fördela bidragen till tidskrifter inom den allmänna Sverigeinformationen bör därför läggas över till Svenska institutet. Medel för denna verksamhet bör således föras över från utrikesdepartementets informationsbyrå och Sveriges exportråd till institutet. Däremot anser utredningen att stödet till Svensk-Internationella Pressbyrå, vars verksamhet inte har samma karaktär som de övrigas, kan ligga kvar som en särskild anslagspost under anslaget Övrig information om Sverige i utlandet under utrikesdepartementets huvudtitel.

9. Kultursamarbete

Huvudprincipen för samhällets stöd till kultur är att verksamhetens innehåll och inriktning skall fritt bestämmas av de institutioner, organisationer och enskilda, som verkar inom kulturområdet. Statens stöd till kulturutbyte över gränserna syftar därför till att stimulera en mångsidig verksamhet utan styrning av verksamhetens inriktning och innehåll.

Utredningen anser att de motiv för det internationella kulturutbytet, som angavs i SIK-propositionen, fortfarande äger giltighet. Enligt utredningens uppfattning bör emellertid motiven nu ytterligare preciseras och utvecklas. Exempel på sådana preciseringar är behovet att hävda den nationella identiteten samt de särskilda svårigheter som möter ett litet land inom ett litet språkområde. Kulturinstitutionernas och konstnärernas begränsade möjligheter att delta i kultursamarbete med andra länder utgör ett annat motiv, liksom den omfattande integrationsprocessen inom EG och Sveriges förhållande till EG.

I utredningen betonas betydelsen av att det statliga stödet till kulturutbyte är utformat så att det stimulerar ömsesidigheten i kontakterna.

Effekterna av det statliga stödet är givetvis inte begränsade till en ökad stimulans och utveckling för kulturlivet. Ett livligt och mångsidigt kulturutbyte har ett betydande allmänpolitiskt värde. För den svenska utrikeshandeln och för den internationella turismen spelar ett vitalt kulturliv en viktig roll. Det finns således både kulturpolitiska och allmänpolitiska motiveringar för ökade kulturkontakter över gränserna.

Enligt utredningens uppfattning fungerar samarbetet mellan de centrala organen inom kulturutbytet, dvs. i första hand Svenska institutet och statens kulturråd men även utbildnings- och utrikesdepartementen, i stort sett bra. Den rollfördelning som finns är ändamålsenlig.

Utredningen har särskilt uppmärksammat att det inom bildkonstområdet behövs ett närmare samråd mellan de organ som är verksamma inom området, där bidragsfrågor och policyfrågor kan diskuteras. Det synes angeläget att på olika sätt hjälpa svenska konstnärer inklusive konsthantverkare och fotografer att utveckla sina kontakter med konstmarknaden utomlands och följa den konstnärliga utvecklingen där.

Utredningen konstaterar att de medel som fördelades till vissa kulturinstitutioner/organisationer i SIK-propositionen för internationellt kulturutbyte i stort sett fortfarande finns tillgängliga för detta ändamål i institutionernas budgetar. Utredningen vill dock peka på att kostnadsutvecklingen för internationellt utbyte varit högre än den i allmänhet varit inom andra områden. Utredningen anser att om kulturutbytet nu inte får reellt ökade möjligheter att utvecklas är risken stor att kulturlivet kommer att sacka efter övriga delar av samhället, där de internationella kontakterna anses självklara och medel också finns tillgängliga i organisationer, institutioner, företag och näringslivets olika sammanslutningar. Det kan leda till problem inte bara för kulturlivet utan för samhället i övrigt om en viktig samhällssektor - kulturen - på grund av bristande finansiella resurser råkar i otakt med utvecklingen i övrigt när det gäller internationella kunskaper och samarbete över nationsgränserna.

Utredningen föreslår därför en ökning av de statliga medlen för internationellt kulturutbyte med drygt 9 milj. kr. Dessa medel får störst effekt om de finns tillgängliga för ansökan hos centrala institutioner. Av medlen föreslås därför 5 milj. kr. tillföras statens kulturråds anslagspost för internationellt kulturutbyte och drygt 4 milj. kr. de anslag som disponeras av Svenska institutet, varav 1 milj. kr. den anslagspost under utbildningsdepartementet som avser gästspel m. m. och drygt 3 milj. kr. institutets ordinarie anslag.

Utredningen skulle helst, bl. a. med hänvisning till förslagen i motsvarande utredningar i Danmark, Norge och Finland, velat föreslå denna resursförstärkning som reform. Då direktiven inte medger ett sådant förslag har utredningen övervägt olika alternativ för att finansiera det ökade stödet till internationellt kultursamarbete. De alternativ som redovisas är neddragningar av anslagen till Sveriges exportråd och Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet. Vidare torde effektiviseringen

av departementens internationella verksamhet medföra att resurser frigörs.

10. Utbildning och forskning

Inom ramen för de multilaterala organisationerna spelar samarbetet inom utbildning och forskning en viktig roll. Särskild uppmärksamhet har ägnats frågan att främja rörligheten inom högskoleområdet. Ett exempel härpå är inrättande av ERASMUS-programmet inom EG, som syftar till att väsentligt öka rörligheten av högskolestuderande. Även inom det nordiska samarbetet prioriteras rörligheten högt.

Inom den svenska högskolan sker många kontakter direkt med andra länders högskolor och inte genom multilaterala organisationer. Med hjälp av särskilda centrala internationaliseringsmedel har flera högskoleenheter utvecklat lokala handlingsprogram för den egna högskolans internationalisering.

Även inom skolans område pågår f. n. ett centralt arbete inom skolöverstyrelsen med att utarbeta förslag till handlingsprogram för skolans internationalisering.

Svenska institutets stöd till utbildning och forskning är huvudsakligen inriktat på att främja personutbytet mellan Sverige och andra länder. Detta arbete bedrivs med stor kompetens och serviceanda. Det finns inte någon anledning att i nuvarande situation aktualisera någon förändring av ansvarsfördelningen mellan institutet och universitets- och högskoleväsendet. Utredningen anser dock att en sådan prövning kan behöva göras längre fram ifall omfattningen av utbytet inom högskoleområdet skulle växa betydligt.

När det gäller Svenska institutets verksamhet begränsar sig utredningen till att lämna förslag inom tre delområden. För det

första föreslår utredningen att regeringen bör lägga fast att långtidsstipendiernas värde skall knytas till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. För det andra föreslår utredningen att institutet tillförs 100 000 kr. för att öka möjligheterna för svenska forskare att delta i det internationella utbytet.

Slutligen föreslår utredningen att stödet till svenskundervisningen utomlands ökar med 575 000 kr.

11. Vissa specialfrågor

Större projekt, världsutställningar och kongresser

Utredningen anser när det gäller stora projekt av typ Nya Sverige 88 att beslut om ett sådant projekt inte bör fattas förrän grundfinansieringen är avgjord och statsmakterna har definierat sin egen roll. Därvid är det nödvändigt att kontakter, förhandlingar och beredning helt koncentreras till ett departement. Utredningen föreslår att ansvaret för samordningen av större projekt läggs på utrikesdepartementet och dess press- och informationsavdelning. Beslut om svenskt deltagande bör vidare föregås av en överläggning med näringslivet om projektets finansiering.

Kongresser och konferenser i Sverige är av värde ur flera synpunkter. Ett utrikespolitiskt intresse för Sverige som neutralt land är att bli en internationell mötesplats i Europa. Det kan gälla både såsom forum för internationella regeringskonferenser och för fackkongresser.

Inom regeringskansliet saknas idag riktlinjer för hur frågan om ett svenskt deltagande i världsutställningar skall beredas. Ingen instans inom regeringskansliet har heller ett speciellt ansvar för denna fråga. Utredningen anser att det huvudsakliga

syftet för deltagande i en världsutställning för Sveriges del är att främja vår export. Det är därför naturligt att ansvaret för att bereda frågor rörande svenskt deltagande i världsutställningar ligger på utrikesdepartementets handelsavdelning.

Kultur_och_turism

Kulturdimensionen i turismen har under senare tid kommit allt mer i centrum. Ett uttryck för detta är det samarbete som Sveriges turistråd inledde 1985 med riksantikvarieämbetet och som syftar till att på lång sikt ge turismen ett rikare kulturrellt innehåll. Under våren 1988 har turistrådet, statens kulturråd och riksantikvarieämbetet påbörjat ett arbete att utveckla samarbetsformerna mellan turism och kultur - i första hand utifrån ett antal konkreta kulturverksamheter i landet, som kan tjäna som pilotprojekt.

Utredningen anser att det är viktigt att utveckla en långsiktig samverkan mellan de organ som arbetar inom turism och kultur både på central, regional och lokal nivå. Därför ser utredningen det arbete, som inletts centralt mellan Sveriges turistråd, statens kulturråd och riksantikvarieämbetet som mycket lovvärt. Utredningen föreslår att projektmedel avsätts av de kraftigt ökade medel som enligt regeringens förslag i budgetpropositionen 1988 under en treårsperiod skall tillföras Sveriges turistråd. Även statens kulturråd och riksantikvarieämbetet bör bidra med resurser ur sin ordinarie budget.

Det nordiska samarbetet inom området kultur och turism är viktigt, inte minst i förhållande till andra länder där Norden (ofta används begreppet Skandinavien) som helhet är ett intressant turistmål.

Näringslivsstöd till kulturutbytesverksamhet

Utredningen konstaterar att i Sverige är den ekonomiska omfattningen av näringslivets stöd till kulturverksamhet mycket begränsad i förhållande till de statliga kulturinstitutionernas budgetar. Det typiska för näringslivets stöd till dessa institutioner är att det inte är fråga om långsiktiga åtaganden utan till enskilda projekt. Detta gäller även för stödet till kulturutbytesverksamheten. Stödet kan t. ex utgå i form av bidrag för att genomföra ett gästspel, som förlustgaranti eller i form av transportstöd. Sveriges exportråd använder ibland kulturinslag i samband med mässor o. dyl. som ett led i sin marknadsföring av svenskt näringsliv.

Utredningen ser positivt på denna typ av engångsstöd från företagen till kulturlivet i utbytet över gränserna.

Informationsteknologins roll

Ett nytt område, som även kommer att beröra Sverigeinformationen är den nya informationsteknologin. Genom de många och allt bättre databaserna, de bättre kommunikationerna och spridningen av små dataenheter blir den nya teknologin ytterligare ett instrument för att sprida Sverigeinformation.

Det finns nu behov av att dels följa utvecklingen inom informationsteknologin, stimulera och stödja eller initiera forskning och utveckling inom området i Sverige och dels att etablera informationstjänster av denna art i Sverige på ett sådant sätt att de kan utnyttjas även inom informations- och kulturutbyte med utlandet. Det bör ankomma på universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att ta ansvar för att så sker i samarbete med berörda institutioner såsom forskningsrådsnämnden, styrelsen för teknisk utveckling och kungl. biblioteket.

När det gäller utnyttjande av informationsteknologi för den

specifika Sverigeinformationen bör detta vara en uppgift för Svenska institutet, som en del av dess ansvar för Sverigeinformationen.

12. Ekonomisk sammanställning

Utredningens förslag innebär en ekonomisk omDispositionering inom områdena Sverigeinformation och kultursamarbete på sammanlagt drygt 25 milj. kr. i 1987/88 års anslagsnivå. Resurserna föreslås fördelade på följande sätt.

<u>Fråga</u>	<u>Förslag till omDispositioneringar</u>		
	belopp (1 000- tal kr)	från anslag	till anslag
<u>Sverigeinformation</u>			
Överföring av A- och B- anslag från UD-info till Svenska institutet	6 045	(UD) D3 Övrig information om Sverige i utlandet	(UD) D1 Svenska institutet
Överföring av ansvar och medel för			
- allmän handelsfrämjande information	3 200	(UD) E2 Exportfrämjan- de verksamh.	(UD) D1 Svenska institutet
- allmän turismfrämjande information	1 000	(Jo) I2 Stöd t. turism o. rekreation	(UD) D1 Svenska institutet
Överföring av medel för tidskrifterna Sweden Now (1 811 + 1 700), Inside Sweden (300) och Ambio (185)	2 296	(UD) D3 Övr. info. om Sverige i utl.	(UD) D1 Svenska institutet
	1 700	(UD) E2 Exportfräm- jande verk- samhet	(UD) D1 Svenska institutet

FrågaFörslag till omdisponeringar

	belopp (1 000- tal kr)	från anslag	till anslag
Permanentning av engångs- anvisning för varaktig för- stärkning av bidraget till Inside Sweden	350	(UD) D3 Övr. info. om Sverige i utl.	(UD) D1 Svenska institutet
Förstärkning av kultur- huset i Paris - verksamhetsmedel - en tjänst (se nedan)	400	(UD) A1 Utri- kesförvaltn. (SIS i New York)	(UD) D1 Svenska institutet
	14 991		

Kultursamarbete

Ökade medel till interna- tionellt kulturutbyte - statens kulturråd - Svenska institutet	5 000 4 225	Alt. 1. (UD) E2 Exportfrämj. verksamhet 2. (UD) D2 Sveriges Radios pro- gramverksamh. för utlandet 3. Departemen- tens interna- tionella sek- retariat	(U) H1 Kul- turellt ut- byte m. utlandet 1. statens kulturråd (5 000) 2. Svenska institutet (1 000) (UD) D1 Svenska institutet (3 225)
	9 225		

FrågaFörslag till omdisponeringar

belopp	från anslag	till anslag
(1 000-		
tal kr)		

Utbildning och forskning

Ökade medel till Svenska
institutet och Riksföre-
ningen Sverigekontakt
- svenskundervisning

575

se alt. under (UD) D1
ökade medel t. Svenska
interna- institutet
tionellt kul- (500)
turutbyte (U) H1
Kulturellt
utbyte m.
utlandet t.
Riksföre-
ningen
Sverige-
kontakt
(75)

- forskares utlandsresor

100

omprioritering (UD) D1
inom U Svenska
institutet

Ökade medel till Ingenjörsvetenskapsakademien

200

se alt. under (UD) D3
ökade medel Övrig in-
till interna- formation
tionellt kul- om Sverige
turutbyte i utlandet

 875

Totalt

25 091

Förslag rörande personalförändringar

Utredningen föreslår att

- fem tjänster (tre handläggare och två assistenter) från utrikesdepartementets informationsbyrå placeras på Svenska institutet
- kulturhuset i Paris förstärks genom att en tjänst förs från SIS i New York till CCS i Paris
- två kulturattachétjänster inrättas, en på ambassaden i Moskva och en vid EG-delegationen i Bryssel genom överföring från SIS i New York
- SIS i New York omorganiseras så att generalkonsuln leder verksamheten och kulturrådstjänsten i Washington flyttas till SIS
- fackdepartementens internationella sekretariat kompletteras genom att en tjänsteman från utrikesdepartementet placeras på varje sekretariat samtidigt som vissa rationaliseringar kan göras på dessa.

Utredningens uppdrag är att göra en översyn av de statliga insatserna inom det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet. Direktiven till utredningen finns i bilaga 1.

Syftet med utredningen är att kartlägga hur de av riksdagen år 1979 fastlagda riktlinjerna för det allmänna informations- och kulturutbytet med utlandet har tillämpats i praktiken. Mot denna bakgrund skall utredaren belysa framtida behov samt lämna förslag till en effektivare resursanvändning genom omprioriteringar och omdisponeringar av tillgängliga resurser.

I den proposition som föregick riksdagens ovan nämnda beslut (prop. 1978/79:147, UU 3, KrU 31, rskr 347 och 348), anges att motivet för den statligt finansierade informationsverksamheten i utlandet traditionellt har varit behovet att för opinionen i andra länder förklara det egna landets samhällsskick och politik och då särskilt dess utrikespolitiska ställningstaganden.

I direktiven till denna utredning anges tre skäl som motiv för informations- och kulturutbytet. Det är för det första ett utrikespolitiskt intresse att svenska ståndpunkter vinner gehör i utlandet. Syftet är att sprida kännedom om det svenska samhället samt väcka förståelse och intresse för Sveriges syn på olika samhällsfrågor. För det andra är kontakter över gränserna av avgörande betydelse för samhällsutvecklingen. Impulser utifrån är ett livsvillkor för svensk forskning och svenskt kulturliv. Ett tredje skäl anges i direktiven vara att kultur- och informationsutbytet är viktigt för den svenska utrikeshandeln och turismen.

I direktiven omnämns vidare att de statliga insatserna för kultur- och informationsutbytet med utlandet, som främst avser att

komplettera bilden av Sverige, kanaliseras främst genom utrikesdepartementets informationsbyrå, de svenska utlandsmyndigheterna, Svenska institutet, Sveriges Radios utlandsprogram, statens kulturråd, Sveriges turistråd samt Sveriges exportråd.

I direktiven tas i åtta punkter upp hur utredningen bör bedrivas. Statliga medel för kulturellt utbyte utgår dels direkt till vissa större kulturinstitutioner, dels via statens kulturråd och Svenska institutet till institutioner, fria grupper och enskilda kulturarbetare. Utredaren skall, heter det i direktiven, kartlägga utvecklingen av dessa anslag alltsedan den s. k. SIK-propositionen.

Vidare skall utredaren kartlägga den verksamhet som finansieras med de medel som avsatts för handelsfrämjande information, ett resultat av den s. k. KUL-utredningen (Ds H 1980:4). Även samordningen och samspelet mellan turisminformationen och informations- och kulturutbytet skall belysas.

Större projekt har ofta framtvingat komplicerade finansieringsmönster, bl. a. med ett större engagemang för departementen i den operativa verksamheten än vad SIK-utredningen förutsatte. Enskild och kommersiell finansiering (s. k. sponsring) har också enligt direktiven allt oftare blivit en förutsättning för genomförandet av sådana projekt och måste därför samordnas med den statliga. Dessa frågeställningar bör belysas.

Enligt direktiven skall också Svenska institutets och Ingenjörsvetenskapsakademiens utbytesprogram med Östeuropa granskas och utvärderas. Även utrikesförvaltningens och fackdepartementens roll för den aktuella Sverigeinformationen skall belysas.

Av de olika organ som bedriver informationsverksamhet i utlandet skall utredaren särskilt belysa utvecklingen av Svenska institutets verksamhet, dock inte den verksamhet som bekostas genom biståndsmedel.

I direktiven nämns särskilt de statliga bidrag som utgår till vissa publikationer för informationsverksamhet i utlandet. Från utrikesdepartementets sida har under hand uttryckts önskemål om att erhålla denna utvärdering före slutbetänkandet. Utredaren lämnade därför ett delbetänkande Sverigeinformationen och vissa publikationer (SOU 1987:49), som behandlar det statliga stödet till Svensk-Internationella Pressbyrån, Sweden Now, Inside Sweden och Ambio.

Svenska institutet föreslog i en skrivelse den 10 juni 1987 till regeringen att frågan om stödet till svenskundervisningen utomlands och i synnerhet utlandslektorernas villkor överlämnas till IKU-utredningen som ett tilläggsuppdrag.

Expeditionschefen i utrikesdepartementet Håkan Berggren har den 8 juli 1988 överlämnat Svenska institutets skrivelse samt ytterligare en skrivelse från Svenska institutet av den 10 juni 1988 med förslag om prioritering av utlandslektoraten till utredningen för överväganden och förslag till åtgärder.

2.1

Utredningar före 1977

Svenska institutet bildades 1945 som en ideell förening med staten och näringslivet som bidragsgivande medlemmar. Institutet har sedan dess vid ett flertal tillfällen varit föremål för utredningar och diskussioner, som oftast gällt organisations- och samordningsfrågor. I upplysningsberedningens betänkande Reorganisation av utlandsinformationen (1965:5) finns en redogörelse för samtliga tidigare utredningar. Då upplysningsberedningen tillsattes 1962 skedde det mot bakgrund av de tidigare utredningarnas uttalanden om behov av nära samverkan mellan de olika institutioner som arbetar med Sverigeinformation. Inom ramen för upplysningsberedningens arbete bildades ett informationskollegium som kom att svara för den praktiska samordningen av informationsverksamheten. Upplysningsberedningen föreslog att beredningens arbetsuppgifter som samordnande organ skulle övertas av ett permanent informationskollegium med representanter för utrikesdepartementet, handelsdepartementet, Sveriges allmänna exportförening, Svenska institutet, Svenska turisttrafikförbundet och Sveriges Radio. Beredningen föreslog också inrättandet av en ny avdelning inom utrikesdepartementet - informationsavdelningen - och att dess chef skulle bli ordförande i informationskollegiet. Ett särskilt råd för Sverigeinformation föreslogs bli bildat för att tjänstgöra som forum för diskussion rörande Sverigeinformationens inriktning och resurser. I remissbehandlingen av upplysningsberedningens betänkande fördes olika synpunkter fram på Svenska institutet som organ för utlandsinformation och kulturutbyte. En särskild utredning om Svenska institutet fick därför i uppdrag att precisera och konkretisera institutets arbetsuppgifter. Utredningen skulle också lämna synpunkter på om systemet med gemensam administration för dels intressebetonad

information dels kulturutbyte var ändamålsenligt och principiellt riktigt. 1966 års utredning om Svenska institutet (SOU 1967:56) fann efter diskussion av vissa principfrågor det inte motiverat att föreslå någon väsentlig förändring av Svenska institutets verksamhet eller ställning. De flesta remissinstanserna instämde i denna bedömning, men åtskilliga framhöll behovet av ökade medel för kulturutbyte och av en samlad lösning av utlandsinformationens organisationsfrågor.

1970 omvandlades Svenska institutet till en statlig stiftelse efter förslag som utarbetats inom utrikesdepartementet (UD PM 1969-12-05). Propositionen (1970:45) framhöll att ett fristående organ behövdes för "vissa uppgifter inom Sverigeinformation och erfarenhetsutbytet med utlandet" och att institutet kunde göra "viktiga kompletterande och samordnande insatser" inom kultur- och utbildningsområdena. Namnet ändrades från Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet till Stiftelsen Svenska institutet. För den export- och turismfrämjande verksamheten ansvarade Sveriges Allmänna Exportförening som 1972 ombildades till Sveriges exportråd och Svenska turisttrafikförbundet som 1975 ombildades till Sveriges turistråd. I samband med tillkomsten av Sveriges exportråd upplöstes Kollegiet för Sverigeinformation. De allmänna, kommersiella och turismfrämjande informationsverksamheterna skildes därmed organisatoriskt på hemmaplan.

2.2 Utredningen om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet (SIK-utredningen)

I början av 1977 tillkallade utrikesministern en särskild utredare (programchefen vid Sveriges Radio författaren Ingrid Arvidsson) med uppdrag att utreda frågan om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet (SIK-utredningen). Utredningens uppdrag innebar att kartlägga det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet som bedrevs med stat-

ligt stöd samt att föreslå åtgärder för att stimulera och organisera sådant utbyte. Till grund för sina förslag genomförde utredningen utförliga kartläggningar inom olika områden. Utredningens förslag presenterades i betänkandet (SOU 1978:56) Kultur och information över gränserna. I propositionen 1978/79:147 (UU 1978/79:3, KrU 1978/79:31, rskr 1978/79:347 och 348) om informations- och kulturutbytet med utlandet lämnade regeringen förslag inom detta område, som i huvudsak byggde på SIK-utredningens betänkande. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag. I propositionen fastslogs att den statligt finansierade informationsverksamheten främst har en kompletterande uppgift. Enligt SIK-utredningen har myndigheter, institutioner och organisationer ett eget ansvar att informera om sin verksamhet också på främmande språk. Den centralt finansierade verksamheten syftar huvudsakligen till att tillgodose utlandets spontana efterfrågan på allmän information om Sverige. För den allmänna informationsverksamheten är Svenska institutet det organ som bör spela den centrala rollen. Det finns emellertid ett påtagligt samband mellan den allmänna Sverigeinformationen och den export- och turismfrämjande verksamhet, som bedrivs av Sveriges exportråd och Sveriges turistråd. Genom de ökade resurserna till Svenska institutet som föreslogs i propositionen gavs institutet möjlighet att ännu effektivare kunna fullgöra en servicefunktion för utlandsmyndigheter, departement, myndigheter, organisationer och folkrörelser i Sverige. I fråga om en geografisk breddning av erfarenhetsutbytet med utlandet pekades särskilt på behovet av att öka utbytet med Norden, invandrarnas hemländer, länderna i Östeuropa samt u-länderna. En sådan vidgning av kultur- och informationsutbytet fick dock inte medföra att utbytet med länderna i Västeuropa och Nordamerika eftersattes. Press- och informationsverksamheten i utrikesdepartementet och vid utlandsmyndigheterna spelar en viktig roll för att sprida kunskaper i utlandet om våra samhällsförhållanden och vår utrikespolitik. Enligt av SIK-utredningen gjorda beräkningar i slutet av 1970-talet ägnade utlandsmyndigheterna i stort sett lika mycket tid åt press- och informationsfrågor som

åt politiska ärenden. Många av utlandsmyndigheterna saknade dock resurser för att möta tillfälliga behov av en förstärkt bevakning av informations- och kulturfrågorna. I propositionen föreslogs därför ökade medel om 200 000 kr. för detta ändamål.

SIK-utredningen gjorde en omfattande kartläggning av Svenska institutets verksamhet och föreslog förstärkningar av institutets resurser, som 1978/79 uppgick till totalt 20 496 000 kr. från utrikesdepartementets huvudtitel. Från ett stort antal remissinstanser underströks vikten av att Svenska institutet etablerar ett nära samarbete med organisationer och folkrörelser i Sverige. Huvuddelen av resursförstärkningarna föll på området för produktion och distribution av trycksaker, filmer och utställningar samt institutets dokumentations- och besöks-service. I propositionen upptogs även särskilda medel för personutbyte och seminarier till institutets disposition. För Svenska institutets informationsverksamhet anslags en anslagsförstärkning med drygt 2 milj. kr., vartill kom vissa kostnader för nya tjänster på detta område.

Beträffande verksamhetsområdet för studier och forskning framhöll propositionen att Svenska institutet fyller en värdefull funktion, bl. a. som kontakt- och förhandlingsorgan såväl för högskolans som för andra utbildningssektors internationella utbyte. Särskilt gäller detta utbytet med Östeuropa och vissa utomeuropeiska länder. Svenska institutet administrerar ett förhållandevis omfattande stipendieprogram, ordnar gästföreläsarutbyten och övriga personutbyten samt ger stöd och service till undervisningen i svenska vid utländska läroanstalter. I propositionen beräknades en förstärkning av Svenska institutets stöd till undervisning i svenska utomlands med 500 000 kr. samt av stödet till gästföreläsare och övrigt personutbyte med 285 000 kr.

Beträffande stödet till Svensk-Internationella pressbyrå, Sweden Now och Ambio förutsatte propositionen ett fortsatt

statligt bidrag till dem. Det framhölls att stöd till eventuella nya publikationer skulle övervägas med hänsyn till det allmänna informationsbehov som kan föreligga och de resurser som finns tillgängliga.

SIK-utredningen föreslog att mera regelbundet samråd skulle etableras mellan representanter för olika informationsorgan främst inom områdena allmän, exportfrämjande och turismfrämjande information. Propositionen instämde i dessa bedömningar och utrikesdepartementet avsåg att ta initiativ till ett informellt samråd av mer regelbunden karaktär mellan de olika centrala organen för den statsfinansierade utlandsinformationen. Principen att verksamhet med olika syften skall ha olika huvudmän borde emellertid inte rubbas.

De överväganden i fråga om det internationella kulturutbytet som redovisades i propositionen utgick från grunduppfattningen att kontakter med andra länder och andra kulturmönster är nödvändiga för vår förståelse av omvärlden och för omvärldens förståelse av svenskt samhälls- och kulturliv. Samhällets stöd till utbyte inom utbildning, forskning och kultur bör enligt propositionen grundas på principen att utbytets innehåll och inriktning skall fritt bestämmas av de institutioner, organisationer och enskilda som verkar inom dessa områden. Syftet med de statliga stödåtgärderna bör vara att underlätta och stimulera samarbetet över gränserna genom att bidra till att ekonomiska och tekniska hinder övervinns. Det statliga stödet bör vara utformat så att det stimulerar ömsesidigheten i kontakterna. Ett nytt anslag för bidrag till internationellt kulturutbyte fördes budgetåret 1979/80 upp under utbildningsdepartementets huvudtitel. Härifrån avsågs bidrag kunna utgå för såväl utsändande som mottagande verksamhet inom alla konstområden.

Beträffande synen på kulturavtal med andra länder delade propositionen SIK-utredningens ståndpunkt att det svenska kulturutbytet med utlandet även fortsättningsvis borde löpa fritt från

kulturavtal på regeringsnivå med enskilda länder.

De principer som tillämpas för de svenska kulturinstitutionernas utbyte med utlandet innebär att de internationella kontakterna bör initieras och drivas av institutionerna själva. Mot denna bakgrund fann föredragande statsråd det naturligt att medel för det internationella utbytet avsätts inom budgetramen för myndigheternas ordinarie verksamhet och att myndigheterna själva har huvudansvaret för att så sker. I propositionen föreslogs förstärkning av vissa myndigheters m. fl. resurser för internationellt kulturutbyte enligt följande.

20 000 kr. vardera till riksarkivet, riksantikvarieämbetet och kungliga biblioteket för bl. a. internationella publikationer och forskningsprojekt, 150 000 kr. vardera till Operan och Dramaten, 100 000 kr. till statens historiska museet samt 300 000 kr. till statens konstmuseer. Härutöver föreslogs medel till vissa andra centrala organ inom kulturområdet med bl. a. bidragsgivande och stödjande funktioner. Folkparkernas centralorganisation föreslogs erhålla 300 000 kr., konstnärsnämnden 100 000 kr., Riksteatern 250 000 kr., Rikskonserter 250 000 kr., Musikaliska akademien 40 000 kr. och regionmusiken 20 000 kr. Till nämnden för utställningar av svensk konst i utlandet (NUNSKU) föreslogs 250 000 kr.

Vad gäller ansvarsfördelningen mellan statens kulturråd och Svenska institutet anslöt sig propositionen till SIK-utredningens huvudprincip att kulturrådet bör ha ett särskilt ansvar för bidragsgivningen till projekt där kontakter redan har etablerats och endast ekonomiskt stöd behövs. Vad beträffar Svenska institutet har detta av tradition ett särskilt ansvar som kontakt- och serviceorgan för statliga institutioner och för utlandsmyndigheterna och bör därför naturligen bistå institutioner, organisationer och grupper inom kulturområdet i fråga om kulturutbyte som kräver annan medverkan än ekonomiska bidrag. Det kan gälla förhandlingar eller teknisk samverkan. Då

institutet på detta sätt träder in som initierande eller stödjande part i ett projekt ansåg propositionen att det även bör svara för bidragsgivningen till projektet. I propositionen underströks att kulturrådet och Svenska institutet bör ha ett gemensamt ansvar för stöd till det internationella utbytet inom alla sektorer av kulturlivet.

För de bidragsgivande funktioner som föreslogs bli anförtrödda statens kulturråd och Svenska institutet beräknades under utbildningsdepartementets huvudtitel 1 500 000 kr. till kulturrådet och 500 000 kr. till institutet. Därutöver föreslogs 50 000 kr. för kulturrådets eget deltagande i kulturpolitiskt erfarenhetsutbyte. Under utrikesdepartementets huvudtitel beräknades en anslagsförstärkning för Svenska institutets verksamhet för kulturutbyte med drygt 1 milj. kr. vartill kom kostnader för vissa nya tjänster på detta område.

Totalt beräknades genom förslagen i propositionen en uppräknings av medlen till informations- och kulturutbytet med 9 520 000 kr., varav 5 590 000 kr. tillfördes Svenska institutet (totalt anslag 1979/80 27 450 000 kr. varav 500 000 kr. under utbildningsdepartementets huvudtitel).

2.3 Utredningen om kommersiell information till utlandet (KUL-utredningen)

SIK-utredningen hade inte till uppgift att studera den kommersiella informationen. Regeringen uppdrog därför 1979 till en särskild utredningsman (riksdagsman Hadar Cars) att närmare behandla den kommersiella och turisminriktade informationen. Med kommersiell information avsågs främst insatser för att främja svensk export men även insatser i turismfrämjande syfte. Utredningen presenterade sina förslag i betänkandet Handelsfrämjande information (Ds H 1980:4). I betänkandet konstaterades att det är företagen själva som skall informera om sig och sina produk-

ter. Men deras arbete underlättas om det i utlandet finns kunskaper om Sverige, om svensk ekonomi, teknik, arbetsmarknad m. m., som stimulerar intresset för affärsförbindelser med Sverige och svenska företag. Den statsfinansierade handelsfrämjande informationen skall vara ett icke-företagsbundet stöd åt svensk handel och ekonomiskt samarbete med utlandet inkl. turism. Den statligt understödda handelsfrämjande informationen bör alltså finnas i en zon mellan företagens egen informationsverksamhet och den allmänna statliga informationsverksamheten.

Utredningen konstaterade att det 1979 fanns ett grundmaterial som i huvudsak täckte utlandets spontana efterfrågan på svensk handelsfrämjande information och att detta material i betydande utsträckning hade framtagits av Svenska institutet. Utredningen påtalade emellertid den stora bristen på medel och organisation för en från Sverige initierad handelsfrämjande information. En sådan skulle i första hand behövas för att underlätta de svenska företagens exportansträngningar på marknader där försättningsarna bedöms som särskilt gynnsamma. Initierad handelsfrämjande information behövs också enligt utredningen för att belysa områden där vi i Sverige funnit avancerade lösningar.

Utredningen menade att syftet med den initierade handelsfrämjande informationen skulle vara att påverka bilden av Sverige i bestämda avseenden hos en preciserad grupp av ekonomiska beslutsfattare i vissa aktuella länder. Därför måste den handelsfrämjande informationen i första hand samordnas med de marknadsprioriteringar som görs av Sveriges exportråd. Utredningen föreslog att ett årligt anslag om 5 milj. kr. för initierad handelsfrämjande information skulle tillföras Sveriges exportråd.

Utredningen pekade också på att det är nödvändigt med ett närmare samarbete mellan exportrådet och Svenska institutet. Utredningen förordade en organisatorisk lösning som innebar att föredraganden i informationsfrågor i exportrådet också skulle

knytas till Svenska institutet som rådgivare åt institutets styrelse och chef i frågor rörande handelsfrämjande information. Detta förslag kom aldrig att förverkligas.

I regeringens proposition 1980/81:141 om ökade exportfrämjande åtgärder föreslogs en ökning med 30 milj. kr. för att främja ökad export av varor och tjänster liksom ökad turism. I anslutning till propositionen uppdrog regeringen åt Sveriges exportråd och Sveriges turistråd att lämna förslag på omfattning och inriktning av samtliga kostnader för de exportfrämjande och turismfrämjande åtgärder som propositionen redovisade.

3.1 Norge

I juli 1981 tillkallades en utredning för att se över Norges officiella kultursamarbete med utlandet. Utredningen presenterade sina förslag i maj 1985 (NOU 1985:12). Utredningens huvuduppgift var att kartlägga och utvärdera Norges officiella kultursamarbete med länder utanför Norden och hur samarbetet administreras samt lämna förslag till hur det bör stärkas och organiseras.

Utredningen har ställt upp tre huvudmål för kultursamarbetet:

- Mellanfolklig förståelse
- Presentationen av Norge i utlandet
- Förmedling av impulser och stimulans till norskt kulturliv.

De två första målen utgör den internationella aspekten av norsk kulturpolitik och det tredje den nationella. Utredningen anser att det sistnämnda är särskilt viktig och fastslår att ett stärkt nationellt kulturliv är basen för allt kultursamarbete.

Utredningen understryker att kultursamarbetet med utlandet kräver expertis från olika håll och menar att det behövs ett styrande och koordinerande organ för denna uppgift. Utredningen föreslår därför att ansvaret för Norges officiella kultursamarbete med utlandet läggs på en fond för internationellt kultursamarbete. Fonden bör stå i nära kontakt med kultur- och vetenskapsdepartementet och utrikesdepartementet. Utredningen understryker att fonden dels skall ta egna initiativ till samlarbetsprojekt, dels behandla initiativ från norska och utländska konst- och kulturmiljöer samt från norska myndigheter.

Enligt utredningens förslag bör kulturavtal på regeringsnivå

med västländer gradvis minska. När det gäller östländer kan sådana avtal även framledes vara nödvändiga.

Ansvar för Norges officiella kultursamarbete med utlandet föreslås fördelas så att utrikesdepartementet får ansvar för den politiska informationsverksamheten och den allmänna Norge-informationen. Vidare föreslås utrikesdepartementet få ansvar för förhandlingar om samarbetsprogram och kulturavtal.

Huvudansvaret för övrigt kultursamarbete med utlandet läggs på fonden för internationellt kultursamarbete.

Utredningen föreslår ett nytt årligt anslag till den nya fonden på 40 miljoner norska kronor. Vidare föreslår utredningens majoritet att fonden knyts till kultur- och vetenskapsdepartementet. I övrigt föreslås en ökning med 20 miljoner norska kronor, varav 13 miljoner kronor i huvudsak till utrikesdepartementets press- och informationstjänst, 6 miljoner kronor till norskundervisning i utlandet, stöd till norska kulturinstitutioner och gästföreläsningar samt 500 000 kronor till stipendier för studier vid utländska läroanstalter.

Regeringen (utrikesdepartementet) har i melding nr 13 1987 Om Norges offisielle kultursamarbeid med utlandet behandlat utredningens förslag.

Regeringen biträder inte utredningens förslag om inrättande av en särskild fond för internationellt kultursamarbete. Regeringen anser emellertid att medlen till informations- och kulturutbyte successivt bör öka, och att samarbetet mellan de existerande organen måste stärkas.

I meldingen dras upp riktlinjer för den framtida verksamheten. Dessa innebär att huvudansvaret för förmedling av norsk kultur i utlandet utom Norden läggs på utrikesdepartementet. Kultur- och vetenskapsdepartementet behåller ansvaret för förmed-

ling av norsk kultur inom Norden och får huvudansvaret för det offentliga stödet till förmedling av utländsk kultur i Norge.

Kulturavtalen skall även fortsättningsvis handhas av utrikesdepartementet men berörda institutioner o. dyl. får ansvar för avtalens genomförande. Administrationen av personutbytet förs över till fackmyndigheterna. Slutligen kommer utrikesdepartementets stöd till norskundervisningen i utlandet att ges högre prioritet.

3.2 Danmark

Efter närmare sju års arbete presenterade i juni 1987 en av regeringen tillsatt offentlig utredning ett betänkande om det danska kultur- och informationsutbytet med utlandet kallat Betaenkning om kultureksport (Kultureksportudvalget, betaenkning nr. 1106, Köpenhamn 1987).

Udvalget gör en mycket ingående beskrivning av det nuvarande danska kultur- och informationsutbytet. Udvalget hävdar att detta arbete i jämförelse med många andra länder är dåligt organiserat. Udvalget hävdar att två ting saknas i det danska kultur- och informationssamarbetet, nämligen en fungerande statlig organisation och finansiella resurser.

Udvalget menar att tiden nu är mogen för en förstärkt kontakt mellan det danska kultur- och näringslivet. Samarbetet mellan kultur och näringsliv är dock av gammalt datum. Udvalget hänvisar till bryggarfamiljen Jacobsen som genom två Carlsbergsfonder för mer än ett hundra år sedan inledde ett samarbete med det danska kulturlivet. Denna typ av fonder bildade mönster och det danska kulturlivet har dragit stor nytta av de fonder som genom åren därefter har bildats för stöd av danskt kulturliv både i Danmark och utomlands.

Udvalget framhåller att en positiv Danmarksbild utomlands är av stor betydelse för exporten. Grunden för den danska ekonomin är i hög grad möjligheterna för export av danska produkter. Informations- och kulturutbytet bör även i fortsättningen förstärka den positiva bilden av Danmark. Ökade danska kulturinsatser utomlands bör sträva efter att ytterligare förstärka den goodwill Danmark redan åtnjuter och på det sättet bidra till att "Made-in-Denmark"-begreppet får en ännu bättre klang.

I det sammanhanget pekar udvalget också på att uppmärksamhet måste riktas mot turismens roll. Turister söker mer och mer kulturella upplevelser. Samtidigt placeras i allt högre grad internationella kongresser och konferenser i orter där fritiden kan bli meningsfull.

Överhuvudtaget har de internationella kommunikationerna under senare årtionden växt explosionsartat. Allt fler människor får möjlighet att ta del av det internationella kulturutbudet. Kulturutbudet har blivit internationellt tillgängligt, inte minst genom den under senare år snabba utvecklingen av kommersiella satelliter.

Det arbete som i många andra länder utföres av en och samma organisation är i Danmark fördelat på flera institutioner. Det är därför nödvändigt med ett bättre organiserat samarbete. Syftet skulle vara att förbättra kontaktvägarna och fördela arbetsuppgifterna mellan parterna i förhand.

Det har i Danmark också saknats resurser för att genomföra olika projekt. Udvalget pekar på att redan en översiktlig jämförelse med andra länder visar de små resurser som på detta område ställs till förfogande av de danska statsmakterna.

Även frågan om sponsring har berörts av udvalget. Dess konklusion är att sponsring i hög grad bör välkomnas men att denna varken bör eller skall ersätta det offentliga engagemanget.

Ett sätt att öka resurserna för kultur- och informationsarbetet med utlandet är, föreslår udvalget, att sälja Det danske Hus, som inte är ett kulturhus utan hyser företag och andra danska representanter, på Champs-Élysées i Paris. Nettot från försäljningen skulle oavkortat gå till en fond vars avkastning skulle främja kultur- och informationsutbytet med utlandet. Fonden skulle disponeras av det nya kontaktorganet om vilket nämns mer i det följande. Utöver denna fond föreslår utredningen en lång rad resursförstärkningar på olika områden av informations- och kulturutbytet med utlandet.

Utöver de ekonomiska problemen finns det även ett organisatoriskt problem. Det gäller samordningen av alla de aktiviteter som idag sker oberoende av varandra. Udvalget föreslår ett kontaktorgan med ansvar att bistå med koordineringen av de danska insatserna vad gäller kultur- och informationsutbytet med utlandet. Kontaktorganet skulle inte bara ansvara för samordningen utan skulle även ha nära kontakter med de viktiga utländska offentliga och privata kulturella kretsar.

Udvalget avvisar tanken på att inrätta ett centralt organ. Detta har inte befunnits ändamålsenligt för danska förhållanden. Istället skulle en mindre organisation skapas för att klara samordningen av de danska insatserna. Kontaktorganet skulle bestå av representanter från de inblandade ministerierna samt tre personer utanför regeringskansliet. Till organet skulle knytas ett sekreteriat vilket skulle vara placerat i utrikesministeriet.

Udvalget föreslår även förstärkningar vad gäller utlandsrepresentationen. Antalet press- och kulturattachéer i utlandet har minskat på senare år. Detta menar udvalget är fel och föreslår därför att det under en försöksperiod inrättas kulturattachéer i Oslo, Rom, Paris, Madrid, Haag, Hamburg, New York, Brasília, Washington och London. Rekryteringen skall omhändertas av det tidigare nämnda kontaktorganet.

Udvalget föreslår att det till Statens Kunstfond knyts en person för att ge danska hemma- och utlandsmyndigheter råd i frågor rörande danskt deltagande i internationellt konstutbyte. För litteraturen föreslås ytterligare statliga insatser för att sprida dansk litteratur utomlands genom att skapa ett center för litterära översättningar. För att främja dansk arkitektur i utlandet vill udvalget att ett antal utställningar iordningställs. För att öka antalet språkversioner av dansk film föreslås större subsidier.

Sammanfattningsvis kan alltså konstateras att betänkandet har två huvudförslag. Det ena är en strävan efter koordination av insatserna inom informations- och kulturutbytet med utlandet. Därför föreslås en organisation som påminner om upplysningsberedningens förslag till organisation av Sverigeinformationen i slutet av 1960-talet. Det andra huvudförslaget gäller de resurser som ställs till förfogande för kultur- och informationsutbytet med utlandet. Udvalget föreslår en ökning av anslaget med 33 850 000 danska kronor årligen.

3.3 Finland

Handels- och industriministeriet tillsatte i juli 1987 en arbetsgrupp för att utreda bilden av Finland utomlands och möjligheterna att stärka Finlandsbilden på landets viktigaste exportmarknader. Arbetsgruppen skulle kartlägga och analysera den aktuella situationen i fråga om den informationsverksamhet som stöder exporten och turismen.

Handels- och industriministeriet utökade något senare arbetsgruppens uppdrag så att utredningen också skulle täcka sådana frågor som gällde Finlands kulturutbyte med utlandet.

I utredningens slutrapport lämnas ett antal förslag till åtgärder för att nå de mål utredningsuppdraget har gällt, för vilka

redogörs i det följande.

Utredningen föreslår att en särskild delegation på hög nivå tillsätts och att den under ledning av en medlem i regeringen behandlar frågor som gäller utvecklingen av export- och turismfrämjandet samt de kulturella förbindelserna med utlandet. Ansvar för den allmänna planeringen skall ligga hos den redan befintliga arbetsgruppen för koordinering av utlandsinformation, som skall underställas delegationen.

Utredningen förslår vidare att den nyss nämnda arbetsgruppen får i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett "Finland-center". Där skulle alla de enheter som bedriver utlandsinformation och exportfrämjande samlas.

Vidare föreslås att ett nytt anslag förs upp under handels- och industriministeriets huvudtitel för att täcka de kostnader för kampanjer och marknadsföringsåtgärder, som olika myndigheter inom utrikeshandeln eller turismen genomför.

För att öka kunskapen om Finland föreslår utredningen vissa åtgärder som riktar sig till beslutsfattare i vissa länder. Förslaget gäller bl. a. ett återkommande rundabordsseminarium i Helsingfors, finansiering av en lärostol vid ett utländskt universitet, som främjar akademisk forskning i utrikespolitik, utgivandet av en publikation om utrikespolitik i samarbete med Utrikespolitiska Institutet samt att i anslutning till rundabordsseminariet starta ett stipendieprogram för viktiga beslutsfattare.

Utredningen föreslår att frågan om ett internationellt pris skall inrättas bör utredas särskilt. Priset syftar till att främja sådana värden som anses viktiga i Finland såsom arkitektur och miljö.

Utredningen förslår också att utrikesrepresentationen bör för-

stärkas. Det finns skäl att förstärka särskilt ambassaderna i Bryssel, London, Moskva, Paris, Stockholm och New York. Flera andra organ har egna kontor utomlands. Den föreslagna delegationen bör undersöka hur samarbetet mellan dessa kan förbättras.

Utredningen betonar vidare betydelsen av besök från opinionsbildande personer i Finland. Därför bör den föreslagna delegationen undersöka vilka åtgärder och resurser som behövs för att en utökning av besöksverksamheten skall bli möjlig.

Utredningen menar vidare att de internationella kulturförbindelserna och internationaliseringen av utbildningen är en verksamhet som långsiktigt påverkar bilden av Finland. Därför måste mer insatser än tidigare göras för utbyte av studenter, lärare och experter.

Utredningen konstaterar att Finlands kulturliv erbjuder möjligheter till att fördjupa och berika bilden av Finland utomlands. Internationellt kända personer från Finland borde i högre grad utnyttjas vid främjandet av exporten och turismen. Näringslivet skulle i sina kampanjer kunna utnyttja de möjligheter som den skapande och utövande konsten ger. Det är också viktigt att få till stånd bra översättningar av både skön- och facklitteratur från Finland.

När det gäller radions utlandssändningar föreslår utredningen att ansvaret för utlandssändningarnas tekniska kostnader bör utredas. Utredningen hoppas vidare att Finlands radio kommer att öka programutbudet på spanska och/eller japanska.

Utredningen föreslår också att handelssekreterarnas och den övriga handelsfrämjandepersonalens kunskaper om det egna landet ökas genom utbildning.

I utredningen presenteras inte några kostnadsberäkningar för förslagen. Utredningen menar att först måste beslut fattas om

de organisatoriska förutsättningarna, därefter går det att närmare kalkylera hur mycket pengar som behövs. Därför har utredningen valt att inte nu presentera de ekonomiska konsekvenserna av de tidigare refererade förslagen.

Detta avsnitt är en beskrivning av och en kommentar till det diagram som följer efter avsnittet. Diagrammet beskriver översiktligt flödet av de statliga medlen för Sverigeinformation och kultursamarbete.

Statliga medel för Sverigeinformation och kultursamarbete förmedlas av regeringen genom fyra departements huvudtitlar, nämligen utrikes-, utbildnings-, jordbruks- och industridepartementen. I det följande kommer kort att redogöras för de medel som budgetåret 1986/87 anvisades till berörda myndigheter, institutioner och organisationer (för STATT avser siffran budgetåret 1987/88). En närmare beskrivning av de viktigare organen lämnas i avsnitt 5.

Utrikesdepartementet

Utrikesdepartementet är huvudman för den statligt finansierade allmänna informationsverksamheten med utlandet och svarar för dess finansiering. Informationsbyrån, som jämte pressbyrån och pressrummet, utgör departementets press- och informationsenhet, svarar för planering och samordning med övriga genom utrikesdepartementet finansierade allmänna informationsorgan. Pressbyrån svarar för information till svensk och utländsk press och andra massmedier om utrikesfrågor. Pressrummet ansvarar för inbjudningar och program för tillresande, utländska journalister samt är serviceorganisation gentemot i Sverige verksamma representanter för utländska nyhetsmedier.

Informationsbyrån har till uppgift dels att bereda de medel som anslås för Sverigeinformation i utlandet och dels själv besluta om vissa projekt. I det förra fallet avses anslagsposten till

Svenska institutet (42 121 000 kr.), Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet (35 235 000 kr.) samt Övrig information om Sverige i utlandet (12 870 000 kr.) Under anslaget Övrig information om Sverige i utlandet anvisas medel till Svensk-Internationella Pressbyrån (1 995 000 kr.), Ingenjörsvetenskapsakademien (1 200 000 kr.) och samordnad informationsverksamhet (9 675 000 kr.). Medlen under samordnad informationsverksamhet disponeras av utrikesdepartementet och fördelas av informationsbyrån till olika projekt. Här skall endast beröras de belopp som ställs till utlandsmyndigheternas disposition. Dessa medel är uppdelade på ett A- och ett B-anslag. A-anslaget disponerar utlandsmyndigheten medan ett ianspråkstagande av B-anslaget förutsätter departementets medgivande. Utlandsmyndigheternas B-anslag avser att täcka kostnader för kultur- och informationsprojekt i anställningslandet.

Svenska institutet är en statligt finansierad stiftelse. Verksamheten leds av en styrelse som utses av regeringen. Svenska institutet består av fem avdelningar varav en ligger i Paris och utgörs av Centre Culturel Suedois (CCS). De fyra andra avdelningarna är avdelningen för Sverigeinformation, avdelningen för allmänt kulturutbyte, avdelningen för studier och forskning samt den administrativa avdelningen.

Svenska institutets verksamhet är uppdelad i sju program nämligen informationsverksamhet, allmän kulturverksamhet, stipendieverksamhet, forsknings- och studiebidrag mm, stöd till undervisning i svenska utomlands, svenska kulturhuset i Paris samt personal och administration.

För budgetåret 1986/87 erhöll Svenska institutet sammanlagt 58 460 000 kr. varav 6 559 000 kr. från utbildningsdepartementets huvudtitel och 51 901 000 kr. från utrikesdepartementets huvudtitel. Av utrikesdepartementets anslag kommer huvuddelen, 42 141 000 kr. från anslaget Svenska institutet och resten,

9 760 000 kr., från anslaget Övriga u-landspolitiska insatser m. m.

Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet (UTP) är den enhet inom Sveriges Riksradio AB som svarar för programverksamheten för utlandet. UTP skall enligt avtalet mellan staten och Sveriges Riksradio AB producera och på annat sätt anskaffa och sända ljudradioprogram avsedda för mottagning i utlandet. Utlandsprogrammet sänder program på sju språk till hela världen. UTP finansieras inte med licensmedel utan betalas i sin helhet över utrikesdepartementets huvudtitel med sammanlagt 35 235 000 kr.

Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) utgör ett samfund av invalda ledamöter verksamma inom de tekniska och ekonomiska vetenskaperna samt deras tillämpning inom industri och förvaltning. IVA:s utlandsverksamhet syftar till att skapa förutsättningar för olika former av tekniskt-industriellt samarbete över gränserna. IVA erhöll kalenderåret 1986 ungefär 8 milj. kr. i bidrag från regeringen genom flera departement. Över utrikesdepartementets huvudtitel lämnas ett bidrag på 1 200 000 kr. för forskarutbyte med Sovjetunionen och övriga länder i Östeuropa. På detta sätt ges utländska forskare möjlighet att vistas vid svenska forskningsinstitutioner och där utföra kvalificerat forskningsarbete samt samma möjlighet för svenska forskare utomlands.

Svensk-Internationella Pressbyrån (SIP) är ett helägt aktieföretag till Sveriges Allmänna Exportförening. SIP förmedlar nyheter om Sverige och svenska förhållanden främst till massmedia men också till andra mottagare i utlandet. SIP ger ut bulletiner på ett stort antal språk. Den ordinarie utgivningen omfattar totalt c:a 220 000 bulletiner, motsvarande ungefär 1,4 miljoner A4-sidor nyhetsmaterial om året. Denna verksamhet kompletteras med utsändning av bildmaterial. SIP erhåller ett statligt bidrag på 1 995 000 kr.

Sveriges exportråd bildades genom ett avtal mellan Sveriges Allmänna Exportförening och regeringen. Exportrådet leds av en styrelse där staten och det enskilda näringslivet är företrädare. Exportrådets uppgift är att arbeta med allmän exportfrämjande verksamhet som stimulerar till en ökning av svensk export samt att biträda företag som behöver hjälp i sin marknadsföring på utlandsmarknaderna.

Finansieringen av exportrådets verksamhet är delad mellan staten och näringslivet. Staten bidrar enligt det nu gällande avtalet om exportrådet med ett belopp motsvarande skillnaden mellan exportrådets kostnader för exportservice till företag med export av mindre omfattning och exportrådets abonnemangsinträder från dessa företag. Vidare ställer staten enligt nämnda avtal medel till förfogande för exportrådets uppgift att planera och leda handelssekreterarnas verksamhet och den exportfrämjande verksamheten inom utrikesrepresentationen. Handelssekreterarnas exportservice finansieras med statliga medel.

Sammanlagt bidrar staten med 233 575 000 kr. under anslaget Exportfrämjande verksamhet. Av detta går 225 705 kr. direkt till Sveriges exportråd. Till regeringens disposition för exportfrämjande verksamhet står 7 870 000 kr. I diagrammet är denna summa av praktiska skäl inkluderad i medlen till Sveriges exportråd. Av de medel som går till Sveriges exportråd går ungefär 5 000 000 kr. enligt uppgifter från Sveriges exportråd till handelsfrämjande information.

Av utrikesdepartementets medel för information och kultursamarbete kommer drygt 28 000 000 kr. från littera C. Internationellt utvecklingssamarbete. Av dessa går 18 300 000 kr. till kulturstödsprogram genom SIDA/SAREC och såsom tidigare har nämnts 9 760 000 kr. till Svenska institutet.

Utbildningsdepartementet

Till utbildningsdepartementets verksamhetsområde hör skolväsendet, högskoleutbildningen, forskningsfrågor, vuxenutbildning, studiestödet, kulturverksamheten, massmedierna och internationellt kulturutbyte. I det följande berörs särskilt:

Vissa kulturinstitutioner

Under utbildningsdepartementet sorterar statens kulturråd och kulturinstitutioner/organisationer. Kulturrådet disponerar vissa medel (2 428 000 kr.) för stöd till dels internationella organisationers svenska sektioner dels kulturutbyte för kulturinstitutioner och fria grupper samt deltagande i erfarenhetsutbyte inom kulturområdet.

Även Svenska rikskonserter och konstnärsnämnden ger efter ansökan bidrag till kulturutbyte inom sina speciella konstområden.

De större kulturinstitutionerna har vissa medel för den egna institutionens kulturutbyte inom sin ordinarie budget. Svenska institutet erhåller särskilda medel (794 000 kr.) från utbildningsdepartementet, vilka avser bidrag till bl. a. teater-, dans- och musikgästspel samt utställningar.

Utbildnings- och forskningsutbyte

Universitets- och högskoleämbetet fördelar särskilda medel (4 100 000 kr.) för högskolans internationalisering. Dessa medel har hittills fungerat som stimulansmedel för att bl. a. utveckla handlingsprogram för internationalisering. I övrigt sker högskolans internationalisering inom ramen för ordinarie budget.

Svenska institutet administrerar på regeringens uppdrag de särskilda resurser för forskarutbyte och forskarstuderandeutbyte som tillkom genom 1984 års forskningspolitiska proposi-

tion (5 061 000 kr.). Institutet svarar också för programmet för integrerad utlandsutbildning (360 000 kr.).

Utbildningsdepartementet svarar vidare för det svenska bidraget till nämnden för svenskt-amerikanskt forskarutbyte (1 044 000 kr.)

Internationellt kulturellt samarbete

Utbildningsdepartementet disponerar vissa medel (630 000 kr.) för bidrag till internationella kongresser i Sverige inom forskning, utbildning och kultur. Vidare kan departementet ge stöd till vissa större samarbetsprojekt såsom t. ex Nya Sverige-jubiléet och till kulturpolitiskt erfarenhetsutbyte.

Utbildningsdepartementet fördelar särskilda medel till olika mottagare för internationellt utbyte inom resp. område såsom exempelvis skolöverstyrelsen och folkrörelserna. De tre svenska självständiga forsknings- och kulturinstituterna i Rom, Athen och Istanbul erhåller särskilda bidrag (3 026 000 kr.) liksom Svenska studenthemmet i Paris och Riksföreningen Sverigekontakt.

Vidare ges olika bidrag till bilateralt nordiskt kultursamarbete (6 667 000 kr.).

Över utbildningsdepartementets huvudtitel finansieras även, som tidigare nämnts, delar av Svenska institutets verksamhet.

Jordbruksdepartementet

Till jordbruksdepartementet hör frågor rörande bl.a. turism och rekreation.

Sveriges turistråd är en av staten, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet bildad stiftelse, som har till uppgift att

driva turistfrämjande verksamhet. Regeringen utser också en delegation, som är underställd rådets styrelse och med uppgift att fullgöra bl a vissa myndighetsuppgifter. Sveriges turistråd skall som centralt organ planera, samordna och genomföra åtgärder för att främja turism och rekreation i Sverige i enlighet med de av riksdagen fastställda målen.

Sammanlagt bidrar staten med 78 050 000 kr. till Sveriges turistråd. Av detta utgör 28 000 000 kr. den turismfrämjande verksamheten i utlandet. Någon uppgift om storleken på den direkta turistinformationen finns inte.

Industridepartementet

Till industridepartementet hör frågor rörande bl.a. teknisk forskning och industriell utveckling.

De teknisk-vetenskapliga attachéernas verksamhet vid utlandsmyndigheterna (STATI) bedrivs i form av en stiftelse gemensam för näringslivet (IVA) och staten. STATI har främst tre uppgifter, nämligen bas-, informations- och uppdragsverksamhet. Via industridepartementets huvudtitel erhåller STATI budgetåret 1987/88 26 400 000 kr i bidrag för denna verksamhet.

Kommentarer till diagrammet

I diagrammet redovisas de ekonomiska resurser som statsmakterna ställer till förfogande för Sverigeinformation och kulturutbyte.

Den övre siffran i varje "låda" avser de medel statsmakterna ställer till institutionernas förfogande. Den undre siffran i varje "låda" är den summa som används för Sverigeinformation och/eller kulturutbyte.

Siffrorna i den undre delen av "lådan" är alltså en del av den övre och kan på så sätt jämföras. Däremot är inte alltid siffrorna i staplarna sinsemellan jämförbara med varandra. Sålunda utgör siffrorna i den övre delen av "lådorna" för Vissa kulturinstitutioner och Sveriges turistråd inte enbart medel som i någon mening främjar Sverige utomlands. Till dessa institutioner går medel för en verksamhet som i huvudsak inte gäller utlandet. För internationellt kulturutbyte m. m., utrikesdepartementets press- och informationsenhet, Svenska institutet, Sveriges riksradios programverksamhet för utlandet, Sveriges exportråd, IVA och STATT går de angivna medlen, dvs. de i "lådans" överkant, i sin helhet till att främja Sverige utomlands i vid bemärkelse.

Alla siffror med undantag för STATT avser budgetåret 1986/87. För STATT, som fram t.o.m budgetåret 1986/87 erhöll sina medel från Styrelsen för teknisk utveckling avser siffrorna budgetåret 1987/88.

De medel som redovisas för Sveriges turistråd omfattar även annan verksamhet än information.

De medel som redovisas i diagrammet är de som angivits i tillgänglig dokumentation. Flertalet statliga myndigheter har internationella kontakter varigenom information i någon form blir ett naturligt inslag. Medel för detta redovisas alltså inte i diagrammet.

Under "Vissa kulturinstitutioner" redovisas endast de kulturinstitutioner som i SIK-propositionen erhöll särskilda medel för internationellt kulturutbyte. Beloppen är minimibelopp och direkt urskiljbara i kulturinstitutionernas budgetar. Flera av de uppräknade institutionerna erhåller statliga bidrag för kulturutbyte från andra myndigheter och organisationer. Såsom exempel kan nämnas Dramaten, som inte har några medel upptagna för internationellt utbyte i sin egen budget. De extra kostna-

der som utbytet medför finansieras alltså inte med ordinarie budgetmedel utan med bidrag och intäkter.

De medel för information och kulturutbyte som går till internationella organisationer redovisas inte i diagrammet.

Under de här redovisade anslagen är totalsumman för de statliga insatserna för Sverigeinformation och kulturutbyte på det sätt de formuleras i utredningens direktiv ungefär 210 milj. kr. I denna summa ingår då hela den för utlandsmarknaderna avsedda totalsumman för Sveriges turistråd, 28 milj. kr. Summan är i den här angivna definitionen för Sverigeinformation och kulturutbyte med utlandet sålunda något för stor. Emellertid saknas uppgift på hur stor del av Sveriges turistråds anslag som används endast för turistinformation.

De sammanlagda statliga insatserna för att i vid bemärkelse främja Sverige i utlandet uppgår till ca 440 milj. kr. Denna siffra skiljer sig från den tidigare nämnda endast genom att Sveriges exportråd i sin helhet har tagits med. I totalsumman inkluderas då statens stöd till kulturutbyte, högskolans internationalisering, Svenska institutet, utrikesdepartementets press- och informationsenhet, Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet, Sveriges exportråd, Sveriges turistråd (avser endast satsningen på utlandsmarknader), SIDA/SAREC, IVA och STATT.

Statliga medel för Sverige- information och kultursamarbete budgetåret 1986/87 (1000-tal kr)

15 113	736 996	6 559	51 901
Internationellt kulturellt samarbete m m	Vissa kultur- institutioner	Svenska institutet	
15 113	6 743	58 460	
Statens kulturråd för internationellt kulturutbyte 2 428	3 485 Folkparkernas centralorganisation 415	Informationsverksamhet 6 710	
Skolöverstyrelsen för internationellt utbyte på skolans område 485	15 172 Konstnärskommittén 339	Allmän kultur- utbytesverksamhet 3 605	
Svenska studenthemmet i Paris 205	122 610 Riksteatern 1 553	Stipendieverksamhet 4 444	
Nämnden för svensk/amerikansk forskarutbyte (Fulbright Comm) 1 044	150 630 Operan ca 800	Forsknings- och studiebidrag 1 110	
Riksföreningen Sverigekontakt 328	86 968 Dramaten —	Stöd till undervisn. i svenska utomlands 1 995	
Folkrelsernas internationella kulturkontakter 214	53 725 Rikskonserter 1 038	Svenska kulturhuset i Paris 4 685	
Bidrag avseende högskoleföreträdare i internationella organisationer 250	109 841 Regionmusiken ca 100	FN-stipendiater 780	
Till regeringens disposition 120	1 598 Musikaliska akademien 40	Person- o. erfarenhets- utbyte med u-länder 3 300	
Bidrag till internationella kongresser m m i Sverige 630	18 735 Riksarkivet 118	Kulturutbyte m. u-länder 2 200	
Bidrag till svenska institut i utlandet 3 026	47 630 Riksantikvarieämbetet 63	Stipendier för sökande från vissa u-länder 1 500	
Bilateralt nordiskt kultursamarbete m m 6 383	26 000 Historiska museet 70	Gäststipendier till sökande från U-länder 2 000	
	39 758 Statens konstmuseer 296	Internat. kulturutbyte 794	
	1 062 Nämnden för utställn. av svensk konst i utlandet 1 062	Viss stipendie- verksamhet 60	
	59 782 Kungliga biblioteket 849	Integrerad utlands- utbildning (IUU) 360	
UHÄ för högskolans internationalisering		Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål. Internationalisering 5 061	
4 100		Bilateralt nordiskt kultursamarbete 284	
		Sthlmkontoret personal- och adm.kostnader 19 572	

REGERINGEN

U

UD

JO

I

9 490

**UD:s press- o.
informationsenhet**

9 490

Informationsberedskap
200

**Utländska pressbesök
och pressservice**
1190

Sweden Now
1350

Inside Sweden
500

Ambio
180

ESK-uppföljning
125

**Tillfälliga
personalinsatser**
200

Regionprogram
560

**Utlands-
myndigheterna**
4 945

Övrigt
240

35 235

**Sveriges riksradios progr-
verksamhet för utlandet**

35 235

**SIDA/ SAREC:s
Kulturstödsprogram**

18 300

233 575

Sveriges Exportråd

ca 5 000

**Handelsfrämjande
information**
ca 3 200

Sweden Now
1800

ca 8 000

Ingenjörsvetenskapsak.

1 200

Forskarutbyte
1 200

1995

**Svensk-Internationella
Pressbyrån (SIP)**

1995

78 050

Sveriges Turistråd

28 000

**Satsningar på
utlandsmarknader**
28 000

26 400

**Sveriges
Teknisk-Vetenskapliga
Attachéverksamhet**

26 400

Av diagrammet framgår att de sammanlagda insatserna för att i vid bemärkelse främja Sverige i utlandet uppgår till ungefär 440 milj kr. För direkta insatser i samband med information och kultursamarbete används ungefär 210 milj kr.

5.1 Utrikesdepartementet

Utrikesdepartementets verksamhetsområde såsom det beskrivs i budgetpropositionen 1987 omfattar ärenden som rör förhållandet till och överenskommelser med andra stater, utrikeshandel och exportfrämjande, Sveriges deltagande i FN och andra internationella organisationer, svenska insatser i det internationella utvecklingssamarbetet, nedrustningsfrågor, nordiskt samarbete, kontroll av tillverkning och utförsel av krigsmateriel, information om Sverige i utlandet, kulturutbyte samt skydd av svenska medborgares intressen i främmande länder. Dessa ärenden spänner över ämnesområden av allmänpolitisk, handelspolitisk, biståndspolitisk, ekonomisk, kommersiell, rättslig, social, humanitär och kulturell natur.

Den av staten finansierade informationsverksamheten utomlands utgör en del av Sveriges utrikespolitik. Syftet är att sprida kännedom om det svenska samhället samt väcka intresse och förståelse för svenska lösningar på olika samhällsproblem. Det är ett utrikespolitiskt intresse att svenska ståndpunkter får gehör i utlandet. Informationsverksamheten gör det möjligt för Sverige att aktivt delta i ett ökat erfarenhetsutbyte mellan olika länder och kulturer.

Utrikesdepartementet är huvudman för den statligt finansierade allmänna informationsverksamheten med utlandet och svarar för dess finansiering. Med begreppet information menas i detta sammanhang förutom den allmänna Sverigeinformationen även det internationella kulturutbytet i vidare bemärkelse. Utrikesdepartementets press- och informationsenhet tillkom genom en sammanslagning av de tidigare press- och informationsbyråerna. Enheten svarar, genom informationsbyrån, för planering och samord-

ning med övriga genom utrikesdepartementet finansierade allmänna informationsorgan, framför allt Svenska institutet.

Organisation

När press- och informationsenheten tillkom år 1976 förutsattes en åtskillnad mellan presstalesmannafunktionen och den allmänna Sverigeinformationen även efter en sammanslagning. Enhetschefens huvuduppgift blev att koncentrera sig på uppgiften att vara utrikesdepartementets talesman gentemot pressen. En tjänsteman i kansliråds ställning har handhaft den direkta ledningen av departementets verksamhet i fråga om Sverigeinformationen i utlandet.

Press- och informationsenheten består idag av en pressbyrå, ett pressrum för utländska korrespondenter och en informationsbyrå.

Uppgifter

Pressbyrån

Pressbyrån svarar för information till svensk och utländsk press och andra massmedier om utrikesfrågor. Detta sker muntligen, per telefon, genom intervjuer och pressbriefingar samt skriftligen genom exempelvis pressmeddelanden. Pressbyrån ger också bistånd till svenska utlandsmyndigheter i deras information till massmedier utomlands. Till byråns arbetsuppgifter hör också att vid behov hjälpa svenska journalister i deras verksamhet utomlands.

Pressbyrån förser även utlandsmyndigheterna med allmän politisk information, bl. a. genom ett dagligt nyhetssammandrag per telex. Information ges också till utländska ambassader i Stockholm i form av pressmeddelanden och tal, ofta även i översätt-

ning till främmande språk. Pressbyråns särskilda klipparkiv gör dagliga översikter över pressreaktioner i in- och utlandet.

På pressbyrån tjänstgör förutom chefen, fem handläggare, varav en är redaktör och ansvarig utgivare för personaltidningen "UD-Kuriren", samt sju assistenter.

Pressrummet

Pressrummet ansvarar för inbjudningar och program för tillresande, utländska journalister. Vidare är pressrummet serviceorganisation gentemot omkring 175 - varav drygt 40-talet heltidsarbetande - i Sverige verksamma representanter för utländska nyhetsmedier. För dessa ordnas regelbundet presskonferenser och studiebesök. Ofta sker detta i samråd med utrikeskorrespondenternas yrkesförening (Foreign Press Association). Denna service från utrikesdepartementets sida, som också innefattar en större lokal med telex, skrivmaskiner m. m., är helt kostnadsfri.

Pressrummet är också serviceorganisation gentemot medierna - utländska såväl som svenska - i samband med officiella besök på statschefs-, statsminister- och utrikesministernivå. Pressrummet är också remissinstans i samband med beviljande av uppehålls- och arbetstillstånd för den utländska pressens representanter i Sverige.

Enligt besöksstatistiken 1987 arrangerades ungefär 360 besöksprogram för tillresande, utländska journalister. Av dessa kom 63 till Sverige på pressbyråns inbjudan. Ytterligare 14 besök finansierades helt eller delvis av pressbyrån i samarbete med annat informationsorgan. Övriga kom till Sverige på eget initiativ och bekostnad.

På pressrummet tjänstgör förutom chefen tre handläggare samt två assistenter, varav en på halvtid.

Informationsbyrån

Målet för det statliga stödet till Sverigeinformationen och kulturutbytet är att skapa gehör och respekt för Sverige och det svenska samhället utomlands. Det lade statsmakterna fast när riksdagen antog den tidigare nämnda SIK-propositionen. Där sägs vidare att för en levande och dynamisk utveckling inom skilda svenska samhällssektorer, särskilt inom kulturlivets, forskningens och handelns områden krävs ett fritt flöde av idéer och tjänster. Ett mångsidigt person- och kulturutbyte bidrar på sikt också till ökad kunskap och förståelse mellan länder och folk. Det framhålls också att i förhållande till behovet kommer Sverige alltid att ha begränsade resurser för information till utlandet. Insatserna måste därför i huvudsak koncentreras till vissa målgrupper. Det gäller främst opinionsbildare och beslutsfattare av olika slag som emellertid ofta är föremål för intensiv uppmärksamhet också från andra länders ambassader och informationsorgan. Andra naturliga målgrupper är personer som har särskild anknytning till Sverige och sådana som är eller kan tänkas vara intresserade av svenska erfarenheter inom sina specialområden.

Informationsbyrån ansvarar för budgetbehandlingen av anslagen D1 Svenska institutet, D2 Sveriges Radios utlandsprogram, och D3 Övrig information om Sverige i utlandet samt F3 Information om mellanfolkligt samarbete, nedrustningssträvanden och andra utrikespolitiska frågor (avser t. o. m. budgetåret 1986/87). Informationsbyrån sköter också programläggning av vissa utländska besök samt förfrågningar från utlandsmyndigheter, utländska beskickningar, myndigheter och organisationer i Sverige. På informationsbyrån bedrivs också information till svensk allmänhet om svensk utrikespolitik (genom skrifter och föreläsningar), vidare är sekretariatet för Beredningsgruppen

för information om freds- och nedrustningssträvanden samt sekretariatet för NGO-ambassadören förlagda till informationsbyrån.

I slutet av varje kalenderår tillställs utlandsmyndigheterna ett cirkulär med aktuella riktlinjer för informationsarbetet och ett formulär för inhämtande av utlandsmyndigheternas önskemål om insatser inför det kommande budgetåret. Planeringen av informations- och kulturutbytet med utlandet sker därefter i nära samarbete med Svenska institutet. I cirkuläret uppmanas utlandsmyndigheterna att redovisa de allmänna förutsättningarna för erfarenhets- och kulturutbytesverksamheten i anställningslandet jämte eventuella omständigheter som kan påverka möjligheterna att genomföra de föreslagna projekten under budgetåret. I de fall där flera myndigheter finns i anställningslandet skall samråd äga rum mellan dessa. I sådant fall kan önskemålen också redovisas gemensamt.

Vad avser personutbytet utgår ett särskilt cirkulär till utlandsmyndigheterna. Personutbytet innebär dels att opinionsbildare m. fl. från verksamhetslandet inbjuds att besöka Sverige, dels att svenskar bjuds in till verksamhetslandet som t. ex. föreläsare eller deltagare i av ambassaden arrangerade eller initierade seminarier.

Informations- och kulturprogrammen för varje utlandsmyndighet har formen av två anslag. Det ena, det s. k. A-anslaget, avser myndighetens allmänna informationsberedskap. Det andra, det s. k. B-anslaget, är till för den verksamhet som fastställs efter samråd mellan Svenska institutet, utlandsmyndigheterna och utrikesdepartementets informationsbyrå. För att medel inom B-anslaget skall kunna tas i anspråk av utlandsmyndigheten förutsätts ett bemyndigande från utrikesdepartementet.

Verkligheten under löpande budgetår förändras ständigt och planerade informationsinsatser omprioriteras eller omfördelas i en fortlöpande dialog med utlandsmyndigheterna. Inför budgetårets

slut sker en särskild uppföljning; mellan utrikesdepartementets informationsbyrå, utlandsmyndigheterna och Svenska institutet diskuteras genomförandet av informationsprogrammet och alternativa förslag till insatser. Detta resulterar ofta i att Svenska institutet får kompletterande uppdrag att genomföra. Denna s. k. uppdragsverksamhet brukar belöpa sig på 0,5 - 1 milj. kr. per budgetår.

På informationsbyrån tjänstgör förutom chefen, fem handläggare och sex biträdande tjänstemän fördelade på tre sektioner, nämligen en för budget och planering, en för besöksprogram och förfrågningar och en för information om svensk utrikespolitik i Sverige och kontakter med folkrörelser.

Övrigt

Regeringen har den 22 oktober 1987 beslutat om en till IKU-utredningen angränsande utredning, om presstjänstens ställning och uppgifter inom utrikesförvaltningen (Dir. 1987:45). Denna utredning skall undersöka vilken ställning och vilka uppgifter utrikesförvaltningens presstjänst bör ha såväl i förhållande till svenska media som inom ramen för informationen om Sverige i utlandet. Utredningen skall belysa aktuella och framtida behov samt lämna förslag till en effektiv resursanvändning.

IKU-utredningen kommer därför i detta betänkande inte närmare att behandla de frågor som gäller presstjänsten. De har här endast berörts översiktligt för att något belysa den roll de spelar i Sverigeinformationen.

Anslagsutveckling

De anslag press- och informationsenheten handlägger har utvecklats på följande sätt:

1 000-tals kr	1979/80	1986/87
D1 Svenska institutet	27 050	42 121
D2 Sveriges Radios utlandsprogram	21 440	35 235
D3 Övrig information om Sverige i utlandet	7 980	12 870
F3 Information om mellanfolkligt samarbete, nedrustningssträvanden och andra utrikespolitiska frågor	3 950	9 179
	60 420	99 405
Anslaget D3 Övrig information om Sverige i utlandet 1979/80 - 1986/87		

1 000-tals kr	1979/80	1986/87
A. <u>Allmänt</u>		
- Informationsberedskap	470	200
- Utländska pressbesök och press-service	700	1 190
Summa	1 170	1 390

B. Särskilda projekt

- Information om svensk utrikes- politik	50	75
- Informations- och utbildnings- konferenser	75	165
- Försöksverksamhet med videogram	50	-
- Svensk-internationella pressbyrå (se delbetänkande SOU 1987:49)	1 260	1 995
- Ingenjörsläroverket, Sweden Now (se delbetänkande SOU 1987:49)	820	1 350
- AIC, Inside Sweden (varav 200 000 engångsbelopp) (se delbetänkande SOU 1987:49)	-	500
- Kungl. vetenskapsakademien, AMBIO (se delbetänkande SOU 1987:49)	107	180
- Ingenjörsvetenskapsakademien, bidrag till forskarutbyte	747	1 200
- ESK-uppföljning	80	125
Utrikesdepartementet har för att främja ett idé- och erfarenhetsutbyte mellan Sverige och länderna i Östeuropa i anslutning till de resultat som uppnåtts inom ramen för ESK i korg III ett särskilt anslag.		
- Tillfälliga personalinsatser	200	200
Summa	3 389	5 790

C. Regionprogram

- Europa	75	50
- Nordamerika	75	120
- Asien (utom Sydostasien och Stillahavsområdet)	75	50
- Afrika (utom Nordafrika)	75	50
- Latinamerika	75	75
- Arabvärlden	-	125
- Sydostasien och Stillahavsområdet	-	90
Summa	375	560

D. Enskilda landprogram (utlandsmyndigheterna)

- Lokal informationsberedskap (A-anslag)	718	1 097
- Utlandsmyndigheternas projektmedel (B-anslag)	2 328	3 848
Summa	3 046	4 945

Totalt	7 980	12 685

Synpunkter och erfarenheter

Informationsbyrån har två huvuduppgifter när det gäller Sverigeinformationen i utlandet. Den ena är att som en del av utrikesdepartementet och därmed regeringskansliet förbereda, föredra och genomföra den av regeringen fastlagda politiken när det gäller Sverigeinformationen till utlandet. Den andra huvuduppgiften är att handlägga frågor som mer är verksfunktioner än uppgifter av den policykaraktär som är regeringskansliets huvuduppgift.

Till den förra kategorin hör särskilt handläggningen av budgetfrågor. Härigenom har regeringen möjlighet att göra prioriteringar och styra underlydande myndigheters verksamhet. Det gäller framförallt Svenska institutet, Sveriges Riksradios programverksamhet med utlandet och utlandsmyndigheterna.

Till den senare kategorin hör framförallt handläggningen av A- och B-anslag, dvs. att tillsammans med utlandsmyndigheterna och Svenska institutet planlägga och besluta om Sverigeinformationen och kulturutbytet med utlandet.

Informationsbyråns kontakter med övriga departements internationella sekretariat eller motsvarande i frågor som rör den allmänna Sverigeinformationen utomlands är ojämna. De mest förekommande kontakterna rör programläggning av besök.

Kostnaderna för informationsprojekt har ibland delats mellan utrikesdepartementet och berört departement, t. ex. när det gäller utresande deltagares resekostnader. Mycket litet av det material som sekretariaten producerar på främmande språk används i byråns eller utlandsmyndigheternas verksamhet. Inom övriga departements ansvarsområden finns vidare myndigheter som också upprätthåller internationella kontakter. Informationsbyrån samarbetar ofta med olika verk när det gäller programläggning av utländska besök i Sverige.

5.2 Övriga departement

Internationella sekretariat inrättades i de flesta departement i samband med 1965 års departementsreform. I några departement hade redan dessförinnan funnits internationella sektioner med likartade uppgifter. Under årens lopp har vissa förändringar skett dels i departementens organisation och arbetsfördelning, dels avseende den internationella funktionens utformning och plats inom departementen.

Det finns internationella sekretariat med denna benämning i följande departement: social-, kommunikations-, utbildnings-, jordbruks-, bostads- och industridepartementen.

Det nyinrättade miljö- och industridepartementet har ett enhetligt benämningssystem för såväl sakenheter som gemensamma funktioner. Den internationella funktionen kallas där Enhet 2 - Internationella frågor. Även försvars- och finansdepartementen har internationella enheter med status som sakenheter.

I justitiedepartementet har en av lagstiftningsenheterna också ett allmänt ansvar för internationella ärenden. I arbetsmarknadsdepartementet är den internationella funktionen integrerad dels i två av sakenheterna, dels i planerings- och budgetsektariatet.

Bemannning

Antalet anställda vid departementens internationella sekretariat (motsvarande) hösten 1987 var 73 handläggare och 23 assistenter. Det bör noteras att ett stort antal tjänstemän på sakenheterna ägnar sig åt internationellt arbete i varierande utsträckning vid sidan av övriga handläggande uppgifter. För vissa tjänstemän kan detta arbete periodvis uppta större delen av arbetstiden. Vidare förekommer deltidstjänstgöring.

Samarbetet inom ett departement

I departementens interna arbetsordningar anges i allmänna ordalag de internationella sekretariatens uppgifter. Av arbetsordningarna, som i många fall är likartat formulerade, framgår att de internationella sekretariaten har en samordnande, informationsförmedlande och rådgivande funktion gentemot sakenheter men även mot myndigheter. Härutöver har de en servicefunktion

åt departementsledningen och i viss mån även åt sakenheterna. I de flesta departement har det internationella sekretariatet huvudansvaret när det gäller att förbereda och medverka vid internationella förhandlingar och möten inom internationella organisationer.

I internationella frågor förutsätts arbetet således bedrivas i samverkan mellan departementsledningen, det internationella sekretariatet och berörda sakenheter och myndigheter. Hur denna samverkan i realiteten fungerar beror på en rad omständigheter, exempelvis verksamhetens sakinhåll, de internationella organisationernas struktur, "tradition", personlig kompetens och departementsledningens önskemål.

I de flesta departement har den internationella enheten ett självständigt sakansvar på något eller några områden. Så gott som alla internationella funktioner bedriver därför också visst budgetarbete och handlägger löpande ärenden. I samtliga departement utom arbetsmarknadsdepartementet svarar de internationella enheterna för de praktiska arrangemangen kring utländska besök på politisk nivå.

Hos departementen finns med två undantag inte några fasta riktlinjer för arbetsfördelningen mellan de internationella sekretariaten och sakenheterna. Arbetsmarknadsdepartementet har i samband med omläggningen av den internationella funktionen utformat riktlinjer för ansvarsfördelningen. Bostadsdepartementet har i stället för generella riktlinjer valt att halvårsvis detaljredovisa den internationella verksamheten i en arbetsplan där det också framgår vilken enhet som ansvarar för en viss fråga.

Samarbetet med utrikesförvaltningen

Den svenska regeringen representeras av utrikesdepartementet i flertalet internationella organisationer. Det ingår i utrikesdepartementets rutiner att inhämta erforderliga instruktioner från berörda fackdepartement inför förhandlingar i dessa organ. I specialkommittéerna företräds Sverige oftast av berörda fackdepartement eller myndigheter. Vid några organisationer finns det permanenta delegationer som representerar Sverige.

När det gäller expertbetonat erfarenhetsutbyte eller förhandlingar inom begränsade sakområden har fackdepartementen oftast direktkontakt med berörda fackmyndigheter utomlands. Vidare finns ett antal specialattachéer (se bilaga 3) placerade vid svenska utlandsmyndigheter i länder av särskilt intresse. Specialattachéerna har till uppgift att bevaka vissa ämnesområden och att rapportera direkt till berört departement.

När det gäller översättningar kan departementen anlita utrikesdepartementets translatorsektion i fråga om exempelvis traktattexter. Viss hjälp ger translatorsektionen också med utformning av skrivelser och brev.

I protokollära frågor sker regelmässigt samråd mellan departementen och utrikesdepartementets protokoll.

En stor del av departementens deltagande i förhandlingar vid internationella organisationer bekostas över utrikesdepartementets förhandlingsanslag.

Fackdepartementen och de internationella organisationerna

Kretsen av internationella fackorgan som Sverige medverkar i på regeringsnivå är mycket omfattande. I bilaga 4 anges - utan anspråk på fullständighet - de viktigaste permanenta samarbets-

organen inom varje departement.

Departementen samverkar med utrikesdepartementet i arbetet inom de specialiserade internationella organisationerna. Det sker antingen genom att utrikesdepartementet ensamt representerar den svenska regeringen med instruktioner från fackdepartementet eller genom att utrikesdepartementet och berört departement deltar gemensamt i mötena. När fackdepartement ensamt deltar i ett möte förekommer ibland samråd med utrikesdepartementet som ett led i förberedelsearbetet. Två eller flera fackdepartement kan också samverka i organisationer som berör flera sakområden.

Arbetsfördelningen inom varje fackdepartement följer inget givet mönster när det gäller bevakningen av internationella organisationer och deltagande i deras möten.

Förhandlingar och besök

För flera departement utgör förhandlingar om bilaterala avtal en stor del av den internationella verksamheten. Särskilt omfattande är förhandlingsverksamheten inom kommunikations-, jordbruks-, finans- och industridepartementen, men även social- och arbetsmarknadsdepartementen bedriver förhandlingar inom sina områden.

Samtliga departement tar emot ett varierande antal utländska besök. Statsråden och statssekreterarna genomför årligen ett antal officiella besök i andra länder. Antalet inkommande och utgående besök varierar mellan åren. Mellan fem och tio större officiella besök per år i vardera riktningen torde utgöra ett ungefärligt genomsnitt för ett departement. På lägre nivåer är besöksfrekvensen betydligt mer omfattande.

Besöksverksamheten kräver stora arbetsinsatser. I flertalet fackdepartement arbetar en à två tjänstemän enbart med de ut-

ländska besöken.

Information

Departementen producerar i varierande utsträckning eget informationsmaterial på engelska. Flera departement låter göra engelska versioner av viktigare pressmeddelanden, propositioner och allmänpolitiska översikter.

Informationsmaterial produceras i mån av tid och behov av personal med andra huvuduppgifter. Svenska institutets faktablad används av de flesta departement som komplettering till departementets eget informationsmaterial. De statliga verkens broschyrer och övriga informationsmaterial på främmande språk används också av departementen.

Departementens anslag för internationell verksamhet

Departementens särskilda anslag till internationell verksamhet avser huvudsakligen fasta avgifter och bidrag till internationella organisationer och samarbetsprogram samt svenskt deltagande i möten inom ramen för dessa. Större operativa projekt har i regel egna anslag.

Anslag till internationell verksamhet budgetåret 1986/87.

<u>Departement</u>	<u>Milj. kr.</u>
Justitie	2,3
Försvars	196,6
Social	35,4
Kommunikation	2,8
Finans	2,5
Utbildnings	200,3
Jordbruk	56,1
Arbetsmarknad	22,4
Bostad	1,4
Industri	273,6
Civil	-
Miljö- och energi	3,9
Summa	622,3

För flera departement utgör en stor del av anslagen Sveriges andel av större internationella åtaganden. Sålunda utgörs ungefär 85 procent av utbildningsdepartementets anslag av bidrag till europeisk forskningssamverkan, drygt 65 procent av försvarsdepartementets anslag av FN-styrkornas verksamhet utomlands och drygt 80 procent av industridepartementets anslag av bidrag till europeiskt och nordiskt rymdsamarbete.

Denna redovisning ger ingen fullständig bild av kostnaderna för departementens internationella verksamhet. Tjänsteresor utomlands bekostas till väsentlig del ur departementens allmänna personalanslag. Medlemsavgifter till och svenskt deltagande i möten inom t. ex. FN, Europarådet och OECD finansieras över utrikesdepartementets huvudtitel. I redovisningen bortses också

från den stora del av den internationella kontaktverksamheten inom respektive sakområde, som bekostas från myndigheters anslag.

5.3 Utlandsmyndigheterna

Organisationsfrågor

Utrikesförvaltningen består av dels utrikesdepartementet i Stockholm, dels utrikesrepresentationen. I den senare ingår 116 utlandsmyndigheter (ambassader, delegationer, generalkonsulat och konsulat) samt 424 olönade konsulat. (För lönade utlandsmyndigheter se bilaga 2).

Uppgifter

Informationsverksamheten på utlandsmyndigheterna syftar till att sprida kännedom om det svenska samhället samt väcka intresse och förståelse för svenska lösningar av olika samhällsproblem. Utrikesdepartementet svarar för den centrala planeringen och samordningen, inklusive den regionala prioriteringen av resurserna, medan utlandsmyndigheterna delger departementet sina egna bedömningar av verksamhetens inriktning och svarar för genomförandet. Då det gäller den budgetårsvisa planeringen ges dessa bedömningar i anslutning till svaren på den enkät om planerade informationsinsatser som varje år utsänds från informationsbyrån.

Informationsbyrån fördelar i nära samarbete med Svenska institutet en del av de medel som står till dess förfogande för utlandsmyndigheterna med hänsyn tagen till de framförda önskemålen och bedömningarna. Dessa lokala informationsanslag utgörs vanligen av s. k. A-anslag och B-anslag av vilka det förstnäm-

da är avsett för löpande informationsinsatser av mera rutinbetonad karaktär, medan det sistnämnda ges för särskilda projekt. A-anslaget kan utnyttas på sätt som myndigheten själv bestämmer, dock inte för representation. B-anslaget förutsätter betydande från departementet i varje givet fall.

Den efterfrågestyrda informationsverksamheten utgör en del av underlaget vid val av lämpliga ämnen, målgrupper och metodik i informationsarbetet. Den aktiva verksamhet som bedrivs på utlandsmyndigheternas eget initiativ koncentreras företrädesvis till ämnen där efterfrågan i tjänstgöringslandet sammanfaller med ett svenskt informationsintresse.

Chefen för utlandsmyndigheten bestämmer vilken eller vilka tjänstemän – utsända och/eller lokalanställda – som skall svara för den löpande handläggningen av informationsärenden. Distribution av informationsmaterial eller svar på vissa rutinemässiga förfrågningar ombesörjs företrädesvis av lokalanställd personal.

Vid vissa utlandsmyndigheter finns särskilda tjänster för press-, kultur- och informationsverksamheten. Det är för närvarande (dec 1987) i Bonn (ett pressråd, en pressattaché, en kulturattaché), Bryssel (ett pressråd vid delegationen), Haag (en pressattaché), Helsingfors (ett pressråd och en kulturattaché), Köpenhamn (ett pressråd), London (ett pressråd och en kulturattaché), Los Angeles (en pressattaché), Madrid (ett pressråd), New York (två pressråd och två pressattachéer, Oslo (ett pressråd), Ottawa (ett pressråd), Paris (ett pressråd och ett kulturråd på CCS), Tokyo (en pressattaché), Washington (ett pressråd och ett kulturråd). Till detta kommer ett Stockholmsbaserat kulturråd för bevakning av Oslo och Reykjavik.

Kulturattachéerna/kulturråden tillsätts av utrikesdepartementet efter samråd med utbildningsdepartementet och Svenska institu-

tet. Ofta sker detta efter det att tjänsten har utlysts. Pressattachéerna/pressråden ingår i utrikesdepartementets personalstat.

Specialattachéerna redovisas i bilaga 3. En genomgång av utrikesdepartementets "Vem gör vad på myndigheten 1986" genomförd av utrikesdepartementets informationsbyrå visar att ett stort antal personer kommer i beröring med informations- och pressfrågor. Sammanlagt 125 personer (77 handläggare och 52 assistenter/lokalanställda) uppgavs sysselsatta med informations- och pressärenden. Den totala tid som ägnades dessa frågor motsvarade ungefär 70 personår.

A- och B-anslagen

Utveckling under perioden 1979/80 - 1987/88

	A-anslag	B-anslag
1979/80	718 000	2 328 000
1980/81	777 000	2 479 000
1981/82	783 000	2 461 000
1982/83	858 000	2 658 500
1983/84	950 000	2 892 000
1984/85	1 037 000	3 316 500
1985/86	1 107 000	3 492 000
1986/87	1 097 000	3 848 000
1987/88	1 198 500	4 847 000

Det kan tilläggas att de tiotal myndigheter där kultur- och pressattachéer har placerats erhåller en betydande del av A- och B-anslagen. Dessa utlandsmyndigheter disponerar drygt hälften av utlandsmyndigheternas anslag för kulturutbyte och informationsverksamhet.

A- och B-anslagens användning kan illustreras med följande exempel från 1986/87. Det bör observeras att projektmedlen under B-anslagen specificeras på delposter som fastställs av informationsbyrån på förslag av utlandsmyndigheterna.

Myndighet	Anslag		Projekt inom B-anslagen
	<u>A-anslag</u>	<u>B-anslag</u>	
1. <u>Bonn</u>	65 000 kr.	195 000 kr.	personutbyte seminarier musik, teater, dans, utställ- ningar lokala insatser film
Under budgetåret 1986/87 genomfördes två stora kultursatsningar i Förbundsrepubliken, dels i Västberlin och dels i Nordrhein - Westfalen.			
2. <u>Warszawa</u>	13 000 kr.	58 000 kr.	personutbyte dans/utställning film
Ambassaden i Warszawa erhöll även 32 000 kr. ESK-medel för personutbyte, bokgåvor och prenumerationer.			
3. <u>Wellington</u>	19 000 kr.	37 000 kr.	filmvecka personutbyte bokgåva
4. <u>Luanda</u>	4 000 kr.	8 000 kr.	filmvecka utställning
5. <u>Quito</u>	9 000 kr.	-	

Swedish Information Service

Utrikesförvaltningen har ett särskilt informationskontor i Förenta Staterna, Swedish Information Service (SIS). Administrativt hör SIS till generalkonsulatet i New York. SIS medverkar också i planeringen av verksamheten för hela Nordamerika.

SIS har gradvis vuxit fram ur Svensk-Amerikanska Nyhetsbyrån, som tillkom på privat initiativ på 1920-talet. Efter förslag av Upplysningsberedningen ombildades nyhetsbyrån år 1966 till Swedish Information Service med ökade resurser. Bakgrunden till detta var främst New Yorks ställning som centrum för kulturlivet och nyhetsförmedlingen. Med hänsyn till den ökade betydelse som den amerikanska västkusten fått har SIS West etablerats inom generalkonsulatet i Los Angeles med en tjänst vid generalkonsulatet i San Francisco.

SIS är det enda organ inom utrikesförvaltningen som är helt inriktat på informationsfrågor. SIS har för närvarande fyra utsända handläggande tjänstemän samt nio lokalanställda. SIS har sina lokaler i samma kontorshus som generalkonsulatet och den svenska FN-delegationen. SIS förfogar över drygt en miljon kr. i operativa medel. De fasta kostnaderna uppgick 1986/87 till drygt 7,2 milj. kr. De fördelades på personalkostnader drygt 4,8 milj. kr., kostnader för kansli lokaler drygt 1,2 milj. kr. samt kostnader för bostäder för utsänd personal 1,2 milj. kr.

I New York finns ytterligare två svenska myndigheter, nämligen generalkonsulatet och FN-delegationen. I motsats till dessa har SIS-kontoret lättare att nå ut med sin information då den i amerikanska ögon inte har samma prägel av myndighet som de två tidigare nämnda. Målgrupperna för verksamheten är i första hand opinionsbildare av olika slag inom politik, förvaltning, organisation, högre utbildning och massmedia. SIS-kontoret har varit särskilt framgångsrikt i att nå universitet och forskningsinstitutioner. SIS ger också ut olika nyhetsbulletiner

kring olika temata med 6-7 000 prenumeranter som mottagare.

Efter samråd med ambassaden i Washington och generalkonsulaten i landet upprättas varje budgetår ett förslag till informationsprogram som tillställs utrikesdepartementet för godkännande. Sedan programmet godkänts har SIS till uppgift att tillsammans med berörda utlandsmyndigheter planera och genomföra det. SIS' operativa medel från utrikesdepartementet uppgick budgetåret 1986/87 till drygt 1,1 milj. kr. (budgetåret 1979/80 drygt 0,6 milj kr.). De operativa medlen är för budgetåret 1986/87 i sin tur uppdelade i personutbyten (260 000 kr.), seminarier (345 000 kr.), film/video (80 000 kr.), bulletiner m. m. (215 000 kr.), utställningar (80 000 kr.) samt särskilda insatser på kulturområdet (70 000 kr.).

Utlandsmyndigheternas synpunkter och erfarenheter

I direktiven till utredningen sägs inledningsvis bl. a. att utredaren bör "med bistånd från berörda utlandsmyndigheter visa hur de olika satsningarna uppfattas...". I det som särskilt skall beaktas nämns "den roll som utrikesförvaltningen..... spelar för den aktuella Sverigeinformationen". Utredningen har mot denna bakgrund skickat en enkät till 116 lönade utlandsmyndigheter och de i Stockholm baserade ambassadörerna.

I enkäten (bifogas) ställdes sju frågor. De gällde, sammanfattningsvis, villkoren för informationsarbetet i tjänstgöringslandet, arbetsfördelningen av informations- och kulturfrågor inom myndigheten, vilken typ av information som efterfrågas, kontakter med myndigheter och organisationer i Sverige, hur verksamheten bedrivs i tjänstgöringslandet, omfattningen av samarbetet mellan olika svenska organ i tjänstgöringslandet samt eventuellt övriga synpunkter.

I det följande lämnas en sammanfattande redovisning av de inkomna svaren.

Förutsättningarna och villkoren för informationsverksamheten och kulturutbytet är naturligtvis olika i olika länder eller regioner.

För många länder i tredje världen medför utbredd analfabetism, undermåligt skolsystem, folkflertalets bristande kännedom om omvärlden, allvarliga ekonomiska problem med stor fattigdom och en mycket liten svensk export hinder i vägen för kulturutbyte och informationsverksamhet, påpekar ambassaden i Guatemala. Bilden varierar dock. I Mexico, skriver ambassaden, är intresset för Sverige utomordentligt stort på många områden såsom samhällsfrågor, utrikespolitik och kultur. Därför är också den spontana efterfrågan på information omfattande och ambassadens egna initiativ är så gott som undantagslöst mycket uppskattade.

Även i ett arabland kan förutsättningarna vara goda för informationsverksamhet. Ambassaden i Kuwait skriver att i Gulfområdet har Sverige gott rykte som ett progressivt land, en förkämpe för fred och internationell rättvisa. Det finns därmed ett naturligt intresse för Sverige, som säkert ytterligare kan bearbetas och utnyttjas för informationsinsatser.

Även i relativt öppna samhällen med en hög utbildningsnivå behöver dock inte alltid förutsättningarna och villkoren för informations- och kulturutbytet vara fördelaktiga. Ambassaden i Kuala Lumpur förklarar detta med de stora kulturklyftor som skiljer Malaysia och Sverige åt. Många av de inslag som ingår i Svenska institutets programutbud skulle vara svåra att placera i Malaysia.

Förutsättningarna för svensk verksamhet i syfte att främja erfarenhets-, informations- och kulturutbytet med Sovjetunionen får - med hänsyn till det slutna samhälle som där finns - ändå

sågas vara goda, menar ambassaden i Moskva. Praktiskt taget all information om Sverige, även om den presenteras i blygsam form, röner som regel stort intresse bland sovjetmedborgarna. Om man dessutom beaktar den tydliga strävan till förbättrade politiska relationer med Sverige, som nu visas, finner man en situation där gemene mans nyfikenhet på och intresse för Sverige just nu får stöd av officiella uttalanden.

I länder som tillhör Sveriges egen kultursfär är förutsättningar för informations- och kulturutbyte naturligtvis helt annorlunda. I ett land som Förbundsrepubliken Tyskland, framhåller ambassaden i Bonn, är Sverigeintresset seriöst och omfattande. Konkreta och kvalificerade önskemål om kulturutbyte förekommer mycket ofta. Inom de flesta kulturområden finns ofta god, ibland expertmässig, kunskap.

Ambassaden i Bryssel menar att det allmänna positiva intresset för Sverige endast till en mycket ringa del beror på aktiva medvetna informationsinsatser från officiellt svenskt håll. Mycket viktigare i Belgien är att en svensk prinsessa för över ett halvt sekel sedan gifte sig med Belgiens tronföljare och sedan under några korta år var Belgiens drottning.

I Frankrike är det å andra sidan så att Sverige, skriver ambassaden i Paris, på det kulturella området, med ett fåtal lysande undantag, är ett relativt okänt land. Fransmännens kulturella nyfikenhet gör, trots språksvårigheter, det ändå relativt lätt för oss att intressera dem för samarbete i olika kulturprojekt.

I så gott som alla svar har utlandsmyndigheterna berört vilken typ av information som efterfrågas, både när det gäller innehåll och form. Sammanfattningsvis kan konstateras att nästan genomgående har utlandsmyndigheterna först och främst pekat på den stora efterfrågan av allmän Sverigeinformation. Det är viktigt att den allmänna Sverigeinformationen har stor variation och kan anpassas till olika situationer.

Av enkätsvaren framgår vidare att information efterfrågas inom ett stort antal specifika ämnesområden. Några sådana återkommer i svaren, nämligen utrikespolitik, miljöfrågor, energipolitik och sociallagstiftning. Intresset för mer aktuella frågor framhålls också, t. ex. följdverkningarna av Tjernobylnkatastrofen. Frågan om möjligheterna att få arbete i Sverige återkommer också på många håll.

Från flera ambassader påpekas att en speciell - och ofta återkommande - grupp av frågeställare är skolbarn på skilda nivåer och lärare som begär information för sin undervisning.

Utöver de tidigare nämnda samhällsområdena kan också nämnas några av de mer klassiska Sverigefrågorna, såsom Vasaloppet, Nils Holgersson eller Nobelpriset. Från ambassaden i Paris framhålls också att ämnen som den svenska synden eller den höga självmordsfrekvensen förefaller vara ett i Frankrike avslutat kapitel.

Information i de frågor som här berörts lämnas nästan helt och hållet i form av trycksaker i olika utföranden. Ett genomgående tema i svaren är en mycket positiv beskrivning av det material - framförallt Svenska institutets - som finns tillgängligt. Med några få undantag präglas utlandsmyndigheternas omvärldsbild om detta material av stor uppskattning. Undantagen gäller inte så mycket materialets innehåll och form som att det på vissa punkter saknas information. Vidare framhåller man önskvärdheten av att materialet i högre utsträckning borde vara inriktat på olika länder eller åtminstone regioner. Det är naturligtvis en kostnadsfråga, men fler språkversioner skulle öka materialets genomslagskraft.

När det gäller utlandsmyndigheternas kontakter med myndigheter, institutioner och organisationer i Sverige i informationsfrågor, är bilden tämligen entydig. Kontakterna sker med Svenska institutet och i andra hand med utrikesdepartementets

informationsbyrå. Detta utesluter naturligtvis inte kontakter med exempelvis SIDA, IVA, universiteten, Sveriges exportråd, Sveriges turistråd eller statens kulturråd. Men det är uppenbart – utan att det har kvantifierats – att den organisation som utlandsmyndigheterna framförallt har kontakt med är Svenska institutet.

Enkätsvaren ger en genomgående positiv bild av hur kultur- och informationsinsatserna har mottagits i tjänstgöringslandet. Det registreras på olika sätt. I många fall återkommer de som beställt information med begäran om ytterligare material eller bara genom att framföra sin uppskattning. När det gäller större projekt kan det vara svårt att veta hur ett arrangemang har uppfattats – med undantag för vad en eventuell uppmärksamhet i massmedia givit.

Kontakterna mellan utlandsmyndigheten och andra svenska organ i tjänstgöringslandet anses – i den mån andra svenska myndigheter eller organisationer med svensk anknytning finns tillgängliga – goda.

Genomgående pekas på det goda samarbetet mellan utlandsmyndigheten och exempelvis SIDA och handelskontor. Samarbete sker också ofta med de svenska dotterföretagen på platsen. När det gäller turism sker samarbetet påfallande ofta med SAS. Ambassaden i Bern framhåller att den bildat en särskild informationsgrupp bestående av universitetsrepresentanter, honorärkonsuler och andra personer med kunskap om kulturlivet i de båda länderna.

Från utlandsmyndigheterna har också inkommit en del övriga synpunkter. Ambassaden i Belgrad hävdar att den aspekt som väger långt tyngre än alla andra är att betydligt större ekonomiska resurser måste göras tillgängliga för kultur- och informationsutbytet. Denna verksamhet, fortsätter ambassaden, utgör ofta det mest effektiva och lönsamma sättet att främja svenska

intressen och utbytet mellan Sverige och ett annat land. Ambassadens erfarenheter är att satsningar på relativt stora projekt ofta har störst genomslagskraft och därmed störst goodwill-effekt.

Generalkonsulatet i Leningrad menar å sin sida att det starka intresset för Sverige kan upprätthållas och fördjupas genom små, men ofta återkommande arrangemang. Kostnaderna för en sådan verksamhet är tämligen blygsamma.

Ambassaden i Damaskus pekar på olägenheterna med den nuvarande budgetperioden, dvs att medel för ett budgetår endast får utnyttjas före budgetårets utgång. I länder av Syriens typ är det omöjligt att få precisa besked ifråga om tider för exempelvis utställningar och filmveckor.

Ambassaden i Hanoi understryker att utrikesdepartementets informationsbyrås nuvarande system med långtidsplanering och tilldelning av medel per budgetår inte fungerar bra i ett land som Vietnam. Det är i början av ett kalenderår omöjligt att förutsäga vad som skall kunna komma till stånd i slutet av nästföljande budgetår.

Information om svensk kultur och svenskt samhällsliv är ett viktigt inslag i Finlands samhällsliv, skriver ambassaden i Helsingfors. Ingenting av det som görs från svensk sida för att informera om svenska förhållanden skulle kunna få samma effekt som om en överföring av svensk TV till Finland kunde komma till stånd.

Ambassaden i Kuwait vill understryka vikten av från Stockholm koordinerade insatser i någorlunda enhetliga kultur- och språkregioner som exempelvis arabvärlden och Latinamerika. Informationsverksamheten skulle härigenom både rationaliseras och förbilligas genom samordnade språkversioner, resor och transporter m. m.

Ambassaden i Montevideo är tveksam till informations- och kulturutbytets värde som främjare av svensk export. De stora svenska exportföretagen uppträder - åtminstone i Uruguay - sällan eller aldrig som svenska. Det ofta upprepade påståendet att kultur- och informationsutbytet är viktigt för exporten, skriver ambassaden, påminner om kampanjen för ett antal år sedan om "humanioras nytta". Ambassaden ställer frågan varför det är nödvändigt att mobilisera långsökta kommersiella argument till stöd för verksamheten i stället för att konstatera att internationellt kultur- och informationsutbyte - liksom humaniora - har ett egenvärde.

Samma inställning har generalkonsulatet i Montreal, som understryker att kulturen har ett egenvärde. Den är inte bara omistlig utan utgör själva grundvalen för hela vår civilisation. Ett utanverk får kulturen aldrig bli.

Ambassaden i Moskva vill fästa uppmärksamheten på den "omställningsprocess" som pågår i det sovjetiska samhället. Sverige måste hålla en viss beredskap för de möjligheter även inom informationsområdet som kan uppstå under denna process.

Ambassaden i Nairobi delar uppfattningen att kultur- och informationsfrågorna är en mycket viktig del av Sveriges utåtriktade verksamhet och ett vitalt komplement till insatser på andra områden. Det är därför så mycket mer anmärkningsvärt att myndighetens resurser att hantera dessa ärenden kontinuerligt urholkas. När utrikesdepartementet betecknar Kenya som ett viktigt land ur informationssynpunkt rimmar det illa med de resurser som ambassaden förfogar över för att hantera dessa frågor, menar ambassaden.

På grundval av de enkätsvar som inkommit från utlandsmyndigheterna skulle följande slutsatser kunna dras.

1. Innehållet i den svenska informationsverksamheten är mycket varierat och beroende av förhållandena i de olika tjänstgöringsländerna. Ämnesvalet följer i stora drag både det som av tradition är av intresse för Sverige att förmedla (neutralitetspolitiken, välfärdssamhället) såväl som nya frågor (miljövård). När det gäller formerna för informationen uttrycks genomgående stor tillfredsställelse, särskilt över de trycksaker som finns tillgängliga. Synpunkter på olika former av informationsmaterial såsom trycksaker, utställningar, filmer eller föreläsningar är ofta beroende av land, region, språk och kulturmönster. Sammanlagt har inte någon kvantitativ förändring av efterfrågan hos myndigheterna kunnat registreras. Vissa myndigheter har pekat på ökad verksamhet och andra på en minskad.

2. När det gäller det praktiska genomförandet av informationsverksamheten är Svenska institutet det alldeles dominerande kontaktorganet för utlandsmyndigheterna. Dess verksamhet, service och hjälp omtalas i genomgående mycket positiva ordalag. Detsamma gäller kontakter med andra organ i Sverige. Några synpunkter på hur utlandsmyndigheterna uppfattar samarbetet i Sverige mellan berörda organ har inte lämnats. I den mån det i tjänstgöringslandet finns andra organ med svensk anknytning betecknas samarbetet som mycket gott mellan dessa och utlandsmyndigheten. Särskilt i länder där det saknas handelskontor eller liknande organisation utgör de svenska företagen ett viktigt komplement till utlandsmyndigheten i dess allmänna informationsverksamhet.

3. I enkätsvaren har beskrivningar av olika informations- och kulturprojekt lämnats. Några allmänna slutsatser kan inte dras av dessa. De beskrivna projekten utgör en utmärkt exempelsamling på alla de olika varianter av projekt - stora eller små - som man kan använda sig av i denna verksamhet.

5.4 Svenska institutet

Organisation

Svenska institutet är en statligt finansierad stiftelse under utrikesdepartementet. För institutets verksamhet gäller den av regeringen fastställda stadgan den 29 juni 1970 (ändrad senast 1985-06-19). Verksamheten leds av en styrelse bestående av ordföranden och elva ledamöter, som utses av regeringen. Bland ledamöterna ingår företrädare för utrikes- och utbildningsdepartementen samt för riksdagen, universiteten och högskolorna, kulturlivet, folkrörelserna, de fackliga organisationerna och näringslivet. Institutets direktör är självskriven ledamot av styrelsen. För kontakt med samhällsinstitutioner och andra organ, som har beröring med institutets verksamhet, finns rådgivande referensgrupper som tillsätts av styrelsen.

Svenska institutets organisation består av fem avdelningar varav en ligger i Paris och utgörs av det svenska kulturhuset där, Centre Culturel Suédois (CCS). De fyra andra avdelningarna är avdelningen för Sverigeinformation, avdelningen för allmänt kulturutbyte, avdelningen för studier och forskning samt den administrativa avdelningen. Antalet tjänster vid institutet i Stockholm uppgick den 1 juli 1987 till 91,85 stycken. Vid CCS i Paris finns dessutom tio tjänster. Institutet erhö11 42 121 000 kr. budgetåret 1986/87 under anslaget D1 Svenska institutet. Härutöver erhö11 institutet 6 559 000 kr. från utbildningsdepartementets huvudtitel samt 9 780 000 kr. under anslaget Övriga u-landspolitiska insatser m. m. Till detta kom medel för s. k. externfinansierad verksamhet om ca 9,2 milj. kr.

Svenska institutet gjorde under 1986/87 en översyn av sin organisation och sina arbetsformer. Översynen resulterade bl. a. i att en direktion inrättades bestående av direktören, avdelningscheferna och chefen för personalenheten. Till direktionen

knöts två nyinrättade sekretariat. Det ena fick i uppgift att förbereda, samordna samt utvärdera institutets kulturutbytesprogram med länderna i Östeuropa samt de länder med vilka institutet har formell brevutväxling, nämligen Kina, Spanien, Belgien och Nederländerna. Det andra sekretariatets uppgift är att förbättra institutets interna och externa information. Sekretariatet ingår organisatoriskt i avdelningen för Sverigeinformation. Översynen resulterade också i förslag om att inrätta en enhet för kulturutbyte med u-länder inom avdelningen för allmänt kulturutbyte.

Dessa organisatoriska förändringar genomfördes den 1 oktober 1987.

I budgetpropositionen 1988 (bil. 10) föreslås att ett informations- och dokumentationscentrum för det internationella utbytet inom högskole- och skolområdet skall inrättas under våren 1988 och förläggas till institutet.

Uppgifter

Svenska institutet har till uppgift att

- genom informationsverksamhet sprida kännedom i utlandet om svenskt samhälls- och kulturliv
- främja kultur- och erfarenhetsutbyte mellan Sverige och utlandet
- främja utbyte inom studier, utbildning och forskning mellan Sverige och utlandet
- främja undervisning i svenska som främmande språk i utlandet
- svara för verksamheten vid Svenska kulturhuset i Paris (Centre Culturel Suédois, CCS).

Inom sitt verksamhetsområde samarbetar Svenska institutet med myndigheter, organisationer, institutioner och andra organ samt

enskilda i Sverige och utomlands. Institutet får även mot ersättning utföra uppdrag och tillhandahålla produkter och tjänster.

Svenska institutet förhandlar fram och svarar i vissa delar för genomförandet av överenskommelser, s. k. kulturutbytesprogram, som finns mellan Sverige och länderna i Östeuropa. Programmen gäller utbildning, forskning, kultur och information.

Institutet har sedan början av 80-talet fått ansvaret för olika program som syftar till att öka kontakterna mellan Sverige och länderna i tredje världen i form av expertutbyte, stipendier och kulturutbyte.

Svenska institutet har vidare med början 1983/84 fått i uppdrag att administrera ett par särskilda program som syftar till att främja akademiskt utbyte mellan Sverige och utlandet, nämligen s. k. integrerad utlandsutbildning (IUU) för svenska högskolestuderande och stipendier för forskarutbyte mellan Sverige och andra länder.

Svenska institutets verksamhet är uppdelad i sju program nämligen informationsverksamhet, allmän kulturutbytesverksamhet, stipendieverksamhet, forsknings- och studiebidrag m. m., stöd till undervisning i svenska utomlands, svenska kulturhuset i Paris samt personal och administration. Ansvaret för programmens genomförande är fördelade på de tidigare nämnda avdelningarna vilka nära anknyter till programmen.

Sverigeinformation i utlandet

Informationsverksamheten bedrivs huvudsakligen inom avdelningen för Sverigeinformation. Avdelningen består av publikationsenheten, filmenheten, dokumentations- och biblioteksenheten, distributionsenheten och studiebesöksenheten.

På avdelningen för Sverigeinformation tjänstgör drygt 40 personer. Avdelningen utgör även sekretariat till referensgrupperna för arbetsmarknadsfrågor, sociala frågor och näringslivsfrågor inkl. forskning och utveckling. Verksamhetsmedlen uppgick budgetåret 1986/87 till drygt 7,6 milj. kr. varav drygt 1 milj. kr. utgjordes av inkomster från försäljning samt drygt 100 000 av bidrag från myndigheter och organisationer.

Avdelningens huvuduppgift är att bedriva informationsverksamhet om det svenska samhället genom att tillhandahålla material i form av trycksaker, filmer och utställningar samt tjänster, framför allt en dokumentationsservice för utlandet och en studiebesökservice i Sverige för utländska specialister. Verksamhetens innehåll och inriktning bestäms både av utlandets efterfrågan på information om Sverige och svenska samhällsförhållanden – ofta framförd via de svenska utlandsmyndigheterna – och av önskemål från myndigheter, institutioner och organisationer i Sverige.

Publikationer

Produktion av trycksaker om Sverige och svenskt samhälls- och kulturliv är en central del av Svenska institutets informationsverksamhet. Utgivningen syftar i första hand till att tillgodose de svenska utlandsmyndigheternas behov av att kunna besvara förfrågningar från myndigheter, organisationer och enskilda i utlandet och är alltså till stor del efterfrågestyrd. Därutöver publiceras material i ämnen som det från svensk sida finns ett särskilt intresse av att informera om utomlands och som tillställs särskilda målgrupper.

Basen i institutets utgivning av informationsmaterial är en serie faktablad på engelska. Den består av mer än 60 titlar i olika ämnen, varav de flesta också finns på franska, spanska och tyska. Ett 20-tal titlar finns utgivna på italienska, japanska och portugisiska. Enstaka faktablad har producerats på

ytterligare cirka 20 språk. Totalupplagan är ca 1,2 milj. exemplar per år.

Som ett komplement till faktabladerna ger institutet ut artikelserien Current Sweden på engelska, franska, spanska och tyska. Artiklarna vill för en utländsk publik presentera aktuella frågor som debatteras i Sverige och i svenska massmedier eller som i övrigt bedöms ha intresse i utlandet. Antalet artiklar har varierat något under åren, men serien utkommer numera med ca 15 titlar per år i en medelupplaga om ca 11 500 exemplar (samtliga språkversioner).

I sin utgivning av specialskrivet informationsmaterial för en utländsk läsekrets har institutet några allmänna Sverigebroschyrer, "Sweden in Brief" på tolv språk, "Sverige" på åtta språk och den s. k. skolbarnsbroschyren, som har producerats på 18 språk. Upplagorna varierar mellan 5 000 och 75 000 exemplar.

Svenska institutet producerar även broschyrer och pocketböcker som mer ingående presenterar olika ämnen. Ibland görs de i samarbete med eller på uppdrag av andra institutioner och myndigheter. Ca 10-15 skrifter produceras årligen på framför allt engelska, men även på franska, spanska och tyska samt någon gång på andra språk.

Film

Svenska institutet anordnar tillsammans med utländska arrangörer icke-kommersiella visningar av svensk film i utlandet. Genom institutets försorg arrangeras varje år ungefär 11 500 kortfilmsvisningar och drygt 250 spelfilmsvisningar.

I sitt utbud har Svenska institutet sammanlagt nära 300 filmtitlar: informations-, dokumentär-, novell- och experimentfilmer samt spelfilmer. Filmerna utgör ett tvärsnitt av den svenska filmproduktionen och finns oftast i engelsk version men

även i andra språkversioner. Flera av filmerna finns på video.

Distributionen av kortfilmer sker antingen via depåer i utlandet eller direkt från Stockholm. Spelfilmsvisningar arrangeras i samarbete med svenska utlandsmyndigheter och lokala arrangörer dvs. filmklubbar, cinematek och universitet.

Svenska institutet låter översätta filmer till olika språk, köper in nya visningsrätter och kopior samt ansvarar för att svenska filmer deltar i internationella kort- och spelfilmsfestivaler av kulturell art.

Genom att arrangera internationella filmsymposier, bjuda in utländska filmskapare till Sverige eller ge resebidrag till svenska filmarbetare bidrar institutet till ett internationellt erfarenhetsutbyte på filmområdet.

Att med egna medel finansiera filmproduktioner faller utanför institutets ekonomiska möjligheter. Ett undantag är en allmän Sverigefilm som produceras ungefär vart tionde år med stöd av utrikesdepartementet. Svenska institutets filmutbud baseras därför på filmer som producerats av företag, myndigheter, organisationer, Sveriges Radios utlandsprogram och Sveriges Television. Med Sveriges Television har institutet ett avtal som ger tillgång till program ur SVT:s omfattande produktion.

Fr. o. m. budgetåret 1987/88 ökades Svenska institutets medel för filmverksamheten med 1 055 000 kr. genom en överföring från anslaget Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet (prop. 1986/87:108, UU 19, rskr 314).

Dokumentationsservice

Svenska institutet besvarar skriftliga förfrågningar om svenska samhällsförhållanden, svensk kultur m. m., som kommer direkt från privatpersoner eller organisationer i utlandet eller genom

förmedling av de svenska utlandsmyndigheterna. Det rör sig om drygt 8 500 förfrågningar om året. Ungefär 6 500 kan besvaras med hjälp av informationsmaterial, medan ca 2 000 förfrågningar kräver efterforskningar hos sakkunniga instanser.

Svenska institutet tillhandahåller också bilder för publicering i utländska massmedier. Bilderna är avsedda för icke-kommersiellt bruk.

Antalet besökare i Svenska institutets Documentation Centre i Sverigehuset (en informationsbokhandel) utgör ungefär 20 000 per år. Besökaren kan där köpa informationsskrifter och böcker eller hämta gratis informationsmaterial. Institutet förfogar även över ett referensbibliotek med drygt 8 000 volymer om Sverige. Det innehåller böcker om Sverige i framför allt utländska utgåvor och svensk litteratur i översättning, liksom handböcker m. m.

Distribution

Svenska institutet lagerhåller och distribuerar tryckt informationsmaterial. Det gäller både material som institutet producerat och annat material av intresse att spridas utomlands, inkl. läromedel m. m. Mottagare är svenska utlandsmyndigheter, lärare i svenska utomlands samt organisationer och enskilda i utlandet och i Sverige. Institutet fungerar även som konsult åt svenska utlandsmyndigheter när det gäller distribution av trycksaker om Sverige på främmande språk i samband med exempelvis mässor och konferenser utomlands.

Sammanlagt lagerhålls och distribueras årligen från institutets litteraturlager ca 1 500 titlar.

Studiebesök

Svenska institutet gör studiebesöksprogram för utländska fack-

män och experter - enskilda eller i grupp - som vill studera utvecklingen i Sverige inom olika områden och utbyta erfarenheter med svenska kolleger. Programmens längd varierar mellan ett par dagar och ungefär sex veckor. Varje besök planeras individuellt och besökarna får utan kostnad skräddarsydda program inom sina respektive intresseområden. De får också i vissa fall hjälp med tolk när så behövs. För inbjudna besökare ordnar institutet även resor, hotell och en del andra praktiska frågor, t. ex. måltider, sightseeing, konsert- och teaterbesök.

Svenska institutets programservice är ovanlig i internationell jämförelse då även personer som inte är inbjudna till Sverige kan få hjälp med program. Institutet har också kommit att bli en stödjepunkt för statliga och kommunala myndigheter, organisationer m. fl. när det gäller att samordna utländska studiebesök, som helt eller delvis faller inom deras ansvarsområden.

1986/87 gjorde institutet drygt 300 studiebesöksprogram och ca 100 studieprogram för särskilda korttidsstipendiater som hade karaktären av studiebesök. Önskemålen om program kommer från flera håll: myndigheter, organisationer och enskilda specialister i utlandet, svenska utlandsmyndigheter, liksom myndigheter och organisationer i Sverige samt utländska ambassader i Sverige. En del besök tar institutet självt initiativ till.

Nästan 40 procent av studiebesöksprogrammen 1986/87 gällde personer inbjudna av utrikesdepartementet eller av institutet, besökare inom kulturutbytesprogrammen med länderna i Östeuropa, korttidsstipendiater från olika internationella organisationer och amerikanska stipendiater inom 1976 års fond för personutbyte mellan Sverige och Förenta staterna.

Seminarier

Mindre seminarier ingår i en del studiebesöksprogram. Institutet har ibland också arrangerat större seminarier i Sverige

med svenska och utländska deltagare. 1986/87 ökade institutets inriktning på målgruppsinriktade seminarier i utlandet, framför allt seminarier inom skilda samhällsområden inför New Sweden 88 i USA.

Bidrag till internationellt erfarenhetsutbyte

Genom särskilda medel för s. k. personutbyten kan organisationer, myndigheter och enskilda få bidrag för att utomlands delta i konferenser, seminarier o. dyl. med svenska och utländska experter. 1986/87 fördelades drygt 40 bidrag.

Institutet kan även ge bidrag till tolkning och översättning i samband med internationella konferenser etc., såväl i Sverige som i utlandet. 1986/87 beviljades ca 25 bidrag.

Samråd mellan allmän, kommersiell och turisminriktad information

Att vidmakthålla och stimulera utlandets intresse för Sverige och svenska förhållanden är den gemensamma målsättningen för allmän, kommersiell och turismfrämjande information. Även om informationen ges från delvis olika utgångspunkter och med olika syften finns många beröringspunkter mellan dessa olika slag av Sverigeinformation. Den allmänna Sverigeinformationen är för den kommersiella och den turismfrämjande verksamheten ett viktigt stöd och en nödvändig bakgrund för särskilda insatser i olika länder. Information om frågor som miljövärd, teknik och forskning kan utgöra underlag för särskilda exportfrämjande verksamheter. Svensk ekonomi liksom svensk industri och teknik är inslag i den allmänna bilden av Sverige.

SIK-utredningen hävdade att verksamheter med olika syften bör ha olika huvudmän. Den allmänna Sverigeinformationen fick inte styras av exportfrämjande syften även om dessa verksamheter på fältet kan samordnas.

Även om varje organ från sina utgångspunkter skall bedriva informationsverksamhet ansåg SIK-utredningen att ömsesidig information och samråd borde vara regel mellan de berörda organisationerna. Erfarenheterna från fältet borde kunna återspeglas i viss samverkan även på hemmaplan. Utredningens förslag blev att ett mer regelbundet samråd skulle etableras mellan representanter för olika informationsorgan. Samrådet skulle ha informell karaktär och äga rum i former som parterna själva kom överens om. Utrikesdepartementet föreslogs vara initierande och sammanhållande instans. En sådan ordning blev också regeringens och riksdagens beslut.

Fr. o. m. budgetåret 1985/86 har Svenska institutet haft vissa medel (1986/87 200 000 kr.) för informationsaktiviteter i samband med handels- och turismfrämjande insatser i utlandet att användas efter samråd med utrikesdepartementet. De har framför allt använts till att producera särskilda trycksaker och till bidrag till utställningar och seminarier.

Allmänt kulturutbyte

Den allmänna kulturutbytesverksamheten bedrivs huvudsakligen inom avdelningen för allmänt kulturutbyte. Avdelningen består av kulturenheten, enheten för kulturutbyte med u-länder och utställningsenheten. På avdelningen tjänstgör 13 personer. Avdelningen utgör även sekretariat till referensgrupperna för litteratur, Svenska kulturhuset i Paris, arkitektur och fysisk planering, liksom för beredningsgruppen för kulturutbyte med u-länder. Avdelningen företräder vidare Svenska institutet i den s. k. musiksamrådsgruppen, i styrelsen för svensk teaterunion - Svenska ITI och i NUNSKU, nämnden för utställningar av svensk konst i utlandet.

Verksamhetsmedlen uppgick budgetåret 1986/87 till drygt 6,9 milj. kr. varav drygt 1,7 milj. kr. finansierades av medel från

beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS) och 0,8 milj. kr.från anslaget Internationellt kulturutbyte under utbildningsdepartementets huvudtitel.

Institutets huvuduppgift på kulturområdet är att underlätta kontakter och erfarenhetsförmedling över språk- och nationsgränserna. Verksamheten spänner över alla kulturområden: litteratur, teater och dans, musik, bildkonst, formgivning och konsthantverk samt spelfilm. Institutets uppgift är främst att vara kontakt- och serviceorgan och ge såväl tekniskt som ekonomiskt stöd. Institutet förmedlar och producerar också publikationer och andra trycksaker, musikmaterial, filmer och utställningar.

Kulturkontaktservice

Svenska institutet förmedlar kontakter mellan kulturinstitutioner, -organisationer och enskilda kulturutövare i Sverige och utlandet samt ger råd, service, information och hjälp med dokumentation.

Institutet har vidare i uppdrag att ge bidrag till kontaktfrämjande projekt såsom specialistinbjudningar, kontaktresor, möten för kulturarbetare och gästspel.

Institutet initierar, administrerar och samordnar i förekommande fall svenska kulturprojekt i utlandet, liksom svenskt deltagande i internationella kulturevenemang.

Institutet är det enda statliga organ som har till uppgift att främja och stödja utgivning av svensk skönlitteratur i utlandet. Institutet ger ekonomiskt stöd och service till främst tre grupper: utländska översättare av svensk litteratur, svenska författare och introduktörer samt utländska författare och introduktörer. 1986/87 beviljade institutet ca 75 bidrag.

Institutet ger vidare stöd till samtida svensk litteratur i engelsk, fransk, spansk och tysk översättning. Ett 20-tal bidrag kan fördelas per år.

På teater- och dansområdet avser institutets verksamhet såväl enskilda teaterutövare och specialister som fria teater- och dansgrupper och institutionsteatrar. Institutets uppgifter består av information, service och bidragsgivning för person- och kontaktutbyte med utlandet samt uppföljning men även initiering av projekt. Bidrag till gästspel utomlands samordnas med statens kulturråd. 1986/87 fördelade institutet ett 50-tal bidrag till kontaktresor, gästspel och andra evenemang på scenområdet.

På musikområdet stöder institutet ekonomiskt kontaktresor utomlands för enskilda musikutövare och specialister samt ger bidrag till utländska musikspecialister som besöker Sverige. Institutet lämnar även stöd till utlandsgästspel som ingår i eller har anknytning till projekt som institutet initierat. Ett 40-tal bidrag fördelades 1986/87.

På konstområdet ger Svenska institutet bidrag till svenska och utländska konstnärers och museiföreträdare kontaktresor, bl. a. i samband med planerade utställningar.

Kulturutbyte med u-länder

Svenska institutet administrerar det särskilda programmet för kulturutbyte med u-länder. Institutet bereder ansökningar om bidrag från programmet, föredrar dessa i den för ändamålet särskilt inrättade beredningsgruppen samt underställer beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS) beslutsunderlag i dessa ärenden. Bidrag beviljas för kontaktbesök till och från u-länder och för konkreta samarbetsprojekt.

Institutet förmedlar kontakter samt ger råd, service och information avseende kulturutbyte med tredje världen.

Svenska institutet administrerar och samordnar i förekommande fall svenska kulturinsatser i u-länderna och sammanhållna presentationer i Sverige av kulturen i tredje världen.

1986/87 kunde 70 ansökningar om bidrag beviljas.

Utställningar

Svenska institutet producerar och distribuerar utställningar för visning i utlandet i samarbete med svenska museer och andra institutioner eller med enskilda experter. Många olika projekt genomförs - alltifrån museiutställningar till mindre bild- och skärmutställningar. Gemensamt för alla är att de speglar svensk kultur och/eller svenskt samhällsliv. 1986/87 cirkulerade drygt 40 utställningar genom 106 visningar i 32 länder, medan 12 nya utställningar producerades eller projekterades. Institutet ger i vissa fall ekonomiskt bidrag till svenska museers, institutioners och organisationers utställningar i utlandet.

Institutet är ofta rådgivare åt utländska museer och ambassader när det gäller visningsmöjligheter för utländska utställningar i Sverige. Institutet förmedlar också kontakter samt ger råd, service, information och hjälp med dokumentation i samband med svenska utställningar utomlands.

Studier och forskning

Verksamheten för studier och forskning bedrivs huvudsakligen inom avdelningen för studier och forskning. Avdelningen består av stipendieenheten, enheten för forsknings- och studiebidrag samt svenskundervisningsenheten. På avdelningen finns ca 20 tjänster. Avdelningen utgör sekretariat till stipendienämnden, forskarstipendienämnden och nämnden för 1976 års fond för personutbyte mellan Sverige och Förenta staterna samt för referensgruppen för svenskundervisningsfrågor.

Verksamhetsmedlen uppgick budgetåret 1986/87 till knappt 21,6 milj. kr., varav 8,6 milj. kr. avsåg stipendier, ca 9,7 milj. kr. forsknings- och studiebidrag samt nära 3,3 milj. kr. stöd till svenskundervisningen i utlandet. Drygt 8,4 milj. kr. var upptagna under Svenska institutets eget anslag, ca 7,3 milj. kr. under anslaget Övriga u-landspolitiska insatser och 5,8 milj. kr. under olika anslag under utbildningsdepartementets huvudtitel.

Svenska institutets verksamhet inom studie- och forskningsområdet består av administration av ett flertal stipendie- och bidragsprogram samt stöd till undervisning i svenska som främmande språk i utlandet.

Institutet fungerar även som kontaktorgan mellan utländska och svenska akademiker, lärare, institutioner och skolor.

Stipendier (långtidsstipendier) och forsknings- och studiebidrag

De olika stipendieprogrammen avser med några få undantag stipendier som gäller en längre tid, i allmänhet minst en termin. Till forsknings- och studiebidragen räknas bidrag (ibland kallade stipendier) för kortare vistelser - i regel mindre än en termin, oftast några veckor. Det finns både korttidsprogram för bestämda ändamål och medel som är avsedda att kombineras med annan finansiering. Stipendie- och bidragsprogrammen är baserade på beslut av riksdagen eller regeringen och överenskommelser med andra länder (bilateral långtids- och korttidsstipendier).

Svenska institutet administrerar följande stipendieprogram: gäststipendier, Europarådsstipendier, bilaterala långtidsstipendier, FN- och OECD-stipendier, u-landsstipendier, Europarådets stipendier för det sociala yrkesområdet och ett mindre antal "övriga" stipendier.

Institutet fördelar följande forsknings- och studiebidrag: expertutbyte med u-länder (u-bidrag), bidrag för internationellt forskarutbyte (internationella forskarstipendier), bidrag för bilateralt korttidsutbyte med främst Östeuropa, bidrag till allmänt personutbyte inom studier och forskning samt bidrag till integrerad utlandsutbildning, IUU. Till detta kommer några särskilda uppdrag som stipendieutbyte mellan Sverige och Förenta staterna, FN:s "Student Interne Programme" och bidrag till svenskt-spanskt forskningssamarbete.

Kansliets arbetsuppgifter är tämligen likartade för de flesta av stipendieprogrammen. Uppgifterna är i korthet följande: granskning och bedömning av inkomna stipendie/bidragsansökningar från svenskar eller utlänningar, föredragning i resp. nämnd, placering av utländska stipendiater vid lämplig mottagarinstitution i Sverige, kontakt med och information till utsedda utländska stipendiater före deras ankomst hit, fortlöpande kontakt med dem under deras vistelse i Sverige, sociala aktiviteter (utflykter, sammankomster) för stipendiaterna, fortlöpande kontakt med mottagarinstitutioner under stipendiaternas vistelse i Sverige samt uppföljning av besöken/studierna vid stipendietidens slut. Ett par av programmen (FN- och OECD-stipendier samt expertutbyte med u-länder) har studiebesökskaraktär, vilket innebär att detaljerade besöksprogram läggs upp för stipendiaterna för kortare eller längre tid. Flera av programmen genomförs i nära samarbete med utländska ministerier eller organisationer och naturligtvis även med de svenska ambassaderna utomlands.

En betydande del av arbetet inom det området består i att besvara förfrågningar från svenskar och utlänningar angående studier och stipendier.

Svenskundervisning i utlandet

Svenska institutet är det enda organ i Sverige som har till särskild uppgift att stödja undervisning i svenska som främmande språk utomlands. Cirka 600 institutioner, därav drygt 230 vid universitet och högskolor, får för närvarande stöd i varierande omfattning.

Stödet omfattar i princip:

- Förmedlingshjälp åt utländska universitet och högskolor som söker lärare i svenska från Sverige (ca 15-20 lärare per år),
- rese- och expensbidrag till utlandslektorer i svenska (nära 45 bidrag per år),
- hjälp med att köpa in böcker åt lärare i svenska utomlands,
- bokgåvor, tidnings- och tidskriftsprenumerationer och dokumentationsservice till institutioner med svenskundervisning utomlands,
- sommarkurser i Sverige för utländska svensklärare och svenskstuderande (ca 350 deltagare per år),
- årligen ett tiotal konferenser för lärare i svenska (både svenskar och utlänningar) i olika språkområden runt om i världen,
- gästföreläsare från Sverige till utländska institutioner med svenskundervisning (ett 15-tal per år),
- resebidrag och stipendier till utländska skandinavister för fortbildning, kontaktverksamhet osv. i Sverige (ca 30 per år),
- framställning av läromedel för svenskstuderande vid utländska universitet.

Institutets arbete som kontakt- och serviceorgan åt institutioner i utlandet som har undervisning i svenska språket och litteraturen är av grundläggande betydelse för de kontakter mellan Sverige och andra länder som kräver kunskaper i svenska språket - alltifrån skönlitterära översättningar till kvalificerad vetenskaplig forskning. Institutioner med svenskunder-

visning är ofta också mötesplats för olika kulturella aktiviteter, t. ex. föredrag, filmvisningar och utställningar. Många svensklärare gör vid sidan av undervisningen betydande kulturförmedlande insatser som introduktörer och översättare av svensk skönlitteratur, som kulturskribenter m. m.

Svenska kulturhuset i Paris (Centre Culturel Suédois, CCS)

Svenska kulturhuset i Paris bedriver sin verksamhet i Frankrike i enlighet med av Kungl. Maj:t den 4 juni 1971 utfärdade bestämmelser för kulturhuset, ändrade genom beslut av regeringen den 30 juni 1982. Enligt dessa skall kulturhuset användas för att främja svensk-franskt kulturutbyte och sprida kännedom om svenskt samhällsliv. Verksamheten skall särskilt inriktas på att främja kontakter med aktuella strömningar inom kultur och vetenskap i Frankrike och Sverige.

Svenska institutet svarar för verksamheten i kulturhuset i samråd med en av institutets styrelse utsedd referensgrupp.

Den totala ekonomiska omslutningen för kulturhuset uppgick budgetåret 1986/87 till 5 217 000 kr., varav 4 685 000 kr. var anslagsmedel och 432 000 kr. hyresintäkter från gästbostäderna, kursavgifter samt inkomster från försäljning av institutets egna trycksaker och läromedelsförmedling. Av verksamhetsmedlen avsåg 32 procent personalkostnader, 32 procent lokaler, 14 procent övrig administration och inventarier samt 22 procent verksamhet. Verksamhet vid CCS och Frankrike i övrigt finansieras även inom programmet för allmänt kulturutbyte. Vid kulturhuset fanns budgetåret 1986/87 tio tjänster, varav två avsåg från Stockholm utsänd personal och åtta lokalanställd personal.

Verksamheten har sin tyngdpunkt förlagd till kulturhuset och Paris, men CCS strävar också efter att i möjligaste mån presentera svenskt kultur- och samhällsliv i andra delar av Frank-

rike. Det sker genom löpande informationsverksamhet, föredrag, vandringsutställningar och medverkan i olika Sverigeevenemang o. d. som kulturinstitutioner m. fl. runt om i Frankrike anordnar. CCS har en viktig roll som introduktör av svenska kulturyttringar i Frankrike och samarbetar nära med svenska och franska kultur- och samhällsinstitutioner.

I kulturhuset inryms åtta gästbostäder som svenska kulturarbetare och forskare får hyra. Urvalet av hyresgäster görs av en särskild arbetsgrupp med företrädare för forskningsrådsnämnden och konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsorganisation (KLYS).

I kulturhuset finns Tessininstitutets konst- och boksamlingar tillgängliga. Statens konstmuseer har ansvaret för Tessininstitutets samlingar, men CCS handhar den dagliga tillsynen och vården.

Administration

Till programmet personal och administration - Stockholmskontoret - hör alla kostnader för personal, lokaler, reseersättningar (ej hänförliga till projekt), intern utbildning, delegationsresor och besök (ej hänförliga till projekt), expenser och övrig administration vid Stockholmskontoret.

Verksamhetsmedlen uppgick 1986/87 till drygt 23,7 milj. kr. Administrativa avdelningen, där ca 15 personer tjänstgör ansvarar för programmets verksamhet, liksom för institutets totala ekonomiska verksamhetsplanering och redovisning. Avdelningen ger också administrativ service åt hela organisationen.

Anslagsutveckling

Svenska institutet finansieras dels över utrikesdepartementets och dels över utbildningsdepartementets budget. Utrikesdepartementet svarar för budgetberedningen. Regeringen ger allmänna riktlinjer för institutets verksamhet. Vid sidan av statliga anslag i budgetpropositionen som direkt tillförs institutet erhåller institutet medel som avser bidrag till särskilda projekt. I institutets stadga stipuleras att stiftelsen inom sitt verksamhetsområde mot ersättning får utföra uppdrag och tillhandahålla produkter och tjänster.

Anslagsutvecklingen för Svenska institutet budgetåren 1979/80 - 1986/87 presenteras i en tabell på nästa sida.

ANSLAGSUTVECKLING FÖR SVENSKA INSTITUTET BUDGETÅREN 1979/80 - 1986/87

(belopp i tkr)

Anslag	1979 /80	1980 /81	1981 /82	1982 /83	1983 /84	1984 /85	1985 /86	1986 /87
Utrikesdepartementets informationsbyrå (D1)	26 940	28 880	31 500	33 700	36 800	38 860	40 353	42 121
Utrikesdepartementet - u-avdelningen (C8)	3 155	3 065	3 120	4 350	6 895	7 025	8 850	9 780
Summa	30 095	31 943	34 620	38 050	43 695	45 885	49 203	51 901
Utbildningsdepartementet (D28, H1, H6)	720	847	888	747	953	825	5 951*	6 559
Totalt	30 715	32 792	35 508	38 949	44 496	46 710	55 154	58 460

*Den kraftiga ökningen av anslaget beror på tillkomsten av programmet för internationella forskarstipendier.

Externfinansierad verksamhet 1982/83 och 1986/87

Verksamhet (belopp i tkr)	1982/83	1986/87
1. Bidrag till särskilda projekt m. m., (delfinansiering)	1 533	3 622
2. Uppdragsverksamhet	1 876	2 846
3. Sommarkursverksamhet	428	882
4. Läromedelsförmedlingsservice	47	187
5. Dokumentationsförmedlingsservice	291	995
6. Inkomster från försäljning av egna trycksaker m. m.	97	270
7. Gästbostadsverksamhet, kursverksamhet, läroboksförmedling, försäljning av egna trycksaker m. m. vid svenska kulturhuset i Paris	<u>244</u>	<u>432</u>
	4 516	9 234

De inkomster som redovisas i tabellen utgör - med undantag för punkt 5. - inkomster från externfinansierad verksamhet. De kan avse kursdeltagaravgifter för sommarkurser i svenska, inkomster från läromedels- och dokumentationsförmedlingsservice dvs. främst försäljning av externproducerat material, inkomster från försäljning av institutets egna trycksaker m. m. samt hyresinkomster för gästbostadsservice vid svenska kulturhuset i Paris.

Uppdragsverksamheten (punkt 2) avser externfinansierad verksamhet som inte ingår i Svenska institutets planerade verksamhet utan är uppdrag som institutet åtar sig utöver den normala verksamheten, t. ex. från utrikesdepartementet, utbildningsdepartementet, Styrelsen för internationell utveckling och Styrelsen för u-landsforskning.

Synpunkter och erfarenheter

I sitt enkätsvar och i sina kontakter med utredningen har Svenska institutet lämnat en rad synpunkter vilka översiktligt redogörs för i det följande.

Sverigeinformation

Svenska institutets roll som producent av material och tjänster för Sverigeinformationen har förstärkts efter SIK-propositionen. Institutet framhåller att ökad efterfrågan i kombination med personalnedskränningar och omprioriteringar av arbetsuppgifter vid myndigheter och organisationer i Sverige har ökat anspråken på institutet. Institutet strävar dessutom efter att aktivera sitt uppdrag genom särskilda insatser, t. ex. seminarier för bestämda målgrupper, internationella gruppstudieprogram för specialister inom ett visst område och specialinriktad distribution, liksom projekt där olika medier kombineras.

Svenska institutet framhåller att arbetet inom området Sverigeinformation är personalkrävande, vilket sammanhänger med arbetsuppgifternas karaktär, såsom trycksaksframställning, dokumentations- och studiebesöksservice, drift av informationsbokhandel och litteraturlager. Besparingar vad gäller personal har därför visat sig mycket kännbara.

Sedan de nuvarande riktlinjerna för institutets verksamhet lades fast i SIK-propositionen har som ett tydligt exempel efterfrågetrycket på institutets studiebesöksservice ökat markant, medan personalresurserna varit oförändrade och vissa perioder minskat. Den ökade efterfrågan beror enligt institutet på de ovannämnda förändringarna inom främst den offentliga sektorn och behov av hjälp med besöksprogram och annan praktisk service. Svenska institutet koncentrerar mer och mer sin program-

service till att gälla inbjudna besökare, vilka förutom själva besöksprogrammet behöver omfattande annan service. Detta gör att programkapaciteten för övriga besökare minskar.

När det gäller kortfilmsverksamheten framhåller Svenska institutet att det efter en hård intern rationalisering råder balans mellan arbetsuppgifter och personal. Verksamheten är numera efterfrågestyrd och mindre uppsökande. Utlandsmyndigheternas efterfrågan styr i stor utsträckning filmverksamheten.

Ett snålt produktionsklimat i Sverige och stora kostnadsökningar har medfört att vissa samhälls- och kulturområden nu inte kan täckas med lämpligt filmmaterial. En stor källa för informationsfilmer, Sveriges Riksradios utlandsfilm, lades ner fr. o. m. 1987/88. I samband härmed överfördes 1 055 000 kr. till Svenska institutet för att förbättra och effektivisera möjligheterna att utnyttja film och video i informationsarbetet och kulturutbytet utomlands.

Svenska institutet har genom att omstrukturera kortfilmsverksamheten och anpassa den till den nya mediesituationen kunnat uppvisa ett bättre sammanlagt resultat vad gäller antal visningar och åskådare. Överföringar av kortfilmer till video har medfört att distributionen har förenklats.

Samråd mellan kommersiell och turisminriktad information

Det organiserade samrådet inom utlandsinformationen som beslutades om i SIK-propositionen har, enligt Svenska institutet, endast fungerat marginellt. Samrådet, som letts av utrikesdepartementet, har närmast haft karaktären av ett informationsutbyte vid vilket respektive organisation har lämnat redogörelser för större pågående projekt.

Ett visst samarbete med andra informationsorgan har förekommit. Inför världsutställningen i Tsukuba ingick Svenska institutet

t. ex. i en samarbetsgrupp och kunde där påverka delar av utformningen av den svenska paviljongen. Samarbetet med Sveriges exportråd och Sveriges turistråd i övrigt har främst gällt trycksaker, film och distributionsservice. Institutets trycksaker och filmer har utnyttjats på bl. a. mässor.

Svenska institutet menar att en utveckling av samarbetet är möjlig men bör ske på premisser som är rimliga för alla inblandade parter. Om Sverige av olika skäl vill bli mer synligt, kan gemensamma insatser av olika organ vara av nytta.

Allmänt kulturutbyte

Svenska institutet framhåller, att anspråken på institutet som serviceinstitution och bidragsgivare har ökat kraftigt efter SIK-propositionen, vilken bl. a. resulterade i att en särskild kulturenhet inrättades. Rollen som serviceinstitution har fortfarande ett starkt berättigande. Efterfrågestyrning av kulturutbytesverksamheten kan emellertid också innebära att institutet skall lyssna på kulturlivets önskemål om internationellt utbyte inom vissa konstområden eller med vissa regioner och länder och med utgångspunkt från denna information ta initiativ till sammanhållna projekt på sådana platser och inom sådana ämnen där utbytet förväntas bli särskilt givande för det svenska kulturlivet och den utländska parten.

Svenska institutet menar att det är nödvändigt att definiera kunder, avnämare och marknad på kulturutbytesområdet. Det gäller framför allt efterfrågan från svenskt och utländskt kulturliv. Men även utlandsmyndigheternas och utrikesdepartementets önskemål inom detta område är väsentliga.

Svenska institutet understryker att de befintliga instrumenten för samverkan med utlandsmyndigheterna när det gäller budgetfrågor och verksamhetsplanering inte är ändamålsenliga. Inte heller den tidsmässiga samordningen i planeringsprocessen är

tillfredsställande. Anslagen för utlandsmyndigheterna fastställs av utrikesdepartementet efter samråd med institutet. I praktiken har det dock visat sig att de anvisade medlen i många fall förblir outnyttjade då projektförslagen varit otillräckligt beredda inom utlandsmyndigheterna eller då tidsramarna inte kunnat hållas.

Svenska institutet uppfattar sig på kulturområdet huvudsakligen som ett serviceorgan. Under senare tid har denna uppfattning dock kommit att förskjutas något till förmån för större sammanhållna projekt i utlandet såsom Scandinavia Today i USA 1982, de svenska kulturprogrammen i Berlin och Nord-Rhein Westfalen 1986/87 m. fl. Svenska institutet anser att sådana projekt har avsevärt större genomslagskraft och medför betydligt mer publicitet än enskilda insatser.

Svenska institutet framhåller att anspråken på det s. k. gästspelsbidraget, som utgår från utbildningsdepartementets huvudtitel, har ökat kraftigt, dels på grund av ökad efterfrågan i utlandet på svenska gästspel, dels på grund av att kostnaderna för gästspel och stora utställningar har ökat betydligt.

Institutet har täta kontakter med kulturlivets organisationer och institutioner. Ett formaliserat samarbete äger dessutom rum inom musikområdet genom den s. k. musiksamrådsgruppen. Av institutets kulturkontaktservicebudget avsattes budgetåret 1986/87 ca 250 000 kr. för musik, ca 350 000 kr. för teater och dans samt ca 425 000 kr. för litteratur.

Utanför kulturkontaktservicen ligger 200 000 kr. för översättningservice. F. n. erhåller ca 20 titlar stöd med i genomsnitt 10 000 kr. per titel. Beloppet täcker inte de utländska förlagens översättningskostnader. Inom Svenska institutet och dess referensgrupp för litteratur förs en diskussion om utformningen av det s. k. översättningsstödet. Referensgruppen har föreslagit en kraftig uppräknig av stödet, som i så fall skulle kunna

utgå i delvis nya former men också till nya språkområden.

Svenska institutet framhåller vad beträffar u-länderna att det är viktigt att dessa inte särbehandlas utan att samarbetet sker under samma förutsättningar som kulturutbytet med andra länder, även om de ekonomiska insatserna för "stöd åt motparten" måste vara större än vad som gäller för kulturutbytet i övrigt.

Stipendier_och_forsknings- och studiebidrag

Svenska institutet har under senare år fått i uppdrag att administrera flera nya stipendie- och bidragsprogram, nämligen expertutbyte med u-länder (1979/80), u-landsstipendier (1983/84), stöd till integrerad utlandsutbildning, IUU (1983/84) och internationella forskarstipendier (1984/85). Parallellt har tidigare program och arbetsuppgifter funnits kvar. Institutet anser att de personalförstärkningar, som erhållits inte motsvarat det faktiska personalbehovet när verksamheten inom programmen kommit i gång.

Stipendieprogrammen styrs av speciella annonserings-, besluts-, ankomst- och avreseterminer. Svenska institutet menar att det är svårt att med den nuvarande utformningen av programmen minska arbetsbelastningen annat än marginellt (genom fortsatt datorisering). En sammanslagning av olika stipendieprogram skulle dock troligen effektivisera stipendiehanteringen betydligt. En minskad serviceambition när det gäller att besvara vissa brev skulle också minska arbetsbelastningen.

Den geografiska förändringen av inriktningen på verksamheten inom såväl program 3 (stipendieverksamhet) som program 4 (forsknings- och studiebidrag) är också markant. U-länderna har fått en helt annan betydelse än tidigare. I Västeuropa har framför allt intresset för Västtyskland, Frankrike och Spanien ökat. Australien, Canada och Latinamerika är i dag intressanta områden, liksom Indien, Kina, Japan och självfallet USA.

Verksamheten inom detta område är i högre grad än inom institutets övriga program standardiserad – med undantag av det vetenskapliga urvalet av stipendiekandidater.

Svenska institutet finner det angeläget att upprätthålla en regelbunden seminarieverksamhet. Sekretariatsresurser för planering och hantering saknas. Institutet menar att extra medel för sådana seminarier måste tillskjutas från något håll.

Svenskundervisning i utlandet

Vad gäller stödet till svenskundervisning i utlandet pekar Svenska institutet särskilt på de svenska utlandslektorernas mycket dåliga ekonomiska situation jämfört med kollegernas från Danmark, Finland och Norge. Institutet menar att den ger anledning till bekymmer i det nordiska samarbetet på lektorsområdet, som fått fastare former genom inrättandet av den s. k. Samarbetsnämnden för de nordiska lektoratsadministrationerna. Sekretariatet var 1986/87 förlagt till Svenska institutet. Nämndens syfte är att stärka undervisningen i de nordiska ländernas språk och litteratur och att främja samarbetet mellan de nordiska lektorerna, främst utanför Norden.

Svenska institutet framhåller vidare att det har som kanske enda verkligt unika uppgift att svara för stödet till svenskundervisningen utomlands. Man saknar dock resurser för att fullt ut kunna fullgöra denna viktiga uppgift. Institutet anser sig inte heller ha möjlighet att på ett radikalt sätt omprioritera i sin totala budget till förmån för svenskundervisningen och på så sätt lösa problemen.

Svenska kulturhuset i Paris (Centre Culturel Suédois, CCS)

Svenska institutet konstaterar att Sverige totalt sett lägger ner en mycket stor del av sina samlade kulturutbytesresurser på

Paris och Frankrike. För att undvika att obalansen mellan institutets ländersatsningar blir alltför stor bör alternativa finansieringskällor för Svenska kulturhuset i Paris undersökas.

Andra organ inom institutets arbetsområde borde kunna erbjudas att använda CCS mot att de svarar för verksamhetsinslag. CCS budget borde ses som något för hela kultur-, samhälls- och forskningslivet och inte enbart som en kostnad som belastar institutets anslag. Svenska institutet förordar starkt att Sverige slår vakt om CCS, men att finansieringsbasen vidgas.

Uppdragsverksamheten

Svenska institutet bedömer att uppdragsverksamheten på det hela taget är av godo. Den har gjort det möjligt för institutet att tillhandahålla material och tjänster som motsvarat angelägna behov inom informations- och kulturutbytesverksamheten.

Svenska institutet anser dock att en nackdel är att uppdragen inte innehåller några medel för administration och att institutet ofta får olika uppdrag under löpande budgetår när verksamheten redan är i gång enligt den verksamhetsplanering som gjorts, och personalresurserna därför är hårt uppbundna.

När det gäller större uppdrag i form av försöksverksamhet eller ny verksamhet inom ett område är institutet likaså positivt i allt väsentligt men framhåller att personalbehoven inte alltid har tillgodosetts.

5.5 Statens kulturråd

Organisation

Statens kulturråd är en statlig myndighet, som inrättades år

1974. Kansliet består av knappt 60 tjänster och förvaltningsanslaget uppgår budgetåret 1987/88 till 16 042 000 kr. Kulturrådet sorterar under utbildningsdepartementet.

Kulturrådets styrelse utses av regeringen och består av en ordförande och tolv ledamöter. Rådets direktör är självskriven ledamot av styrelsen. Styrelsen beslutar i övergripande ärenden som anslagsframställningar, viktiga remissyttranden, större bidrag, bidragsregler och utredningar.

Permanent arbets- och referensgrupper med antingen beslutande eller rådgivande uppgifter finns främst för bidragsärenden. Tillfälliga arbetsgrupper kan vid behov tillsättas av styrelsen.

Ledningen består av en direktör och två byråchefer och under denna finns sju enheter.

Uppgifter

Statens kulturråd skall enligt sin instruktion (1987:719), handlägga ärenden om statliga bidrag för kulturell verksamhet och andra statliga åtgärder som rör teater, dans, musik, konst, museer, utställningar, litteratur, folkbibliotek och folkrörelser i den mån sådana ärenden inte ankommer på någon annan myndighet. Rådet skall varje år i anslutning till sin anslagsframställning göra en sammanfattande bedömning av utvecklingen inom dessa delar av kulturområdet och lämna förslag till de åtgärder som kan föranledas av bedömningen.

Kulturrådet fördelar bidrag inom sina direkta ansvarsområden. Hit hör bl. a. bidrag till regionala och lokala kulturinstitutioner och till fria grupper. Sammanlagt beslutar rådet om fördelning av över 500 milj. kr. varje budgetår.

Kulturrådet fördelar också medel för stöd till internationellt

kulturutbyte.

Internationell verksamhet - anslagsutveckling

De medel som kulturrådet har att fördela till internationellt kulturutbyte finns upptagna under anslaget Kulturellt utbyte med utlandet under utbildningsdepartementets huvudtitel. Av de medel som kulturrådet disponerar avsätts en viss del som verksamhetsbidrag till internationella organisationer inom kulturområdet.

Anslaget har sedan budgetåret 1980/81 utvecklats och fördelats på följande sätt:

	Totalt anslag	Därav till internationella organisationer	För fri fördelning
1980/81	1 937 000	460 000	1 477 000
1981/82	2 013 000	478 000	1 535 000
1982/83	2 073 000	575 000	1 498 000
1983/84	2 238 000	650 000	1 588 000
1984/85	2 298 000	724 000	1 574 000
1985/86	2 358 000	825 000	1 533 000
1986/87	2 428 000	967 000	1 461 000
1987/88	2 498 000	1 015 000	1 483 000

Följande internationella organisationer erhöill verksamhetsbidrag budgetåret 1987/88.

<u>Organisation</u>	<u>Belopp</u>
AIBM Svenska musikbibl.föreningen	13 000
AICA Svenska konstkritikersamfundet	17 000
ASSITEJ Svenska föreningen för barn- och ungdomsteater	40 000
Danssektionen Svenska ITI	136 000
IAA Svenska sektionen av International Association of Art	16 000
IBBY/BUR Barn- och ungdomsbokrådet	53 000
ICEM Svenska sektionen av Int. Federation for Electroacoustic Music	15 000
ICOM Svenska nationella ICOM-kommittén	103 000
ICSID Int. Council of Societies of Industrial Design	33 000
ICTM Svenska komm. av Int. Council for Traditional Music	15 000
IMC Svenska kommittén av Int. Music Council	42 000
ISCM Svenska sektionen av International Society for Contemporary Music	42 000
ITI Svenska teaterunionen	279 000
Nordiska konstförbundet	64 000
The Pen Svenska pennklubben	75 000
SAB Sveriges allmänna biblioteksförening	33 000
WCC Föreningen Svensk Form	39 000
	1 015 000

Bidraget avser medlemskap i den internationella organisationen samt andra kostnader i samband med det internationella arbetet,

t. ex. vissa resor.

För fri fördelning till internationellt kultututbyte disponerade kulturrådet 1986/87 1 461 000 kr. Av dessa fördelades 780 000 kr. inom området teater, dans och musik. Inom detta område avsåg bidragen till ca 60 procent teater och dans, främst stöd till fria grupper. Ca 40 procent avsåg musikområdet bl. a. stöd till körer.

Inom konst, museer och utställningar fördelades 220 000 kr, varav ca hälften till museer (i första hand regionala museer) och ca hälften till organisationer o. dyl. inom konstområdet.

Inom området för folkbildning- och folkrörelsefrågor fördelades 80 000 kr. och inom litteratur- och biblioteksområdet 50 000 kr.

För att kunna stödja större och tvärkulturella ansökningar avsatte kulturrådet 1986/87 331 000 kr. av de fria medlen. Med dessa medel gavs stöd till bl. a. kulturmanifestationer i Västberlin genom bidrag till några fria grupper, statens historiska museum för utställningen Vikingatid och Stiftelsen Finlands-svensk vecka.

Kulturrådet har också möjlighet att stödja internationell verksamhet ur andra anslagsposter som står till rådets disposition.

När det gäller arbetet inom internationella organisationer deltar kulturrådet på utbildningsdepartementets uppdrag i vissa projekt inom Unesco och Europarådet.

Vad beträffar Europarådet har arbetet bestått i att Sverige genom kulturrådet varit representerat i det fleråriga kulturindustriprojektet. Ett mer utvecklat deltagande sker i det från svensk sida lanserade kulturpolitiska länderförhållningsprojektet. Vid genomförandet av en försöksfas av projektet i Frankrike och Sverige har kulturrådet fått uppdrag att utarbeta underlaget

till den grundläggande rapporten om den svenska kulturpolitikens mål och resultat. En tjänsteman från rådet har också deltagit i den expertgrupp som granskat fransk kulturpolitik.

Kulturrådet deltog också i genomförandet av ett seminarium i Sverige hösten 1987 inom Europarådets projekt nr 10 om regional kulturpolitik.

I fråga om samarbetet inom Unesco sker det på flera plan. Kulturrådets direktör är ledamot av Svenska Unesco-rådet och en annan tjänsteman är medlem av Unesco-rådets kulturgrupp. Under senare tid har arbetet med kulturdekaden varit omfattande, bl. a. har en tjänsteman från kulturrådet biträtt Unesco-sekretariatet i Paris med planeringen av dekaden.

Kulturrådet deltar också i kulturutbytesprogrammet med u-länderna genom en representant i den särskilda beredningsgruppen.

Synpunkter och erfarenheter

I SIK-propositionen drogs riktlinjer upp för ansvarsfördelningen mellan statens kulturråd och Svenska institutet. Dessa innebar att anslag för kulturutbyte som endast kräver ekonomiska bidrag bör finnas hos kulturrådet. Sådana bidrag bör avse projekt där kontakter har etablerats mellan en regional institution, fri grupp eller amatöresemble med en motpart i utlandet och endast ekonomiskt stöd behövs. Anslag för kulturutbyte som kräver förhandlingar, teknisk samverkan och/eller särskilda initiativ finns hos Svenska institutet, som är en naturlig kontaktpunkt för utlandsmyndigheterna.

Statens kulturråd har lämnat vissa synpunkter på hur den uppdragna ansvarsfördelningen mellan rådet och Svenska institutet

har fungerat. I det stora hela anser kulturrådet att samarbetet har fungerat bra.

Inom teater- och dansområdet har kulturrådet svarat för teater- och dansgruppers utlandsturnéer medan institutet har svarat för enskilda personers resor. Vid mera kostsamma turnéer har institutet och kulturrådet fördelat kostnaderna sinsemellan. Vid utlandsgästspel i Sverige har kulturrådet huvudansvaret.

Inom musikområdet har samarbetet fått en mer utvecklad form genom den särskilda samrådsgrupp för svensk musik i utlandet, som bildades i slutet av 1970-talet. Samrådsgruppen diskuterar inkomna stödärenden och samarbetsprojekt samt informationsutbytet med utlandet. I gruppen ingår Svenska institutet, statens kulturråd, Rikskonserter, Musikaliska akademien, Nämnden för nordiskt musikarbete (NOMUS), Sveriges Riksradio och utrikesdepartementets informationsbyrå. De tre institutioner som är de största statliga bidragsgivarna, dvs Rikskonserter, statens kulturråd och Svenska institutet, har utarbetat en ansvarsfördelning sinsemellan. Ansvarsfördelningen har hittills fungerat tillfredsställande. Den nuvarande ansvarsfördelningen innebär bl. a. att Rikskonserter svarar för bidragsgivningen till yrkesverksamma enskilda artister och mindre ensembler medan kulturrådet svarar för bidragen till musikinstitutionerna och de större fristående ensemblernas samt amatörensablernas turnéer.

Även inom bildkonstområdet finns kontinuerliga kontakter med Svenska institutet. Ofta är ansvarsfördelningen den att kulturrådet svarar för bidrag till internationella organisationer och de resor som sammanhänger med deras verksamhet och institutet svarar för expertbesöken. Däremot förekommer inget samråd med konstnärsnämnden.

Kulturrådet har även lämnat synpunkter på det framtida kultur-

samarbetet med utlandet. Rådet har utvecklat och preciserat motiven för kultursamarbetet och därvid särskilt betonat behovet att hävda den nationella identiteten, det lilla språkområdets problem, kulturinstitutionernas och konstnärernas behov, integrationsarbetet inom EG och det kulturpolitiska erfarenhetsutbytet.

Enligt kulturrådets mening fungerar samarbetet bra mellan de centrala organ, som stöder samarbete och erfarenhetsutbyte över hela kulturområdet dvs. utbildningsdepartementet, utrikesdepartementet, statens kulturråd, Svenska institutet samt styrelsen för internationell utveckling (SIDA) och beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS).

Rådet anser att det behövs ökade resurser för kultursamarbetet och att det är mest rationellt att öka de centralt disponibla medlen dvs. de medel, som fördelas av kulturrådet och Svenska institutet. Kulturrådet föreslår att rådets anslagspost till internationellt kulturutbyte, som budgetåret 1988/89 uppgår till drygt 2,5 milj. kr., ökas med 7,5 milj. kr. till 10 milj. kr.

5.6 Vissa kulturinstitutioner

I detta avsnitt redovisas i enlighet med utredningens uppdrag den internationella verksamheten budgetåren 1979/80 - 1986/87 vid de kulturinstitutioner, som erhöll särskilda medel för internationellt kulturutbyte i SIK-propositionen.

Utredningen har inte närmare undersökt den internationella verksamheten vid samtliga statliga kulturinstitutioner eller vid övriga institutioner och organisationer som får statliga bidrag. Utredningen är emellertid medveten om att de flesta kulturinstitutioner och organisationer i större eller mindre omfattning har internationella kontakter och att det är en na-

turlig uppgift för dem.

Riksutställningar erhöll inga nya medel för internationell verksamhet i SIK-propositionen men har under utredningens arbete i särskild skrivelse redovisat denna. Detta behandlas därför nedan.

Folkparkernas Centralorganisation

Organisation

Folkparkernas Centralorganisation är en sammanslutning av ca 160 folkparker, som bedriver verksamhet med stöd av folkrörelserna eller kommunerna. Folkparkernas Centralorganisation får statligt bidrag för sin verksamhet. Detta uppgår budgetåret 1987/88 till 3 590 000 kr. Organisationen har också statligt anslag för konstnärlig utsmyckning i folkparkerna.

Uppgifter

Folkparkernas Centralorganisation är ett serviceorgan åt folkparkerna i frågor, som rör bl. a. planering och förvaltning av byggnader, förmedling av dansmusik, artister, teater och annan programverksamhet samt information och personalutbildning. Organisationen gör också egna scenproduktioner och utger tidskriften Scen och Salong.

Internationell verksamhet - innehåll och anslagsutveckling

Folkparkernas Centralorganisation organiserar internationella gästspel för folkparkernas räkning. Organisationen tilldelades 300 000 kr. i SIK-propositionen för internationella gästspel.

Härigenom har de internationella gästspelen kunnat bedrivas under varje budgetår, men beloppet har måst behållas till omkring 300 000 kr. Medlen har endast använts till att ta emot gästspel. Några gästspel från folkparkernas sida till de länder som gästade Sverige har inte skett. Under budgetåren 1979/80 1986/87 har nedanstående belopp använts till internationella gästspel.

1979/80	270 000
1980/81	410 000
1981/82	305 000
1982/83	270 000
1983/84	300 000
1984/85	200 000
1985/86	300 000
1986/87	415 000

Gästspelen har innehållit framträdanden av olika musik- och teatergrupper, cirkus m. m., i många fall från olika östländer och Afrika.

Utöver finansiering av gästspelen har representanter för Folkparkernas Centralorganisation företagit studieresor till flera länder för planläggning av framtida internationella gästspel. Sådana resor har gjorts till Ungern, Kuba, Jamaica, Mexico, USA, Kanada, DDR, Västtyskland, Kina och Nordkorea.

Övriga bidrag till internationell verksamhet

Folkparkernas Centralorganisation har under budgetåren 1979/80 - 1986/87 erhållit följande bidrag.

1979/80	25 000	utbildningsdepartementet
1980/81	24 500	Svenska institutet
	35 000	SIDA
	32 000	ABF
1981/82	20 000	Svenska institutet
	60 000	utbildningsdepartementet
	15 000	Stockholms kulturnämnd
	20 000	SIDA
	27 000	ABF
1982/83	-	
1983/84	-	
1984/85	50 000	Svenska institutet
1985/86	125 000	Svenska institutet
	25 000	statens kulturråd
1986/87	1 100 000	UD (SIDA)

Synpunkter och erfarenheter

Folkparkernas Centralorganisation anser att det är synnerligen angeläget att inte bara vidmakthålla utan också utveckla de internationella gästspelen i Sverige. De medel som organisationen erhåll i SIK-propositionen har inte kunnat ökas. Det innebär att dessa medel (300 000 kr.) nu motsvaras av mindre än 200 000 kr. i 1979 års penningvärde. Tillskotten från olika bidragsgivare har emellertid kunnat möjliggöra den fortsatta existensen av gästspel.

Folkparkernas Centralorganisation får årligen ett stort antal förfrågningar från olika länder, som är intresserade av gästspel i Sverige. Av ekonomiska skäl måste man dock säga nej till

de flesta erbjudandena.

Folkparkernas Centralorganisation finner det vidare angeläget att det tillskapas särskilda medel som gör det möjligt att också skicka ut svenska artister till de länder folkparkerna har gästspel från.

Konstnärsnämnden

Organisation

Konstnärsnämnden är en statlig myndighet. Kansliet består av fem tjänster. Därutöver anlitas extra personal motsvarande ca 0,75 årsverk. Nämndens förvaltningskostnader uppgick 1986/87 till 2 785 080 kr. Nämnden leds av en styrelse, som utses av regeringen.

Inom konstnärsnämnden finns fyra organ för handläggning av ärenden rörande bidrag och ersättningar till konstnärer, nämligen styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond, arbetsgruppen för upphovsmän på musikområdet, arbetsgruppen för musiker och sångare samt arbetsgruppen för scenoch filmkonstnärer.

Uppgifter

Konstnärsnämnden skall enligt sin instruktion (1976:531, omtryckt 1985:697, ändrad 1986:932) handha ärenden om bidrag och ersättningar till konstnärer samt hålla sig underrättad om konstnärernas ekonomiska och sociala förhållanden. Konstnärsnämnden disponerar två anslag under utbildningsdepartementets huvudtitel, nämligen F 5 Visningersättning åt bild- och formkonstnärer samt F 6 Bidrag till konstnärer.

Visningsersättningen uppgick budgetåret 1986/87 till 22 203 000 kr. och 1987/88 till 32 203 000 kr.

Anslaget Bidrag till konstnärer disponerades nämnda budgetår på följande sätt

Bidrag till författare, översättare och kulturjournalister*	1 168 000	1 210 000
Bidrag till dramatiker*	1 370 000	1 411 000
Bidrag till bild- och formkonstnärer	3 157 000	3 250 000
Bidrag till upphovsmän på musikområdet	2 086 000	2 147 000
Bidrag till scen- och filmkonstnärer samt musiker och sångare	7 391 000	7 609 000
Summa	15 172 000	15 627 000

* Medlen under anslagsposten betalas ut av konstnärsnämnden till styrelsen för Sveriges författarfond, som fördelar pengarna.

Internationell verksamhet - innehåll och anslagsutveckling

Konstnärsnämndens huvudsakliga insatser för det svenska kulturutbytet med utlandet utgörs av de projektbidrag som ges till enskilda och samverkande konstnärer för utställningar i utlandet. Bidraget avser i första hand rese- och transportkostnader i samband med utställning. I SIK-propositionen tilldelades konstnärsnämnden 100 000 kr. för internationellt kulturutbyte.

Konstnärsnämnden har under budgetåren 1979/80-1986/87 fördelat nedanstående medel till utställningar i utlandet.

Budgetår	Bidrags- belopp	Antal utställningar			Totalt
		Norden	Öv.Europa	Utanför Europa	
1979/80	126 500	11	16	2	29
1980/81	169 700	3	16	10	29
1981/82	189 100	8	18	10	36
1982/83	162 000	12	13	5	30
1983/84	188 200	10	17	6	33
1984/85	254 800	11	22	4	37
1985/86	275 000	15	17	5	37
1986/87	339 000	17	24	5	46

Konstnärsnämnden bidrar också till finansieringen av ett stipendium som årligen tilldelas en svensk konstnär för vistelse vid Project Studio One (PS One) i New York. Konstnärsnämndens bidrag till PS One har under senare år uppgått till 100 000 kr. För budgetåret 1987/88 höjs det till 120 000 kr.

Nämnden har beslutat om ett liknande ateljéstipendium för vistelse vid Künstlerhaus Bethanien i Västberlin. Kostnaden beräknas för konstnärsnämndens del uppgå till 70 000 kr.

När det gäller ton- och scenområdena har konstnärsnämnden i begränsad omfattning gett bidrag till grupper för gästspel utomlands. När så skett har nämnden först samrått med statens kulturråd eller Svenska institutet.

Konstnärsnämnden delar dessutom ut resebidrag inom alla konstområden, som nämnden arbetar med.

Synpunkter och erfarenheter

Konstnärsnämnden frågar sig om det är rationellt att stödet till internationellt kulturutbyte kanaliseras via flera olika organ. Det är inte ovanligt att grupper som fått bidrag från statens kulturråd och Svenska institutet finner att pengarna inte räcker för att genomföra planerade gästspel eller utställningar och därför vänder sig till konstnärsnämnden, som emellertid saknar särskilda medel för sådana ändamål. Konstnärsnämnden anser att mycket talar för att Svenska institutet ges ett övergripande ansvar och tillförs erforderliga medel, åtminstone vad gäller ton- och scenområdena.

Konstnärsnämnden anser också att det kan diskuteras om det är rationellt att flera olika organ är med och finansierar PS One stipendiet. För närvarande svarar NUNSKU för utlysningen av stipendiet, Konstakademien för ateljéhyra och konstnärsnämnden för resa, uppehälle och material samt Svenska institutet för vissa utställnings- och kontaktkostnader. Konstnärsnämnden svarar för två tredjedelar av de sammanlagda kostnaderna.

Vidare anser konstnärsnämnden att det finns anledning att diskutera relationerna mellan konstnärsnämnden och NUNSKU, eftersom båda myndigheterna fördelar bidrag till utställning av nutida svensk konst i utlandet. Konstnärsnämnden innefattar f. n. fyra bidragsfördelande organ under ledning av en styrelse och med ett gemensamt kansli. Konstnärsnämnden har getts en flexibel struktur så att den lätt kan anpassas till ändrade behov. NUNSKU skulle utan svårighet kunna inpassas i konstnärsnämnden som ett femte organ och även överta bildkonstnärsfondens fördelning av bidrag till utställningar i utlandet. Konstnärsnämndens lokaler rymmer den personal NUNSKU behöver.

Svenska riksteatern

Organisation

Riksteatern är en riksorganisation för lokala teaterföreningar. Till Riksteatern är även länsteaterföreningar knutna. Statsbidraget till Riksteatern uppgår budgetåret 1987/88 till 128 215 000 kr.

Uppgifter

Enligt de av Kungl. Maj:t den 28 juni 1974 utfärdade bestämmelserna angående statsbidraget till Svenska Riksteaterns verksamhet skall bidraget användas för central och regional produktion och distribution av teater som komplettering till regional och lokal teaterverksamhet.

Internationell verksamhet - innehåll och anslagsutveckling

Riksteaterns internationella verksamhet har karaktären av kulturutbyte där Riksteatern även strävar efter att i utlandet presentera svenska produktioner. Huvuduppgiften är dock att ta emot utländska gästspel till Sverige. Riksteaterns organisation gör det möjligt för olika delar av landet att få ta del av främmande länders kulturyttringar. Riksteatern har bedrivit gästspelsverksamheten huvudsakligen inom ramen för ordinarie budget, förutom de finskspråkiga gästspelen för vilka Riksteatern sedan ett flertal år erhållit särskilda anslag. Detta har inneburit att utlandsgästspelen har genomförts antingen som självbärande projekt eller genom subventioner ur den ordinarie budgeten.

Riksteatern har under de senaste åtta åren genomfört 39 ut-

ländska gästspelsturnéer i Sverige från 22 länder representerande Östeuropa med 6 gästspel, Västeuropa med 20, Afrika med 2, Mellanöstern med 3, Bortre Asien med 1, Nordamerika med 1 och Sydamerika med 6 gästspel. Gästspelens längd har varierat kraftigt men har i genomsnitt bestått av ca 15 turnéföreställningar per gästspel. De har främst berört mellersta och södra Sverige.

Gästspelen har avsett teatergrupper, sång- och musikgrupper, dansteatergrupper, musikteatergrupper, dockteatergrupper, mim-teatergrupper, clowngrupper m. m.

Nettokostnaderna för gästspelen uppgick budgetåren 1979/80 1986/87 till följande belopp.

<u>Budgetår</u>	<u>Nettokostnad</u>
1979/80	203 000
1980/81	410 000
1981/82	437 000
1982/83	536 000
1983/84	372 000
1984/85	102 000
1985/86	295 000
1986/87	203 000

Till detta kommer 44 finskspråkiga gästspel från Finland, vil-

kas kostnader framgår av nedanstående tabell och för vilka Riksteatern erhåller särskilda statliga medel.

Budgetår	Anslag för den finska teaterverksamheten totalt (i vilken ingår anslag för finsk amatörteaterverksamhet)	Utfall avseende den del av anslaget för finsk teaterverksamhet som avser gästspelsverksamheten
1979/80	400 000	400 000
1980/81	941 000	577 000
1981/82	956 000	534 000
1982/83	1 030 000	506 000
1983/84	1 092 000	521 500
1984/85	1 162 000	560 800
1985/86	1 250 000	667 700
1986/87	1 350 000	690 000

Dessutom bedriver Riksteatern internationell gästspelsverksamhet genom Dansteatern i Stockholm och på Södra Teatern i Stockholm. Under den aktuella perioden har flera teater- och dansgrupper från olika länder gästspelat på dessa scener.

Riksteatern har vidare själv årligen gästspelat utomlands huvudsakligen med de båda till Riksteatern knutna balettgrupperna Cullbergbaletten och Cramérbaletten, men har även i viss mån gästspelat med egenproducerade talteaterproduktioner. Gästspelen har oftast gått till västeuropeiska länder, något enstaka balettgästspel har gått till Östeuropa. Några av dessa gästspel har bl. a. delfinansierats med bidrag från utrikesdepartementet och Svenska institutet. Finansieringen av balettgästspel i utlandet sker dock i allmänhet så att de genomförs självbärande.

Som en följd av SIK-propositionen tilldelades Riksteatern en förstärkning av anslaget för internationell kulturutbytesverksamhet med 250 000 kr.

Övriga bidrag till internationell verksamhet

Riksteatern har i begränsad omfattning fått ekonomiska bidrag från olika centrala instanser för gästspelsutbyte. Riksteatern åter sig av princip inte sponsras.

Synpunkter och erfarenheter

Riksteatern framhåller att bristen på resurser är det största problemet för att kulturlivet skall kunna vidmakthålla och stimulera sina internationella kontakter. Resurserna är inte anpassade till de behov som finns och till de kostnader som internationellt utbyte innebär.

Det är angeläget att mottagarna av Riksteaterns utländska gästspel i Sverige, dvs. de lokala teaterföreningarna, får ökat stöd från kommunerna.

Det är tämligen svårt för större kulturinstitutioner att för gästspelsutbyte kunna få ekonomiskt stöd från centrala instanser i Sverige. Planering och effektivt utnyttjande av de resurser som finns, försvåras av att anslagen är splittrade och svåröverskådliga. Dessutom är de resurser som finns att söka till sådan verksamhet mycket blygsamma i förhållande till kostnaderna för att genomföra större gästspel.

Operan

Organisation

Operan bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform. För verksamheten gäller de av regeringen den 30 juni 1977 utfärdade bestäm-

melserna om statsbidrag till Operan. Statsbidraget uppgår budgetåret 1987/88 till 154 007 000 kr.

Uppgifter

Operan har som huvuduppgift att ge föreställningar inom konstarterna opera och balett i Stockholm samt i mån av resurser även utanför Stockholm.

Internationell verksamhet - innehåll och anslagsutveckling

Operan tilldelades 150 000 kr. i SIK-propositionen för internationellt kulturutbyte, som förstärkning av ordinarie anslag.

Operans utlandsutbyte kan indelas i tre kategorier.

1. Ensemblégästspel (såväl ensidigt som bilateralt). Dessa gästspel är mestadels mycket omfattande och kostnadskrävande. Finansieringen vid utbyte med Västeuropa, USA osv. innebär att mottagaren måste stå för de merkostnader som gästspelet orsakar. Vid utbyte med statshandelsländer står var och en för egna rese- och transportkostnader medan mottagaren svarar för uppehållet på platsen.

Ensemblegästspel

År	Plats	Antal förest.	Kostnad	Ensemble
1980/81	Wiesbaden/ Ludvigshafen Stockholm	5 + 2 2	400 000 800 000	Operan Finlands national- opera
1981/82	Sovjet	14	300 000	Operaba- letten
	Kuopio Finland	3	100 000	"-
1982/83	Stockholm	2	200 000	Nederlands Danstheater
	"	6	700 000	Operan, Paris
	"	3	100 000	Dansgrupp
1983/84	San Antonio	2 + 2	-	Operabalet- ten, San Antonio, Texas
1984/85	Stockholm	6	1 250 000	Estonia Teatern, Tallin
	Bergen	3	-	Operan
1985/86	-			
1986/87	Stockholm, Eskilstuna, Ystad Umeå	2 6	800 000	Dansgrupp, Paris

2. Individuella artistutbyten

När det gäller svenska artisters engagemang utomlands medverkar Operan genom att i möjligaste mån bereda artisterna ledighet. Kostnaden för engagemang av utländska artister framgår av nedanstående redovisning.

År	Sångare	Dansare	Regis- sörer	Koreo- grafer	Scenogr.	Diri genter	Kostn
1979 /80	7	5	-	6	5	7	1 800 000
1980 /81	7	1	-	8	6	12	2 300 000
1981 /82	4	2	-	3	3	10	1 900 000
1982 /83	5	3	1	2	2	6	1 750 000
1983/ 84	4	-	-	-	-	-	uppgift saknas
1984 /85	6	-	-	3	2	10	1 750 000
1985 /86	9	1	-	1	-	7	1 750 000
1986 /87	10	-	-	2	2	11	uppgift saknas

3. Internationella samarbetsorgan inom branschen

Inom ramen för International Association of Opera Directors och Nordiska Teaterledarrådet bedrivs ett utvecklat samarbete i en rad frågor.

Övriga bidrag till internationell verksamhet

Operan har under perioden inte finansierat gästspel (egna eller gästande) med sponsormedel.

Synpunkter och erfarenheter

Operan anser att de tilldelade SIK-medlen endast marginellt bidragit till något utvidgat kulturellt utbyte med omvärlden. Enligt Operans uppfattning var det olyckligt att splittra upp SIK-medlen på så många mottagare. I stället borde hela beloppet ha ställts till Svenska institutets förfogande för att åstadkomma årliga målinriktade kraftsamlingar.

Dramatiska teatern

Organisation

Dramaten bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform. För verksamheten gäller de av regeringen den 30 juni 1977 utfärdade bestämmelserna om statsbidrag till Dramatiska teatern. Statsbidraget uppgår 1987/88 till 86 675 000 kr.

Uppgifter

Dramaten har ställning som Sveriges dramatiska nationalscen och bedriver sin verksamhet på sex scener i Stockholm. Därutöver bedriver Dramaten en viss turnéverksamhet.

Internationell verksamhet – innehåll och anslagsutveckling

Dramaten har under perioden 1979/80 – 1986/87 genomfört flera turnéer utomlands. Utgångspunkten vid varje avtal om turné är att ökade kostnader skall täckas av ökade intäkter. Detta har kunnat uppnås de två senaste åren. Det vanligaste är att arrangören betalar hela turnékostnaden.

Dramaten tilldelades 150 000 kr. i SIK-propositionen för internationellt kulturutbyte.

Turnéverksamhet utomlands

År	Antal turnéer	Totala intäkter	Totala kostnader
1979/80	3	500 000	650 000
1980/81	8	650 000	820 000
1981/82	2	350 000	450 000
1982/83	2	375 000	460 000
1983/84	4	532 000	765 000
1984/85	4	1 350 000	1 700 000
1985/86	6	1 362 000	1 304 000
1986/87	8	2 560 000	2 500 000

Övriga bidrag till internationell verksamhet

Bidrag från Svenska institutet och statens kulturråd har erhållits i några fall. Några bidrag från sponsorer har däremot inte förekommit.

Rikskonserter

Organisation

Den 1 januari 1988 genomfördes en omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter, vilken innebär att landstingen övertar huvudmannaskapet för den regionala musikverksamheten samt att en ny statlig stiftelse, Svenska Rikskonserter, bildas på cen-

tral nivå. Denna redovisning omfattar den gamla stiftelsen Rikskonserters verksamhet 1979/80 - 1986/87. Anslaget till Rikskonsertverksamheten uppgick 1986/87 till 53 725 000 kr.

Uppgifter

Rikskonserters uppgifter var under den aktuella perioden att främja musiklivet genom att ge råd och informera i frågor om konsertverksamhet och andra musikframträdanden, anordna och förmedla konserter som komplettering till annan musikverksamhet i landet samt i övrigt verka för musiklivets utveckling.

Internationell verksamhet - innehåll och anslagsutveckling

Rikskonserters internationella verksamhet kan i huvudsak delas in i tre kategorier.

1. Stöd till mindre projekt. Detta stöd innebär i regel bidrag till grupper som på eget initiativ sökt stöd hos Rikskonsalter för konsertverksamhet i utlandet.
2. Stöd till större projekt dvs. speciella ländersatsningar, som genomförs på Rikskonsalterers eget initiativ.
3. Övriga kostnader på utlandsområdet dvs. resor för egen personal, utskick av grammofonskivor till utlandet samt informationsmaterial.

Fördelning av kostnader på de tre kategorierna under budgetåren 1979/80 - 1986/87 redovisas i nedanstående tabell.

	Stöd till mindre projekt	Stöd till större projekt	Övriga kostnader	Totalt
1979/80	342 570	121 000	60 000	523 570
1980/81	300 000	125 000	75 000	500 000
1981/82	218 500	175 000	80 000	473 500
1982/83	433 735	314 805	46 800	795 340
1983/84	502 000	793 300	51 000	1 346 300
1984/85	300 000	1 281 100	36 000	1 617 100
1985/86	440 000	344 700	51 072	835 772
1986/87	557 092	268 167	88 741	914 000

Genom bidrag från Rikskonserter ges många svenska artister och ensembler möjlighet att turnera i utlandet. Till vissa av dessa arrangemang ger Rikskonserter också informationsstöd i form av t. ex. artistpresentationer på engelska/tyska/franska, pressmaterial m. m.

Rikskonserter har också under den aktuella perioden arbetat med mer eller mindre omfattande projekt i ett stort antal länder. Exempel på sådana projekt är Svenska musikdagarna i Ungern våren 1980, skolmusikprojektet i Frankfurt am Main (1979-81), musikutbyte med Finland 1982/83, den stora satsningen på nordisk musik i USA i samband med Scandinavia Today 1982/83, svensk musik på Island 1983/84, Sounds of Sweden i London säsongen 1983/84, svenskt projekt i Montepulciano, Italien, i augusti 1984, Diorama-projektet i Schweiz säsongen 1984/85, Sounds of Sweden i London i april 1985 och Tillsammans Schweden besucht Berlin oktober 1986 - mars 1987 samt regelbundet artistutbyte med Östeuropa främst DDR och Tjeckoslovakien.

Härutöver tillkommer produktioner i form av turnéer med utländska artister och ensembler i Sverige.

Rikskonserter har under tiden 1979 - 1987 producerat 16 nummer av bulletinen Music in Sweden/Musik in Schweden/Musique en Suède. Bulletinen har behandlat olika ämnen inom svenskt musikkliv och har kostnadsfritt sänts till enskilda och organisationer/institutioner i ett stort antal länder i och utanför Europa. Den totala upplagan (samtliga tre språk) var 1986 9 000 ex. Snittkostnaden för en utgåva på tre språk i 9 000 ex kan beräknas till ca 75 000 kr.

Rikskonserter ger också stödbidrag för turnéer till Centre Culturel Suédois i Paris. Dessa har under perioden uppgått till följande belopp.

Kostnad

1980/81	40 000
1981/82	27 000
1982/83	44 200
1983/84	48 875
1984/85	64 895 (delvis på CCS)
1985/86	72 500 "-
1986/87	124 767 "-

Rikskonserter tilldelades 250 000 kr. i SIK-propositionen som en förstärkning av medlen för internationellt kulturutbyte.

Regionmusiken

Organisation

Regionmusiken har fram till den 1 januari 1988 varit en statlig myndighet, som omfattat 22 musikavdelningar fördelade på åtta regioner. Den 1 januari 1988 genomfördes en omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter, vilken innebär att landstingen övertar huvudmannaskapet för den regionala musikverksamheten samt att en ny statlig stiftelse, Svenska Rikskonserter, bildas på central nivå.

Denna redovisning omfattar regionmusiken verksamhet 1979/80 1986/87. Anslaget till regionmusiken uppgick 1986/87 till 109 841 000 kr.

Uppgifter

Enligt sin instruktion (1973:446, ändrad senast 1986:930) hade regionmusiken under den aktuella perioden uppgifter inom både det allmänna musikkivet och försvaret. Verksamheten innefattade främst framträdanden inom försvaret, offentliga konserter, skolkonserter, framträdanden i föreningsliv och vid vårdanstalter m. m. samt insatser till stöd för amatörmusiken.

Internationell verksamhet - innehåll och anslagsutveckling

Regionmusiken bekostade turnéer och utlandsresor för sina musikavdelningar. Regionmusiken tilldelades 20 000 kr. i SIK-positionen.

Medel för den internationella verksamheten har utgått enligt följande

1979/80	270 000
1980/81	196 000
1981/82	61 000
1982/83	126 000
1983/84	231 000
1984/85	452 000
1985/86	169 000
1986/87	100 000 (ca)

Härutöver tillkommer gage samt rese- och traktamentsersättningar för utländska gästartister, instruktörer och dirigenter.

Musikaliska akademien

Organisation

Musikaliska akademiens verksamhet bedrivs i enlighet med av regeringen fastställda stadgar. Vid akademien finns fem tjänster. Statsbidraget till akademien omfattar 1987/88 1 646 000 kr.

Uppgifter

Musikaliska akademien skall främja tonkonsten och vårda musikkulturen. Akademien skall även följa utvecklingen inom det svenska och internationella musikkulturen, ta initiativ som främjar den svenska musikkulturen och inom musikens områden stödja konstnärligt utvecklingsarbete m. m.

Internationell verksamhet – innehåll och anslagsutveckling

Musikaliska akademien tilldelades 40 000 kr. för internationellt kulturutbyte i SIK-propositionen. Akademien har sedan dess behållit SIK-medlen på samma nivå. Akademien lämnar därutöver bidrag till mer renodlat musikutbyte i utlandet. Belopp kan emellertid inte anges.

Akademien utdelar dessutom årligen betydande utlandsstipendier, 1979/80 ca 1 milj. kr. och 1987 ca 2 milj. kr., ur avkastningen av till akademiens enskilda del överlämnade donationer för stipendier.

Övriga bidrag till internationell verksamhet

Staten bekostar genom särskilda bidrag fonogramantologin Musica Sveciae, genom vilken en mycket betydande information om svensk musik sprids utomlands. Det årliga bidraget har vuxit från 1,3 milj. kr. 1983 till f. n. 1,936 milj. kr.

Av andra medel som akademien disponerar utöver statsbidraget bekostas utgivningen på engelska eller andra språk av en lång rad skrifter, inte minst inom musikakustisk forskning.

År 1986 tilldelades akademien 0,5 milj. kr. från Wallenberg-stiftelsen. Avkastningen skall användas för internationellt forskarutbyte.

Någon egentlig sponsring har inte förekommit utom beträffande 1985 års World Philharmonic Orchestra (1985), då SAS lämnade bidrag genom flygresor, inkvartering och traktamenten till ca 95 musiker från flera länder, främst genom akademiens samordning.

Riksarkivet

Organisation

Riksarkivet är en statlig myndighet, vars arbete leds av en styrelse som utses av regeringen. Riksarkivets förvaltningskostnader uppgår 1987/88 till 18 735 000 kr.

Uppgifter

Riksarkivet är central förvaltningsmyndighet för arkivfrågor och chefsmyndighet för landsarkiven. För riksarkivet gäller förordningen (1977:553) med instruktion för riksarkivet (ändrad senast 1986:40 och 937).

Internationell verksamhet - innehåll och anslagsutveckling

Riksarkivet deltar bl. a. i arbetet i International Council on Archives (ICA), som är en organisation för det internationella arkivsamarbetet. Det viktigaste arbetet försiggår i ständiga kommittéer och det svenska arkivväsendet är representerat i fem kommittéer. Genom arbetet i ICA kan riksarkivet följa utvecklingen på arkivområdet och medverka till rationellt arkivväsen i tredje världen.

Med de nordiska länderna har riksarkivet nära kontakter genom informella riksarkivariemöten, gemensam tidskrift Nordisk arkivnyt, besök, utbytestjänstgöringar och genom vart tredje år anordnade nordiska arkivdagar.

Vidare är följande tre projekt betydelsefulla i fråga om det internationella informations- och kulturutbytet.

1. Utgivnings- och publiceringsarbete

Under perioden 1979 - 1987 har riksarkivet medverkat i två arbetskrävande publikationer, nämligen Sources of the History of North Africa, Asia and Oceania in Finland, Norway and Sweden (1981) samt La Suède et la Russie, Documents et matériaux 1809 - 1818 (Uppsala 1985).

2. Avtal om kulturutbyte med statshandelsländerna i Östeuropa.

Samarbetsprogram finns med Sovjetunionen.

3. Direktkontakterna mellan Sverige och Östeuropa har ökat. Det innebär att ett större antal forskare och arkivtjänstemän från Östeuropa besökt riksarkivet - i regel genom förmedling av Svenska institutet.

Kostnaderna för riksarkivets deltagande i internationella organisationer m. m. redovisas i följande tabell. Dessa siffror är minimisiffror.

1979/80	15 753
1980/81	52 434
1981/82	54 091
1982/83	74 277
1983/84	54 406
1984/85	80 100
1985/86	124 465
1986/87	118 515

Riksarkivet tilldelades 20 000 kr. i SIK-propositionen.

Övriga bidrag till internationell verksamhet

Endast i ett fåtal fall har riksarkivet erhållit särskilda statliga bidrag. Vid ett besök från Sovjetunionen erhöll riksarkivet särskilda medel från UD.

Näringslivet har i ett par fall bidragit till representationskostnader bl. a. då Sverige var värdland för ICA:s Committee on business archives 1986.

Riksantikvarieämbetet

Organisation

Myndigheten riksantikvarieämbetet och statens historiska museer omfattar riksantikvarieämbetet, historiska museet, kungl. myntkabinettet, medelhavsmuseet, en teknisk institution och Vitterhetsakademiens bibliotek. Myndigheten leds av en styrelse som utses av regeringen. Förvaltningskostnaderna för riksantikvarieämbetet uppgår 1987/88 till 51 120 000 kr. Vid ämbetet finns ca 130 tjänster.

Uppgifter

Enligt myndighetens förordning (1975:468) med instruktion för riksantikvarieämbetet och statens historiska museer (ändrad senast 1986:209 och 926) svarar riksantikvarieämbetet för myndighetens kulturminnesvårdande uppgifter.

Internationell verksamhet - innehåll och anslagsutveckling

Riksantikvarieämbetet tilldelades 20 000 kr. i SIK-propositionen för internationell kontaktverksamhet som förstärkning av det ordinarie anslaget. Denna ökning har betytt att enstaka experter har kunnat delta i det internationella kulturutbytet. Under budgetåren 1979/80 - 1986/87 har nedanstående belopp använts till den internationella verksamheten.

1979/80	37 000	
1980/81	48 000	
1981/82	47 000	
1982/83	45 000	+ 18 000 intern omföring
1983/84	45 000	+ 15 000 "-
1984/85	46 000	
1985/86	54 000	+ 7 000 "-
1986/87	55 000	+ 8 000 "-

Fr. o. m. budgetåret 1981/82 finns ett särskilt konto för utrikes resor och internationellt kulturutbyte, vars omfattning beslutas inför varje budgetår.

Övriga bidrag till internationell verksamhet

Riksantikvarieämbetet har under den aktuella perioden erhållit bidrag från flera olika håll, framför allt offentliga men även privata. Detta framgår av nedanstående tabell.

År	Bidragsgivare	Summa
1979/80	Svenska institutet	10 000
	Volkswagenwerk, Tyskland	6 000

1980/81	Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring	5 000
	Tromsø universitet	3 000
1981/82	Danska fredningsstyrelsen	10 000
	Ölföretaget Gösser, Österrike	5 000
1982/83	World Wildlife Fund	5 000
	Jernkontoret	3 000
	Trondheims universitet	3 000
1983/84	Konsthögskolan	10 000
	Tjänsteman på egen bekostnad	5 000
	Jernkontoret	3 000
	Nordiska rådet	50 000
	Utbildningsdepartementet, särskilda kulturella ändamål	50 000
1984/85	Riksbanksfonden	5 000
	Jernkontoret	4 500
	Old Bush Mill Whiskey Destilleries	2 000
	Konsthögskolan	10 000
	Danska fredningsstyrelsen	6 000
1985/86	Arkeologiska Samfundet	3 000
	Konsthögskolan	12 000
	ASEA/SE-Banken/Norbergs kommun	125 000
	Utbildningsdepartementet	10 000
	Nordiska kulturfonden	50 000
1986/87	Danska Fredningsstyrelsen	8 000
	Miljövaerndepartementet, Norge	12 000
	Konsthögskolan	10 000
	Svenska institutet	8 000
	Kungl. Vitterhetsakademien	15 000
	Statens Naturvårdsverk	250 000
	Utbildningsdepartementet	50 000

(Redovisningen kan vara ofullständig på några punkter)

Riksantikvarieämbetet har också blivit engagerat i ett par omfattande arkeologiska projekt på uppdrag av Swedish Agency for Research Corporation with Developing Countries (SAREC), nämligen Mocambiqueprojektet till en kostnad av 1 519 000 kr och Somaliaprojektet till en kostnad av 105 000 kr.

Synpunkter och erfarenheter

Rikantikvarieämbetet framhåller att det vore önskvärt att ämbetet fick möjlighet att vidga kontaktytor och perspektiv i stället för att endast vidmakthålla i stort sett samma nivå, vilket skett under 10-årsperioden. De medel, som tillfördes ämbetet i SIK-propositionen har endast finansierat en tredjedel av den internationella kontaktverksamhet, som bekostats av myndighetens ordinarie anslag. Detta har ändå inte räckt för alla aktiviteter, som varit nödvändiga. Ämbetet har därför varit hänvisat till att söka extern finansiering, vilket många gånger är ett svårt och tidsödande arbete. Ämbetet deltar i Europarådets arbete och har under de senaste åren tagit ett särskilt ansvar för en ny kommitté inom ICOMOS - Archaeological Heritage Management - där ämbetet är helt hänvisat till bidrag från bl. a. utbildningsdepartementet i varje enskilt fall.

Riksantikvarieämbetet menar att det är ett slöseri med de förnämliga resurser Sverige har i form av specialister inom en rad kulturhistoriska områden att inte ta vara på de rika tillfällen som finns att förkovra sig och dela med sig av kunskap och vetande.

Historiska museet

Organisation

Historiska museet ingår i myndigheten riksantikvarieämbetet och statens historiska museer. Myndigheten leds av en styrelse som utses av regeringen. Historiska museets förvaltningskostnader uppgår budgetåret 1987/88 till 26 000 000 kr. Vid museet finns ca 58 tjänster (helår).

Uppgifter

Historiska museet skall fullgöra myndighetens uppgift att bevara och levandegöra minnet av äldre tiders kultur i Sverige, företrädesvis under förhistorisk tid och medeltid.

Internationell verksamhet - innehåll och anslagsutveckling

Historiska museet har en omfattande internationell utställningsverksamhet. Museet har visat flera utställningar med utländskt material under den aktuella perioden samt även producerat vandringsutställningar för visning utomlands.

Museet deltar också på annat sätt i internationellt samarbete, främst genom medverkan i forskningssymposier o. dyl. Kostnaderna för historiska museets internationella kontakter 1979/80-1986/87 framgår av följande tabell.

1979/80	11 093
1980/81	109 739
1981/82	152 165
1982/83	195 298
1983/84	60 114
1984/85	169 378
1985/86	91 135
1986/87	69 794

Historiska museet tilldelades 100 000 kr. i SIK-propositionen.

Övriga bidrag till internationell verksamhet

Historiska museet har under perioden vid ett flertal tillfällen erhållit särskilda bidrag från offentliga institutioner.

Museet har i stor utsträckning avvisat att ordinarie verksamhet inklusive tillfälliga utställningar skall sponsras av olika företag. Utomlands har det emellertid ibland varit naturligt att olika företag bidragit till utställningarnas förverkligande. Årligen utlånas ett flertal föremål till av utländska museer sammanställda utställningar.

Synpunkter och erfarenheter

De betydande nedskärningar som sedan 1979/80 gjorts av museets anslag har successivt försvårat museets möjligheter att ta aktiv del i internationellt samarbete. Budgetåret 1986/87 kunde museet endast avsätta 35 000 kr. av sina totala resurser till denna verksamhet. I övrigt finansieras museets internationella engagemang genom olika typer av bidrag och anslag.

Statens konstmuseer

Organisation

Myndigheten statens konstmuseer omfattar nationalmuseet, moderna museet och östasiatiska museet samt en förvaltningsenhet. Vid myndigheten finns närmare 150 tjänster. Förvaltningskostnaderna uppgår budgetåret 1987/88 till 41 135 000 kr. Statens konstmuseer leds av en styrelse som utses av regeringen.

Uppgifter

Statens konstmuseer skall enligt förordning (1976:439) med instruktion för statens konstmuseer (ändrad senast 1986:254 och 927) främja konsten, konstintresset och konstvetenskapen. Museerna skall levandegöra äldre och nutida konstformer och de-

ras samband med samhällets utveckling samt verka för konstnärlig och kulturell förnyelse.

Internationell verksamhet – innehåll och anslagsutveckling

Hela statens konstmuseers verksamhet är starkt internationellt inriktad. Såväl nationalmuseum som moderna museet och inte minst östasiatiska museet har sina naturliga kontakter utomlands och av de utställningar som arrangeras har ca 50 procent inslag från utlandet eller är helt producerade av material som förts in från andra länder. Museerna har också en mycket öppen utlåningspolitik och deltar med enskilda mästerverk i större manifestationer i andra länder.

Statens konstmuseer arrangerar dessutom årligen ett växlande antal utställningar att visas utomlands.

Vid två tillfällen har nationalmuseum stått som värd för större vetenskapliga symposier med anknytning till samlingarna, nämligen 1984 angående Nederländsk manierism och 1987 ang. Backanaler av Tizian och Rubens.

Den internationella verksamheten är så integrerad i museernas hela verksamhet att den inte går att separera. En stor del av det internationella utbytet sker dessutom på reciprok basis så att mottagande museer tar lejonparten av kostnaderna. Det gäller i båda riktningarna. Utbytet med östlänterna ser något annorlunda ut. Där ligger större delen av kostnaden på det utlåande landet.

Statens konstmuseer tilldelades 300 000 kr. för internationellt kulturutbyte i SIK-propositionen. Medlen har hållits skilda från övrig verksamhet och beslut om deras utnyttjande har i varje enskilt fall fattats av myndighetens styrelse. Stora delar av dessa SIK-medel används för tjänstemännens deltagande

i internationella organ.

Under budgetåren 1979/80 - 1986/87 har följande speciella beslut angående användningen av SIK-medel fattats.

1979/80	300 000
1980/81	188 000
1981/82	299 000
1982/83	188 000
1983/84	192 000
1984/85	296 000
1985/86	296 000
1986/87	296 000

Övriga bidrag till internationell verksamhet

Statens konstmuseer har vid ett flertal tillfällen utöver ordinarie anslag erhållit särskilda statliga bidrag till enskilda projekt. Härvid kan nämnas bidrag från utbildningsdepartementet, statens kulturråd, Svenska institutet och Nordiska kulturfonden.

Stöd från näringslivet har erhållits i följande fall.

- American Express har sponsrat utställningar på moderna museet bl. a. de Kooning-utställningen 1983 med 30 000 kr. och Matisse-utställningen 1984 med 180 000 kr.
- Svenska handelsbanken ställde en garanti på 250 000 kr. för utställningen Kejsarens armé på östasiatiska museet 1984. Speciella affischer fanns på Handelsbankens kontor över hela landet. Utställningen blev en stor framgång och garantin behövde inte utlösas.
- Skandinaviska Enskilda banken gick 1985 in med en garanti på 100 000 kr. till utställningen Japansk keramik på östasiatiska museet. Utställningen vände sig i första hand till specialister och garantin behövde utnyttjas.

- SAS sponsrade moderna museet 1985 genom resor och transporter till ett värde av 250 000 kr. Motprestationen var annonser i museets kataloger.
- IBM sponsrade 1986 utställningen En ny värld med 250 000 kr. Ytterligare närmare 175 000 kr. kom museet tillgodo i form av ersättning för entrébiljetter till IBM:s personal, för kataloger m. m.. Samma utställning sponsrades i Göteborg av bl. a. Volvo.
- Coca Cola-utställningen ställdes 1987 till myndighetens förfogande utan kostnad.
- Vin- och Spritcentralen stödde Backanalutställningen 1987 med 200 000 kr.

Nämnden för utställningar av nutida svensk konst
i utlandet (NUNSKU)

Organisation

Nämnden sammanträder 4-5 gånger om året och består av ledamöter som utses av regeringen. Kansliet består av en person och finns inrymt i moderna museet, som också bidrar med viss administration. Anslaget till NUNSKU uppgår budgetåret 1987/88 till 1 136 000 kr.

Uppgifter

NUNSKU har enligt sin instruktion (1986:539, ändrad 1986:935) till uppgift att anordna utställningar i utlandet av nutida svensk konst samt att vara det organ som enligt stadgarna för nordiskt biennalråd har att planlägga och genomföra svenskt deltagande i biennalutställningarna i Venedig.

Internationell verksamhet - innehåll och anslagsutveckling

Hela NUNSKU:s verksamhet är riktad mot utlandet. NUNSKU tilldelades 250 000 kr. i SIK-propositionen som förstärkning av ordinarie anslag.

	Anslag	Utställningar producerade av NUNSKU	Svenskt delta- tagande arran- gerat av NUNSKU	Bidrag lämnat av NUNSKU
1979/80	648 000	2	2	1
1980/81	956 000	3	4	3
1981/82	966 000	4	1	3
1982/83	985 000	2	2	1
1983/84	1 029 000	2	2	2
1984/85	1 060 000	2	-	1
1985/86*	1 113 000	4	-	2
1986/87	1 062 000	2	-	4

* Fr. o. m. budgetåret 1986/87 beräknas medlen för NUNSKU:s sekreterartjänst under statens konstmuseers anslag till förvaltningskostnader.

NUNSKU administrerar årligen PSI-stipendiet, vilket innefattar kostnader för resa, traktamente och logi för en föredragande i New York samt utlysning av stipendiet i svensk press.

Övriga bidrag

NUNSKU har sedan 1979/80 erhållit bidrag vid ett tillfälle från Nordisk Kulturfond och vid ett tillfälle från Svenska institutet.

Volvo har vid ett par tillfällen bidragit med medel till katalogproduktioner.

Kungliga biblioteket

Organisation

Kungliga biblioteket är Sveriges nationalbibliotek. Vid biblioteket finns 194 tjänster. Förvaltningskostnaderna uppgår budgetåret 1986/87 till 59 782 000 kr. Kungl. biblioteket leds av en styrelse som utses av regeringen.

Uppgifter

Kungl. biblioteket har till uppgift att samla och bevara samt för forskning och studier tillhandahålla den svenska litteraturen i dess helhet, och därtill ett stort urval av andra länders vetenskapliga och litterära produktion, från de humanistiska och samhällsvetenskapliga arbetsfälten.

Biblioteket svarar för den svenska nationalbibliografin. Vidare ansvarar biblioteket för det landsomfattande biblioteksdatasystemet LIBRIS samt samordning av viss annan övergripande verksamhet inom forskningsbiblioteken.

Internationell verksamhet - innehåll och anslagsutveckling

Forskningsbibliotekssfären kännetecknas av en mycket stor internationell kontaktverksamhet. Den internationella fjärrlånetrafiken är mycket omfattande. Kungl. biblioteket har inte gjort någon ekonomisk särredovisning av denna.

Ett annat inslag i de internationella förbindelserna är bytesförbindelserna. Kungl. biblioteket har 400 sådana. Denna verksamhet är inte ekonomiskt särredovisad.

Kungl. biblioteket har fyra mer omfattande bytesförbindelser, nämligen med Leninbiblioteket i Moskva, Library of Congress i Washington, Bibliothèque Nordique vid S:te Geneviève-biblioteket i Paris, där en svensk bibliotekarie tjänstgör i tvåårsperioder med åtta års mellanrum, samt med Islands nationalbibliotek i Reykjavik. Kungl. biblioteket har vidare sedan några år ett avtal med Deutsche Staatsbibliothek i Berlin, DDR, om ömsesidiga studiebesök.

Kungl. biblioteket har vidare visat ett antal utländska utställningar i sina lokaler.

Utöver de etablerade traditionella förbindelserna präglas biblioteksarbetet av en fortgående internationalisering. Kungl. biblioteket representeras av en medarbetare som är ledamot av de internationella styrorganen ISBN- och ISSN-systemen, som svarar för de internationella standardnumren för böcker resp. periodiska skrifter.

Kungl. biblioteket deltar vidare på olika sätt i arbetet i den internationella biblioteksorganisationen IFLA.

I styrelsen för den nordiska samkatalogen för periodica, NOSP, är en tjänsteman från Kungl. biblioteket svensk representant.

Följande belopp har redovisats på ändamål som är att hänföra

till internationellt kultur- och informationsutbyte. 20 000 kr. tilldelades Kungl. biblioteket i SIK-propositionen.

1979/80	168 700
1980/81	125 700
1981/82	142 700
1982/83	214 400
1983/84	158 900
1984/85	218 000
1985/86	637 000*
1986/87	849 000*

*En svensk bibliotekarie var placerad i Paris under 1985/86 och 1986/87.

Övriga bidrag till internationell verksamhet

Kungl. biblioteket har inte erhållit några sådana bidrag.

Riksutställningar

Organisation

Riksutställningar är en statlig stiftelse. Stiftelsen leds av en styrelse som utses av regeringen. Stiftelsens förvaltningskostnader uppgår budgetåret 1987/88 till 20 880 000 kr.

Uppgifter

Enligt sina stadgar (KRFS 1978:5) hade Riksutställningar till uppgift att främja utställnings- och konstbildningsverksamheten genom att förmedla och anordna utställningar, biträda med rådgivning och annan service samt i övrigt utveckla och förnya ut-

ställningen som medium för kunskapsförmedling, debatt och upplevelse.

Riksutställningar skall samarbeta och samråda med statliga och kommunala myndigheter, kulturinstitutioner, organisationer och enskilda som är verksamma i samhälls- och kulturlivet.

Internationell verksamhet

Riksutställningar har internationella kontakter inom följande områden.

Produktion av utställningar för utlandet

Kontinuerligt gör flera av Riksutställningars utställningar gästspel i de nordiska länderna, framför allt i Norge och Finland.

I begränsad omfattning visas Riksutställningars utställningar i utlandet. Ett exempel utgör emellertid Flora i förvandling som under 1988 kommer att visas på British Museum och National History i London.

Riksutställningar har producerat utställningar åt Svenska institutet.

Utländska utställningar som distribueras i Sverige

Riksutställningar distribuerar även utländska utställningar i Sverige. Som exempel kan nämnas Nutida rysk grafik, Tio engelska konstnärer, Grafik från Jugoslavien och Bread and Roses.

Utställningar som presenterar olika länder

Riksutställningar har under årens lopp gjort flera utställ-

ningar som presenterar olika länder eller företeelser i dessa. Som exempel kan nämnas Amandla, Esperanza, Kina - Mittens rike, Regnskog - en hotad värld och Dödskulen i Mexico.

Kurser och konsultinsatser

Riksutställningar har i andra länder deltagit i flera kurser som har anknytning till utställningsmediet. Riksutställningar har vidare som konsult deltagit i bl. a. referensgruppen inom Unesco-Icom för det nya nationalmuseet i Tripolis.

Studiebesök och seminarier

Riksutställningar tar regelbundet emot studiebesök från länder i hela världen. I Riksutställningars seminarier deltar ofta kolleger i andra länder för diskussion om utställningsmediet och andra frågor inom Riksutställningars arbetsområde.

Synpunkter och erfarenheter

Riksutställningar har för utredningen påpekat det beklagliga i att Riksutställningar inte tilldelades särskilda medel i SIK-propositionen. Detta har enligt Riksutställningar också medfört osäkerhet om institutionens internationella arbete.

5.7 Konstnärsorganisationerna

Konstnärliga- och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) är samarbetsorgan för konstnärsorganisationerna. KLYS har 17 medlemsorganisationer, nämligen Sveriges Författarförbund, Sveriges Dramatikerförbund, Svenska Journalistförbundet, Konstnärernas Riksorganisation (KRO), Föreningen Svenska Tecknare, Föreningen Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare (KIF), Svenska Fotografernas Förbund, Arkitektförbundet, Före-

ningen Svenska Tonsättare, Föreningen Svenska Populärauktorer (SKAP), Svenska Musikerförbundet, Svenska Tonkonstnärsförbundet, Sveriges Yrkesmusikerförbund (SYMF), Svenska Danspedagogförbundet, Svenska Teaterförbundet, Svenska Regissörsföreningen och SIF-klubben vid Sveriges Radio.

I detta avsnitt redovisas de synpunkter och erfarenheter, som framförts till utredningen av KLYS och dess medlemsorganisationer när det gäller internationellt kulturutbyte.

Konstnärsorganisationernas behov av internationellt kulturutbyte

Konstnärsorganisationerna menar att deras verksamhet har två delar, dels den fackliga, dels den kulturbärande. Det är den senare delen av organisationernas verksamhet som staten bör stödja. Konstnärsorganisationerna anser alla att det internationella kulturutbytet är betydelsefullt. Att utbytet idag är av varierande omfattning beror främst på organisationernas skiftande storlek.

Organisationerna framhåller att olika yttringar av konstnärlig verksamhet kräver olika former av stöd i det internationella utbytet – boken måste översättas, dansen och teatern kräver personutbyte, bildkonstnären behöver tillgång till ateljé. Det är viktigt att stödja varje kulturyttring på dess villkor.

Resurser för internationellt kulturutbyte

Teaterförbundet anser att de senaste årens ekonomiska nedskärningar torde ha motverkat intentionerna i 1979 års SIK-proposition, och att det är viktigt att nu utveckla stödet till utlandsverksamheten.

KRO anser att det är en fördel att statliga bidrag till internationellt kulturutbyte kan sökas från fler än en institution. De olika institutionerna bör emellertid klarare profileras i förhållande till varandra och en uppgiftsfördelning ske utifrån en sådan profilering. Exempelvis borde Sveriges Bildkonstnärsfond kunna handlägga alla ansökningar för utställningar utomlands som söks av enskilda konstnärer eller grupper medan NUNSKU skulle handlägga ansökningar som härrör från institutioner, utbyte mellan nationer, biennaler och liknande som mer officiellt representerar Sverige.

Konstnärsorganisationerna menar att det behövs vidgade ekonomiska ramar för att initiera och upprätthålla kontinuerliga kontakter, liksom bättre möjligheter att "bjuda igen". Vidare saknas medel att kunna sända ut svenska kulturarbetare till andra länder.

Sveriges Författarförbund framhåller att det är principiellt viktigt att konstnärsorganisationerna själva får bestämma över sitt internationella umgänge och inte låter sig utnyttjas av Svenska institutet som resurser för allmän Sverigepropaganda. Det gäller att definiera de roller som Svenska institutet resp. konstnärs- och författarorganisationerna har. Det skulle vara en stor fördel om en viss del av institutets budget kunde öronmärkas för Författarförbundets internationella verksamhet så att institutets tjänstemän inte behöver ta ställning till projekten i varje enskilt fall.

Svenska Danspedagogförbundet har endast vid något enstaka tillfälle fått statliga bidrag för att någon medlem skall kunna delta i det internationella kulturutbytet. I övriga fall har detta bekostats av medlemmen själv eller ibland med bidrag från främst två stipendiefonder.

Deltagande i internationella organisationer

KLYS framhåller att konstnärsorganisationerna ibland undviker att låta sig väljas in i vissa internationella organisationers styrelser eller motsvarande därför att man varken har medel för resor för egna medlemmar eller ekonomiska möjligheter att bjuda igen. Samtidigt finns det behov av att Sverige på detta sätt finns med i olika internationella organ. Det är ofta ett önskemål från länder i tredje världen.

Flera av organisationerna deltar emellertid i mån av resurser i arbetet i internationella organisationer. Som exempel kan nämnas att KRO:s internationella engagemang organiseras dels genom anknytningen till International Association of Art (IAA) och dels genom egna kontakter med syskonorganisationer. Författarförbundet samarbetar med de nordiska ländernas författarföreningar genom Nordiska Författarrådet. På det europeiska planet bedrivs ett samarbete i upphovsrättsliga frågor inom CISAC (Confédération Internationale d'Auteurs et Compositeurs). Dessutom samarbetar författarföreningar från 18 västeuropeiska länder i "The European Writers' Congress". I Fédération Internationale des Traducteurs, FIT, som bildades 1953, har Författarförbundet deltagit sedan starten.

Övriga frågor

Föreningen Svenska Tonsättare menar att en kontinuerlig verksamhet i utlandet är viktig t. ex. såsom sker vid Svenska kulturhuset i Paris. Föreningen anser vidare att stöd bör ges till utländska ensembler för att öva in svenska musikaliska verk.

Svenska Journalistförbundet framhåller att utrikesförvaltningen har en betydande roll när det gäller att underlätta för svenska journalister att verka i olika länder utomlands, liksom att medverka till att underlätta för utländska journalister att ar-

beta i Sverige.

Sveriges Författarförbund finner det viktigt att svenska avtal och överenskommelser finns tillgängliga i god översättning till de viktigaste utländska språken. Beträffande det översättningsstöd till samtida svensk litteratur om 200 000 kr. som Svenska institutet nu fördelar till utländska förlag, anser Författarförbundet att detta bör utvidgas och stöpas om, så att det når fler språkområden och mer direkt destinerar till översättare och andra litteraturförmedlare.

5.8 Sveriges turistråd

Organisation

Sveriges turistråd, som inrättades år 1976 och ombildades år 1984, är en av staten, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet bildad stiftelse, som har till uppgift att driva turismfrämjande verksamhet. Regeringen fastställer stadgar (senast fastställda 1984-06-20) för stiftelsen och utser styrelse. Regeringen utser också en delegation, som är underställd rådets styrelse och med uppgift att fullgöra bl. a. vissa myndighetsuppgifter. Enligt turistrådets stadgar är vidare en särskild referensgrupp knuten till rådet med representanter för näringen.

Sveriges turistråd har sitt huvudkontor i Stockholm och har dessutom egna marknadskontor i Köpenhamn, Oslo, Helsingfors, London, Amsterdam, Hamburg, Paris och New York. Hamburg-kontoret svarar även för viss bevakning av den österrikiska och den schweiziska resemarknaden och är dessutom Europakoordinator. I Zürich har turistrådet en representant, som svarar för den spontana konsumentinformationen och i Wien har rådet ett avtal med en byrå, som över disk ger reseinformation om

Sverige. Amsterdam-kontoret, som fr. o. m. januari 1988 är ett gemensamt norskt-svenskt kontor, svarar utöver Holland också för viss bearbetning av den flamländska delen av Belgien.

Paris-kontoret svarar för viss bearbetning av den fransktalande delen av Belgien och har också vissa uppgifter att bevaka den spanska marknaden jämte brevförfrågningar från Italien.

I New York har turistrådet ett eget marknadskontor, som lokalmässigt ligger i anslutning till de övriga nordiska ländernas kontor. De nordiska länderna har gemensam telefonväxel och kontorsservice, Scan Service. Filialkontor finns i Chicago och Los Angeles, vilka drivs av Sverige, Norge och Danmark i samarbete med SAS.

I Tokyo drivs ett skandinaviskt turistkontor som är gemensamt för Danmark, Norge och Sverige.

Vid turistrådets huvudkontor i Stockholm finns ca 45 årsarbetare. Vid huvudkontoret finns - utöver de olika stabsfunktionerna - avdelningar för affärsutveckling, marknadsutveckling samt forskning och utveckling. Vidare finns planer på att inrätta ett servicebolag.

Marknadskontoren sysselsätter ca 35 årsarbetare.

Uppgifter

Sveriges turistråd skall som centralt organ planera, samordna och genomföra åtgärder för att främja turism och rekreation i Sverige i enlighet med de av riksdagen fastställda målen. Målen för turist- och rekreationspolitiken presenterades i regeringens proposition 1983/84:145 om turist- och rekreationspolitiken m. m.. Enligt riksdagens beslut åligger det turistrådet särskilt dels att utveckla svensk turism och att genom mark-

nadsföringsåtgärder förbättra svensk bytesbalans, sysselsättning och stödja regional utveckling dels att medverka till att förbättra möjligheterna för breda folkgrupper till turism och rekreation. Rådets insatser bör ges en sådan inriktning att de blir ett stöd för turistnäringens och det övriga näringslivets strävan att marknadsföra Sverige internationellt. I propositionen uttalades särskilt att det är angeläget att de åtgärder som vidtas för att inom och utom landet marknadsföra turism och rekreation samordnas. Samarbete bör bl. a. utvecklas med exportrådet och Svenska institutet. De åtgärder som turistrådet vidtar för att öka exporten av turism i Sverige skall göras i samarbete med exportrådet.

I enlighet med riksdagens beslut fick turistrådet den 20 juni 1984 regeringens uppdrag att utarbeta en strukturplan för turism och rekreation i Sverige. Strukturplanen har hösten 1987 överlämnats till jordbruksdepartementet. Strukturplanen är första steget i en process som skall utvecklas till ett rullande planeringsinstrument för turismsektorn i Sverige. Utgångspunkten för arbetet har varit att finna strategier som ger positiva effekter på sysselsättningen, den regionala utvecklingen och lönsamheten inom näringen. Samtidigt eftersträvas förbättrad tillgänglighet till sektorn för alla konsumenter.

Utländsturismen i Sverige är en viktig del i strukturplanen. Av planens faktadel framgår att utländska besökare år 1986 omsatte drygt 10 miljarder kronor i Sverige. Totalt svarar utlandsturismen i Sverige för drygt 3 procent av exporten. Norden svarar för mer än hälften av de utländska övernattningarna i Sverige medan övriga Europas andel uppgår till ca en tredjedel.

Turistrådet har i en strategidel utvecklat sin syn på hur man kan få den internationella turismen till Sverige att öka.

Anslagsutveckling m. m.

Finansieringen av turistrådets verksamhet samt den ekonomiska satsningen på utlandsmarknaden under åren 1979/80 - 1986/87 redovisas i bifogade tabell.

År	Statl. ansl.	Intäkter/ Medfin.	Tot. om- slutn. ¹⁾	Satsning på utlandsmarkn. ²⁾ av statl. ansl. inkl. medfin.	
79/ 80	27 554 (80%)	6 619 (20%)	34 171	12 877	16 786
80/ 81	32 771 (82%)	7 061 (18%)	39 832	14 203	20 386
81/ 82	45 500 (83%)	9 425 (17%)	54 925	23 222	27 696
82/ 83	51 440 (86%)	8 520 (14%)	59 960	27 714	35 006
83/ 84	52 100 (78%)	14 694 (22%)	66 794	27 472	37 731
84/ 85	76 017 (83%)	15 369 (17%)	91 386	32 054	41 695
85/ 86	78 070 (80%)	19 839 (20%)	97 909	33 223	43 712
86/ 87	78 050 (79%)	20 967 (21%)	99 019	28 004	40 596

1) exkl. Sverigehusets administration och stipendiefonden

2) exkl. inkvarteringsstatistiken

Medfinansieringen utgörs av olika medintressenters satsningar på gemensamma av turistrådet koordinerade marknadsprojekt på olika resemarknader i in- och utlandet. Bidragen kommer till största delen från rederier och andra trafikföretag, från hotell/hotellkedjor samt regionala och lokala turistorgan.

Av de medel turistrådet disponerar avser ca 40 procent fasta kostnader såsom löne- och hyreskostnader.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen 1988 (bil. 11) att anslaget Stöd till turism och rekreation (Sveriges turistråd) räknas upp med 28,2 milj. kr. till 108,5 milj. kr. för budgetåret 1988/89. Förslaget innebär en kraftig satsning för en förbättrad marknadsföring av turismen. 25 milj. kr. årligen föreslås under en treårsperiod.

Synpunkter och erfarenheter

Turistrådet poängterar att rådets insatser endast utgör en ringa del av den totala marknadsföringen av Sverige. Därför krävs att turistrådet verkar för dels en koncentration på de marknader och målgrupper där de största möjligheterna finns att nå optimala och mätbara resultat, dels en nära samverkan med övriga intressenter och en effektivare koordination av de samlade marknadsförings- och informationsinsatserna och dels en arbets- och ansvarsfördelning som innebär att de inblandade parterna koncentrerar sig på det eller de områden där vars och ens speciella kvalifikationer utnyttjas på bästa sätt.

När det gäller marknadsprioritering inriktar sig turistrådet i första hand på den svenska hemmamarknaden, de nordiska grannländerna, Västtyskland och USA. I andra hand inriktar sig turistrådet på övriga utlandsmarknader där rådet har egna kontor dvs. Storbritannien, Holland, Frankrike och Japan.

Turistrådet har hittills huvudsakligen bearbetat marknaden genom sina marknadskontor, genom aktiv bearbetning av säljledet t. ex. researrangörer, deltagande i resevässor och utställningar, aktiv pressbearbetning samt genomförande av samordnade marknadssatser tillsammans med olika svenska företag och organisationer.

Enligt de nya riktlinjer som dragits upp för turistrådet skall rådets verksamhet inriktas på

- en starkare koncentration av antalet projekt med huvudsaklig inriktning på MIC-resandet (mässor, incentive, konferenser), profilering av Sverige på de utländska semesterresemarknaderna, samt information för att öka svenskarnas intresse för Sverige-resande.

- ett närmare samarbete med dels turist- och resenärings företag och organisationer dels företag och organisationer inom andra samhällssektorer.

- bättre bevakning av politiska beslutsorgan, fackliga organisationer och berörda myndigheter.

- bättre bevakning av nordiska och internationella samarbetsorgan.

För att kunna arbeta efter dessa riktlinjer har turistrådet ökat satsningarna på kunskapssidan genom FoU-avdelningen, på affärsutveckling, marknadsutveckling samt förberett utveckling av ett särskilt servicebolag, Resurs, som skall kunna erbjuda utbildningspaket och övriga konsulttjänster till turistnäringen på kommersiella villkor.

Sammanfattningsvis inriktar rådet alltmer sina insatser mot producentledet för att på så sätt öka Sveriges marknadsandelar inom turismen.

Turistrådet har till utredningen redovisat samarbetet med Sveriges exportråd och Svenska institutet. Därav framgår att samarbetet med Svenska institutet hittills har bestått av samordning vid omhändertagandet av utländska journalister, fotografer, författare o. dyl.. Däremot har man inte lyckats samarbeta kring produktion av film/video-material och bilder. Turistrådet hoppas på ett intensifierat samarbete.

Med exportrådet har turistrådet haft ganska regelbunden kontakt på informationssidan samt gemensam produktion av ett par Sverigefilmer. Exportrådet och turistrådet har också deltagit i konferenser på temat exportnärings-turism resp. tjänsteexport. Visst samarbete har förekommit mellan turistrådets utlandskontor och de svenska handelssekreterarkontoren. Vidare har man gemensamt deltagit i vissa Sverigeprofilerade arrangemang, framför allt på den amerikanska marknaden. Turistrådet anser emellertid att det ofta varit för ekonomiskt kostsamt att samarbeta om t. ex gemensamma utlandskontor.

Turistrådet redovisar också ett brett samarbete av mer eller mindre regelbundet slag med regionala länsturistorgan, lokala turistbyråer, intresseorganisationer och näringsorgan, kommunala och regionala organ, departement, myndigheter, statliga verk och affärsdrivande företag, utbildnings- och utrednings/forskningsorgan samt internationella samarbetsorgan. Det internationella samarbetet äger rum i Nordiska Turistrådet, Nordiska Ministerrådet, Nordiska rådet, OECD:s turismkommitté, European Travel Commission (ETC), EG och utländska nationella turistråd.

Turistrådets arbete inom området kultur och turism redovisas i avsnitt 11.2.

5.9 Sveriges exportråd

Organisation

Sveriges exportråd bildades genom ett avtal mellan Sveriges Allmänna Exportförening och regeringen (prop 1972:31, NU 27, rskr 187). Den nybildade organisationen fick en styrelse där staten och det enskilda näringslivet utsåg hälften av ledamöterna vardera.

Fältorganisationen i utlandet inordnades inte formellt i den nya organisationen. Dock underströk regeringen vid exportrådets bildande behovet av att verksamheten i utlandet integrerades och att en enhetlig planering infördes även av utlandsverksamheten. Sveriges exportråd fick därför ansvaret för planering och ledning av utlandsverksamheten oavsett huvudman. Staten uttalade sig också vara beredd att överta utlandshandelskamrarnas exportfrämjande verksamhet och integrera den i de statliga handelssekreterarnas, om utlandskamrarna så önskade. Under 1970-talet övertog staten den exportfrämjande verksamheten från handelskamrarna på framför allt västeuropeiska marknader.

Sveriges exportråds två olika delar, dvs exportrådet i Sverige och handelssekreterarna, har olika rättslig status. Sveriges exportråd i Sverige är en offentligrättslig anstalt, karaktäriserad av att den inte utgör någon sammanslutning av vare sig fysiska eller juridiska personer, att den erkänts som juridisk person och att förmånstagarna inte är på förhand identifierade. Sveriges exportråd i Sverige får genom att staten fastställt dess stadgar (regeringsbeslut 1985-06-19) också egenskap av förvaltningsrättsligt subjekt.

Sveriges exportråds i Sverige verksamhet har successivt byggts ut. När Sveriges exportråd bildades 1972 var antalet anställda 114. Sammanlagt arbetar 1987 ca 230 personer inom exportrådet i Sverige.

Handelssekreterarna är statliga utlandsmyndigheter. De inrättades 1949 för att främja svensk handel (prop 1949:1) och skall enligt instruktionen (1975:492) främja svensk export och då särskilt ge råd och annat bistånd i fråga om marknadsföring av svenska varor och tjänster. År 1972 fanns 19 handelskontor inrättade. Numera finns handelskontor inrättade på 21 platser. Dessutom finns det filialkontor på nio platser. De flesta är belägna i Västeuropa och i den övriga industrialiserade västvärlden. Två handelssekreterare finns i statshandelsländer och

tre finns i utvecklingsländer. Sammanlagt arbetade hos handelssekreterarna 1972 ett 80-tal personer. År 1986 var det ungefär 225 personer.

Till den exportfrämjande organisationen räknas också de svenska beskickningar och konsulat som utför exportfrämjande tjänster. Sveriges exportråd har vidare placerat och avlönar speciell kommersiell personal vid vissa beskickningar. Sveriges exportråd har dessutom särskilda samarbetsavtal med handelskamrarna i Sao Paulo, New York, Lissabon och Madrid.

För att få tillgång till Sveriges exportråds tjänster krävs normalt att företagen är abonnenter hos exportrådet i Sverige. För att få ansöka om stöd från Svensk projektexport (SPE) och Svensk bygg- och energiexport, som administreras av exportrådet, till vilka statsmakterna delegerat arbetsuppgifterna, krävs dock inte att företagen är abonnenter. Under senare år har möjligheterna att få tillgång till övriga tjänster utan att vara abonnent väsentligt ökat genom vissa ändringar i praxis hos exportrådet. Antalet företag och organisationer som är abonnenter och betalar abonnemangsavgift var 1973 ca 1 600 och 1986 ca 3 200. Abonnenterna svarar tillsammans för nästan hela Sveriges export.

Uppgifter

Sveriges exportråds i Sverige uppgifter har fastställts i avtalet mellan staten och Sveriges Allmänna Exportförening. Statliga uppgifter, bl a förvaltningsuppgifter, har också delegerats till Sveriges exportråd genom lagen (1975:490) om beslutanderätt för Sveriges exportråd beträffande handelssekreterare m. m. och lagen (1979:545) om beslutanderätt för Sveriges exportråd beträffande projektexport.

Exportrådet har genom åren kommit att inrikta verksamheten till

främst marknader och produkter som anses vara speciellt intressanta för svensk export. Geografiskt koncentreras verksamheten främst till OECD-länderna och Sydostasien. Tio branscher och produktområden prioriteras. Vissa affärsområden prioriteras. De är bygg/energi, basnäringar, tillverknings teknik, informations-teknologi, hälso- och sjukvård, transportteknik och konsumentvaror. Inom affärsområdena prioriteras produktområden som präglas av stark internationell konkurrenskraft och där effekterna av initialinsatser bedöms goda.

Sveriges exportråds uppgift är att arbeta med allmän exportfrämjande verksamhet som stimulerar till en ökning av svensk export samt att biträda företag som behöver hjälp i sin marknadsföring på om utlandsmarknaderna. Sveriges exportråd skall i första hand utföra tjänster som ingen annan organisation har förutsättningar att utföra, framför allt när det gäller insamling, bearbetning och sammanställning av underlag för företagen i deras exportverksamhet.

Huvuduppgiften har i stort varit oförändrad sedan 1972, men inom den givna ramen har det skett förändringar. Nya uppgifter, särskilt myndighetsliknande uppgifter, har tillkommit för exportrådet i Sverige och tidigare uppgifter har utvidgats. Detta har skett i takt med att staten höjt ambitionsnivån och utvidgat motiven för de exportfrämjande insatserna.

Sveriges exportråds och handelssekreterarnas verksamhet drivs i form av projekt. Projekten planeras och följs i olika marknader och branscher/affärsområden. Ett projekt kan bestå av export-service, exportaktioner eller exportuppdrag. Med export-service avses de tjänster som utförs avgiftsfritt, t ex rådgivning till företag och enklare varuförfrågningar liksom viss uppsökande och initiativtagande verksamhet. Exportaktioner omfattar bransch-, land- eller temabundna kollektiva aktiviteter som stödjer företagens exportansträngningar. I exportaktioner ingår också bl. a. åtgärder som särskilt stödjer små och medelstora

företag i deras exportarbete. Uppdragsverksamheten omfattar tjänster som utförs på särskild beställning och mot särskild avgift för enskild uppdragsgivare.

Anslagsutveckling

Verksamhetens finansiering är delad mellan staten och näringslivet. Staten bidrar enligt det nu gällande avtalet om exportrådet till exportrådets finansiering med ett belopp som motsvarar beräknad skillnad mellan exportrådets kostnader för export-service till företag med export av mindre omfattning och exportrådets abonnemangsintäkter från dessa företag. Vidare ställer staten enligt nämnda avtal medel till förfogande för exportrådets uppgift att planera och leda handelssekreterarnas verksamhet och exportfrämjande verksamhet inom utrikesrepresentationen. Handelssekreterarnas exportservice finansieras med statliga medel.

De statliga anslagen till exportrådet, handelssekreterarna och
regeringens disposition 1979/80 - 1986/87

	Exportfrämjande åtgärder*	SPE**	Till rege- ringens disposition	S:a
1979/80	62 402***	47 000	4 798	114 200
1980/81	81 330	47 000	3 870	132 200
1981/82	109 650	38 000	20 700	168 350
1982/83	129 570	38 000	16 305	183 875
1983/84	156 500	5 000	8 000	164 500
1984/85	179 930	15 200	12 530	207 660
1985/86	187 930	25 200	11 370	224 500
1986/87	194 505	31 200	7 870	233 575

Källa: regleringsbrev 1979/80-1986/87

* Posterna Exportservice, Exportaktioner och Exportuppdrag sammanslogs till en gemensam post i budgetpropositionen 1986. För överskådlighetens skull har så gjorts även med anslagen tidigare år.

** Svensk projektexport m. m.

*** +1 253 000 genom tilläggsbudget på handelssekreterarnas exportservice.

Näringslivets bidrag till finansieringen av exportrådet utgörs av abonnemangsavgifter och betalda uppdrag. Abonnemang är en förutsättning för att få stadigvarande tillgång till exportrådets, handelssekreterarnas och utrikesrepresentationens tjänster. Detsamma gäller handelskammare i utlandet som har slutit samarbetsavtal med exportrådet.

Flertalet för stat och näringsliv gemensamma exportaktioner finansieras i regel efter fördelningen 40 (staten)/60 (näringslivet).

Omsättning för exportrådet och handelssekreterarna fördelat på
staten och näringslivet 1978/79, 1980/81 - 1985/86

	Totalt Staten			Näringslivet	
	mkr.	mkr.	%	mkr.	%
1978/79	110	59	54	51	46
1979/80*					
1980/81	177	97	55	80	45
1981/82	240	130	54	110	46
1982/83	267	176	66	91	34
1983/84	311	184	59	127	41
1984/85	384	232	60	152	40
1985/86	386	241	62	145	38

* Uppgifter saknas

Källa: Rapport 1987-02-20 "Översyn av exportrådets finansiering" (utrikesdepartementet)

Med anledning av riksdagens beslut i enlighet med prop (1980/81:141) om ökade exportfrämjande åtgärder uppdrog regeringen den 26 mars 1981 till exportrådet och Sveriges turistråd att inom en utökad kostnadsram 30 milj. kr. lämna förslag till utvidgade exportfrämjande åtgärder. Förslagen skulle i enlighet med nämnda proposition även särskilt beakta behovet av handelsfrämjande information. Det bör i sammanhanget noteras att den s. k. KUL-utredningen (Utredningen om kommersiell information till utlandet, Ds H 1980:4) föreslagit att 5 milj. kr. skulle avsättas för detta ändamål.

Det kan här vara av intresse att redovisa såväl regeringens uppdrag i beslutet den 26 mars 1981 till exportrådet som exportrådets svar till regeringen för planering och genom-

förande av åtgärder med anledning av KUL-utredningen. Regeringens riktlinjer till exportrådet angavs på följande sätt.

"För planering och genomförande av åtgärder med anledning av utredningen Handelsfrämjande information bör följande inriktning ligga till grund för verksamheten.

Sveriges Exportråd administrerar det statliga stödet för handelsfrämjande information.

Sveriges exportråd beslutar om formerna för verksamheten. Den kan ta form av kampanjer eller andra typer av aktiviteter. En stor del av verksamheten bör kunna bestå i att komplettera andra exportfrämjande insatser med informationsinsatser.

Sveriges exportråd bör samarbeta nära med Svenska institutet och Sveriges turistråd. Formerna för sådant samarbete får överenskommas mellan organisationerna.

Sveriges exportråd skall vara fritt att samarbeta även med andra organisationer när så bedöms som lämpligt.

Samråd i informationsfrågor kan lämpligen ske inom ramen för existerande grupper, i första hand den av utrikesdepartementets press- och informationsenhet ledda samrådsgruppen för Sverige-information. Även Svenska institutets referensgrupp för näringslivsfrågor kan fylla en viktig uppgift i detta avseende särskilt vad gäller framtagning av informationsmaterial. De olika organisationerna på området skall givetvis även i fortsättningen samråda där så behövs.

Bidrag till tidningen Sweden Now lämnas fortsättningsvis på samma sätt som hittills, dvs. genom utrikesdepartementet och Sveriges exportråd. Det statliga stödet till handelsfrämjande information inbegriper bidrag till Sweden Now."

I sitt svar till regeringen den 25 maj 1981, med förslag om inriktningen av den handelsfrämjande informationen, skriver Sveriges exportråd under rubriken Exportaktioner, Kommersiell information, att en från Sverige initierad handelsfrämjande information behövs för att underlätta de svenska företagens exportansträngningar. Det finns ett klart samband mellan kunskap om ett lands industriella och tekniska kompetens och intresse för handelsutbyte med detta land. Samtidigt kan en statligt finansierad handelsinformation inte vara annat än ett komplement till företagens egna marknadsföringsåtgärder.

De av exportrådet föreslagna projekten bestod av kampanjer både i Sverige och i utlandet. I det förra fallet avsåg exportrådet satsa 600 000 kr. på marknadsstödjande åtgärder för att öka medvetandet hos svenska företag om exportrådets aktiviteter.

När det gäller kampanjer i utlandet angavs förutom 1 milj. kr. i stöd till tidskriftens Sweden Now fyra projekt. Det var för det första att tillsammans med Sveriges turistråd och det norska turistrådet genomföra en kampanj (2 milj. kr.) i USA. En andra kampanj (600 000 kr.) avsåg en förutsättningslös analys för att höja medvetandet i Sydostasien om Sverige. För det tredje avsåg exportrådet att göra uppföljningar (500 000 kr.) av tidigare satsningar såsom t. ex. "Americas Cup". Slutligen avsåg exportrådet att "i samarbete med utrikesförvaltningen ge kommersiell Sverigeinformation (300 000 kr.)". Särskilt nämns utökade kommersiella aktiviteter med berörd ambassad i samband med svenska statsbesök.

Regeringen beslutade den 29 oktober 1981 att låta exportrådet utnyttja 12,2 milj. kr. för de föreslagna åtgärderna.

Synpunkter och erfarenheter

I likhet med andra organisationer har exportrådet av utredningen tillställts vissa frågor om hur organisationens verksamhet utvecklats på senare år och i vilken utsträckning samverkan förekommer med andra organisationer. I utredningens skrivelse hänvisades till regeringens tidigare redovisade beslut av den 21 mars 1981 i vilket exportrådet fick i uppdrag att lämna förslag på omfattning och inriktning av kostnader för ökade exportfrämjande åtgärder för att främja ökad export av varor och tjänster liksom ökad turism. I utredningens skrivelse till exportrådet uttrycktes också önskemål om att få ta del av de prioriteringar avseende marknader och sektorer som utarbetats av exportrådet.

Sveriges exportråd har i ett brev till utredningen den 11 juni 1987 redogjort för 8 olika projektgrupper som enligt Sveriges exportråd innefattar aktioner av mer allmäninformativ än strikt kommersiell karaktär. I följande tabell redovisas dessa aktiviteter.

Sveriges exportråds handelsfrämjande information 1981-1986

<u>Projekt</u>	<u>1 000-tal kronor</u>
1. Kultur i exporten	3 200
2. Sweden Now	7 300
3. Exportfilm	2 100
4. Newsletter	910
5. Journalistkontakter	750
6. Speciella utställningsinslag	10 000
7. Sydostasienkampanj 1983-85	6 000
8. Övrigt	1 600
	31 800

Satsningarna har alltså huvudsakligen skett på Sweden Now (7,3 milj. kr.), exportfilm (2,1 milj. kr.), världsutställningen i Tsukuba (9 milj. kr.) samt Sydostasienkampanjen (6 milj. kr.). Dessa fyra satsningar har tagit 24,4 milj. kr. eller tre fjärdedelar av gjorda satsningar i anspråk. Utredningen har sökt få denna information kompletterad. Då detta inte lyckats kan endast konstateras att kostnaderna för olika större projekt troligtvis fallit ut synnerligen oregelbundet över tiden.

Vid överläggningar med Sveriges exportråd betonade ledningen att exportrådets prioriteringar och insatser styrs av näringslivets önskemål. Exportrådet är starkt marknadsorienterat. Allmän handelsfrämjande information framstår då ej som centrala arbetsuppgifter. Har man någon gång behov av allmänt Sverige-material köper man detta utifrån.

5.10 Ingenjörsvetenskapsakademien

Organisation

Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), stiftad 1919, utgör, enligt de stadgar som senast fastställdes den 5 februari 1987, ett samfund av invalda ledamöter verksamma inom de tekniska och ekonomiska vetenskaperna samt deras tillämpning inom industri och förvaltning.

IVA består av ledamöter fördelade på 12 avdelningar med anknytning till olika vetenskaper. Till akademien är också knutet ett industriellt råd.

IVA leds av ett presidium som är akademiens styrelse. Presidiet består av preses, fyra vice presides, ordförande i industriella rådet samt verkställande direktören. Preses och vice presides förordnas av regeringen efter förslag av akademien.

IVA når de uppställda målen genom att skapa personliga kontakter mellan exempelvis forskare, företagsledare, ämbetsmän och politiker genom arbetsmöten, seminarier m. m. I denna verksamhet engageras ca 10 000 personer per år i olika grupperingar vid flera hundra organiserade tillfällen.

Inom IVA:s utlandsverksamhet utgör det avtalsbundna teknisk-vetenskapliga utbytet en viktig del. Det löpande utbytet tar ca 2 personår i anspråk.

IVA omsatte 1986 knappt 40 milj. kr. varav 8 milj. kr. var statsbidrag. Av detta utgjorde 1,3 milj. kr. statligt bidrag för det teknisk-vetenskapliga utbytet.

Uppgifter

Allmänt

IVA har till uppgift att till samhällets gagn främja tekniska och ekonomiska vetenskaper och det svenska näringslivets utveckling.

När det gäller IVA:s utlandsverksamhet syftar den till att skapa långsiktiga förutsättningar för olika former av tekniskt och industriellt samarbete över gränserna. Detta sker dels genom att i Sverige öka kunskapen om den tekniska och industriella utvecklingen i ett antal länder, dels genom att i utlandet sprida kännedom om svensk forskning och teknik. Verksamheten är sålunda inriktad på att etablera kontakter mellan individer och organisationer i Sverige och deras motsvarigheter i andra länder. Härvid är initiering och stöd till utbyte av forskare och specialister ett viktigt led.

Internationell verksamhet

IVA:s internationella verksamhet bedrivs på flera områden. IVA ordnar exempelvis seminarier i Stockholm med framträdande av utländska föreläsare. IVA informerar om svensk teknik och industri genom att delta i konferenser eller genom att i samarbete ordna seminarier utomlands. Vidare skapas kontakter genom delegationsresor för studier av speciella teknikområden, industriell utveckling och utbildning. För att upprätthålla ett internationellt kontaktnät väljer IVA in utländska ledamöter. De uppgår för närvarande till 150 personer från 28 länder.

Tekniskt-vetenskapligt samarbete

IVA har avtalsbundet samarbete med vetenskapsakademier och andra teknisk-vetenskapliga organ i utlandet. Under perioden 1965-75 tecknade IVA samarbetsavtal med sådana organ i Sovjet-

unionen, Bulgarien, DDR, Tyskland, Jugoslavien, Polen, Rumänien, Tjeckoslovakien och Ungern. Senare tillkom liknande avtal med Folkrepubliken Kina (1979) och Mexico (1980). Sedan 1985 bedriver IVA även på försök utbytesverksamhet i begränsad omfattning med Republiken Korea.

Forskarutbytet skall ses mot bakgrund av Slutdokumentet från konferensen om säkerhet och samarbete i Europa 1975 och riksdagens beslut om att främja vetenskapliga förbindelser i syfte att främja avspänning mellan öst och väst.

IVA har följande avtal med motsvarande organisationer i vissa länder

Land	Avtalet undertecknat (reviderat)	Månads- kvot
Bulgarien	1966 (1976)	5
DDR	1972 (1984)	6
Jugoslavien	1975	10
Folkrepubliken Kina	1978	37
Republiken Korea	1984	—
Mexico	1980-86	24
Polen	1973	10
Rumänien	1969	10
Sovjetunionen	1965-1970 (1976-1984)	63 ¹⁾
Tjeckoslovakien	1964 (1981)	10
Ungern	1982	10

1) Med Sovjetunionen har IVA slutit fyra avtal varav ett tillsammans med Kungliga Vetenskapsakademien. I två av avtalen är omfattningen på forskarutbytet inte fastställt.

Inom ramen för dessa avtal kom 1986 sammanlagt 87 vetenskapsmän och specialister till Sverige under sammanlagt 79 personmånader. Motsvarande siffror för 1981 var 105 och 103. Utgående besök 1986 av vetenskapsmän och specialister var 88 personer under 60 personmånader. Motsvarande siffror för 1981 var 87 och 84. Ämnesinriktning har företrädesvis varit fysik, kemi och teknik.

Målen för IVA:s bilaterala samarbete är i huvudsak oförändrade sedan tillkomsten av de första avtalen. De är att ge utländska forskare möjlighet att vistas vid svenska forskningsinstitutioner och där utföra kvalificerat forskningsarbete samt ge samma möjlighet för svenska forskare utomlands. På det sättet initieras och skapas förutsättningar för direkt och långsiktigt samarbete som så småningom finansieras direkt av institutionerna. Vidare syftar samarbetet till att kombinera forskningserfarenheter och resultat över gränserna för att därmed bättre utnyttja begränsade forskningsresurser.

Samarbetet syftar också till att på längre sikt bidra till ett ökat handelsutbyte. Specialistutbyte kan betraktas som ett första steg i denna process. Ett viktigt inslag i samarbetet är att vidmakthålla, sprida och stärka bilden av Sverige som ett land med stort tekniskt kunnande och med kvalificerad teknik av hög kvalitet. När det gäller samarbetet med särskilda länder skall utbytet bidra till avspänningsprocessen mellan öst och väst genom att främja konkret samarbete över politiska gränser, allt i ESK:s anda och föreskrifter.

Utöver det reguljära forskarutbytet omfattar avtalen även speciella överenskommelser såsom anordnande av gemensamma seminarier och utbyte av dokumentation inom vissa områden av ömsesidigt intresse.

I anslutning till regeringens blandade kommissionsmöten med de berörda länderna berörs ofta forskarutbytets roll i det tek-

nisk-vetenskapliga samarbetet. Inför kommissionsmötena, i vilka IVA emellanåt är representerad, brukar akademien redogöra för forskarutbytet i remissvar till Styrelsen för teknisk utveckling (STU). I syfte att samordna de svenska aktiviteterna med respektive land, sker under den löpande verksamheten samråd med STU.

Anslagsutveckling

Huvuddelen av IVA:s avtalsbundna samarbete med de tidigare nämnda staterna bekostas av regeringen (utrikesdepartementet).

Utvecklingen av de statliga anslagen till IVA 1979/80 - 1986/87

Totalt*		Därav tekniskt-	
1 000-tals kr.		vetenskapligt	
		utbyte **	
1979		1979/80	747
1980		1980/81	792
1981	5 500	1981/82	867
1982	7 950	1982/83	935
1983	5 200	1983/84	1 049
1984	6 200	1984/85	1 100
1985	9 000	1985/86	1 155
1986	8 000	1986/87	1 200

* Ungefärliga siffror för IVA:s totala statsbidrag över flera huvudtitlar.

** Utrikesdepartementets anslag D.3.1

Ett av avtalen med Sovjetunionens vetenskapsakademi är gemensamt för IVA och Kungliga Vetenskapsakademien (KVA). Löpande samråd äger härvid rum med KVA:s utlandsavdelning, som handlägger hela utsändningsproceduren av forskare. Vid mottagande av sovjetiska gästforskare sker en fördelning så att KVA handlägger gästande grundforskare, medan IVA tar hand om tillämpande forskare och tekniker. IVA och KVA delar dock lika alla kostnader för avtalets genomförande exklusive de egna personalkostnaderna, vilka bestrids av respektive akademi. Under 1987 fyllde Sovjetunionen sin kvot, vilket innebär en markant ökning jämfört med 1986.

IVA har sedan mitten av 1960-talet samarbetsavtal med vetenskapsakademier och andra teknisk-vetenskapliga organisationer i alla östeuropeiska länder utom Albanien.

Samarbetet med Mexico finansieras med medel från Beredningen för Internationellt Tekniskt Samarbete (BITS). Avsikten är att utveckla ett samarbete i mindre omfattning med de mexikanska ingenjörsakademierna.

IVA samarbetar med tre organisationer i Kina. Den viktigaste kontaktlänken är den kinesiska vetenskapsakademien, med vilken IVA har ett ömsesidigt utbytesavtal.

Utbytet med den kinesiska vetenskapsakademien kan endast utnyttjas av forskare som vill besöka institutioner tillhörande akademien. Universitet och vissa andra forskningsinstitutioner är därmed uteslutna.

BITS finansierar även IVA:s medverkan i den kinesiska s. k. massivsatsningen, dvs. det gästforskarprogram där den kinesiska staten unilateralt tillsätter och bekostar uppehållet för ett stort antal forskare och forskarstuderande, huvudsakligen från universitet i Sverige. För budgetåren 1980/81 - 1985/86 har BITS även finansierat resekostnaderna för vissa svenska gäst-

forskares resor till Kina. Den kinesiska massivsatsningen har skapat ett ökande behov av möjligheter för svenska forskare att besöka institutioner utanför den kinesiska vetenskapsakademien.

Samarbetet med Korea inleddes 1984 och finansieras med IVA:s egna medel.

Statligt beviljade medel för det teknisk-vetenskapliga samarbetet har för IVA under perioden understigit de faktiska kostnaderna med ungefär 230 000 kr. per år. Emellertid har de avtalade utbyteskvoterna - av flera olika skäl: forskarnas önskemål, prioriteringar, variationer mellan åren - inte något år fyllts helt. Om så hade varit fallet, hade underskottet varit än mer markant.

De ekonomiska villkoren för utbytesavtalen bygger på principen att sändande part betalar reskostnaderna till det andra landet, medan mottagaren svarar för uppehållskostnaderna i landet i fråga.

De av IVA utbetalade dagtraktamentena till utländska gästforskare har hållits lågt p. g. a. budgetsituationen. För närvarande betalas utöver logi 125 kr. per dag, vilket underskrider svenska normer. Enligt de tekniskt-vetenskapliga avtalen utser sändande land sina forskare/specialister. Mottagarlandet svarar för administrationen av besöksprogrammen och för alla kostnader under vistelsen i landet.

Då det gäller utsändande av svenska forskare beviljar IVA anslag i form av stipendier. För att vara berättigad att söka till IVA:s olika forskarutbytesprogram skall man ha avlagt minst akademisk grundexamen, vanligen vid svensk naturvetenskaplig eller teknisk fakultet.

Kostnader för det teknisk-vetenskapliga utbytet per land för 1979/80 och 1986/87.

Land, 1000-tals kr.	1979/80	1986/87 Prel utfall
Sovjetunionen	291	427
Bulgarien	22	57
DDR	99	90
Jugoslavien	82	163
Polen	67	64
Republiken Korea	-	75 ¹⁾
Rumänien	48	43
Tjeckoslovakien	83	180
Ungern	84	117
Folkrepubliken Kina	203 ²⁾	457 ²⁾
Mexico	82 ³⁾	165 ³⁾
	1 061	1 598

- 1) Samarbetet med Republiken Korea började 1985 och finansieras med IVA:s egna medel
 2) Finansieras delvis av BITS
 3) Samarbetet med Mexico påbörjades 1980 och finansieras av BITS

Synpunkter och erfarenheter

Forskarutbytesavtalen fyller en viktig funktion i det teknisk-vetenskapliga samarbetet mellan Sverige och nämnda länder. Avtalen mellan akademierna och motsvarande organisationer har fungerat som katalysatorer för viktiga forskarkontakter. IVA:s ställning som fristående akademi har visat sig fungera väl i dessa sammanhang.

STU är representerad vid nomineringen av svenska forskare till

IVA:s utbyte och erhåller även de svenska stipendiaternas rese-rapporter. Samråd och kontakter sker också med Stiftelsen Sveriges teknisk-vetenskapliga attachéverksamheten (STAT) vad gäller utbytet med Sovjetunionen och Kina.

Visst samarbete sker även med Svenska institutet i vars stipendienämnd IVA är representerad. Ett exempel på samarbete är att IVA och Svenska institutet ibland under hand övertar varandras ansökningar. Skälet till det är att institutet oftast har kultur- och utbildningsmyndigheter som motparter, medan IVA lättare kan få kontakt med teknisk-vetenskapliga organ.

IVA:s teknisk-vetenskapliga utbyte är sammanfattningsvis ett viktigt och väl fungerande inslag i den svenska utlandsinformationen och kulturutbytet i vid bemärkelse.

5.11 Sveriges tekniska attachéer

Organisation

De teknisk-vetenskapliga attachéerna vid utlandsmyndigheterna ombildades 1981 och fick namnet Stiftelsen Sveriges Teknisk-Vetenskapliga Attachéverksamhet (STAT). Verksamheten bedrivs i en stiftelse, gemensam för näringslivet, Ingenjörsvetenskapsakademien och staten. Stiftelsen leds av en styrelse med representanter för utrikes- och industridepartementen, Ingenjörsvetenskapsakademien, Styrelsen för teknisk utveckling samt det svenska näringslivet.

På kontoret i Stockholm finns 12 heltidstjänster. Utomlands finns 8 attachéer, 7 biträdande attachéer, 5 tekniker, 20 stipendiater och 15 sekreterare. De är fördelade på nio kontor, oftast i anslutning till den svenska ambassaden, nämligen i

Washington, Los Angeles, San Fransisco, Tokyo, Peking, Moskva, Bonn, Paris och London.

Uppgifter

STATT har främst tre uppgifter, nämligen bas-, informations- och uppdragsverksamhet.

Basverksamheten omfattar kontaktskapande, bevakning av nyheter och löpande rapportering till Sverige av dessa. Vidare skall utlandskontoren vara ett stöd för den övriga ambassaden i teknisk-vetenskapliga frågor.

Informationsverksamheten syftar till att snabbt och effektivt sprida information om resultaten av basbevakningen till skilda målgrupper i Sverige. Denna verksamhet omfattar också utgivande av publikationer (Teknisk utblick, Samlade Notiser och Utlandsrapporter), selektiv spridning av teknisk information, utlåning av källmaterial samt samarbete med massmedia.

Genom uppdragsverksamheten är det möjligt för svenska kunder att i uppdragsform beställa insamling och analys av information från fältkontoren. Uppdragen debiteras efter offert och enligt självkostnadsbaserade taxor. Dessa ligger i paritet med handelskontorens. Varje år utförs ungefär 700 uppdrag, företrädesvis för svenska företag.

AnslagsutvecklingBudget

1 000-tal kr.	1981/82	1987/88
---------------	---------	---------

Basverksamhet (finansierad av staten)	11 830	26 400
Intäkter (uppdrag, information m. m.)	3 715	12 250
	15 545	38 650

Synpunkter och erfarenheter

Attachékontorens huvuduppgift är att förmedla information till Sverige om teknisk och vetenskaplig utveckling i utlandet. Detta sker såväl "spontant", i form av skriftlig och muntlig avrapportering av nyheter i Sverige, som på uppdrag av svenska kunder (företag, organisationer, myndigheter). I båda fallen förutsätts många gånger att attachékontorens personal informerar om Sverige och svensk teknik och vetenskap i anställningslandet "i utbyte" för den information som erhålls från de utländska kontakterna.

Attachékontorens personal håller sig därför à jour med teknik- och industriutvecklingen i Sverige - med hjälp av den information som går ut bl. a. via utrikesdepartementet och Svenska institutet. STATT framhåller att SIP newsletter, och då särskilt de specialutgåvor som handlar om Science and Technology, är mycket värdefulla informationskällor. Dessa nyhetsbrev distribueras också via en del attachékontor direkt ut till mottagare i resp. stationeringsland.

Vidare påpekar STATT att de tekniska attachéerna, såsom varande del av ambassadens stab, medverkar till informationsutbytet inom ramen för ambassadens ordinarie verksamhet.

5.12

Universitets- och högskoleämbetet

Internationaliseringen av utbildningen i den svenska högskolan har under den senaste tioårsperioden varit föremål för statsmakternas särskilda intresse. Från 1976/77 har särskilda internationaliseringsmedel fördelats av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Sedan 1983 har Svenska institutet i samarbete med UHÄ drivit en verksamhet med stöd till integrerad utlandsutbildning (IUU).

På förslag av IKU-utredningen uppdrog regeringen i maj 1987 åt UHÄ att kartlägga det internationella utbytet, dess omfattning, kostnader, inriktning och former, vid de svenska högskolorna. Dessutom begärdes en redovisning av UHÄ:s planer för ett fortsatt främjande av högskoleutbildningens internationalisering.

UHÄ har i rapporten "Det internationella utbytet vid universitet och högskolor" den 14 december 1987 redovisat regeringsuppdraget. Här följer en sammanfattning av UHÄ:s rapport.

Särskilda medel för internationalisering

De särskilda medel för internationalisering, som fördelas av UHÄ, har sedan de tillkom budgetåret 1976/77 fram till budgetåret 1987/88 något mer än fördubblats från 2 000 000 kr. till 4 231 000 kr. uttryckt i löpande priser. I början av perioden fördelades medlen efter ansökan från högskoleenheterna för genomförande av olika projekt. Efter några år övergick dock UHÄ till att stimulera högskoleenheterna att utveckla lokala handlingsprogram för den egna högskolans internationalisering. I

minskande utsträckning har särskilda projekt inom högskolan beviljats medel.

UHÄ:s fördelning av internationaliseringsmedel

	Budgetår (1 000-tal kr.)				
Anslagets storlek	3 760	3 760	3 804	4 100	4 231
Mottagare	83/84	84/85	85/86	86/87	87/88
Statliga högskolan	2 620	2 730	2 940	3 498	3 965
Särskilda projekt	660	527	334	129	-
Kommunala högskolan	150	300	300	330	300
Bidrag till SI (IUU)	100	140	200	200	-
Annat	110	-	40	-	-
Summa	3 640	3 697	3 814	4 157	4 265

UHÄ konstaterar att de särskilt budgeterade internationaliseringsmedlen avser internationaliseringsinsatsernas merkostnader och förutsätter att väsentliga basresurser finns att tillgå. Vidare kräver internationaliseringen nytänkande och fantasi när det gäller andra resurserns användning och anskaffning.

Lokala handlingsprogram

Nästan samtliga högskoleenheter har idag upprättat lokala handlingsprogram för utbildningars internationalisering. Handlings-

programmen varierar något i innehåll, vilket kan bero på olikheter mellan enheterna avseende storlek, verksamhetsområden och uppgifter samt när programmet utarbetades och fastställdes. Handlingsprogrammets innehålls- och målbeskrivningar utgör policydokument fastlagda på högskolestyrelsenivå. Ansvar för internationaliseringsmålen genomförande är i huvudsak decentraliserat till de olika fakulteterna, linjenämnderna och institutionerna, vilket framgår av följande redovisning.

Det internationella utbytet i grundläggande utbildning

Att låta utlandsstudier ingå som en del av den svenska universitetsutbildningen var ett förslag som framfördes av det dåvarande universitetskanslerämbetets internationaliseringsutredning 1974. Förslaget praktiseras idag vid de olika högskoleenheter inom flera utbildningslinjer. Vid olika enheter resp. för olika utbildningslinjer har man kommit olika långt. De organisatoriska och finansiella lösningarna varierar också.

För vissa linjer/utbildningar är ambitionen att alla studerande skall beredas möjligheter till utlandserfarenheter inom ramen för utbildningen under kortare eller längre tid.

Vid flera högskoleenheter erbjuds de studerande möjlighet att på eget initiativ ersätta en del av utbildningen i Sverige med utbildning vid ett utländskt universitet. Ofta planeras och organiseras dessa erbjudanden av högskoleenheter inom ramen för de olika utbildningslinjerna.

I några fall är utbytesstudierna en form av vidareutbildning efter avslutad svensk högskoleexamen.

Till sist kan nämnas att utlandsplacering i relativt stor utsträckning utnyttjas för flera utbildningars praktikinslag.

Högskoleenheterna har i viss utsträckning avtal och andra varaktiga överenskommelser om studerandeutbyte, utbildnings- och forskningssamverkan. De varaktiga internationella samarbetsavtalen och kontakterna avser till övervägande del forskningen och forskarutbildningen. Detta innebär bl. a. en hög internationell rörlighet för högskoleenheternas forskare och lärare, eller åtminstone en del av dessa.

Som exempel kan nämnas att vid universitetet i Uppsala hade närmare 200 forskare/lärare besökt utländska universitet 1985/86 enligt en enkät som besvarades av 2/3 av universitetets institutioner. Samma år hade institutionerna mottagit drygt 400 utländska forskare/lärare. Universitetets kostnader för utrikes resor var 1986/87 31 milj. kr.

Kurser i och på främmande språk

Högskolorna är angelägna om att ge studerande och lärare språkträning. Språkträning för de studerande finns som både frivilliga och obligatoriska inslag i många utbildningslinjer.

Utländska studerande

Vid de svenska universiteten och högskolorna har det alltid funnits ett visst inslag av utländska medborgare bland studerande, lärare och forskare.

Vid den centrala antagningen hösten 1987 hade drygt 4 500 eller ungefär 8 procent av det totala antalet sökande utländsk utbildning. De sökande var svenska eller nordiska medborgare samt invandrare och flyktingar i Sverige. Antagningen av utomnordiska gäststuderande ligger vid sidan av den vanliga antagningen och inkluderar normalt en för dem inrättad preparandutbildning i svenska. Antalet sökande utomnordiska gäststude-

rande är ungefär 1 200 per år och omkring 200 av dem kan antas. Totalt antas omkring 1 500 studerande årligen med utländsk utbildning.

UHÄ har noterat en förändring i högskolornas attityder till utländska studenters kunskaper i svenska. En del av de utländska studenterna är här för att lära sig svenska, medan en växande grupp är här för att ta del av den generella akademiska kunskap som förmedlas här. Den senare gruppens närvaro motiverar undervisning på främmande språk och utgör alltmör en nödvändig förutsättning för att utbildningen skall ha ett bytesvärde.

Under senare år har flera högskoleenheter på uppdragsbasis ordnat utbildning på masters- och forskarutbildningsnivå för utländska studerande från främst u-länder. En väsentlig del av denna verksamhet har utvecklats i samförstånd med svenska biståndsgivande organ såsom styrelsen för u-landsforskning (SAREC), styrelsen för internationell utveckling (SIDA) och beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS). För närvarande stöder SAREC institutionssamarbete i form av 98 avtal som berör närmare 70 institutioner vid svenska högskoleenheter. Denna verksamhet har expanderat kraftigt och nästan fördubblats under de senaste fyra åren.

Det år 1987 bildade svenska internationella universitetskonsortiet (SIUC) utgör även ett tecken på den svenska högskolans internationalisering och den därigenom förväntade ökningen av utländska studerande.

Det internationella utbytets kostnader

Utvecklingen av lokala handlingsprogram, lärar- och studerandebutbyte m. m. vid högskolorna har i flertalet fall skett med stöd av de särskilda internationaliseringsmedlen. Eftersom dessa medel är stimulansmedel och av tillfällig karaktär har även

andra medel utnyttjats i internationaliseringssyfte efter de enskilda högskolornas tillgångar och behov. Det är emellertid svårt att få fram en total ekonomisk bild. En stor del av högskolans internationalisering sker som en naturlig del av arbetet i högskolan utan att sätta särskilda spår i budget, verksamhetsplan eller verksamhetsredovisning.

Vid vissa högskoleenheter finns internationaliseringsmedel budgeterade i handlingsprogrammen. Dessa medel avser internationaliseringens merkostnader. Varje handlingsprogram och projekt förutsätter dessutom basresurser, såsom löner för involverade lärare och utbildningsresurser för inblandade studerande.

Vid sidan av de medel som direkt disponeras av högskolan spelar Svenska institutets IUU-program en inte obetydlig roll för det internationella utbytet och finns i flera fall med i de statliga högskolornas samlade planering. IUU innebär att svenska högskolestuderande kan studera vid utländska universitet och få räkna dessa studier som en del av sin ordinarie svenska utbildning.

Flera högskolor söker vidare stöd hos olika företag och organisationer för sina internationaliseringsprojekt.

Länderutveckling

Anglosaxisk-amerikansk

Universitet i Storbritannien och USA är ofta förekommande utbytesparter för den svenska högskolan. IUU-programmet skapades bl. a. för att stimulera en utveckling av svenska högskolekontakter med europeiska länder särskilt Tyskland och Frankrike.

Under perioden maj 1985 – januari 1987 beviljades IUU-bidrag med följande antal nämligen, Västtyskland 50, Storbritannien

47, Frankrike 12, Holland 7, Östtyskland 2, Spanien 2, Sovjet 1, Italien 1, Belgien 1, Schweiz 1, Ungern 1 och Polen 1.

EG-området

De flesta högskoleenheter har i sina yttranden framfört att de har stort intresse för kontakter inom snart sagt alla utbildningssektorer.

Sydostasien, arabländer

Tillkomsten av konsortiet för Sveriges internationella universitet (SIUC) motiverades i väsentlig grad av en efterfrågan från länder i Sydostasien av svensk högskoleutbildning på masternivå. Kontakterna med Sydostasien har utvecklats på olika sätt av högskoleenheterna. Som exempel kan nämnas att universitetet i Stockholm engagerat sig i utvecklingen av akademiskt samarbete på bilateral basis mellan svenska högskoleenheter och deras motsvarigheter i länderna i Sydostasien. Kontakterna med Japan synes vara under utveckling för flera högskoleenheter.

Högskoleenheternas redovisningar innehåller sparsamt med uppgifter om kontakter med arabländerna.

U-länderna

Den svenska högskolan har relativt väl upparbetade aktiviteter riktade mot länderna i tredje världen. De svenska biståndsgörarna har i väsentlig utsträckning bidragit till detta.

Sammanfattning av UHÄ:s slutsatser, överväganden och planer

Statsmakternas beslut för drygt tio år sedan om högskoleutbildningens internationalisering har fått genomslag och vunnit legitimitet ute i högskolan. De särskilda medlen för interna-

tionalisering, som fördelats av UHÄ har gjort verkan som stöd och stimulans. UHÄ föreslår i anslagsframställningen för 1988/89 att dessa medel överförs till högskoleenheterna. I budgetpropositionen 1988 bil. 10 föreslås emellertid att UHÄ tills vidare skall disponera och fördela medlen för internationalisering.

Internationaliseringsarbetet har medfört nya kontakter mellan högskolan och dess omgivning. Dessa kontakter varierar i viss utsträckning med utbildningarnas innehåll alltifrån näringslivsmedverkan, praktikplacering och sponsring till nationella och internationella biståndsorgans relationer till olika utbildningar. I dessa kontakter uttrycks ett intresse för utbildningarnas innehåll, att de skall förbereda för yrkesverksamhet i ett alltmer internationaliserat näringsliv resp. internationaliserad förvaltning.

Den betydande dominansen när det gäller kontakter med universitet i anglo-amerikanska länder företer inga tecken på avmattning. UHÄ anser att IUU-programmet t. ex. inte har lyckats styra in utbytet mot Västtyskland och Frankrike. Det finns enligt UHÄ anledning att överväga vilka särskilda insatser som krävs för att åstadkomma den önskade utvecklingen.

När det gäller kontakterna med universitet i EG-länderna finns det anledning att vara särskilt uppmärksam på ERASMUS-programets påverkan på den svenska högskolan. Det finns idag inga direkta tecken på att detta skulle stänga ute de svenska högskoleenheterna. Man kan dock förvänta sig vissa komplikationer såsom högre studerandeavgifter vid EG-ländernas universitet.

Högskoleutbildningens internationalisering utvecklar drag av en internationell utbildningsmarknad där inte bara utbytesefterfrågan styr. Svenska högskolor köper t. ex. utbildning på främmande ort för sina studerande och de tar emot utländska stude-

rande mot avgift. Så blir t. ex. undervisning på engelska alltmer nödvändig.

Inom UHÄ bedrivs sedan snart fyra år värdering av utländsk högre utbildning. Inom ramen för denna s. k. ekvivaleringsverksamhet analyseras enskilda, avslutade högskoleutbildningar i andra länder, som genomgått av personer vilka numer är bosatta i Sverige. Därefter ges ett utlåtande i vilket den utländska utbildningen jämförs med någon bestämd svensk utbildningslinje eller motsvarande. UHÄ har ett omfattande samarbete med andra länder i Europa och med USA och Kanada för lösandet av olika värderingsfrågor.

5.13

Enskilda organ inom området Sverigeinformation

Vid sidan av statliga eller statligt finansierade organ för Sverigeinformation finns några enskilda organ, som under längre eller kortare tid arbetat med att främja Sverige i andra länder. Nedan redovisas tre sådana organ, som vart och ett inom sitt område bidrar till att sprida kännedom om Sverige och svenskt samhällsliv i utlandet. Utredningen anser att det är värdefullt att olika intressenter medverkar i arbetet att öka kontakterna med utlandet och på så sätt främja ett vidgat internationellt erfarenhetsutbyte. De organ som presenteras nedan är Riksföreningen Sverigekontakt, Utlandssvenskarnas Förening och Positiva Sverige.

Riksföreningen Sverigekontakt

Riksföreningen Sverigekontakt är en ideell förening som grundades 1908 under namnet Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet. Syftet var att upprätthålla svenskt språk och svensk kultur bland svenskar och svenskättlingar i utlandet samt att verka för spridningen av svenskt språk i utlandet.

Tidskriften Sverigekontakt har utgivits sedan 1914 och utgör en viktig del av Riksföreningens utåtriktade verksamhet. Tidskriften utkommer med fyra nummer per år och medelupplagan under 1987 var 5 125 exemplar.

Riksföreningen bedrev tidigt ett framgångsrikt arbete för att bygga upp en svensk lektoratsverksamhet vid utländska universitet. Då Svenska institutet bildades överfördes denna verksamhet dit.

Riksföreningen har ett nära samarbete med motsvarande organisationer i samtliga nordiska länder. Riksföreningen har sedan gammalt speciella relationer till de finlandssvenska kulturella organisationerna.

Riksföreningen Sverigekontakt bedriver f. n. huvudsakligen följande verksamhet.

- Prenumerationer av svenska dagstidningar och tidskrifter förmedlas till reducerat pris.

- Svenska böcker kan beställas genom föreningen och sänds portofritt över hela världen.

- De svenska utlandsskolorna stöds på flera sätt. Vissa skolor beställer sina läromedel genom Riksföreningen. Svensk litteratur kan köpas förmånligt genom föreningen, och föreningen utverkar också böcker gratis från förlagen, som sedan sänds till de svenska utlandsskolornas bibliotek.

- Riksföreningen hjälper genom sitt omfattande kontaktnät svenskar i utlandet att få kontakt med t. ex. svenska myndigheter och, i andra riktningen, svenska kulturarbetare, affärsmän m. fl. att få kontakt med rätt organ i utlandet.

- Riksföreningen vårdar också stora arkivsändningar som härrör från Utlandssvenska Museet.

1987 slöt Riksföreningen Sverigekontakt två avtal med Svenska institutet. Det ena avtalet ger Svenska institutet utrymme i tidskriften Sverigekontakt för fortlöpande information till 550 lärare i svenska som finns runt om i världen. Det andra avtalet ger vuxenstuderande i svenska möjlighet att använda Riksföreningens bokförmedling.

Länge kunde Riksföreningens verksamhet bekostas med insamlade medel och den tjänstebrevsrätt som föreningen hade. Tjänstebrevsrätten avskaffades emellertid 1982, vilket kraftigt försämrade föreningens ekonomi. För att i någon mån kompensera Riksföreningen finns sedan 1983 ett statsbidrag till föreningens verksamhet under utbildningsdepartementets huvudtitel. Statsbidraget uppgår budgetåret 1987/88 till 328 000 kr., och bidraget motiveras med det arbete som Riksföreningen lägger ner på att hjälpa de svenska skolorna i utlandet. Föreningens totala ekonomiska omslutning uppgår till ca 1,7 milj. kr. Inkomsterna utgörs förutom av statsbidraget av medlemsavgifter, egna fonder och gåvor. Utredningen återkommer under avsnitt 10 till förslag om ökade statsbidrag till Riksföreningen Sverigekontakt för föreningens arbete inom svenskundervisningen.

Utlandssvenskarnas förening

1938 bildades Utlandssvenskarnas förening som en organisation för att på olika sätt hjälpa de många utlandssvenskar som då återkom till Sverige. Under och närmast efter andra världskriget kom stödet att rikta sig både till svenskar som kom tillbaka till Sverige och till dem som var kvar i de krigsdrabbade länderna. Under senare tid har föreningens roll som språkrör och informationskälla för utlandssvenskarna kommit att domi-

nera. Inom en rad områden har föreningen arbetat för jämställdhet mellan svenskar i Sverige och i utlandet.

Enligt föreningens stadgar skall verksamhetens ändamål och syfte vara att

- företräda, tillvarata och främja utlandssvenskarnas gemensamma intressen och önskemål,
- vara utlandssvenskarnas kontakt-, service- och upplysningsorgan,
- representera utlandssvenskarna inför myndigheter, organisationer, institutioner, företag och enskilda i Sverige och i utlandet.

Tidskriften Utlandssvenskarna är en betydelsefull del i informationsverksamheten. 1987 hade föreningen 7 281 medlemmar och medlemsavgifterna uppgick till 827 000 kr.

Positiva Sverige

Positiva Sverige började sin verksamhet 1985. De företag som stod bakom bildandet av Positiva Sverige var Svenska Arbetsgivareföreningen, Grossistförbundet, SAAB-Scania, SARA, Scandic Hotel AB, Nordiska Kompaniet, American Express, SAS, Sveriges hotell- och restaurangförbund och Sveriges turistråd. Därefter har ytterligare företag tillkommit och medlemsantalet är nu uppe i 45.

Syftet med Positiva Sverige såsom det formuleras i idéprogrammet är "att skapa en bild av Sverige som ett positivt land där människor är aktiva och trivs och där man vill och kan lyckas. Ett land värt att besöka för affärer och personliga upplevelser". Det var framför allt tre komponenter av Sverige som Positiva Sverige ville presentera:

- Affärslivets Sverige med varor och tjänster som köps och

säljs genom utländska affärsförbindelser.

- Besökarnas Sverige med upplevelser av vår natur, vårt klimat och vår kultur.

- Svenskarnas Sverige med våra traditioner och vårt sociala, politiska och ekonomiska system.

Positiva Sverige arbetar bl. a. genom undersökningar och studier i samarbete med högskolor, organisationer och institutioner samt genom större eller mindre sammandrag såsom frukostar, seminarier, symposier, föredrag och Sverigedagar.

Omvärldens bilder av Sverige är ett kärt diskussionsämne. Utländska bedömares analyser ges också en avsevärd uppmärksamhet i svenska medier och i svensk debatt. Det gäller förvisso inte bara "skandalartiklar" utan också nyanserade och diskuterande bedömningar av det slag som t. ex. presenterades av den västtyske författaren Hans Magnus Enzensberger i hans artikelserie i Dagens Nyheter "Svensk Höst" från 1983. Sverigebilderna är betydelsefulla just för att de på gott och ont blir en del av vår egen självförståelse och av den allmänna debatten om samhällets utveckling och villkor. De kan ge utgångspunkt för reflexioner och analyser av såväl den långsiktiga samhällsutvecklingen som aktuella händelser och samhällsproblem.

Detta illustreras också av de debattinlägg som utredningen redovisat i volymen "Sverigebilder", (SOU 1987:57), där sjutton svenskar ger sin personliga uppfattning om hur de uppfattar Sverigebilderna utomlands. Deras olika bakgrund och läggning har naturligt nog gett dem skilda erfarenheter av hur omvärlden ser på oss - om vi nu överhuvudtaget observeras och kommenteras. Det finns alltid en risk i dessa sammanhang att överskatta det intresse omvärlden hyser för oss. Men i den mån det förekommer "bilder" av det svenska samhället eller svenskarna, kan de vara av de mest skiftande slag. Några klassiska teman tycks dock bestå, om än något skamfilade: den svenska modellen på gott och ont, och förhoppningsfulla manliga associationer till "blond, blue eyes".

Det ökande svenska intresset för andras bild av vårt samhälle är en naturlig följd av den internationalisering som präglat den svenska samhällsutvecklingen alltsedan andra världskriget. Den svenska ekonomin har på tusen och ett sätt knutits samman med den internationella: den politiken har varit medveten och

gynnat ekonomisk tillväxt och välstånd. Men följden är också ett starkt internationellt beroende. Medvetandet och kunskapen om omvärlden har ökat starkt. Intresset begränsar sig inte bara till våra omedelbara grannländer, eller till Europa och USA. Insikten om u-världen, med dess dramatiska förändringar, dess fattigdom, turbulens och utveckling har i hög grad kommit att bli en del av det svenska samtidsmedvetandet.

Kultur- och erfarenhetsutbytet har ökat, liksom givetvis turismen. Det finns en vida spridd insikt i Sverige att våra öden och vår framtid är sammanlänkade med omvärldens.

Till bilden hör också den förändring som skett i det svenska samhället genom den omfattande invandringen. Hundratusentals människor har kommit till Sverige, ofta som flyktingar från kulturer som i många avseenden skiljer sig från den svenska. Det finns inga vetenskapliga undersökningar som kartlagt vad detta egentligen betytt för det svenska samhället i kulturellt och värderingsmässigt avseende men det är självklart att de utövat och utövar en påverkan som vidgar våra horisonter och som också kan hjälpa oss att se klarare på vårt eget samhälle, dess fördelar och brister.

Omvärldens bilder har ett nära och naturligt sammanhang med våra egna föreställningar om hur Sverige "är". Sådana självbilder har alla folk och kulturer. De kan föras vidare i generationer men också utvecklas genom förändringar i den politiska och kulturella miljön.

Självupplevelsen är en viktig del av den nationella samhörigheten liksom sambandet med det förflutna. Längre förmedlade skolan och andra officiösa institutioner en romantiskt yverboren idealbild av Sverige och svenskarna - kartlagd bl. a. i Herbert Tingstens "Gud och fosterlandet". Så är det inte nu längre men också dagens läroplaner och läroböcker förmedlar bilder av Sverige, låt vara mer resonerande och mindre propagandistiska.

Här möter vi "den svenska modellen" och "folkhemmet", begrepp som är förankrade i de senaste 50 årens politiska och sociala utveckling. Dagens Nyheters chefredaktör Arne Ruth har visat hur dessa bilder fick ersätta de gamla konservativa symbolerna som nationellt samlande teman. De blev också en viktig del av den svenska hållningen till omvärlden, ett sätt att markera vår särart och våra strävanden. Sociala visionärer som t. ex. Ludvig Nordström tvekade inte att lansera Sverige som "ett modelland" för resten av världen. Sverige som ett socialt och politiskt "avantgarde" blev en del av det egna självmedvetandet.

Detta var också det implicita budskapet i Marquis Childs berömda bok om Sverige som medelvägens land (1936). Childs syfte var att visa för amerikansk publik att det var möjligt att förena frihet med en aktiv statlig politik för att främja sysselsättning och social trygghet. Det var ett viktigt budskap för den amerikanska 30-talspubliken, ett argument för the New Deal. Men Childs bok kom också att betyda mycket för vår egen uppfattning om hur det svenska samhället borde vara: the middle way, lagom, pragmatisk och reformistisk blev positiva värdeord, också genom omvärldens uppskattning.

Under 60-70-talen kom åtskilliga böcker och rapporter som på detta sätt gav en smickrande uppmärksamhet åt denna svenska modell. Samförståndsandans huvudkontrahenter, SAF:s Bertil Kugelberg och LO:s Arne Geijer, fick vittna om de märkvärdiga relationerna mellan fack och arbetsgivare inför den amerikanska kongressen. Särskilt den svenska arbetsmarknadspolitiken tillvann sig en förvisso berättigad internationell uppmärksamhet och det är också självklart att detta uppskattades i Sverige.

Det internationella intresset förstärkte kraften i den förda politiken och gav den ökad legitimitet och lyftning. Sverige-bilden blev - eller ansågs vara - en tillgång som var gynnsam för vår utrikespolitik, ekonomiska utveckling, vårt tekniska och kulturella samarbete med andra länder osv.

Men det fanns också en annan Sverigebild som naturligt nog förmedlades av dem som ideologiskt och politiskt stod främmande för denna "svenska modell". President Eisenhowers uttalande om den förmenta höga självmordsfrekvensen i Sverige - som ett belägg för välfärdsstatens andliga torftighet och gastkramande byråkrati - åstadkom på sin tid åtskillig diskussion. Det händer inte sällan, såväl i USA som i Europa, att Sverige förevisas som varnande exempel på hur det kan gå när skatterna är höga och kärleken fri. Under 80-talet har de kritiska rösterna blivit allt fler, inte minst i västtysk press. I åttiotalets konservativa politiska stämningsläge är det inte onaturligt att de kritiska dragen dominerat också i omvärldens svenska bilder. Men omvärldens bild är naturligtvis inte entydig och olika bedömare präglas ofrånkomligen av sina ideologiska positioner.

I grunden är det dock förloppen här hemma i Sverige som avgör Sverigebildens. Omvärldens bild reflekterar vad som sker: den sovjetiska u-båten på sitt skär i Karlskrona skärgård, motståndet mot löntagarfonder, den växande inhemska kritiken mot "byråkratin", Palmemordet, Boforsaffärerna - men också 80-talets framgångsrika ekonomiska politik, den låga arbetslösheten, de beslutsamma miljöinsatserna, den höga tekniska nivån - allt detta är händelser och förlopp som mer eller mindre träffsäkert och sporadiskt förmedlas till omvärlden och som i sin tur bidrar till att skapa, vidmakthålla eller förändra "Sverigebildens".

De bekymmer som kan finnas över denna bild - manifesterat i flera inlägg i den ovan nämnda debattboken - är i grunden en oro för de förhållanden som omvärldsbilden speglar. Huntfords "The new totalitarians" eller rader av kritiska artiklar om Sverige i utländsk press under 80-talet blir diskuterade här hemma just för att de anknyter till en inhemska svensk kritik och till en känsla av att den svenska modellen inte längre fungerar. Och flertalet svenskar känner naturligtvis bestörtning över att Palmemordet inte klarats upp eller över Bofors' oan-

svariga vapenaffärer, för att nu nämna två av de i utlandet mest omskrivna och kritiserade företeelserna.

Vi hör också det vi vill höra. De partier eller enskilda som kritiserar t. ex. "svensk byråkrati" eller som menar att den av riksdagen beslutade engångsskatten på försäkringar var olämplig blir givetvis uppiggade av instämmande omdömen som kommer utifrån: det kan ge stöd åt de egna argumenten. På liknande sätt citerar finansministern med uppenbart och naturligt gillande den utländska pressens positiva omdömen om den svenska ekonomiska politiken. På detta sätt kan utlandsbilderna bli en del i den svenska debatten. Sverige som modell eller Sverige som hot eller Sverige som byråkratiskt helvete – det ideologiska elementet är uppenbart också i de svenska reaktionerna.

Det finns ett dynamiskt samspel mellan omvärldsbild och självförståelse. Vi ser oss själva, medvetet eller omedvetet, också genom andras ögon. Att vidmakthålla eller utveckla en nationell identitet sker inte i ett tomrum: omvärldens reaktioner sammanvinns med vår egen föreställningsvärld, bekräftar, utmanar eller förkastar.

Sverigebildens betydelse för export eller andra mätbara ting går inte att fastställa. Det är troligt att en allmänt positiv Sverigebild kan ha en viss betydelse för presumtiva exportkunders intresse – men säkert är att pris, kreditvillkor, kvalitet och leveranssäkerhet är mycket viktigare. Men ingen nation kan vara helt likgiltig för omvärldens bedömningar och det gäller naturligtvis i allra högsta grad för ett land som Sverige, som är så internationellt beroende. Att ägna intresse åt Sverige-bilden och ett aktivt kulturutbyte med utlandet är två sidor av samma uppgift: att delta i det internationella arbetet, att söka ge vårt bidrag, förmedla våra erfarenheter och kunskaper, vår kultur och våra traditioner. Sverige-bilden har också betydelse för vårt eget välbefinnande. Den berör subtila och svårpreciserade stämningar och känslor. De låter sig tolkas i ett

ideologiskt ljus men har också samband med upplevelsen av nationell samhörighet eller stolthet.

Det är dock uppenbart att statsmakterna varken bör eller kan driva kampanjer som syftar till att förmedla en viss "officiös" Sverigebild. En sådan verksamhet skulle innebära ett statligt ställningstagande till vad ändå i mångt och mycket är ideologiska eller politiska frågor. Det vore dessutom omöjligt: det skulle snabbt uppstå ett gap mellan den officiella bilden och alla andra.

Bilden av Sverige måste formas med utgångspunkt från den demokratiska mångfalden och spegla den på gott och ont. Det bör därför rimligen vara en viktig uppgift för statsmakterna att skapa förutsättningar för det fria och intensiva kunskaps- och informationsutbyte som måste vara grunden för intresset för Sverige i omvärlden. En grundläggande hållning är naturligen att vi faktiskt anser att Sverige är ett bra land, att vårt samhällssystem är värt att studera, att vi har åtskilligt att erbjuda, kulturellt, tekniskt och socialt. Det är vidare ett allmänt svenskt intresse att de bilder som förmedlas om vårt samhälle så långt som möjligt baseras på korrekt och saklig information och att svenskt kulturellt liv i ordets bredaste mening exponeras också i omvärlden. Det finns ett givet intresse att informera om Sveriges ekonomiska situation och om de villkor som gäller för svensk handel, industriell och finansiell verksamhet etc. Sådan information kan ha konkret betydelse för svenska ekonomiska förbindelser med omvärlden.

Det förtjänar att påpekas att allmänna informationskampanjer om Sverige sällan väcker något större intresse. Få människor i omvärlden är intresserade av Sverige i största allmänhet. Däremot finns många gånger ett äkta intresse för svenska erfarenheter och kunskaper inom olika samhällssektorer, t. ex. svensk arbetsmarknadspolitik, kärnkraftsavvecklingen eller miljöpolitiken. Den svenska informationsverksamheten måste utformas i

enlighet med detta. Informationen och utbytet bör vara efterfrågestyrt.

Sverigeinformation och kulturutbyte är bara en del och en mindre del av de olika Sverigebilder som förmedlas till omvärlden. Det är värt att komma ihåg att kontaktytan till omvärlden är mycket bred och mycket mångfacetterad; information eller myter om hur vi egentligen "är" och hur vårt samhälle fungerar sprids på ett otal olika sätt och genom många kanaler.

En av de viktigaste kanalerna är det svenska näringslivet med dess starkt internationaliserade industri. Svenska varor och tjänster utbjuds över hela världen och svenska storföretag har dotterbolag i åtskilliga länder: allt detta ger sin Sverigebild.

Marknadsföring från storföretag söker ibland också anknyta till verkliga eller förmenta föreställningar om Sverige och svensk kvalitet och säkerhetstänkande (t. ex. Volvokampanjerna i USA). Kunskaper om Sverige sprids också på många andra sätt: genom tidningar och TV, genom utländska diplomater som i hemliga rapporter berättar om vad de tror försiggår i landet, turister som förtretas eller gläds över sin tid i Sverige, invandrare som skriver till sina släktingar, upplevelser av hur svenskar beter sig i utlandet, svenska filmer eller svenska idrottsprestationer etc. Svensk tennis och dess påfallande internationella framgångar t. ex. betyder sannolikt mer för omvärldens föreställningar om Sverige än aldrig så snillrika Sverigepaket eller informationskampanjer. Svenska turistande ungdomar i alperna vars leverne tvingade krog- och hotellägare att kalla på polis för att freda sig förmedlar en annan sorts bild.

Listan på kontaktytor kan alltså göras mycket lång, och det mesta är sådant som varken kan eller bör påverkas via statliga informationsinsatser om Sverige. En slutsats är dock att främjande av kulturutbyte i ordets vidaste mening är ett synnerligen viktigt inslag i strävandena att göra Sverige känt. Det-

samma kan sägas om stipendieutbytet. Liksom kulturutbytet har naturligtvis stipendieutbytet sitt eget mål, sitt egenvärde, men det är också värt att erinra sig att upplevelser och intryck från studievistelser i utlandet i ungdomsåren oftast föder ett livslångt intresse för landet i fråga.

När det gäller Sveriges utrikespolitik är det uppenbart att statsmakterna har ett ansvar att förmedla en viss bild av de svenska strävandena. Här kan inte gälla att statsmakterna skall vara neutrala i förhållande till Sverigebildens. Tvärtom förhåller det sig så att utrikespolitiken i vissa avseenden måste syfta till att ge en viss bild av de svenska internationella strävandena; omvärldens reaktioner och föreställningar om vår politik blir av central betydelse.

Den mest centrala formuleringen i svensk utrikespolitisk doktrin syftar just att skapa en sådan bild: "alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig". Att denna position är uppfattad och trodd i omvärlden kan i ett kritiskt läge vara livsviktigt för Sverige. Därför är det utrikespolitikens uppgift att både genom handlingar och ord göra den trovärdig. Utrikespolitiken skall utformas så att den inte på något håll kan väcka vare sig förhoppningar eller farhågor. Det svenska försvaret är avsett ge kraft och konkretion åt denna hållning.

Men svensk utrikespolitik är givetvis mycket vidare än så. Den innefattar ett omfattande engagemang i det internationella skeendet, arbete i olika internationella organ, ställningsstagande i konflikter, bistånds- och u-landspolitik, handelspolitik etc. Det är heller inget tvivel om att det aktiva svenska engagemanget för FN, internationell rätt och u-länder är väl känt.

För många u-länder är Sveriges position i internationella frågor och landets stora bistånd till fattiga länder själva Sverigebildens. Flertalet svenskar vill också gärna tro att de

idéer och principer som bär upp denna hållning skulle kunna skapa en lyckligare och tryggare värld om de tillämpades mer allmänt. Den aktiva internationella politiken och den bild den ger av Sverige bidrar till vår självrespekt och identitet i en kaotisk värld.

Ibland kan emellertid denna hållning leda till ironiska kommentarer i utländska betraktelser: Svenskarna är, meddelas det, ett folk av världsförbättrare och "besserwisser", vilket anses mycket löjligt. Denna Sverigebild återspeglas och kommenteras också i utredningens debattbok. Återigen är det uppenbart att kritiken har ideologiska dimensioner och måste bedömas därefter. De värden Sverige söker främja är ju inte några hemmagjorda excentriciteter utan principer som ligger till grund för FN:s charter och internationell rätt. Som liten neutral nation har Sverige också det allra största intresse av att den internationella rätten respekteras.

Det som naturligtvis bekymrat många iakttagare av Sverigebildens i dessa avseenden - återspeglad i debattvolymen - är givetvis de stundtals ganska håfulla kommentarerna när Sverige inte anses leva upp till sina egna höga ideal. Återigen är det händelserna här hemma som är grunden för bekymren: det är t. ex. allvarligt när trovärdigheten i den svenska utrikespolitiken undermineras genom illegal vapenhandel. Allt detta hör till utrikespolitikens och säkerhetspolitikens domäner. Det är den faktiska politiken - t. ex. vapenexportpolitiken - som ytterst blir avgörande för Sverigebildens och trovärdigheten i Sveriges allmänna utrikespolitik.

Sverige har, kort sagt, vävts in i ett internationellt mönster av ömsesidig påverkan: omsorgen om Sverigebildens måste förstås i detta perspektiv. Men det innebär att vi numera också är mycket mer mottagliga för åsikts- och idépåverkan utifrån, för insikter, kunskaper - men också manipulation och desinformation. Den moderna mediateknologin tycks öppna oändliga möjlig-

heter. Det ger intressanta och på många sätt oroande framtidsperspektiv – och det reser också frågan om hur vi i denna kaka-foni skall bevara och utveckla vår kulturella identitet och egenart. En levande och aktiv internationalism måste utgå ifrån en levande egen kultur. Kulturutbytet måste just vara ett utbyte, en rörelse i båda riktningarna.

Det finns utrymme för många olika resonemang och analyser kring dessa frågor. Ett mycket betydelsefullt ämne är således hur det väldiga informationsflödet utifrån skall hanteras och hur det skall vara möjligt att hävda en egen aktiv och analyserande nyhetsbevakning gentemot internationella nyhetsbyråer och andra medieföretag. Det är en särdeles viktig fråga eftersom den har sammanhang med de ideologiska och politiska kraftmätningar som ständigt pågår, främst öst-väst, och som också destabiliserar och manipulerar informationen. Den ligger dock väsentligen utanför denna utrednings uppdrag. Till uppdraget hör däremot en annan synnerligen viktig aspekt, nämligen att söka ge en åtminstone skissartad bild av inflödet av kultur utifrån.

Vi har en mycket noggrann statistik över varuimporten, dess sammansättning och var den kommer ifrån. På samma sätt vet vi hur många gästnätter turister från olika länder tillbringar i Sverige. Däremot har ingen instans visat något större intresse för vår immateriella import, hur inflödet från kulturvärlden utanför våra gränser ser ut och hur det påverkar våra egna kulturella värden och värderingar.

Utredningen har emellertid beställt en expertpromemoria av massmedieforskaren Yngve Lindung som belyser en viktig del-aspekt av denna frågeställning, nämligen relationen svenskt/ut-

ländskt, i berättarkulturen i Sverige såsom den ter sig i våra medier¹⁾. Berättarkulturen är något centralt i varje kultur. Behovet av fantasiberättelser tycks vara oändligt. I den svenska nationella televisionen består ungefär en fjärdedel av sändningstiden av fiktionsberättelser, 7 av 10 böcker som lånas ut på biblioteken är skönlitterära, särskilda institutioner som biografen och teatern är specialiserade på att tillhandahålla uppdiktade historier liksom ett medium som den tecknade serien. Videomarknaden distribuerar i första hand spelfilm. Sedan någon tid har vi en programkanal via satellit som sänder endast spelfilm dygnet runt, liksom det finns butiker öppna dygnet runt för uthyrning av videofilmer. Det tycks som om vår trängtan till den magiska värld där vi kan leva oss in i människoöden vore inte bara omättlig utan också ständigt nödvändig att tillfredsställa. Det sammantagna utbudet genom olika medier representerar en symbolvärld i sig, artskild från den faktuelle eller vetenskapliga framställningen.

Tillsammans utgör dessa berättelser vad man kan kalla den offentliga fantasin i ett samhälle. Den påverkar vårt sätt att tänka och vara, färgar av sig på våra ideal, ombildar dem och förändrar våra attityder. Före televisionens genombrott var det framförallt via det litterära mediet, böcker, tidningar och tidskrifter, som vi tillfredsställde vårt behov av fantasiberättelse, fiktion. Bortemot 85 procent av vår "fiktionstid" ägnades då åt läsning. Nu är konsumtionsbilden helt annorlunda: nu ägnar vi uppskattningsvis en tredjedel av vår "fiktionstid" åt det litterära mediet och närmare två tredjedelar åt det audiovisuella, åt TV, video och biograffilm. Tittandet på bilder har blivit det dominerande i vår fantasikultur.

¹⁾Framställningen i det följande bygger i allt väsentligt på Lindungs undersökning, som utredningen publicerar i sin helhet under titeln "Svenskt och utländskt i den svenska berättarkulturen" Expertpromemoria till IKU-utredningen, SOU 1988:9

I takt med detta har makten över fantasin, producentmakten, totalt sett förskjutits från svenska till utländska berättare.

Den svenska respektive utländska närvaron varierar kraftigt med olika medier. I bokens värld är ca 40 procent av utbudet svenskproducerat, sammantaget i de två nationella kanalerna och den satellit-TV som idag förekommer i det svenska kabelnätet bara några få procent.

Det utländska utbudet är emellertid starkt koncentrerat till det angloamerikanska vars närvaro och påverkan är mycket stark. Det gäller inte lokal- och riksradios utbud av teater och uppläsningar, ej heller för dagspress, studieförbundspressen eller barntidningar. Det gäller däremot i hög grad den populära veckopressen samt boken. Översättningar från engelska utgör således hela 80 procent av den totalt översatta litteraturen, motsvarande ca 50 procent av det totala skönlitterära utbudet. Den svenska andelen är idag knappt 40 procent. I Kanal 1 och TV 2 utgör den engelskspråkiga andelen ca 65 procent av det totala fiktionsutbudet; för hela TV-utbudet, inklusive TV-satelliter utgör det angloamerikanska utbudet ca 85 procent. Dessa siffror ger en uppfattning om en tänkbar fortsatt utveckling när satellit- och kabel-TV blir allt vanligare. I sammanhanget bör också erinras om att genomsnittssvensken ägnar ungefär dubbelt så mycket tid åt att se fiktion i TV som åt bio, teater, skönlitterära böcker, fiktionsprogram via video och radio tillsammans.

Vår offentliga fantasi domineras eftertryckligt av berättelser från Västvärlden. Från övriga delen av världen, inkluderande bl. a. Östeuropa, kommer en mycket liten del av alla berättelser i olika medier, mellan 2 och 5 procent, med undantag för Riksradios sändningar av teater och uppläsningar av skönlitteratur för vuxna (omkring 15 procent).

Inom Västvärlden spelar dock länder som Västtyskland och Frank-

rike och våra nordiska grannländer en påfallande undanskymd roll.

Sammanfattningsvis: ställer vi samman befolkningens intresse- och nyttjandeprofiler med olika länders andelar av utbudet av berättelser genom olika medier och ser till den tid vi ägnar dessa medier är det uppenbart att den angloamerikanska fiktionsberättelsen intar en helt dominerande plats i vår offentliga fantasi.

Detta förhållande är givetvis inte något unikt för Sverige. Också större och kulturellt starkare nationer än den svenska har utsatts för samma invasion i fantasivärlden. Den har diskuterats och kommenterats i många sammanhang, bl. a. av den franska kulturministern Lang vid UNESCO-mötet i Mexico 1981. Han talade där om den standardiserade stereotypa amerikanska TV-produktionen som infiltrerade de nationella kulturerna och drev fram en likriktning och förflackning. I grunden handlade det här om en inblandning i andra länders angelägenheter, eller rättare sagt om en än mer graverande form av inblandning, nämligen i medborgarnas medvetande. Orden väckte berättigat upprestande och även irritation på amerikanskt håll men i praktiken hände givetvis inte mycket. Den amerikanska fiktionsvågen rullar vidare och den präglar också alltmer i form och innehåll den nationellt producerade fiktionsvärlden, på samma sätt som amerikanska nyhetsprogram i TV tycks bli stilbildande för allt fler nationella TV-bolag. I slutet av 1987 presenterade EG-kommissionen i en kommunikation till Rådet (COM (87) 603 final) ett ramprogram för kultur för 1988-92. Rådet hävdar att ett förbättrat kulturellt samarbete är en politisk nödvändighet och förutsättningen för en europeisk solidaritet. En huvudprioritet är då att främja konkurrenskraften hos den europeiska audiovisuella industrin i syfte att motverka invasionen av icke-europeiska program. Det finns, heter det, ett allmänt medvetande om att invasionen av amerikanska och japanska program representerar ett hot mot Europas kulturella oberoende.

Man kan tycka att EG-kommissionen överdriver men det är ostri-
digt att makten över fantasivärlden är en väsentlig fråga, inte
minst för ett litet land som Sverige. En alltmer undanskynd
svensk roll och förvisning av det svenska till de finkulturella
salongerna som inte når den breda publiken kan utarma och sarga
vår stil, form och kulturella identitet. Skall vi försöka hävda
oss i omvärlden och förevisa vårt samhälle måste vi också kunna
hävda oss hemma. Vi anser det väsentligt att värna vårt na-
tionella oberoende, vårt eget territorium, och det får kosta en
rejäl slant. Vi bör därför kanske ibland ställa oss frågan hur
det ser ut i vårt andliga territorium, utan att för en sekund
glömma att "All bildning står på ofri grund till slutet/blott
barbariet var en gång fosterländskt".

7.1 Förslagen i SIK-propositionen

När det gäller Sverigeinformationens och kultursamarbetets geografiska inriktning betonades i SIK-propositionen särskilt behovet av att öka Sveriges utbyte med Norden, invandrarnas hemländer, länderna i Östeuropa samt u-länderna. En sådan vidgning av kultur- och informationsutbytet fick dock inte medföra att utbytet med länderna i Västeuropa och Nordamerika eftersattes, eftersom vårt geografiska läge, våra allmänna och kulturella förbindelser samt orienteringen av vår utrikeshandel understryker den stora vikten av erfarenhetsutbyte med dessa länder.

Nedan redovisas översiktligt vad som hänt under den senaste tioårsperioden inom de i SIK-propositionen prioriterade områdena.

Norden

Norden består av Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. I detta område bor ca 23 milj. människor. Länderna har länge haft ett nära samarbete med varandra. Grunden för detta är den samhörighet som Nordens folk känner genom sina historiska, kulturella och språkliga band.

Det kultursamarbete, som bedrivs mellan de fem nordiska länderna inom ramen för 1971 års nordiska kulturavtal, tillförs årligen betydande resurser över Nordiska ministerrådets kulturbudget. Inom ramen för kulturbudgeten finansieras en rad nordiska institutioner, kommittéer och projekt. Budgeten har sedan 1971 femdubblats och uppgår 1988 till närmare 165 milj. danska kr. Den utgör närmare en tredjedel av den totala nordiska bud-

geten. I den nordiska kulturbudgeten ingår kultur-, utbildnings- och forskningsområdena samt även ungdoms- och idrotts-samarbete.

Nordiska ministerrådet har efter en rekommendation av Nordiska rådet 1986 utarbetat en handlingsplan för att ytterligare stärka det nordiska kultursamarbetet. Ministerrådets förslag till kulturhandlingsplan har behandlats av Nordiska rådet i samband med sessionen i mars 1988. Ministerrådet har därefter fattat beslut om planens genomförande.

Handlingsplanen utgör en vägvisare och syftar till att utveckla, vitalisera och effektivisera det nordiska samarbetet på kultur-, utbildnings- och forskningsområdena.

Utgångspunkten för kultursamarbetet och handlingsplanen är att nordisk kulturgemenskap inte bara har ett egenvärde utan också är en förutsättning för samarbete inom övriga områden, att det fria valet för enskilda människor att studera och arbeta i ett annat nordiskt land skall underlättas, att genom samarbete åstadkomma ett bättre utnyttjande av gemensamma resurser, att i den ökade internationaliseringen globalt och europeiskt det nordiska samarbetet är fördelaktigt och ibland t. o. m. en förutsättning för det enskilda landets möjligheter att synas i internationella sammanhang.

Tyngdpunkterna i handlingsplanen ligger på följande områden:

1. Inom kulturområdet skall åtgärder vidtas för att avskaffa administrativa, juridiska och tekniska hinder för ett fritt kulturutbyte i Norden samt ökade rörliga medel avsättas för utbyte på olika områden (teater, dans, musik m. m.). Mediesamarbetet skall utvecklas. Bl. a. utreds förutsättningarna för att inrätta en nordisk filmfond för produktion av film, TV och videoprogram. Ett liknande arbete pågår för övrigt på europeisk nivå.

2. Ett viktigt led i handlingsplanen är utbyggnad av nätverks-samarbete mellan ländernas utbildningsinstitutioner. Samarbetet skall omfatta gemensamt utnyttjande av studieplaner, utbyte av studenter och lärare samt ett intensifierat arbete för att tentamina och examina skall bli nordiskt giltiga.

För att stimulera rörligheten skall ett utbytesprogram för lärare och studenter (NORDPLUS) sättas igång så fort som möjligt. Programmet går ut på att studerande som väljer att förlägga del av sina studier - upp till ett år - i annat nordiskt land skall kunna få ett stipendium på ca 1 200 kr./månad. Sedan tidigare gäller att man får ta med sig studiestödet för studier i annat nordiskt land.

3. Inom forskningsområdet kommer forskarutbyte, forskarutbildning, nordiska forskarkurser, instrumentsamarbete och internationellt samarbete att prioriteras.

4. Språkförståelsen är en viktig förutsättning för det nordiska kultursamarbetet. Ett ökat utbyte på kultur- och utbildningsområdena bidrar i sig till ökad språkförståelse. I handlingsplanen ingår förslag till åtgärder för att stärka grannspråkens ställning i skolan.

5. När det gäller nordiskt internationellt kultursamarbete skall den särskilda ledningsgruppen för kulturinformation i utlandet fortsätta sitt arbete och våren 1988 komma med förslag till ministerrådet om gemensamma nordiska kulturmanifestationer (se avsnitt 11.2).

I de nordiska utlandslektorernas arbetsuppgifter ingår att sprida kunskap om nordisk kultur. Den nordiska lektorats-administrationen har nyligen utvärderats. Ministerrådet skall våren 1988 ta ställning till det framtida nordiska lektorats-samarbetet.

6. Förslag till det framtida nordiska folkbildningssamarbetet skall under år 1988 tas fram i bred samverkan mellan berörda parter. Likaledes skall det framtida nordiska ungdoms- och idrottssamarbetet övervägas.

7. Handlingsplanen innehåller förslag om rationalisering och koncentration av samsarbetsorgan samt en större delegering av beslut från ministerrådet till de olika samsarbetsorganen. Arbetet med att genomföra strukturförändringar har redan påbörjats.

8. Handlingsplanen omfattar endast frågor som ligger inom ministerrådets område - inte det inofficiella samsarbete som bygger på folklig och frivillig grund. Däremot skall planen leda till att bättre än tidigare stödja det inofficiella samsarbetet. Ministerrådet avser att successivt genomföra kulturhandlingsplanen under åren 1988-1991 och räknar med att kulturbudgeten år 1991 skall ligga på en nivå som är ca 35 milj. danska kr. högre än 1987 års budget.

Samråd och utbyte m. m. mellan Sverige och de nordiska grannländerna är närmast en självklarhet. Ett omfattande samsarbete pågår ständigt på alla nivåer, mellan departement, myndigheter och organisationer och på olika områden. Regionalt pågår ett fortlöpande utbyte i olika former. Det sker t. ex. genom samsarbete på Nordkalotten i Mittnorden eller över Kvarken och kan gälla kultursamsarbete, universitetssamsarbete, elev- och lärarutbyte m. m.

Det förekommer också kommunal samverkan och ett omfattande vänortsutbyte. Detta består i studiebesök, föreningskontakter, elev- och praktikantutbyte, utställningar, gästspel m. m. Vänortsutbytet sker i Föreningarna Nordens regi.

Samarbetet med Finland intar av olika skäl en särställning. Under de senaste åren har det svensk-finländska kultur- och ut-

bildningssamarbetet varit föremål för särskilda diskussioner. Sålunda har regeringens samarbetsorgan Samarbetsgruppen för sverigefinländska kulturfrågor som tillsattes vid ett ministermöte år 1984 kommit med förslag för att förbättra sverigefinländarnas kulturutbud.

För att ytterligare stimulera samarbetet med grannländerna finns ett särskilt anslag för bilateralt nordiskt samarbete under utbildningsdepartementets huvudtitel. Bidrag från detta anslag som för budgetåret 1987/88 uppgår till ca 6,8 milj. kr. går bl. a. till stipendier, språkkurser, kulturutbyte samt till Hanaholmen och svenskhemmet Voksenåsen. Det finns vidare ett antal bilaterala kultur- och samarbetsfonder nämligen kultur-fonden för Sverige och Finland, svensk-danska kulturfonden, fonden för danskt-svenskt samarbete och svensk-norska samarbetsfonden. Dessa fonders syfte är att främja det kulturella utbytet och stärka kontakterna mellan länderna. Fonderna ger bidrag bl. a. till stipendier, studieresor och kulturprojekt.

Föreningarna Norden spelar en mycket betydelsefull roll för det nordiska samarbetet. Deras syfte är att genom upplysnings- och kontaktverksamhet skapa intresse för grannländerna och främja den nordiska samhörigheten. De har en omfattande publikationsverksamhet med tidskrifter och böcker. Vidare anordnar de temakonferenser och en omfattande kursverksamhet.

Svenska institutet framställer visst informationsmaterial på finska och i ännu mer begränsad utsträckning på danska och norska. Enligt institutet har önskemål om material på svenska framförts i ökande grad.

Statens kulturråd har i enstaka fall givit bidrag till nordiskt kultursamarbete.

Invandrarnas hemländer

I SIK-propositionen framhölls att det är angeläget att i Sverige öka kunskaperna om invandrarnas bakgrund i kulturellt och andra avseenden genom ett ökat kultur- och informationsutbyte med invandrarnas hemländer. Samtidigt är det viktigt, att vi i invandrarnas hemländer på ett sakligt och mångsidigt sätt informerar om svenska förhållanden i vid bemärkelse. I propositionen föreslogs att särskilda stipendier på massmedieområdet inrättades för projekt i Sverige eller i invandrarnas hemländer till ett belopp av 250 000 kr.

Dessa journaliststipendier fördelades under ett antal år men är numera avskaffade, bl. a. på grund av svårigheter att finna lämpliga journalister.

Svenska institutet framställer visst informationsmaterial på t. ex. serbo-kroatiska, grekiska, turkiska, italienska och spanska och ger också bidrag till kultursamarbete med invandrarnas hemländer. Även statens kulturråd ger bidrag för sådant kulturutbyte.

Östeuropa

Sverige har hittills inte på regeringsnivå ingått några bilaterala kulturavtal med andra länder. Den svenska inställningen är att utbyte inom kultur och forskning bör löpa så fritt och obundet som möjligt. De statliga insatserna bör begränsas till ekonomiskt stöd utan villkor eller bindningar vad avser utbytetts innehåll.

När det gäller utbytet med Östeuropa finns det skäl som motiverar någon form av gemensamma överenskommelser på kultur- och utbildningsområdena. Svenska institutet har därför sedan mitten av 1960-talet efter samråd med utrikes- och utbildningsdeparte-

menten tecknat särskilda kulturutbytesprogram med de östeuropeiska länder som så önskar.

Kulturutbytesprogram tecknas bara med länder där särskilda administrativa och valutatekniska förhållanden motiverar detta. Den principiella skillnaden mellan kulturavtal och kulturutbytesprogram är att kulturavtal undertecknas av de båda ländernas regeringar medan kulturprogrammen från svensk sida tecknas av en självständig institution och att regeringen därmed inte är bunden till innehållet i den överenskommelse som träffas.

Kulturutbytesprogram tecknades med Polen och Jugoslavien första gången 1966, med Ungern och Bulgarien 1967, med Rumänien 1968, med Sovjetunionen 1970, med Albanien 1973, med DDR 1980 och med Tjeckoslovakien 1983. Med alla dessa nio östeuropeiska länder finns gällande program. De skrivs i regel för tre år i taget, i några fall med möjlighet till automatisk förlängning på ytterligare ett eller två år. Svenska institutets motpart är i allmänhet resp. utrikesministeriums avdelning för kulturutbytesfrågor.

I detta sammanhang bör nämnas att Svenska institutet har överenskommelser av annat slag (summary of talks e. d.) med Kina, Belgien, Nederländerna och Mongoliet samt, på utbildnings- och forskningsområdet, med Spanien.

Kulturutbytesprogrammen består till stor del av s. k. främjandeparagrafer, som fastslår parternas intresse av samarbete på olika områden men inte förpliktar till direkta åtgärder under programperioden. Berörda institutioner i de båda länderna förutsätts därefter själva komma överens om det konkreta utbytet.

Programmen innehåller därutöver vissa bindande bestämmelser främst om personutbyte i form av långtids- och korttidsstipendiater. Stipendierna bygger på strikt ömsesidighet. Dessa s. k.

utbyteskvoter är genomgående ganska små – det rör sig vanligen bara om ett fåtal personer i vardera riktningen per ämnesområde och år. Det är inte meningen att programkvoterna skall ersätta det fria, icke programbundna utbytet eller utgöra ett maximum.

De bindande kvoterna i programmen rör till större delen utbildnings- och forskningsområdet (långtidsstipendier och korttidsstipendier för studie- och forskningsvistelser) och i något mindre utsträckning kulturutbyte i form av kontaktbesök och andra studiebesök samt projekt inom kultursektorn. Den sammanlagda kostnaden för det kulturutbyte med länderna i Östeuropa som bekostas över Svenska institutets budget, uppgick 1986/87 till ca 3,1 milj. kr. Kostnadsfördelningen när det gäller personutbytet är i princip den att det sändande landet betalar resorna och det mottagande landet uppehållskostnaderna eller stipendierna.

Nedan redovisas omfattningen av personutbytet 1986/87.

Bilaterala långtidsstipendier 1986/87

Land	Stipendie- månader i Sverige (utnyttjade månader)	Stipendiater till Sverige	Stipendie- månader för svenskar i resp. land (utnyttjade månader)	Svenska stipendiater till resp. land
Albanien	8 (0)	0	8 (1)	1
Bulgarien	16 (12)	3	16 (16)	2
Jugoslavien	24 (16)	4	24 (16)	3
Polen	37 (37)	8	37 (31)	5
Sovjet- unionen	70 (50)	6	70 (27)	3
Tjeckoslo- vakien	32 (19)	5	32 (22)	3
DDR	9 (8)	3	9 (9)	1
Ungern	22 (16)	4	22 (22)	3
	218 (158)	33	218 (144)	21

Av tabellen framgår att 33 stipendiater från Östeuropa studerade eller forskade i Sverige i fyra till nio månader, medan 21 svenska stipendiater studerade eller forskade i något östeuropeiskt land i tre till tio månader under samma tid. I vissa fall har stipendierna inte utnyttjats.

Det sammanlagda antalet månader, under vilka de utländska långtidsstipendiaterna studerade i Sverige, uppgick till 158 för alla nio länderna. En uppdelning på ämnesområden visar att studier bedrevs inom naturvetenskap inkl. ingenjörsvetenskap under 80 månader, samhällsvetenskap under 36 månader, medicin under 31 månader, humaniora under 11 månader, medan 60 månader inte utnyttjades.

Inom ramen för de bilaterala korttidsbesöken 1986/87 studerade eller forskade 125 östeuropeiska stipendiater i Sverige. 91

svenska stipendiater studerade eller forskade i östeuropeiska länder i 8 till 30 dagar. Fördelningen på länder framgår av nedanstående tabell.

Bilaterala korttidsstipendier 1986/87

Land	Stipendiater till Sverige	Deltagare i SI:s sommarkurser 1986	Svenska stipendiat-er till resp. land	Deltagare i språk och andra feriekurser
Albanien	-	-	2	-
Bulgarien	6	3	6	4
Jugoslavien	3	7	1	5
Polen	22	23	12	8
Rumänien	2	2	2	1
Sovjetunionen	3	6	4	7
Tjeckoslovakien	3	7	3	6
DDR	11	8	8	8
Ungern	16	4	12	3
<u>Totalt</u>	<u>66</u>	<u>59</u>	<u>49</u>	<u>42</u>
	125		91	

Av de 125 utländska stipendiaterna studerade 31 humaniora inkl. konstnärliga ämnen och arkitektur, 20 naturvetenskap eller teknologi och 15 samhällsvetenskap och samhällsfrågor. 59 stipendiater från Östeuropa deltog i Svenska institutets sommarkurser i svenska sommaren 1986.

Av de 91 svenska stipendiaterna studerade 32 humaniora inkl. konstnärliga ämnen och arkitektur, 9 samhällsvetenskap och samhällsfrågor samt 8 naturvetenskap eller teknologi, medan 42 svenskar deltog i språk- och andra feriekurser i Östeuropa.

Omfattningen av utbytet inom ramen för kulturutbytesprogrammen har varit ganska konstant under åren.

Beträffande teknisk-vetenskapliga kontakter med Östeuropa spelar Ingenjörsvetenskapsakademien en viktig roll.

Under perioden 1965-75 tecknade akademien samarbetsavtal med vetenskapsakademier och andra teknisk-vetenskapliga organ i Sovjetunionen, Bulgarien, DDR, Jugoslavien, Polen, Rumänien, Tjeckoslovakien och Ungern. Ingenjörsvetenskapsakademien har även tecknat liknande avtal med Kina (1979) och Mexico (1980) samt i begränsad omfattning med Republiken Korea (1985). Den verksamhet som rör länderna i Östeuropa finansieras huvudsakligen under anslaget Övrig information om Sverige i utlandet, där bidraget till Ingenjörsvetenskapsakademien 1987/88 uppgår till 1 236 000 kr.

Ingenjörsvetenskapsakademien har följande avtal med motsvarande organisationer i länder i Östeuropa. Av de fyra avtal som finns med Sovjetunionen är ett (omfattande 60 personmånader) gemensamt med Kungl. Vetenskapsakademien.

Land	Avtalet undertecknat (reviderat)	Månads- kvot
Bulgarien	1966 (1976)	5
DDR	1972 (1984)	6
Jugoslavien	1975	10
Polen	1973	10
Rumänien	1969	10
Sovjetunionen	1965-1970 (1976-1984)	63
Tjeckoslovakien	1964 (1981)	10
Ungern	1982	10

Som exempel kan nämnas att Ingenjörsvetenskapsakademien under 1985-86 nominerade 72 stipendiater för forskarbesök i Bulgarien, DDR, Jugoslavien, Polen, Rumänien, Tjeckoslovakien och Ungern, medan akademien tog emot 114 forskare/specialister från dessa länder. Från i Sovjetunionen togs under samma period 14 forskare/specialister emot av akademien.

De ekonomiska villkoren för utbytesavtalen bygger på principen att sändande part betalar resekostnaderna till det andra landet, medan mottagaren svarar för uppehållskostnaderna i landet i fråga. Såväl svenska forskares intresse för de olika länderna som dessa länders utsändande av forskare till Sverige varierar kraftigt från år till år. Antalet hitresta forskare/specialister är dock större än antalet utresta. Vistelsernas längd har varierat mellan en vecka och drygt sex månader.

U-länderna

I SIK-propositionen föreslogs en femårig försöksverksamhet för att pröva förutsättningarna för ett förstärkt kulturutbyte med u-länderna. Under 1980-talet har ett antal olika samarbetsorgan med u-länder vuxit fram. Under utrikesdepartementets huvudtitel anslaget C8 Övriga u-landspolitiska insatser m. m. finns medel upptagna för ett kulturutbytesprogram med u-länder som på uppdrag av beredningen för internationellt-ekonomiskt samarbete (BITS) administreras av Svenska institutet. Medlen för detta program uppgår 1987/88 till 12 320 000 kr. I en särskild beredningsgrupp diskuteras och förbereds alla bidragsärenden och projekt. Beredningsgruppen består av företrädare för Svenska institutet, styrelsen för internationell utveckling (SIDA), statens kulturråd, utrikesdepartementets u-avdelning och BITS. Inom ramen för SIDA:s ansvarsområde bedrivs också samarbete inom kultur och massmedia med u-länder. Den ekonomiska omfattningen av detta beräknades budgetåret 1986/87 uppgå till ca 17,6 milj. kr.

I budgetpropositionen för budgetåret 1987/88 anmälde biståndsministern avsikten att ge försöksprogrammet för kulturutbyte med u-länder en permanent karaktär. Den 1 juli 1987 tillsatte regeringen en särskild utredning med uppgift att överväga ett utvidgat kulturutbyte, varvid även riktlinjerna för verksamheten liksom formerna för beslutsordning och genomförande borde prövas. Utredningen lade fram sitt betänkande Kultursamarbete

med u-länder (Ds UD 1987:2) i september 1987. Utredningens förslag har behandlats i budgetpropositionen för 1988/89 (prop. 1987/88:100, bil.5). I propositionen föreslås att SIDA skall påföras hela det finansiella ansvaret för kultursamarbetet med u-länder och att Svenska institutet fortsättningsvis skall bedriva kulturutbytesprogrammet på uppdrag av SIDA. Den existerande samrådsgruppen bör följaktligen administreras av SIDA.

7.2 Allmänna överväganden

Den statligt finansierade allmänna Sverigeinformationen är i hög grad efterfrågestyrd. Det är i stor utsträckning de svenska utlandsmyndigheternas efterfrågan och bedömningar som styr verksamheten.

Efterfrågan på information stiger i takt med de insatser som görs. Eftersom insatserna måste ske inom ramen för de resurser som finns tillgängliga måste dessa i stor utsträckning koncentreras till vissa målgrupper. Det gäller främst opinionsbildare och beslutsfattare av olika slag eller personer som av olika skäl är intresserade av Sverige. Förkunskaperna om Sverige varierar också högst väsentligt i t. ex. Norden, övriga Västeuropa, USA, länderna i Östeuropa och u-länderna. Detta medför att informationen på olika sätt bör anpassas till olika mottagare. Det räcker inte alltid att översätta en broschyr till annat språk. Ofta bör också framställningssättet förändras.

Den svenska inställningen beträffande utbyte inom kultur och forskning är att detta bör löpa så fritt och obundet som möjligt. Kulturlivets egna kontakter bör vara vägledande. Värdet av kulturell mångfald betonas liksom de enskilda institutionernas, organisationernas och gruppernas självständighet. Detta har inneburit att Sverige inte har ingått några bilaterala kulturavtal på regeringsnivå med andra länder. Det bör noteras att nästan alla andra europeiska länder använder kulturavtal som

ett instrument i utrikespolitiken. Sverige har dock i olika sammanhang undertecknat allmänt multilaterala avtal om kulturellt samarbete, t. ex. med de nordiska länderna, inom ramen för Unesco och den europeiska säkerhetskonferensen (ESK).

I SIK-utredningen diskuterades de skäl som talar för och emot att Sverige ingår bilaterala kulturavtal på regeringsnivå. Därvid framhölls att frågan om en ändring av nuvarande praxis måste bedömas utifrån de eventuella fördelar som kan uppnås ur utrikespolitisk synvinkel och/eller för Sveriges kulturutbyte med utlandet och det svenska kulturlivet. Ett led i Sveriges internationella engagemang är att på några av samhällets olika områden ingå multi- och bilaterala överenskommelser med främmande stater. Detta stärker Sveriges möjligheter att påverka och få impulser från den internationella gemenskapen. Även när det gäller kultursamarbete har frågan om kulturavtal aktualiserats. Vid bedömningen av frågan om kulturavtal måste emellertid stort avseende fästas vid kulturlivets synpunkter. Från kulturlivets sida betonas ofta grundprincipen om ett fritt och obundet utbyte över gränserna. Kulturavtal skulle kunna medföra en ökad central dirigerings av institutioners, organisationers och enskilda kulturarbetsares kontakter, vilket skulle kunna leda till en ur kulturlivets synvinkel felaktig prioritering av tillgängliga medel. Rent praktiskt skulle statliga kulturavtal ställa större krav på administrativa insatser av såväl utrikes- som utbildningsdepartementet. Utifrån dessa överväganden beslutade statsmakterna att regeringen inte heller fortsättningsvis skall ingå några bilaterala kulturavtal med andra staters regeringar.

Enligt utredningens uppfattning finns det inte heller nu, tio år sedan frågan senast behandlades, skäl att ändra den svenska inställningen till bilaterala kulturavtal på regeringsnivå. Utbytet bör även fortsättningsvis vara obundet. Svenska institutet bör dock liksom hittills kunna teckna kulturutbytesprogram i sådana fall där det finns särskilda skäl för detta. Rege-

ringen har också upprättat särskilda samarbetsprogram med u-länder, där kultursamarbete i ett par fall ingår som en särskild punkt. Utredningen anser att det är positivt att kultursamarbete tas med i dessa sammanhang.

Sverige har traditionellt i första hand haft kulturförbindelser och erfarenhetsutbyte inom den nordiska gemenskapen och inom den västerländska kulturkrets som vi själva tillhör. Det är naturligt och självklart.

Utredningen vill framhålla vikten av ett intensifierat nordiskt samarbete inom kultur-, utbildnings- och forskningsområdena. Det finns inom Norden väl fungerande kanaler och stora resurser för ett rikt och varierat samarbete i många former. Genom den nordiska kulturhandlingsplanen kommer samarbetet att ytterligare intensifieras och effektiviseras. Det är väsentligt att berörda svenska myndigheter såsom i första hand skolöverstyrelsen och universitets- och högskoleämbetet särskilt överväger sitt informationsansvar i förhållande till de nordiska länderna. Svenska institutet och statens kulturråd bör vara öppna för att i större utsträckning än hittills medverka till olika projekt i det bilaterala nordiska samarbetet.

Inom ramen för arbetet inom konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK) verkar Sverige tillsammans med övriga 34 ESK-stater. ESK är det enda alleuropeiska forum där alla Europas stater utom Albanien ingår – och dessutom Förenta staterna och Canada. ESK arbetar för att främja säkerheten, det ekonomiska, vetenskapliga och kulturella samarbetet, öka respekten för de mänskliga rättigheterna samt att vidga kontakterna mellan människorna i Europa.

Statsmakterna har under senare tid i olika sammanhang uttryckt ett starkt intresse av att Sverige deltar i ett fördjupat europeiskt samarbete på ett stort antal områden. Ett sådant vidgat samarbete är väsentligt också inom de områden som denna utred-

ning arbetar med. Utredningen redovisar i kommande avsnitt sina förslag rörande intensifierat erfarenhetsutbyte med länderna i Europa.

Med USA har Sverige ett rikt, varierat och brett utbyte inom många områden. Detta är väsentligt inte minst med hänsyn till USA:s betydelse inom vetenskap och forskning. Många svenskar har under årens lopp haft möjlighet att förlägga delar av sina studier till något amerikanskt universitet.

I dagens samhälle ökar de internationella kontakterna. Samarbete och solidaritet har växt fram också med länder, som tillhör andra kulturkretsar än vi. Efter andra världskriget har stora invandrargrupper kommit till Sverige. Vårt land har blivit alltmer mångkulturellt. Under senare år har invandringen ändrat karaktär. Det är inte i första hand arbetskraft som kommer hit utan flyktingar och anhöriga till dem som redan bor här. Till detta kommer många adoptivbarn. Antalet personer från utomeuropeiska länder ökar i förhållande till de europeiska och nordiska. Utredningen anser att det är viktigt att Sverige på olika sätt stärker sin kännedom om de kulturkretsar som invandrar och flyktingar har kommit ifrån. Detta bör beaktas i Svenska institutets och statens kulturråds löpande arbete och bidragsgivning.

Den snabba tekniska utvecklingen har gjort att världen radikalt krympt de senaste decennierna. Utvecklingen i länder långt från Sverige och med en helt annan kultursyn och kulturbakgrund påverkar vår vardag inte minst genom TV och press. När det gäller vårt samarbete med u-länderna finns detta reglerat i olika samarbetsprogram med dem. Kultursamarbetet med u-länderna har behandlats av en särskild utredning (Kultursamarbete med u-länder Ds UD 1987:2). IKU-utredningen, som avgivit ett positivt remissyttrande över ovan nämnda betänkande, vill framhålla värdet av ett vidgat kultursamarbete med u-länderna men har i övrigt inte haft i uppdrag att behandla dessa frågor.

Under senare år har utbytet med Sydostasien ökat i omfattning och betydelse. Det finns anledning för i första hand Svenska institutet att vara uppmärksam på de behov av ökat informations- och erfarenhetsutbyte med denna del av världen som kan uppstå och ha beredskap för särskilda insatser.

I den arabisk-islamska världen har särskilda insatser på informationsområdet vidtagits under senare år. Bl. a. har ett par symposier genomförts och en korttidsattaché har under en period varit verksam i Kairo.

7.3 Europa

Den västeuropeiska integrationen

Sverige är en del av Europa. Med våra nordiska grannländer är ett intensivt samarbete inom många områden en självklarhet. För Sverige har det också varit naturligt att engagera sig i det breda västeuropeiska samarbetet. Ett omfattande kultur- och erfarenhetsutbyte äger rum inom ramen för internationella organisationers verksamhet, främst Europarådet, OECD och UNESCO.

Under senare år har integrationen inom EG intensifierats. Det finns en osäkerhet hos de länder i Västeuropa som inte tillhör EG när det gäller möjligheter att delta i ett fördjupat samarbete inom olika områden. EG-länderna profilerar sig också mycket starkt utåt som en europeisk enhet, där övriga länder i Västeuropa får begränsat utrymme. På allt fler kartor och sammanställningar gjorda inom EG saknas Sverige. Europa blir liktydigt med staterna inom EG samt ofta de neutrala staterna Schweiz och Österrike som ligger mer centralt i Europa.

EG har inom olika områden lagt fast ambitiösa program för utveckling av det interna samarbetet. Målet är att skapa en fri rörlighet för varor och tjänster, människor och kapital.

Även inom kultur- och utbildningsområdena har numera särskilda program lagts fram. Under hösten 1987 arbetade EG fram ett kulturprogram innehållande två delar: allmänna riktlinjer och ett ramprogram för 1988-92. De allmänna riktlinjerna reflekterar en ökande medvetenhet om vad som står på spel i de ömsesidiga sambanden mellan ekonomi, teknologi och kultur. Det föreslagna ramprogrammet för perioden 1988-92 täcker följande fem områden, nämligen

- skapande av ett europeiskt kulturellt område
- främjande av den europeiska audiovisuella industrin
- tillgång till kulturella resurser
- utbildning för kultursektorn
- dialog med den övriga världen.

Inom utbildningsområdet har EG beslutat inrätta ett program kallat "the European Community Action Scheme for the Mobility of University Students" (ERASMUS), som är avsett att öka rörligheten av högskolestuderande. För svensk del finns det särskild anledning att uppmärksamma gränsdragningen mellan frågor som traditionellt hör hemma i Europarådet och EG:s alltmer expansiva roll inom kultur- och utbildningsområdena.

Regeringen har i olika sammanhang konstaterat att Sverige har ett starkt intresse av att medverka i ett brett västeuropeiskt samarbete. Detta har bl. a. uttryckts i prop. 1987/88:66 om Sverige och den västeuropeiska integrationen, där riktlinjer för det fortsatta arbetet föreslås. Propositionen kommer att behandlas av riksdagen under våren 1988. Som ett resultat av den har emellertid redan en särskild grupp inom regeringskansliet bildats för beredning av alla frågor som rör Sveriges deltagande i EG:s s. k. inre marknad.

Sverige har en omfattande handel med EG-länderna. Av den totala svenska exporten 1986 gick 50 procent till dessa länder. Detta motsvaras inte alls av samarbetet inom kulturområdet, där för Sveriges del tonvikten ligger på det anglo-amerikanska.

Enligt utredningens uppfattning är det därför angeläget att Sverige nu tar aktiv del i strävandena att stärka det europeiska samarbetet inom kulturens, utbildningens och forskningens områden. Enligt vad utredningen har uppfattat finns en stor medvetenhet om dessa frågor hos berörda myndigheter och institutioner. Universitets- och högskoleämbetet har t. ex. fört fram detta i sin rapport om högskolans internationalisering. Svenska institutet har under vintern 1988 hållit ett antal möten för att diskutera institutets framtida insatser i Europa. Statens kulturråd deltar aktivt i det kulturpolitiska erfarenhetsutbytet i Europa. Utredningen anser att det är betydelsefullt att dessa institutioner fäster särskild vikt vid Europasamarbetet i sin dagliga verksamhet. Utredningen kommer i avsnitten 8, 9 och 10 att framföra vissa förslag om hur detta kan ske.

Förslagen innebär inrättandet av en kulturattachétjänst vid EG-delegationen i Bryssel (se avsnitt 7.4) och för Svenska institutets del att institutet i ökad utsträckning i sin löpande verksamhet både inom Sverigeinformation, kulturutbyte samt utbildning och forskning bör uppmärksamma betydelsen av samarbete med länderna i Europa. Utredningen föreslår också att det svenska kulturhuset i Paris (CCS) förstärks med en handläggartjänst samt med verksamhetsmedel motsvarande 400 000 kr. Detta föreslås ske genom en överföring av resurser från Swedish Information Service i New York. En förstärkning av kulturhuset i Paris bör innebära att detta skall öppna sin verksamhet mot Västeuropa. Sverige får härigenom en bas för ett vidgat samarbete inom olika områden. Verksamheten bör samtidigt breddas till att i större utsträckning omfatta samhällsinformation och vetenskap. Möjligheter till gemensamma nordiska manifestationer bör undersökas. I samband med den föreslagna förändringen bör Svenska institutets referensgrupp för kulturhuset i Paris breddas. Svenska kulturhuset i Paris behandlas mer ingående i avsnitt 8.4.

Östeuropa

För att utveckla kulturutbytet med Sovjetunionen föreslår utredningen att en kulturattachétjänst skall inrättas vid ambassaden i Moskva. Detta behandlas mer utförligt i avsnitt 7.4.

Svenska institutets kulturutbytesprogram har bidragit till att underlätta det svenska samhällslivets kontakter med länderna i Östeuropa. Programmen har medfört att kultur- och erfarenhetsutbytet med dessa länder har fungerat på ett tillfredsställande sätt under de senaste åren. Svenska institutet har tack vare sin egenskap av officiell avtalspart också kunnat hjälpa svenska institutioner och organisationer till direkta kontakter. Enligt utredningens uppfattning är det viktigt att Svenska institutet även framöver tecknar kulturutbytesprogram med länderna i Östeuropa, eftersom det fortfarande är svårt att få till stånd något kulturutbyte om det inte finns någon form av central överenskommelse mellan länderna.

Under större delen av den tid kulturutbytesprogrammen har funnits har de inte förändrats eller utvecklats särskilt mycket. Den senaste tidens utveckling i vissa östeuropeiska länder, särskilt Sovjetunionen, har medfört ett avsevärt ökat intresse både i Sverige och respektive länder för intensifierat kulturutbyte. Detta har för institutets del inneburit att de särskilda medel som avsatts i internbudgeten för kulturutbyte med Östeuropa inte har räckt till.

Utredningen anser att det är mycket betydelsefullt att det växande intresse som visas både från svensk och östeuropeisk sida för ett ökat kultur- och erfarenhetsutbyte ges möjlighet att utvecklas. Svenska institutet bör beakta detta inom ramen för sin budget. De nya medel som utredningen föreslår skall tillföras institutet genom överföring från bl. a. utrikesdepartementet kan också spela en roll i detta sammanhang. Det nya sekretariat som Svenska institutet inrättat för utbytet med

Östeuropa torde även medföra en bättre överblick och rationellare hantering av dessa .

I utredningens uppdrag har också ingått att utvärdera Ingenjörsvetenskapsakademiens avtalsbundna forskarutbytesprogram, eftersom dessa finansieras genom bidrag från utrikesdepartementets informationsbudget. Även när det gäller detta utbyte har ett ökat intresse kunnat märkas under den senaste tiden. De avtalade utbyteskvoterna har emellertid ännu inte något år fyllts helt. Trots detta har kostnaderna för utbytet inom programmen inte kunnat täckas med det bidrag akademien erhåller från utrikesdepartementet. Underskottet för kalenderåret 1987 uppgick exempelvis till drygt 200 000 kr. Med hänsyn till det stora värde som forskarutbytesavtalen har för det teknisk-vetenskapliga samarbetet mellan Sverige och länderna i Östeuropa föreslår utredningen att bidraget till Ingenjörsvetenskapsakademien ökar med 200 000 kr. Beträffande finansiering av denna ökning hänvisas till avsnitt 12.

7.4 Kulturattachéverksamheten

Omfattningen och inriktningen av informations- och kulturutbytet varierar mellan utlandsmyndigheterna. Kultur- och informationsverksamheten är oftast och helt naturligt mest intensiv och varierad vid de ambassader där det finns kultur- och/eller pressattachéer.

F. n. finns särskilda kulturattachétjänster vid ambassaderna i Bonn, Helsingfors, London och Washington. Direktören vid det svenska kulturhuset i Paris är anmäld som kulturattaché vid ambassaden i Paris. För kulturutbytet med Norge och Island finns ett kulturråd, som försöksvis är stationerat i Stockholm.

Inrättande av kulturattachétjänsten i Helsingfors är ett resultat av förslag i SIK-propositionen liksom möjligheten att till-

fälligt förstärka bevakningen av informations- och kulturfrågorna i något land genom utsändande av s. k. korttidsattachéer. Sådana insatser har gjorts bl. a. i Singapore, New York, Madrid och Kairo.

Kulturattachéerna förordnas av utrikesdepartementet efter gemensam beredning med utbildningsdepartementet. Yttrande skall också inhämtas från Svenska institutet.

Utrikesdepartementet har upprättat särskilda föreskrifter om kulturråd och kulturattachéer (UF 1987:10). Dessa föreskrifter gäller från den 1 mars 1988 och där beskrivs kulturrådens/kulturattachéernas uppgifter på följande sätt:

"3 § Kulturrådet skall

1. verka för utbyte mellan Sverige och verksamhetslandet (verksamhetsländerna) inom områdena kultur och utbildning,
2. delta i beskickningens allmänna informationsverksamhet om Sverige och det svenska samhället utom på de områden som normalt omhänderhas av någon annan befattningshavare vid beskickningen,
3. delta i planeringen och genomförande av Svenska institutets kulturprogram,
4. inom verksamhetslandet (verksamhetsländerna) fortlöpande bevaka kulturpolitiska och andra frågor med anknytning till kultur- och utbildningsområdena samt sända in rapporter till utrikesdepartementet i dessa frågor,
5. inom verksamhetslandet (verksamhetsländerna) sprida kunskap om svenska förhållanden på det kulturpolitiska området och andra områden med anknytning till kultur- och utbildningsområdena,
6. där så är möjligt bistå svenska myndigheter och institutioner med information om förhållanden i verksamhetslandet (verksamhetsländerna) och i övrigt lämna dem det biträde som kan påkallas.

Pressattaché/pressrådstjänster finns vid utlandsmyndigheterna i Bonn, Bryssel, Haag, Helsingfors, Köpenhamn, London, Los Angeles, Madrid, New York, Oslo, Ottawa, Paris, Tokyo och Washington. Pressattachéerna håller kontakt med massmedia och deltar i utlandsmyndighetens informationsinsamlande och informations-spridning. Pressattachéerna handlägger också kulturfrågorna på de myndigheter som saknar kulturattachétjänster.

Kulturattachétjänsterna är viktiga. Där sådana finns ökar möjligheterna att bedriva ett effektivt kultur- och erfarenhetsutbyte. Tjänsterna innehåser endast en viss tid vilket dessutom medför att innehavarna i sin fortsatta yrkesverksamhet tillför kulturlivet i Sverige värdefulla internationella erfarenheter. Den i avsnitt 3 refererade danska utredningen föreslår att tio nya kulturattachétjänster inrättas (i Oslo, Rom, Paris, Madrid, Haag, Hamburg, New York, Brasília, Washington och London). Även denna utredning skulle helst vilja föreslå några nya tjänster men får med hänsyn till direktiven i stället föreslå några nödvändiga förändringar när det gäller geografiska prioriteringar inom givna ramar. Utredningen föreslår en förstärkning av insatserna för informations- och kulturutbytet i Västeuropa. Detta bör ske bl. a. genom att tillföra verksamheten vid det svenska kulturhuset i Paris (CCS) en tjänst samt genom att inrätta en kulturattachétjänst vid EG-delegationen i Bryssel. Genom att förstärka CCS öppnas möjligheter att på ett bättre sätt utnyttja kulturhuset som ett viktigt forum för erfarenhetsutbyte inom en rad samhällsområden mellan Sverige och Frankrike men även med andra västeuropeiska länder. Vidare finner utredningen med hänsyn till EG:s ökade verksamhet inom kultur- och utbildningsområdena det angeläget att inrätta en kulturattachétjänst i Bryssel för att aktivt följa denna utveckling. Dessa förstärkningar kan ske genom att två tjänster förs från Swedish Information Service (SIS) i New York till CCS i Paris resp. EG-delegationen i Bryssel.

Utredningen anser att verksamheten vid SIS är mycket betydelse-

full när det gäller det informationsförmedlande och kontaktskapande arbetet i USA. En effektiv verksamhet bör emellertid enligt utredningens uppfattning även i framtiden kunna upprätthållas genom att SIS integreras i generalkonsulatet i New York. Samtidigt bör kulturrådstjänsten vid ambassaden i Washington flyttas till generalkonsulatet i New York. (Se avsnitt 8.)

Den nya öppenheten i Sovjetunionen har bl. a. medfört ett ökat intresse både i Sverige och i Sovjet för ett vidgat kultur- och erfarenhetsutbyte. Det är då av avgörande betydelse att det finns beredskap vid ambassaden i Moskva att medverka i arbetet med dessa frågor. De handläggs f. n. i mån av tid inom ramen för den vid ambassaden befintliga översättartjänstens arbetsuppgifter. Detta är inte tillräckligt i nuvarande situation, vilket också framhållits från ambassaden i Moskva. Utredningen föreslår därför att en kulturattachétjänst inrättas vid ambassaden i Moskva. Detta föreslås ske genom att överföra en tjänst från SIS i New York.

Det är, som framgått ovan, utan entusiasm som utredningen föreslår förflyttningar av tre tjänster från utrikesrepresentationen i USA. Det är emellertid det enda land där det - även efter den föreslagna reduceringen - finns ett flertal specialtjänster inom kultur-, press- och informationsområdet. Med det öppna amerikanska samhället har Sverige dessutom inom alla områden ett intensivt och levande utbyte. Språket utgör inget egentligt hinder utan de flesta tillresande svenskar kan röra sig fritt i den amerikanska miljön. Vidare finns en rad specialprogram för att främja det bilaterala utbytet. Det är således utredningens uppfattning att den föreslagna reduceringen av tjänster inte kommer att medföra några störningar i det allmänna utbytet mellan Sverige och USA.

Även utan tecken på förändringar i Sovjet - och ingen kan idag med någon säkerhet bedöma den fortsatta utvecklingen - skulle utredningen föreslagit att en kulturattachétjänst inrättas i

Moskva. Det är anmärkningsvärt att ingen sådan, och inte heller någon pressattachétjänst, finns på ambassaden i Moskva. I ett centralt styrt land är det synnerligen svårt för kulturinstitutioner och enskilda att ta egna direktkontakter och på egen hand lösa olika problem. Administrativ och - lika viktigt - språklig hjälp från en ambassad är i praktiken oftast nödvändig. Det är orimligt att även fortsättningsvis se kultur- och erfarenhetsutbytesfrågorna med Sovjetunionen handlagda i mån av tid inom ramen för översättartjänstens arbetsuppgifter.

På liknande sätt och med liknande argument borde även ambassaderna i Peking och Tokyo förstärkas med en i landets språk kunnig tjänsteman för att förbättra erfarenhetsutbytet och inte minst se till att tillresande svenska delegationer får maximalt utbyte av sina vistelser i landet. Dessa förstärkningar borde kunna åstadkommas genom omprioriteringar inom utrikesdepartementet.

När det gäller kulturattachétjänsten i Oslo, som f. n. är Stockholmsbaserad, förordar utredningen en återgång till Oslo-stationering med sidoackreditering i Reykjavik.

Den möjlighet, som infördes i SIK-propositionen, att under kortare perioder tillsätta korttidsattachéer anser utredningen bör finnas kvar och utvecklas samt under den närmaste tiden särskilt inriktas på Europa. Detta arrangemang innebär att personer med särskilda kunskaper om ett enskilt land och dess språk kan engageras för att vitalisera utbytet med detta.

Huvudman för kulturattachéerna är utrikesdepartementet. Tjänsterna tillsätts av utrikesdepartementet i samråd med utbildningsdepartementet. Utrikesdepartementet ger föreskrifter för kulturattachéernas verksamhet och rapportering sker också till utrikesdepartementet när det gäller bevakning av kulturpolitiska och andra frågor med anknytning till kultur- och utbildningsområdena. Det finns flera skäl till en sådan ordning. Ut-

rikesdepartementet har tagit initiativ till inrättande av kulturattachétjänsterna. Dessa arbetar inom det område som avser allmän informationsverksamhet och kulturutbyte som handläggs inom utrikesdepartementets informationsbyrå. Utredningen har emellertid i avsnitt 8 föreslagit att informationsbyråns direkta arbete med att fördela medel till utlandsmyndigheterna för informations- och kulturutbyte skall överföras till Svenska institutet.

Flera skäl talar också för att utbildningsdepartementet skulle kunna vara huvudman för kulturattachéerna. Det mest uppenbara är att kulturattachéernas verksamhet huvudsakligen ligger inom utbildningsdepartementets område, nämligen kultur och utbildning. Flera andra departement har tillsatt specialattachéer inom sina områden. Sålunda finns t. ex. lantbruksattachéer, ekonomiska attachéer, arbetsmarknadsattachéer och försvarsattachéer. Detta redovisas i bilaga 3. Samarbetet mellan utrikes- och utbildningsdepartementen vid tillsättning av kulturattachéerna anser utredningen fungerar bra. Däremot finns inte alltid det kontinuerliga samarbete mellan kulturattachéerna och utbildningsdepartementet, som vore önskvärt med hänsyn till behovet för attachéerna av bl. a. information om de utbildnings- och kulturpolitiska beslut som tas och diskussioner som förs inom utbildningsdepartementet. Den allmänna internationaliseringen inom flera sakområden i regeringskansliets dagliga arbete motiverar också en fastare koppling mellan kulturattachéerna och utbildningsdepartementet, där attachéernas rapportering skulle kunna få större betydelse. Kulturattachéerna är i regel hämtade från kulturlivet och förordnas för tre år med möjlighet till något års förlängning. Detta innebär att de efter avslutad tjänst i utlandet skall återgå till arbete i Sverige. Även här har utbildningsdepartementet större möjligheter att hjälpa till i de fall behov föreligger.

Utredningen har här redovisat vissa för- och nackdelar med utrikesdepartementet resp. utbildningsdepartementet som huvud-

man för kulturattachéerna. Utredningen anser att de båda departementen vid beredningen av utredningens förslag i övrigt bör överväga kulturattachéernas tillhörighet utifrån behovet av en rationell och effektiv verksamhet.

8.1 Motiven för statlig Sverigeinformation

I SIK-propositionen anges att motivet för den statligt finansierade informationsverksamheten i utlandet traditionellt har varit behovet att för opinionen i andra länder förklara det egna landets samhällsskick och politik och då särskilt dess utrikespolitiska ställningstaganden. Kunskap om andra samhällen och kulturer måste betraktas som värdefull i sig. Den utgör en nödvändig grund för ett utbyte av idéer och därmed för det internationella samarbetet. Därför är ett aktivt erfarenhetsutbyte mellan Sverige och andra länder också ett led i den svenska utrikespolitiken.

I propositionen understryks att den svenska informationsverksamheten i utlandet syftar inte bara till att sprida kunskap om vårt land och dess strävanden för att därigenom skapa förtroende för Sverige som part i det internationella umgänget. Den är också i hög grad inriktad på ett aktivt svenskt deltagande i det internationella erfarenhetsutbytet, där Sverige även är en mottagande part. Sveriges beroende av utlandet och vår språkliga isolering gör de internationella kontakterna ännu mer angelägna.

Vidare pekas i propositionen på att erfarenhetsutbyte över gränserna har blivit en allt viktigare del av de internationella förbindelserna. Detta gäller såväl i relationerna mellan enskilda länder som i arbetet inom en rad internationella organisationer. Genom att underteckna slutdokumentet från den europeiska säkerhetskonferensen, ESK, har Sverige åtagit sig att verka för ett vidgat kultur- och informationsutbyte över gränserna. Dessa frågor har också drivits aktivt från svensk sida på olika uppföljningskonferenser.

Även om effekterna av informationsinsatserna i utlandet är svåra att mäta, sägs det i propositionen, så råder det ändå en allmän enighet om att en sådan verksamhet, inriktad på att belysa samhällslivet över ett brett fält, är oundgänglig mellan länderna. Kunskap om andra länder är inte bara värdefull i sig. Den är en förutsättning för ett förbättrat internationellt samarbete.

Den statligt finansierade informationsverksamheten har främst en kompletterande uppgift. Den syftar i första hand till att tillgodose utlandets spontana efterfrågan på allmän information om Sverige, inte minst som den kommer till uttryck gentemot våra utlandsmyndigheter.

Den övervägande delen av informationen över gränserna förmedlas genom massmedier samt vid direkta kontakter mellan myndigheter, organisationer, politiska partier, folkrörelser, företag och enskilda. Den vetenskapliga världen har också ett brett kontaktnät där ett ständigt och intensivt informationsflöde äger rum. Näringslivets verksamhet är i hög grad uppbyggd kring ett informationsflöde om de egna produkterna. Sveriges stora exportberoende medför också att en stor del av denna information riktar sig till utlandet. Detta fria och direkta utbyte är av avgörande betydelse för vårt deltagande i den internationella dialogen och därmed för kunskaperna om och intresset för Sverige i utlandet. Det innebär också att bilden av Sverige utomlands i sina väsentliga drag formas av händelser i Sverige, av det samhälle som skapas i Sverige.

Enligt utredningens uppfattning är motiven för den statliga Sverigeinformationen, såsom de formulerades i SIK-propositionen, fortfarande giltiga. Informationsverksamheten måste emellertid anpassas till den snabba utveckling som sker i samhället, vilken kan medföra nya behov och inriktningar.

Den internationella ekonomiska utvecklingen har under den se-

naste tioårsperioden präglats av en ekonomisk uppgång i den industrialiserade världen. Arbetslösheten har dock i många länder utgjort ett betydande problem. Ett antal av de nyligen industrialiserade länderna (NIC-länderna) har dessutom utvecklats ekonomiskt och teknologiskt och på allvar kunnat börja konkurrera med de traditionella i-länderna. Skuldutvecklingen hos flera NIC-länder har dock verkat återhållande.

Parallellt med den ekonomiska uppgången har det skett en snabb teknologisk utveckling. Det har inte minst gällt informations-teknik och möjligheterna att sprida information. Den nya informationsteknologin omfattar exempelvis den snabba ökningen av små, men kraftfulla datorer, fiberoptiken med sin stora transportkapacitet, liksom det stora antalet kommersiella satelliter.

I Sveriges närområde, Europa, har det också under den senaste tioårsperioden skett stora förändringar.

I Västeuropa har den politiska och ekonomiska integrationen gått vidare. Den Europeiska gemenskapen har utvidgats till 12 medlemsstater. Den för Sverige så viktiga EG-marknaden, vilken tillsammans med EFTA-länderna tar emot över 70 procent av den svenska exporten, är inne i en process som skall knyta staterna närmare varandra och därmed skapa en enda gemensam marknad. Samtidigt har arbetet påbörjats med ett närmare och intensifierat samarbete på kultur- och utbildningsområdena.

I Sovjetunionen har en process påbörjats för att försöka effektivisera och öppna ett ganska stelt samhällssystem.

Informationen om svenskt näringsliv och dess möjligheter, ibland kallad handelsfrämjande information, spelar en stor roll. Likaså är den turismfrämjande informationen viktig. Information inom dessa båda områden bidrar till att stärka Sveriges möjligheter i ekonomiskt hänseende.

8.2

Allmänt om struktur och ansvarsfördelning

De flesta staters organ för utlandsinformation är direkt knutna till regeringar eller statliga myndigheter. Sverige har en annan förvaltningsstruktur med ett relativt litet regeringskansli och ett stort antal självständiga myndigheter eller motsvarande. Dessa har i uppdrag att genomföra informationsverksamheten i enlighet med de av statsmakterna fastställda riktlinjerna för verksamhetens bedrivande. För svensk del förmedlas därför den statligt finansierade Sverigeinformationen genom flera organ.

Utrikesdepartementet formulerar riktlinjerna för den statliga informationsverksamheten och har även genom sin informationsbyrå vissa verkställande uppgifter. Denna dubbla funktion kommer att beröras i avsnitt 8.3. Svenska institutet har huvudansvar för den allmänna Sverigeinformationen och kulturutbytet med utlandet medan Sveriges exportråd och Sveriges turistråd har ansvar för allmän handelsfrämjande information resp. allmän turismfrämjande information. En närmare beskrivning av dessa institutioner finns i avsnitt 5.

Denna organisationsstruktur och ansvarsfördelning har växt fram successivt och fick sin nuvarande form i mitten av 1970-talet.

Svenska institutets, Sveriges exportråds och Sveriges turistråds verksamheter har olika inriktning beroende på att de arbetar inom olika fält. Deras arbetssätt är också olika. Exportrådet och turistrådet är i huvudsak marknadsförande institutioner medan Svenska institutet är framförallt ett efterfrågestyrt serviceorgan.

De tre institutionerna har emellertid det gemensamt att de också mer allmänt skall främja Sverige i utlandet inom sina resp. områden. Detta är en del av resp. institutions löpande arbete, men det finns också tillfällen då allmän Sverigeinformation

sammanfaller med export- och turismfrämjande intressen. Exempel på sådana är statsbesök, världsutställningar och Sverigeveckor. Under den dryga tioårsperiod som gått sedan dessa organ bildades har inriktningen på arbetet förändrats i riktning mot en ökad specialisering. Denna specialisering har lett till ökad professionalism inom resp. verksamhet.

Statsmakterna har förutsatt att både exportrådet och turistrådet skall bedriva viss informationsverksamhet av mer allmän karaktär i anslutning till sina resp. arbetsområden och att detta skall ske i samverkan med Svenska institutet. På denna punkt anser utredningen att verksamheten inte har utvecklats enligt statsmakternas intentioner. Under avsnitt 8.9 kommer därför utredningen att närmare redovisa förslag om vissa mindre justeringar när det gäller denna informationsverksamhet och ansvarsfördelningen mellan Svenska institutet, Sveriges exportråd och Sveriges turistråd. Förslagen avser inte organisationsstrukturen som sådan utan en smärre omfördelning av ansvaret för vissa arbetsuppgifter mellan de tre organen.

I fyra med Sverige jämförbara europeiska länder har under senare tid frågan om utlandsinformation, kulturutbyte och exportfrämjande varit föremål för utredning. Det gäller Danmark, Finland, Norge och Nederländerna. Utredningarna i de nordiska grannländerna har refererats i avsnitt 3.

Gemensamt för dessa utredningar är att de alla understryker behovet av en samordnande instans på central nivå för olika informationsintressen i utlandet. Denna instans föreslås få lite olika utformning i de olika utredningarna. Gemensamt är emellertid att utredningarna pekar på ett behov av samordning av de gemensamma insatserna. Förslagen för tankarna till den organisation Sverige hade på 1960-talet. Kollegiet för Sverigeinformation i utlandet var just en central instans som hade till uppgift att koordinera olika insatser inom allmäninformation, exportfrämjandet och turismen. I Sverige gick emellertid ut-

vecklingen mot en specialisering av de olika funktionerna. Kollegiet avskaffades i början av 1970-talet (se vidare i avsnitt 8.9).

I den holländska utredningen, som fäster större vikt vid kulturfrågorna, understryks betydelsen av ett självständigt arbetande organ. Man refererar bl. a. till British Council i Storbritannien, Goethe-institutet i Förbundsrepubliken Tyskland och Svenska institutet i Sverige. Den holländska utredningen anser att dessa institutioner blir effektiva och trovärdiga just genom sin organisatoriska självständighet.

Denna utredning anser för sin del att den organisationsstruktur som finns i Sverige idag är väl anpassad till sina uppgifter. Utredningen har inte vid något tillfälle under utredningsarbetet – i enkäter, diskussioner eller på annat sätt – erfarit från något håll att det finns en önskan om att förändra denna organisationsstruktur. Det är utredningens uppfattning att det i allt väsentligt råder en lämplig arbetsfördelning mellan institutionerna.

I det följande kommer dock utredningen att föreslå två förändringar i syfte att rationalisera informationsverksamheten och därmed uppnå vissa effektivitets- och samordningsvinster. Sålunda föreslår utredningen att vissa verksamheter på utrikesdepartementets informationsbyrå inkl. medel för de s. k. A- och B-anslagen till utlandsmyndigheterna flyttas till Svenska institutet. I samma syfte föreslås en smärre omfördelning av ansvar och medel från Sveriges exportråd och Sveriges turistråd till Svenska institutet, allt i syfte att förbättra den allmänna Sverigeinformationen.

8.3

Utrikesdepartementet

Utrikesdepartementet är en del av regeringskansliet. För frågor rörande Sverigeinformation och kulturutbyte med utlandet - inom de ramar som gäller för utrikesdepartementet och utlandsmyndigheterna - ansvarar på utrikesdepartementet press- och informationsenheten. Utredningen behandlar här huvudsakligen informationsfrågorna. För pressfrågorna har regeringen tillsatt en särskild utredning om presstjänstens ställning och uppgifter inom ramen för utrikesförvaltningens information om Sverige i utlandet (Dir 1987:45).

Förändrad organisation för press- och informationsenheten

Press- och informationsenheten är uppdelad i en pressbyrå, ett pressrum och en informationsbyrå. Där tjänstgör, förutom enhetschefen 18 handläggare, 5 byråassistenter och 13 assistenter. Informationsbyrån ansvarar för anslagen under littera D och anslaget F3 under utrikesdepartementets huvudtitel. Littera D består av Svenska institutet, Sveriges riksradios programverksamhet för utlandet, Övrig information om Sverige i utlandet samt Utrikespolitiska institutet. Anslaget F3 avser Information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden m. m.

Utrikesdepartementets press- och informationsenhet är, såsom också framgår av namnet, en enhet. Denna enhet en organisatorisk struktur artskild från en normal departmentsenhet. Den annorlunda organisationen av press- och informationsenheten innebär att den består av två byråer samt pressrummet. Informationsbyrån är uppdelad i tre sektioner med vardera en sektionschef. Denna indelning av enheten är inte konform med utrikesdepartementet och regeringskansliet i övrigt - regeringskansliets enheter är som regel enhetliga arbetslag med en chef - utan påminner mer om organisationen på ett ämbetsverk.

Utredningens förslag syftar till att flytta över förvaltningsliknande arbetsuppgifter från regeringskansliet till Svenska institutet. Samtidigt har tanken varit att utrikesdepartementets informationsbyrå, då Sverigeinformationen och erfarenhetsutbytet med utlandet är en del av utrikespolitiken, enbart skulle bereda regeringens policybeslut på detta område och inte delta i den konkreta utformningen av projekten. Utredningen anser att detta också bör få genomslag i utrikesdepartementets organisation. Med hänsyn till de renodlade arbetsuppgifter utredningen föreslår för press- och informationsfunktionen inom utrikesdepartementet bör den organiseras i linje med departementet och regeringskansliet i övrigt. Utredningen föreslår därför att press- och informationsenheten i utrikesdepartementets organisation får ställning som avdelning.

Den nya avdelningen, press- och informationsavdelningen, föreslås ledas av en avdelningschef. På den nya press- och informationsavdelningen bör det finnas två enheter.

Enheterna på press- och informationsavdelningen

Press- och informationsenheten består som tidigare nämnts av två byråer, nämligen press- och informationsbyråerna samt pressrummet för service åt utländska i Sverige stationerade eller tillresande journalister. Informationsbyrån är uppdelad i tre sektioner, varav en ansvarar för Sverigeinformation, kulturutbyte och budgetfrågor, en för programläggning för inkommande besök samt en för publikationsverksamheten och kontakterna med folkrörelserna.

På pressbyrån tjänstgör åtta handläggare, fyra byråassistenter och fyra assistenter. På pressrummet tjänstgör fyra handläggare och två assistenter. På informationsbyrån tjänstgör sex handläggare, en byråassistent och sex assistenter (varav två är assistenter med handläggande uppgifter).

Utredningen anser att den nya avdelningen bör innehålla två enheter, nämligen pressenheten och informationsenheten. Enheternas arbetsuppgifter skall här kort beskrivas.

Den nuvarande pressbyrån och pressrummet bör fövandlas till en enhet kallad pressenheten. När det gäller denna enhet finns inte skäl för utredningen att närmare beröra dess verksamhet med hänsyn till den pågående utredningen om presstjänstens ställning och uppgifter. Utredningen har dock den uppfattningen att den nya pressenhetens uppgifter i huvudsak bör förbli de som pressbyrån och pressrummet har idag.

En stor del av pressrummets arbetsuppgifter är att lägga program för hitkommande journalister. Även informationsbyråns sektion II har till uppgift att ordna program för besökare. Det gäller framförallt regeringens gäster för vilka inte utrikesdepartementets protokoll eller ett fackdepartement ansvarar. Utredningen menar att här kan en sammanslagning ge rationaliseringsvinster. En sammanslagning bör därför ske mellan det nuvarande pressrummet och informationsbyråns besökssektion. Ansvar för besöksprogrammen faller på pressenheten.

Idag tjänstgör fyra handläggare och två assistenter på pressrummet. På informationsbyråns sektion II tjänstgör två handläggare och en assistent. Utredningen anser att en sammanslagning av pressrummet och informationsbyråns sektion II skulle skapa sådana rationaliseringsvinster att två handläggare skulle kunna användas för andra arbetsuppgifter. Då besöken i Sverige i hög grad är säsongsbetonade är det möjligt att en viss förstärkning genom exempelvis en praktikant får ske i maj/juni och augusti. Sektion II:s assistent bör överföras till pressenheten.

Under avsnitt 8.6 pekas på att informationsbyrån handlägger ärenden av verkskaraktär. Där argumenteras också för att denna typ av arbetsuppgifter skall föras över till Svenska institutet. Detta medför att en viktig arbetsuppgift som idag ligger

på informationsbyråns sektion I för Sverigeinformation, kulturutbyte och budgetfrågor bortfaller. På det sättet kan sektionen minskas med en handläggare och två assistenter. Dessa tjänster kan användas för andra arbetsuppgifter.

Press- och informationsavdelningens andra enhet, informationsenheten, bör handlägga de kvarvarande arbetuppgifterna på sektion I och den nuvarande sektion III (information om svensk utrikespolitik i Sverige, publikationsverksamheten och folkrörelsekontakterna), NGO-ambassadörens sekreteriat, som formellt sett tidigare inte haft ett sekreteriat, rapportsekretariatet (inkl. utgivandet av vissa offentliga dokument m. m. i boken Utrikesfrågor) samt sekreteriatet för Beredningsgruppen för information om freds- och nedrustningssträvanden.

Arbetet med Beredningsgruppen för information om freds- och nedrustningsfrågor är till sin karaktär myndighetsutövning och borde därför handläggas utanför regeringskansliet. En möjlighet vore att förlägga administrationen av Beredningsgruppen till Nedrustningsdelegationen.

Omorganisationen av press- och informationsenheten innebär alltså att fem tjänster (varav tre handläggande och två biträdande) kan överföras till andra arbetsuppgifter (se avsnitt 8.6). Samtidigt tillförs enheten från rapportsekretariatet en handläggare och en assistent.

Informationsenhetens arbetsuppgifter

Den nya informationsenheten kommer att få en central och koordinerande roll för Sverigeinformationen. Dess uppgift blir att inom regeringskansliet ansvara för Sverigeinformationen och kulturutbytet med utlandet. Den löpande verksamheten föreslås föras över till Svenska institutet. Enhetens huvuduppgift blir att åt regeringen formulera förutsättningarna och målen för Svenska institutets verksamhet och för övriga organ vilka er-

håller medel över anslagen under littera D samt ha budgetansvaret för dessa verksamheter.

Genom budgetpropositionen ger regeringen ramarna för verksamheten. Där kan också regeringen ange de geografiska och övriga prioriteringar som Svenska institutet och andra organ bör verka efter. Inom dessa ramar åligger det sedan dessa att genomföra Sverigeinformationen och kulturutbytet.

Samtidigt kan det under ett budgetår bli aktuellt med särskilda projekt eller prioriteringar som regeringen av politiska skäl vill göra på eget initiativ. Det kan vara evenemang i samband med ett officiellt besök som inte kunde förutses eller en satsning i ett land som av politiska skäl bedöms som viktig. Regeringen bör alltså ha medel till sin disposition för denna form av insatser. För dessa medel ansvarar informationsenheten.

8.4 Utlandsmyndigheterna

Ambassader, konsulat och delegationer

I utrikesrepresentationen ingår 116 utlandsmyndigheter samt 423 olönade konsulat. Informationsverksamheten på utlandsmyndigheterna syftar till att sprida kännedom om det svenska samhället samt att väcka förståelse för svenska lösningar på olika samhällsproblem.

Utlandsmyndigheterna utgör Sverigeinformationens replipunkter ute i världen. I utredningens enkätsvar har utlandsmyndigheterna påfallande enstämmigt uttryckt sig positivt över det nuvarande innehållet i och utbudet av tjänster för Sverigeinformationen i utlandet. Samtidigt är det viktigt att understryka att utlandsmyndigheterna noga följer Svenska institutets produktion så att aktuellt material alltid finns tillgängligt på utlandsmyndigheterna.

Svenska institutet är den institution med vilken utlandsmyndigheterna har huvudkontakten. Det framhålls att samarbetet med Svenska institutet fungerar utmärkt. Genom den funktion utrikesdepartementets informationsbyrå har idag finns emellertid hos utlandsmyndigheterna en viss tveksamhet om var i Sverige som ansvaret kan ligga i vissa ärenden. Denna fråga berörs närmare i avsnitt 8.6.

Swedish information Service och Centre Culturel Suédois i Paris

Efter andra världskriget har den amerikanska marknaden varit i centrum för den svenska informationsverksamheten. Det kom också till uttryck genom inrättandet av ett särskilt kontor i New York, Swedish Information Service (SIS). Informationskontoret har utgjort tyngdpunkten för Sverigeinformationen i USA.

Det senaste årets utveckling visar att Europa kommer att spela en allt större roll för Sverige inom flertalet samhällsområden. Det är självklart att Europafrågorna kommer att stå i centrum en lång tid framöver ekonomiskt, socialt, vetenskapligt och kulturellt. Det är viktigt att Sverige följer och deltar i utvecklingen i Europa. (Jfr. avsnitt 7.3 och 8.1)

Sverige har ett starkt intresse av att medverka i ett brett västeuropeiskt samarbete. Den svenska regeringen har också uttalat Sveriges intresse för ett fördjupat samarbete med EG på alla områden utom det utrikes- och säkerhetspolitiska.

Sverige har två institutioner utomlands vars huvuduppgifter är Sverigeinformation och kulturutbyte. Förutom SIS i New York, som ingår i utrikesförvaltningen, är det Centre Culturel Suédois (CCS) i Paris. CCS är en avdelning inom Svenska institutet.

SIS i New York

SIS i New York har till uppgift att i Nordamerika informera om Sverige och det svenska samhället. Arbetet bedrivs främst genom kontakter med opinionsbildare, kultur- och samhällsinstitutioner, organisationer, press och andra media samt inte minst med universitets- och högskolekretsar. För samordning och planering av informationsverksamheten i Nordamerika finns en särskild samrådsgrupp. Ordförande i samrådsgruppen är beskickningschefen i Washington och föredragande är chefen för SIS. Vid SIS i New York tjänstgör 14 personer.

Underställt SIS i New York är SIS West i Los Angeles. Liksom SIS i New York är organisatoriskt en del av generalkonsulatet är SIS West en del av generalkonsulatet i Los Angeles.

Av de samlade operativa medlen för den statligt finansierade Sverigeinformationen går en väsentlig del till Nordamerika. Av de för utlandsmyndigheterna på utrikesdepartementets informationsbyrå tillgängliga medlen för informationsverksamheten används ungefär en tredjedel i Nordamerika. I samband med satsningen Nya Sverige 1988 uppgår för budgetåret 1987/88 andelen till närmare 40 procent.

Den totala kostnaden för SIS i New York uppgår till 8,4 milj. kr. varav 1,1 milj. kr. är operativa medel.

CCS i Paris

Det svenska kulturhuset i Paris, CCS, skall främja svensk-franskt kulturutbyte och sprida kännedom om svenskt samhällsliv. Arbeta skall särskilt inriktas på att främja kontakter med aktuella strömningar inom kultur och vetenskap i Frankrike och Sverige. Kulturhuset rymmer även åtta gästbostäder som upplåtes mot ersättning till svenska forskare och kulturarbetare.

Vid kulturhuset finns knappt 10 tjänster varav två är utsända och övriga lokalanställda.

Den totala ekonomiska omslutningen för CCS i Paris uppgick 1986/87 till drygt 5,2 milj. kr., varav ungefär 4,7 milj. kr. var anslagsmedel och drygt 400 000 kr. var diverse intäkter. Av detta var drygt en femtedel operativa medel.

Tillkommande arbetsuppgifter för CCS i Paris

Med hänsyn till den tidigare beskrivna utvecklingen, anser utredningen att det är nödvändigt att förstärka informations- och kulturutbytesverksamheten i Västeuropa.

Enligt utredningens uppfattning bör det förnämliga svenska kulturhuset i Paris kunna utnyttjas bättre. Svenska institutet påtalar att man inte har möjlighet att tillföra CCS ytterligare resurser inom ramen för den egna budgeten. Med något förbättrade resurser personellt och operativt skulle CCS ej blott kunna tjäna som en mötesplats mellan svenskt och franskt utan också mellan svenskt och europeiskt inom en rad samhällsområden. CCS skulle kunna utvecklas till ett viktigt forum för aktivt erfarenhetsutbyte i olika samhällfrågor med europeisk dimension. Kulturhusets läge och attraktionskraft gör det möjligt att användas för sammankomster av alla slag, även av mycket representativ art.

Utredningen föreslår därför att en handläggartjänst överförs från SIS i New York till CCS i Paris samt att 400 000 kr. i verksamhetsmedel överförs från SIS till CCS. CCS föreslås ledas av en direktör med kultur/administrativ bakgrund. Därtill förstärks alltså CCS med ytterligare en handläggare.

Härmed skapas enligt utredningens uppfattning de förutsättningar som krävs för att bättre än hittills utnyttja de möjligheter det svenska kulturhuset i Paris erbjuder. Med de av ut-

redningen föreslagna resursförstärkningarna till CCS får svenskt samhällsliv - i ett för landet mycket viktigt skede i den västeuropeiska integrationen och dess kulturella utveckling - bättre möjligheter att bedriva en aktiv Sverigeinformation och ett vidgat kultur- och erfarenhetsutbyte med Väst-europa.

Utredningens förslag om att föra resurser från SIS i New York till kulturattachétjänsten vid EG-delegationen i Bryssel samt till CCS i Paris innebär inte någon underskattning av betydelsen av verksamheten i USA. Stora resurser - statliga och icke statliga - kommer alltför att allokeras hit. Emellertid anser utredningen av de skäl som har angivits att ökade resurser måste satsas i Europa. Utredningens direktiv medger inte ofinansierade förslag. En förstärkt verksamhet i Europa måste således finansieras inom givna ramar. Dock är det för utredningen inte självklart att den föreslagna minskningen av resurserna i USA skall tas just ifrån SIS. I detta sammanhang bör resursförflyttningar till Europa betraktas ur ett helhetsperspektiv vad gäller de svenska utlandsmyndigheterna i Nordamerika.

Effektivare Sverigeinformation i USA

Sverigeinformationen i USA leds från SIS i New York. Där finns även Sveriges ständiga representation vid FN samt ett generalkonsulat. SIS-kontoret har utgjort en egen myndighet samtidigt som det administrativt har varit en del av generalkonsulatet. Skälet till att SIS har framträtt under eget namn har varit att arbetet på den amerikanska marknaden anses försvåras om någon uppträder som en representant för en främmande makts regering. SIS-kontoret anses ha haft lättare att verka genom att formellt vara fristående från generalkonsulatet.

För att öppna en kanal till det expansiva västra USA, särskilt i området San Francisco/Los Angeles har en pressattachétjänst

inrättats vid generalkonsulatet i Los Angeles. Den funktionen är underställd SIS i New York och framträder under beteckningen SIS/West.

För att uppnå en rationellare hantering av informationsverksamheten och bästa möjliga utnyttjande av tillgängliga resurser föreslår utredningen att SIS integreras med generalkonsulatet i New York och att även verksamheten vad gäller Sverigeinformation och kulturutbyte leds av generalkonsuln. Denna bör även fortsättningsvis vara en person med press- och/eller kulturbakgrund. Det nya SIS skulle förutom generalkonsuln få två handläggartjänster. En handläggartjänst blir kvar från det nuvarande SIS. Vidare föreslår utredningen att kulturattachétjänsten flyttas från ambassaden i Washington till generalkonsulatet i New York. Av de tre återstående handläggande tjänsterna flyttas en till ambassaden i Moskva, en till EG-delegationen i Bryssel och en till CCS i Paris. Sammanlagt blir det alltså tre utsända tjänstemän som föreslås att arbeta med informations- och kulturfrågor i New York, pressattachén vid FN-delegationen oräknad. Till detta kommer tiotalet lokalanställda.

Utredningen anser således att den organisatoriska tyngdpunkten även fortsättningsvis bör ligga i New York. Skälet till detta är den viktiga roll denna region spelar för opinionsbildning och kulturliv i hela USA. Det gäller även för utbildnings- och forskningsverksamheten vid universiteten. Dessutom är New York för många tillresande svenskar inkörsporten till den nordamerikanska kontinenten. Därför anser utredningen det motiverat att flytta tjänsten som kulturråd/kulturattaché på ambassaden i Washington till generalkonsulatet i New York. Om myndigheterna i tjänstgöringslandet inte medger att kulturattachén får anmälas med denna tjänstebeteckning bör titeln istället bli pressattaché. Det är dock viktigt att den som upprätthåller tjänsten - oavsett titel - har de kvalifikationer och den bakgrund som är normalt för en kulturattaché. I mån av behov bör

pressrådet på ambassaden i Washington även ansvara för kulturfrågor.

Den del av generalkonsulatet som arbetar med Sverigeinformation och kulturfrågor skulle även fortsättningsvis utåt framträda under namnet SIS i likhet med vad som gäller för SIS/West. Generalkonsuln föreslås leda hela generalkonsulatets verksamhet, alltså även Sverigeinformationen och kulturutbytet för hela Nordamerika. Generalkonsuln blir därmed föredragande i den tidigare nämnda samrådsgruppen för Nordamerika.

8.5 Svenska institutet

Svenska institutet är det centrala organet för den statsfinansierade allmänna Sverigeinformationen i utlandet. I detta betänkande har i avsnitt 5.4 redovisats institutets omfattande verksamhet.

Svenska institutets verksamhet är i hög grad efterfrågestyrd, dvs. den är inriktad på att med hjälp av olika media och tjänster besvara frågor som ställs om Sverige och svenska samhällsförhållanden. Efterfrågan på Svenska institutets tjänster kanaliseras på flera sätt, dels via utlandsmyndigheterna och dels via myndigheter och organisationer m. fl. i Sverige. En stor del av Svenska institutets verksamhet är inriktad på att tillgodose utlandsmyndigheternas behov. Det är ju oftast till dessa som förfrågningarna riktas.

Svenska institutets kontakter med svenskt samhällsliv sker i stor utsträckning genom institutets referensgrupper. I dessa medverkar personer från flertalet av samhällslivets olika sektorer. På det sättet fångar Svenska institutet upp tankar och idéer i samhället som sedan kan omsättas till konkreta projekt. Ett brett kontaktnät och direktförfrågningar ger alltså institutet vägledning i det dagliga arbetet.

Denna nära kontakt med svenskt samhällsliv är nödvändig för att förhindra att tillgång till Sverigeinformationen endast kommer dem tillgodo som genom utbildning och språkkunskaper har erfarenheter av kontakter med utlandet. En väsentlig roll spelar här Svenska institutets kontakter med folkrörelserna. Svenska institutets bidrag till tolk- och översättningsservice är avsedda att vidga kretsen av personer som kan delta i arbetet med Sverigeinformationen utomlands. Detta är en viktig aspekt på informations- och erfarenhetsutbytet med utlandet och det ankommer på ledningen för institutet att hålla den levande i det dagliga arbetet.

Produktion av trycksaker om Sverige och svenskt samhälls- och kulturliv är en central del av Svenska institutets informationsverksamhet. Utgivningen syftar i första hand till att tillgodose de svenska utlandsmyndigheternas behov av att kunna besvara förfrågningar från myndigheter, organisationer och enskilda i utlandet och är alltså till stor del efterfrågestyrd. Därutöver publiceras material i ämnen som det från svensk sida finns ett särskilt intresse av att informera om utomlands och som tillställs särskilda målgrupper.

I utredningens enkätsvar har uttryckts stor uppskattning av Svenska institutets produktion av trycksaker. Dessa är en synnerligen viktig del av Sverigeinformationen utomlands. De önskemål som framförts från i första hand utlandsmyndigheterna är att trycksakerna bör framställas på fler språk och anpassas till olika regioner i världen. Detta är en kostnadsfråga. Utredningens förslag om resursförstärkningar till Svenska institutet bör ge institutet möjlighet att i viss utsträckning tillmötesgå dessa angelägna önskemål.

Utredningen anser emellertid också att Svenska institutets material kan vidgas på några punkter. Det gäller framför allt information på områden där svensk teknologi ligger väl framme. Information om den snabba utvecklingen inom svensk industri

saknas också. Med utredningens förslag inom gråzonen (se avsnitt 8.8) ökar möjligheterna för Svenska institutet att framställa allmänt material om svenskt näringsliv och turism.

Utredningen delar bedömningen att Svenska institutets produktion av trycksaker håller hög kvalitet och är anpassad till den efterfrågan som finns. Trycksaksproduktionen är ryggraden i institutets informationsverksamhet. Det är därför av största vikt att materialet inte bara är allsidigt utan också kontinuerligt uppdateras och hålls aktuellt. Detta mer rutinbetonade arbete får ej försummas till förmån för mer spektakulära engångsinsatser.

Utredningen har erfarit att kunskaper om Svenska institutets breda utbud av trycksaker ofta saknas bland stora grupper av presumtiva avnämare. Det finns många trycksaker som med fördel skulle kunna användas av framför allt näringslivet, men även av andra sektorer i samhället. Utredningen anser att det är viktigt att Svenska institutet vidtar åtgärder för att sprida kunskaper om det material som institutet kan tillhandahålla. En aktivare marknadsföring och försäljning av trycksaker utanför den huvudsakliga mottagarkretsen skulle kunna medföra större inkomster än idag och på så sätt ge ett bidrag till den fortsatta produktionen. Utredningen föreslår alltså att institutet särskilt beaktar de möjligheter till ökade intäkter som en aktivare marknadsföring och prispolitik kan medföra. Detta bör ske bl. a. i samråd med Sveriges exportråd och Sveriges turistråd.

Svenska institutet gör studiebesöksprogram för utländska fackmän och experter från alla samhällsområden som vill studera utvecklingen i Sverige inom olika områden och utbyta erfarenheter med svenska kollegor. Varje besök planeras individuellt och besökarna får utan kostnad skraddarsydd program inom sina resp. intresseområden.

Utredningen anser att denna studiebesöksservice, är en synnerligen viktig del av Svenska institutets tjänster. De personer för vilka besöksprogram ordnas reser till Sverige på egen bekostnad, ofta för ett företags, en organisations eller en myndighets räkning. En inbjudan från svenskt håll är således inte en förutsättning för att program skall ordnas. Besökarna är starkt motiverade och därmed mottagliga för information. För besökare anmälda via Svenska institutet öppnas i regel alla dörrar. Utredningen anser att denna verksamhet bör prioriteras. Varje neddragning av denna verksamhet måste betraktas som synnerligen oklok.

När det gäller övriga inslag i Svenska institutets Sverigeinformation, såsom film, dokumentationsservice, distribution och seminarier, har en närmare beskrivning lämnats i avsnitt 5.4. Det är utredningens uppfattning att dessa områden väl fyller sin funktion. Utredningen finner inga skäl till att föreslå förändringar.

Under senare år har Svenska institutet i allt högre grad engagerat sig i större projekt. Institutet menar att en sådan verksamhet i vissa fall kan ge större genomslagskraft och därmed röna bättre uppmärksamhet. Större projekt medför mer publicitet än mindre enskilda insatser. Utredningen anser dock att satsningar på stora projekt kan medföra en risk för den grundläggande informationsverksamheten. Större sammanhållna projekt kan få en menlig inverkan på institutets huvudsakliga arbetsuppgifter, då personal och stora resurser för längre perioder låses till ett fåtal projekt. Det är viktigt att institutet inte går ifrån sin grundläggande uppgift, nämligen att fungera som ett effektivt serviceorgan för dem som är verksamma inom Sverigeinformationen och kulturutbytet med utlandet.

Utredningen anser inte att det finns några behov av en förändring av Svenska institutets nuvarande organisation eller den huvudsakliga inriktningen av verksamheten. Däremot finns skäl

att ge Svenska institutet ett vidgat ansvar för vissa arbetsuppgifter och därmed på några punkter en förändrad roll. Detta redovisas i avsnitt 8.6 och 8.8.

I SFS 1954:820 om centralarkiv för upplysningsmaterial till Svenska institutet föreskrevs att myndigheter och institutioner skulle tillställa Svenska institutet två exemplar av alla rapporter, översikter och annat skriftligt upplysningsmaterial av offentlig natur som sammanställts på främmande språk om Sverige. Härvid gavs också myndigheter och institutioner möjlighet att använda sig av det hos Svenska institutet samlade materialet.

Denna förordning upphävdes 1985 då den betraktades som obsolet. Utredningen vill emellertid föreslå att den återinförs, då det är viktigt att Svenska institutet blir rutinemässigt orienterat om de publikationer på främmande språk om Sverige, som ges ut av myndigheter och andra institutioner.

8.6 Relationerna mellan utrikesdepartementet, utlandsmyndigheterna och Svenska institutet

Det är en viktig del av Svenska institutets arbetsuppgifter att i samarbete med utlandsmyndigheterna bedriva Sverigeinformation och kulturutbyte med utlandet. Utlandsmyndigheternas önskemål koordineras tillsammans med utrikesdepartementets informationsbyrå. Efter en genomgång med Svenska institutet av utlandsmyndigheternas önskemål fastställer informationsbyrån de projekt som utlandsmyndigheterna skall genomföra det kommande budgetåret.

Det är alltså från utrikesdepartementets informationsbyrå som instruktioner går till utlandsmyndigheterna när det gäller deras verksamhet inom Sverigeinformationen och kulturutbytet.

Det är dock institutet som tillhandahåller de tjänster utlandsmyndigheterna behöver för denna verksamhet.

Första steget i arbetet med utlandsmyndigheternas informationsverksamhet är att informationsbyrån tillställer utlandsmyndigheterna ett formulär i vilket dessa ombedes inkomma med sina önskemål beträffande informations- och kulturutbytesverksamheten för det kommande budgetåret. I samarbete med institutet görs därefter en genomgång av de praktiska förutsättningarna för olika projekt för resp. myndighet. Sedan beslutar informationsbyrån om de resurser (A- och B-anslagen) som skall ställas till varje utlandsmyndighets förfogande. För det praktiska genomförandet av flertalet av dessa projekt ansvarar - i samarbete med utlandsmyndigheten institutet.

Denna arbetsfördelning medför att utlandsmyndigheternas aktiviteter fastställs i nära samarbete mellan utrikesdepartementets informationsbyrå, Svenska institutet och utlandsmyndigheterna. Detta samarbete fungerar i huvudsak bra.

Att både utrikesdepartementets informationsbyrå och Svenska institutet är engagerade i den närmare utformningen av informationsverksamheten medför en onödig byråkratisk omgång och oklara ansvarförhållanden. Rutinerna skulle kunna förenklas. Därigenom kan arbetet rationaliseras och kapaciteten öka, något som kommer verksamheten tillgodo. Dessutom anser utredningen att informationsbyråns deltagande i detta arbete inte ligger i linje med de arbetsuppgifter som normalt tillkommer regeringskansliet. Det är regeringskansliets uppgift att fastställa riktlinjerna för de underlydande myndigheternas verksamhet, inte att i praktiken delta i arbetet med att bestämma vilka projekt som skall genomföras. Utredningen anser därför att dialogen med och besluten om verksamheten på utlandsmyndigheterna bör ske direkt mellan Svenska institutet och utlandsmyndigheterna.

Utredningen anser dessutom att regeringskansliet, dvs. utrikesdepartementets informationsbyrå, som ett led i statsmakternas policyformulering, endast skall dra upp riktlinjerna för underlydande myndigheters verksamhet och inte ha egna myndighetsfunktioner. De bör överlåtas till de verkställande organen.

Utrikesdepartementets informationsbyrå skall som en del av regeringskansliet göra de politiska bedömningarna och prioriteringarna inom ramen för svensk utrikespolitik och arbeta med de övergripande budget- och policyfrågorna medan Svenska institutet och utlandsmyndigheterna genomför de konkreta arbetsuppgifterna inom givna politiska och ekonomiska ramar. På detta sätt blir ansvarsfördelningen mellan informationsbyrån, utlandsmyndigheterna och Svenska institutet klarare.

Utredningen föreslår därför att dessa funktioner på informationsbyrån flyttas genom att utlandsmyndigheternas A- och B-anslag överförs till Svenska institutet. Beslutet om storleken på de totala A- och B-anslagen tillkommer naturligtvis regeringen. Storleken på de enskilda utlandsmyndigheternas A- och B-anslag skall däremot beslutas av Svenska institutet på det sätt som föreslås i det följande. Utredningen föreslår att A- och B-anslagen, som för budgetåret 1987/88 utgör 6 045 000 kr. förs upp som en särskild anslagspost under anslaget till Svenska institutet.

Förslag om huvudansvar för Svenska institutet i dialogen med utlandsmyndigheterna _ _ _ _ _

Idag genomförs Sverigeinformationen och kulturutbytet i nära samarbete mellan utrikesdepartementets informationsbyrå, Svenska institutet och utlandsmyndigheterna. Mot detta kan resas, för vilket inledningsvis redogjorts, både principiella och praktiska invändningar. För att förstärka institutets roll när det gäller det konkreta genomförandet av Sverigeinforma-

tionen och kulturutbytet med utlandet vill utredningen ge institutet huvudansvaret i dialogen med utlandsmyndigheterna.

Det finns flera skäl som talar för detta. Det viktigaste är ökad effektivitet. Utlandsmyndigheterna skulle få endast en instans att vända sig till i Stockholm, som i sin tur skulle koordinera utlandsmyndigheternas önskemål. På det sättet skulle det på ett ställe finnas en total överblick över utlandsmyndigheternas verksamhet. Ett annat är att fullfölja den gällande arbetsfördelningen i svensk statsförvaltning mellan regeringskansliet och underlydande myndigheter. Ett tredje skäl är att informationsfrågorna, genom att ge Svenska institutet huvudansvaret i dialogen med utlandsmyndigheterna, skulle kunna få större genomslag i arbetet på utlandsmyndigheterna.

Mot detta skulle kunna invändas att genom att överlåta dessa arbetsuppgifter till institutet skulle regeringen avhända sig möjligheten att styra denna del av utrikespolitiken, nämligen Sverigeinformationen och erfarenhetsutbytet med utlandet. Utredningen delar inte denna uppfattning. Det skulle innebära att exempelvis regeringens möjlighet att påverka den del av handelspolitiken som gäller exportfrämjandet upphörde i och med att exportrådet erhöll s. k. funktionell direktiv rätt i slutet av 1970-talet. Så är inte fallet. Regeringen har fortfarande ekonomiska resurser att göra politiskt motiverade exportfrämjande insatser. Dessutom har regeringen alltid möjlighet att ge verksamheten den tyngdpunkt och inriktning den önskar genom skrivningar i budgetpropositionen och regleringsbrevet.

Inom utredningen har frågan övervägts om Svenska institutet borde få en funktionell direktiv rätt gentemot utlandsmyndigheterna på det sätt som tillkommer exportrådet (en översiktlig beskrivning av denna direktiv rätt lämnas på sid. 00.). Utredningen anser emellertid inte att Svenska institutet behöver ges en sådan formell direktiv rätt. För att uppnå önskade samordnings- och rationaliseringsvinster räcker det med att stats-

makterna ger Svenska institutet ett huvudansvar gentemot beskickningar och konsulat för Sverigeinformation och kulturutbytet med utlandet. Det innebär att institutet inom ramen för av utrikesdepartementet givna riktlinjer fördelar utlandsmyndigheternas A- och B-anslag. Utlandsmyndigheterna skulle också löpande vända sig till institutet och där erhålla nödvändigt stöd och service i sitt arbete med informations- och kulturutbytesfrågor. På detta sätt skulle Svenska institutet, inom ramen för givna allmänna instruktioner, ge anvisningar för den löpande verksamhetens innehåll och inriktning.

Den närmare utformningen av Svenska institutets huvudansvar i dialogen med utlandsmyndigheterna bör utarbetas av utrikesdepartementet i samråd med Svenska institutet. För det fall denna praktiskt motiverade förändring i handläggningen av Sverigeinformation i juridisk mening måste definieras som utökad myndighetsutövning för Svenska institutet måste detta fastställas genom lag.

Den administrativa ledningen av utrikesrepresentationen i fråga om Sverigeinformation och kulturutbyte med utlandet, kommer med detta förslag att ligga kvar i utrikesdepartementet. Det innebär exempelvis att om anspråk skulle ställas av Svenska institutet på utlandsmyndigheten, som denna av t. ex. resursskäl inte skulle kunna förena med övriga samtida anspråk såsom besök från Sverige eller händelser i anställningslandet, skulle frågan underställas chefen för utrikesdepartementet. I avvaktan på ett sådant avgörande skulle den mening gälla som företräds av chefen för utlandsmyndigheten.

Däremot skulle Svenska institutet ansvara för ledningen av utlandsmyndigheternas Sverigeinformation och kulturutbyte. Svenska institutet skulle i sin tur i Sverige ansvara för koordineringen av verksamheten samt fatta beslut om inriktningen och de ekonomiska resurser som skulle ställas till utlandsmyndigheternas förfogande.

Detta hindrar naturligtvis inte regeringen från att, av exempelvis utrikespolitiska skäl, genomföra en viss verksamhet eller något speciellt projekt. Utredningen är väl införstådd med att regeringen kan vilja genomföra speciella projekt för vilka inte har planerats och budgeterats på Svenska institutet. För att ha denna handlingfrihet anser utredningen att det i budgeten för utrikesdepartementet måste finnas ett anslag till regeringens disposition för Sverigeinformation och kulturutbyte.

För budgetåret 1987/88 disponerar regeringen genom utrikesdepartementets informationsbyrå för utrikesförvaltningens informationsverksamhet drygt 11 milj. kr. exkl. reservationer, varav 1 milj. kr. till Nya Sverige 88 och 0,3 milj. kr. till AIC/Inside Sweden är engångsanslag. De återstående 10 milj. kr. fördelas av informationsbyrån på sju olika program (se avsnitt 5.1) varav ett är det s. k. Enskilda landprogrammet, dvs. A- och B-anslagen. Detta uppgick budgetåret 1987/88 till drygt 6 milj. kr.

För budgetåret 1987/88 disponerar alltså regeringen ungefär 10 milj. kr. för utrikesförvaltningens informationsverksamhet. Det är av dessa medel som utredningen föreslår att en viss del (A- och B-anslagen) skall föras över till Svenska institutet. Vidare har utredningen i sitt delbetänkande Sverigeinformation och vissa publikationer (SOU 1987:49) föreslagit att de medel som hittills beräknats för stöd till tidskrifter under utrikesdepartementets anslag D3 Övrig information om Sverige i utlandet flyttas till anslaget D1 Svenska institutet. Återstående medel, ca 2,5 milj. kr., bör ställas till regeringens disposition för Sverigeinformation och kulturutbyte via ett anslag på press- och informationsavdelningen.

I avsnitt 8.3 har redogjorts för vissa rationaliseringar på den föreslagna press- och informationsavdelningen. Förslagen innebär att tre handläggande och två biträdande tjänster kan disponeras för andra arbetsuppgifter. Utredningen föreslår att

dessas fem tjänster placeras på Svenska institutet. De bör bemannas av tjänstemän från utrikesdepartementet. På detta sätt skapas resurser för Svenska institutet att hantera de nya arbetsuppgifterna. Samtidigt tillförs institutet den utlandserfarenhet som utrikesdepartementets tjänstemän besitter.

Exportrådets funktionella direktivrätt

Ovan har redogjorts för utredningens förslag om huvudansvar för Svenska institutet i dialogen med utlandsmyndigheterna. Ett liknande huvudansvar har exportrådet på det exportfrämjande området. Det ansvaret är mer formaliserat än utredningens förslag för Svenska institutet. Utredningen har emellertid funnit det vara av intresse att här också beskriva exportrådets relation till utlandsmyndigheterna, kallad funktionell direktivrätt.

År 1979 beslutade regeringen senast (prop. 1979/80:16) om riktlinjer för den statliga exportfrämjande organisationen. I den föreslog regeringen att exportrådet skulle erhålla funktionell direktivrätt. Det förslaget baserades på en departementspromemoria "Exportfrämjandets organisation - en översyn" (Ds H 1979:1), utarbetad inom utrikes- och handelsdepartementen.

I propositionen konstaterades att Sveriges exportråds direktivrätt gentemot handelssekreterarna skulle bestå. Propositionen innebar att exportrådet därutöver fick en viss funktionell direktivrätt gentemot beskickningar och konsulat. Det innebär att exportrådet inom ramen för givna allmänna instruktioner skall lämna anvisningar för exportfrämjande verksamhet på i stort sett samma sätt som tidigare skedde enbart för handelssekreterarna. Den administrativa ledningen av utrikesrepresentationens exportfrämjande verksamheter skulle ligga kvar hos utrikesdepartementet.

Det framhölls också i propositionen att om anspråk skulle ställas på utlandsmyndigheten som av resursskäl inte kunde

förenas med övriga anspråk som vid den aktuella tidpunkten ställdes på utlandsmyndigheten, skulle frågan underställas chefen för utrikesdepartementet för avgörande. I avvaktan på ett sådant avgörande skulle den mening gälla som företrädde av chefen för utlandsmyndigheten.

Föredraganden framhöll vidare att den närmare utformningen av den funktionella direktivrätten var en fråga för regeringen i samråd med Sveriges exportråd.

De uppgifter som genom propositionen föreslogs bli delegerade till exportrådet innebar i viss utsträckning myndighetsutövning. Överlämnandet av uppgifterna måste ske genom lag. Enligt den lag riksdagen beslutade om med ledning av den tidigare nämnda propositionen sägs att "enligt de närmare föreskrifter regeringen beslutar får Sveriges exportråd, genom anvisningar för den allmänna inriktningen planera och leda handelssekreterarnas verksamhet samt exportfrämjande verksamhet inom utrikesrepresentationen, ..."

Även om exportrådet gavs en funktionell direktiv rätt gentemot utlandsmyndigheterna kommer även fortsättningsvis, framhöll föredraganden, en rad uppgifter av mer övergripande karaktär gentemot fältorganisationen att inom regeringskansliet beredas av dåvarande utrikes- och handelsdepartementen. Utrikesdepartementets övergripande ansvar gentemot beskickningarna kvarstod. Härtill kom att utrikesdepartementets ansvar för den administrativa ledningen av beskickningarna skulle gälla även fortsättningsvis.

8.7

Sveriges exportråd och Sveriges turistråd

Sveriges exportråd och Sveriges turistråd är huvudsakligen marknadsförande organ på sina resp. områden. Deras huvuduppgift såsom den utvecklats under senare år är således inte att lämna

allmän information om svenskt näringsliv eller om Sverige som turistland utan att på näringsens villkor, eller kanske riktigare, tillsammans med näringslivet "sälja" svenska exportprodukter resp. turism i utlandet och Sverige. På det sättet skiljer sig dessa organ från Svenska institutet som just har som huvuduppgift att på ett allsidigt sätt sprida kännedom om svenskt samhällsliv i och främja erfarenhetsutbytet med utlandet.

Båda dessa organ genomför, såvitt utredningen kan bedöma, sina arbetsuppgifter väl. När det gäller exportrådet är det i hög grad inriktat på att låta näringslivets prioriteringar och önskemål styra verksamheten. Detta kommer ofta till uttryck på så sätt att exportrådet och handelskontoren säljer sina tjänster. I den mån näringslivet är berett att betala för exportrådets eller handelskontorens tjänster ges ett mått på om exportrådet skall vara kvar i marknaden eller inte.

Till utredningen har framförts tankar på att denna form av efterfrågestyrning kanske inte alltid sammanfaller med uppdraget att främja svensk export långsiktigt. En mer principiell fråga är hur en verksamhet som exportfrämjande, turismfrämjande eller främjande av Sverigeinformation och kulturutbyte med utlandet skall mätas. Det kan vara svårt att med någon form av lönsamhetskriterier mäta värdet av vissa insatser. Samtidigt finns det en ökande medvetenhet i många med Sverige jämförbara länder om betydelsen av att långsiktigt främja det egna landet på olika områden utomlands. De i avsnitt 3 redovisade utredningarna i våra nordiska grannländer är tydliga bevis härför. Den internationella konkurrensen ökar även inom detta område. Stora nationer har traditionellt avsatt ansevärd resurser för dessa ändamål.

8.8 Samarbetet mellan Svenska institutet, Sveriges exportråd och Sveriges turistråd

I avsnitt 5 återfinns en redogörelse för den verksamhet Svenska institutet, Sveriges exportråd och Sveriges turistråd bedriver.

Huvudansvaret för den allmänna Sverigeinformation i utlandet åvilar Svenska institutet. Det arbetet skall när det gäller den handelsfrämjande informationen kompletteras av Sveriges exportråd och när det gäller turistinformationen av Sveriges turistråd.

Statsmakterna har vid ett flertal tillfällen under ett par decenniers tid uttalat ett starkt önskemål om ett närmare samarbete mellan dessa organ på områden som gränsar till två eller alla tre organens verksamhet. I direktiven till denna utredning heter det bl. a. att "Sverige bilden påverkas också i hög grad av marknadsföringen av turism till Sverige samt av det exporterande näringslivets marknadsföring". Det konstateras också att i viss utsträckning har försök gjorts för att samordna dessa insatser. Utredningen har fått i uppdrag att belysa denna samordning och samspelet mellan den handels- och turismfrämjande informationen och de allmänna informationsinsatserna.

År 1962 tillkallade regeringen den s. k. upplysningsberedningen, som fick i uppgift att samordna planeringen och genomföra sådan information i utlandet, som helt eller delvis bekostades av statsmedel. Upplysningsberedningens tillkomst var ett resultat av tidigare utredningars uttalanden om behovet av en fastare samordning av berörda institutioner. Detta behov av samordning gick hand i hand med statsmakternas avsikt att öka informationsverksamheten utomlands.

I en av upplysningsberedningen gjord utredning "Reorganisation av utlandsinformationen" föreslogs 1965 att beredningens arbetsuppgifter som samordnande organ skulle övertas av ett per-

manent informationskollegium. Det nya organet kallades Kollegiet för Sverigeinformation i utlandet. I kollegiet ingick representanter för utrikesdepartementet, dåvarande handelsdepartementet, Sveriges Allmänna Exportförening, Svenska institutet, Svenska Turisttrafikförbundet och Sveriges Radio. Kollegiet skulle med hjälp av egna medel "locka" de olika intressenterna till samarbete. För detta disponerade kollegiet ett eget anslag.

I utredningen 1966 om Svenska institutet föreslogs att Kollegiet skulle behållas som samordnande organ. Om statsmakterna beslutade att så inte skulle bli fallet ansåg utredningen att en särskild samordningsgrupp borde skapas med ett eget sekretariat. Stridigheter mellan de olika informationsintressena i Kollegiet ledde i praktiken till att Kollegiets verksamhet gradvis ebade ut. Kollegiet lades ned år 1972. Någon särskild samordningsgrupp inrättades inte.

Samordningsfrågan togs åter upp av SIK-utredningen. Där sägs att "när varje parts självständighet numera är fastslagen bör dock ömsesidig information och samråd vara regel". SIK-utredningen föreslog ett samråd under utrikesdepartementets ledning där alla berörda parter - en större krets än de här tre nämnda organen - skulle mötas för att koordinera sina insatser och finna former för ett närmare samarbete.

Statsmakterna gick på samma linje. I SIK-propositionen (prop. 1978/79:147) säger föredraganden att han "avser ta initiativ till ett informellt samråd mellan de olika centrala organen för den statsfinansierade utlandsinformationen". Denna form av samråd berörs nedan.

Även när det gäller turism har uttalanden gjorts till förmån för samarbete mellan olika organ. I betänkandet Områden för turism och rekreation (SOU 1983:43) sägs att "samverkan mellan alla berörda parter måste eftersträvas om insatserna skall ge resultat i linje med de nu utarbetade utvecklingsprogrammets

intentioner. Med många statliga och centrala organ inblandade är det också viktigt att en effektiv samordning av deras insatser kommer tillstånd". I propositionen om turist- och rekreationspolitiken m. m. (prop. 1983/84:145) säger föredraganden att han förutsätter "att turistrådet även fortsättningsvis samarbetar med Sveriges exportråd".

När det gäller den handelsfrämjande informationen, dvs den verksamhet som exportrådet ansvarar för, är bilden inte lika klar. Strax efter SIK-propositionen tillsattes den s. k. KUL-utredningen för att utreda den kommersiella informationen till utlandet, ett område som inte hade ingått i SIK-utredningens utredningsmandat. I betänkandet Handelsfrämjande information (Ds H 1980:4) föreslogs att ökade medel skulle gå till exportrådet för s. k. initierad handelsfrämjande information. Den informationsverksamheten skulle enligt utredningen följa exportrådets prioriteringar men genomföras i nära samband med Svenska institutet, där sakkunskapen för allmän informationsverksamhet fanns. I den efterföljande propositionen om ökade exportfrämjande åtgärder (prop 1980/81:141) behandlades inte frågan.

Även i direktiven till denna utredning påpekas, som redan nämnts, att Sverige bilden utomlands påverkas av marknadsföringen av turism till Sverige och av svenska exportprodukter. Det understryks också att kultur- och informationsutbytet är viktigt för den svenska utrikeshandeln. I direktiven noteras också att "i viss utsträckning har försök gjorts att samordna dessa insatser under senare tid".

Sammanfattningsvis kan alltså konstateras att utredningar och statsmakterna vid ett flertal tillfällen understrukt de olika institutionernas självständighet, men också uppmanat dem att samarbeta.

Institutet har i uppgift att ansvara för Sverigeinformationen. Den verksamheten skall enligt statsmakterna belysa hela det svenska samhället. Det är alltså inte något särskilt område som skall främjas eller någon tillrättalagd information som skall lämnas. I SIK-propositionen framhålls också att den statligt finansierade informationsverksamheten i första hand syftar till att tillgodose utlandets spontana efterfrågan på allmän information om Sverige.

Exportrådet har till uppgift att främja svensk export. Denna institution blir därigenom mycket marknadsorienterad. Även om också exportrådet är klart efterfrågestyrt - det är företagens prioriteringar och önskemål som skall styra exportrådets verksamhet - är det inte självklart att det alltid är den svenska profilen på exportprodukterna som skall framtona. Detta skapar i och för sig konflikter då exportrådets fältpersonal genom sin officiella ställning företräder Sverige samtidigt som vissa svenska storföretag - och medlemmar i exportrådet - inte önskar visa en svensk profil. Exportrådets marknadsorienterade arbetsätt och uppdrag att främja en positiv bild av svenskt näringsliv har naturligtvis också kommit att prägla exportrådets organisation.

Sveriges exportråd har till uppgift att som centralt organ planera, samordna, marknadsföra och genomföra åtgärder för att främja svensk export. Det åligger särskilt exportrådet att insamla, bearbeta och förmedla marknadsinformation, att lämna råd i internationell marknadsföring samt att stimulera och stödja exportansträngningar. Det skall ske enligt de prioriteringar statsmakterna och näringslivet bestämmer. Detta medför att information, i den betydelse som avses i detta betänkande, i princip har kommit att hamna utanför exportrådets nuvarande arbetsområde. "Engagemang för allmän information, kulturell eller turistisk m. m. ingår inte i vår normala verksamhet. Den enda anledningen, förutom ett starkt företagsintresse, som skulle kunna få oss på andra tankar vore att man i något undan-

tagssfall, i samråd med utrikesdepartementet, använde statliga pengar inom exportrådets budget för något speciellt angeläget ändamål" heter det i ett brev 1987-11-30 från exportrådets chef till Svenska institutet i ett samarbetsärende. Mot denna bakgrund är det lätt att förstå att något egentligt samarbete mellan berörda institutioner i den s. k. gråzonen aldrig kommit till stånd.

Även Sveriges turistråd har under senare år blivit alltmer marknadsorienterat. Rådet har valt att koncentrera verksamheten och endast marknadsföra Sverige på några för turismen viktiga och näraliggande marknader. Turistrådet har också till uppgift att lyfta fram en positiv bild av Sverige och vad det har att erbjuda. Till detta kommer att turistrådet under senare år har genomgått en genomgripande organisationsförändring.

Dessa faktorer - Svenska institutets uppgift att ge en allmän och objektiv information om Sverige och svenska förhållanden samt exportrådets och turistrådets inriktning på marknadsföring - har medfört att institutionernas målsättning och arbetssätt blivit alltmer olika. Detta är objektiva hinder för det närmare samarbete som statsmakterna har uttalat sig för. Utredningen måste alltså konstatera att samarbetet inte har fungerat såsom statsmakterna har önskat.

I de enkätsvar exportrådet och turistrådet lämnat till utredningen och vid de samtal som utredningen har fört med dessa organ framgår att de uppfattar sin verksamhet som artskild från den informationsverksamhet som bedrivs av Svenska institutet.

Det kan här tilläggas att utredningen funnit starka önskemål från utlandsmyndigheterna om ett närmare samarbete mellan berörda hemmaorgan. Ofta framhålls att just dessa institutioners representanter på fältet har ett nära och väl fungerande samarbete.

Förklaringarna till att detta samarbete inom gråzonen inte har fungerat på ett tillfredsställande sätt är flera.

Utredningen anser att ett huvudskäl har varit att statsmakterna har gett institutionerna olika arbetsuppgifter, som i sig medför att samarbetet försvåras. Utredningen anser att detta är särskilt märkbart när det gäller exportrådet och turistrådet. I stadgarna för dessa båda institutioner finns inget sagt om samarbete med de andra organen. Även om alltså statsmakterna uttalat en önskan om samarbete med andra organ har det inte fått genomslag i stadgarna för dessa institutioner. För Svenska institutet gäller däremot enligt 4§ att "stiftelsen skall inom sitt område samarbeta med myndigheter, organisationer, institutioner och andra organ..."

Utredningen måste därför konstatera att de försök som gjorts under mer än två decennier att skapa ett samarbete inom gråzonen inte har lett till några påtagliga resultat. Det finns heller ingen realistisk anledning att förmoda att förnyade uppmaningar till samarbete skulle leda till annorlunda resultat denna gång. Verkligheten kommer återigen att segra över förmaningarna. Utredningen drar därför den slutsatsen att de informationsuppgifter som faller under det som brukar betecknas som gråzonen skall skötas av ett organ. Utredningen föreslår att det uppdraget läggs på Svenska institutet.

Institutet bör få ansvaret för informationsverksamheten inom gråzonen, dvs. information som berör den allmänna informationsverksamheten samt allmän export- och turismfrämjande information. Det är alltså information som kan komma samtliga tre områden tillgodo, men som det har visat sig ingen av de berörda institutionerna uppfattar som en huvuduppgift.

Utlandsmyndigheter, exportrådet, turistrådet eller andra institutioner skall kunna vända sig till Svenska institutet och där erhålla den typ av gråzons-material som idag saknas. Utred-

ningen lämnar här, mot bakgrund av inkomna önskemål, några konkreta exempel på vad denna information skulle kunna innehålla med några ungefärliga kostnadsangivelser.

- En serie om ca 10 affischer med såväl kulturella-turistiska som industriella motiv tillhör det mest angelägna. Idag finns inga affischer och behovet är stort. Affischer har ett brett användningsområde vid turistkontor, handelssekreteriat, utlandsmyndigheter och i samband med mässor, Sverigemanifestationer, utställningar och filmveckor. Kostnaderna för en serie om 8-10 affischer i upplagor på 50 000 ex. på fem språk belöper sig till ca 500 000 kr.
- En serie trycksaker som visar upp Sverige som ett modernt industriland med hög teknologisk standard och avancerade systemlösningar.
- Några trycksaker med allmänt innehåll, där man presenterar Sverige som ett land med många kulturella sevärdheter och med en vacker, orörd natur i mer allmänna former. Det finns också ett stort behov att presentera svenskt näringsliv i mer allmänna former.
- På den visuella sidan finns ett behov av filmer, diaserier och bildspel. En serie om tre 15-20 minuters filmer av allmän karaktär, men med syftet att visa upp svensk natur, kulturella sevärdheter och industriella miljöer. Med utnyttjande av videoteknik skulle kostnaderna för en sådan serie kunna stanna vid cirka 1,5 milj. kr.
- Bildspel är en förhållandevis billig produktionsform, som utnyttjas för lite. För rimliga kostnader (100 à 300 000 kr. per styck) kunde man producera mer specialiserade program, som kunde visas upp i form av bildspel med flera projektorer men som också lätt kunde överföras till video för en vidare distribution.

- För närvarande finns endast ett par, tre allmänna diaserier som ger en översiktlig bild av Sverige och det svenska samhället. Då man kan producera diaserier om 50 à 75 bilder för ca 150 000 kr. vore det önskvärt med några diaserier, som ger skilda aspekter på Sverige och svenskt samhällsliv.
- Svenska institutet skulle i samarbete med exportrådet och turistrådet arrangera seminarier för utländska experter på temata som t. ex. kultur och turism, svensk ekonomi och svensk arbetsmarknadspolitik. Seminarier av denna typ är relativt dyrbara, då de förutsätter att de utländska experterna inbjuds, men kan rätt upplagda vara av stort värde.
- De allmänna Sverigeutställningar som hittills producerats har haft ett allmänt innehåll med viss tonvikt på natur och historisk utveckling. För mässor och Sverigemanifestationer utomlands finns behov av utställningar som kombinerar allmän Sverigeinformation med presentation av svenskt näringsliv och Sverige som ett turistland.

Om institutet erhåller ansvaret för att framställa denna form av information är det viktigt att institutet också vidgar sin kompetens och förbättrar sina kontakter inom detta område. Det kan ske på olika sätt. Ett är att en referensgrupp tillsätts. Den bör innehålla representanter från de uppdragsgivare som är direkt berörda av gräzonsinformation. En annat sätt att öka kunskaperna är att rekrytera personer med en mer turism- och näringslivsinriktad erfarenhet. Vidare bör institutets styrelse, åtminstone under ett inledningsskede, ägna särskild uppmärksamhet åt denna fråga.

Utredningen föreslår att sammanlagt 4,2 milj. kr. överförs från exportrådet (3,2 milj. kr.) och turistrådet (1 milj. kr.) för att förstärka den handels- och turismfrämjande informationen inom institutets allmänna Sverigeinformation. Dessa medel bör

föras upp som en särskild anslagspost under anslaget till Svenska institutet.

Samråd

I SIK-utredningen framhölls att den allmänna Sverigeinformationen inte får styras av exportfrämjande syften även om dessa verksamheter på fältet kan samordnas. Samtidigt menade utredningen att erfarenheterna på fältet borde kunna återspeglas i viss samverkan på hemmaplan. Sådan samverkan bör kunna ske med bibehållande av skilda målsättningar och ömsesidig hänsyn till varandras verksamheter.

I SIK-utredningen föreslogs därför att ett mera regelbundet samråd etablerades mellan representanter för olika informationsorgan, främst med syfte att koordinera allmän Sverigeinformation med export- och turismfrämjande information, den s. k. gråzonen.

I SIK-propositionen instämde i detta förslag och utrikesministern avsåg att ta initiativ till ett informellt samråd av mer regelbunden karaktär mellan de olika organen för den statsfinansierade utlandsinformationen.

Så har också skett. Med en viss regelbundenhet har chefen för press- och informationsenheten kallat berörda organ till samråd. Dessa har förutom Svenska institutet, Sveriges exportråd och Sveriges turistråd varit statens kulturråd, Stiftelsen Sveriges Teknisk-Vetenskapliga Attachéverksamhet, Ingenjörsvetenskapsakademien, Sveriges Riksradios program för utlandet, Svensk-Internationella Pressbyrån, Sweden Now, Styrelsen för Teknisk Utveckling och Inside Sweden.

Samråden, som har ägt rum en eller två gånger om året, har varit värdefulla tillfällen för utbyte av information om pågående projekt. Däremot har dessa möten inte bidragit till att

lösa den fråga som från början avsågs vara huvudsyftet med sammanträdena, nämligen att hitta projekt inom gråzonen, vilka kunde utformas i samarbete mellan berörda informationsorgan.

Utredningen har ovan lämnat förslag till hur samarbetet inom gråzonen bör lösas. Även om samrådet inte bidragit till denna lösning anser utredningen att en avstämning har ett värde i sig. Utrikesdepartementet bör således även fortsättningsvis inbjuda berörda organ till en årlig överläggning.

8.9

Övriga departement

I utredningens uppdrag har ingått att belysa den roll som fackdepartementen spelar för den aktuella Sverigeeinformationen.

Informationsverksamhet är en liten del av fackdepartementens internationella arbete. Departementen framställer visst eget informationsmaterial på främmande språk inom sitt resp. område. Det kan gälla översättningar av pressmeddelanden, propositioner o. dyl., som bedöms ha intresse för andra länder. I övrigt använder fackdepartementen informationsmaterial som producerats av Svenska institutet och underlydande myndigheter.

Utredningen anser att det är naturligt att fackdepartementen i viss utsträckning producerar informationsmaterial på främmande språk inom sitt ansvarsområde. Härvid är det emellertid väsentligt att informationen inte enbart är sakligt korrekt utan också utformas på ett sådant sätt att den kan förstås av utländska mottagare. Här kan Svenska institutet i ökad utsträckning vara en resurs för departementen. Samarbetet mellan institutet och fackdepartementen borde kunna utvecklas, särskilt när det gäller framställning av tryckt information om olika aktuella samhällsfrågor. Institutet har produktionsresurser och specialkunskaper om hur information om svenska förhållanden bäst skall presenteras för utländska läsare. Fackdepartementen har, för-

utom sakkunskaperna, särskilda förutsättningar att bedöma vilka informationsinsatser som bör prioriteras inom olika områden vid en given tidpunkt. Varje fackdepartement bör anordna förslagsvis minst en planeringsträff årligen med Svenska institutet för diskussion om informationsbehov, produktionsplaner, arbets- och kostnadsfördelning m. m. Vid dessa möten bör även informationsavdelningarna hos de större fackmyndigheterna vara företrädade. En samordnad planering skulle medge kontinuerlig förnyelse av materialet och förhindra dubbelarbete. Det skulle också bli lättare att fylla igen eventuella luckor i tillgången på information.

Utredningen har uppfattat att liknande diskussioner har förts inom Svenska institutet.

Utredningen anser också att någon form av central registrering bör övervägas för att få en överblick över regeringskansliets, myndigheternas och Svenska institutets bestånd av informationsmaterial och kunna hålla detta aktuellt.

Utredningen har inom ramen för sitt uppdrag gjort en allmän studie av departementens internationella verksamhet. Med utgångspunkt från denna vill utredningen redovisa några synpunkter på den internationella verksamhetens organisation och dimensionering inom fackdepartementen.

Alla departement har internationella kontakter. Organisatoriskt har handläggningen av de internationella kontakterna lösts olika i olika departement. Inom flertalet departement finns det emellertid internationella sekretariat. I några departement sköts de internationella frågorna inte av ett sekretariat utan av en särskild enhet eller också handhas de på sakenheterna. I ett departement är frågorna uppdelade dels på två sakenheter och dels på planerings- och budgetsekretariatet.

En närmare beskrivning av de internationella sekretariaten och

de internationella funktionerna i fackdepartementen finns i avsnitt 5.2.

På de internationella sekretariaten eller motsvarande arbetar drygt 70 handläggare (inkl. chefer) och drygt 20 assistenter. Både bland handläggare och assistenter förekommer deltidarbete, så det faktiska bemanningsläget är något lägre än vad som framgår av de givna siffrorna. Därtill kan sägas att flera tjänstemän med internationella funktioner även handlägger andra frågor än de internationella.

Därutöver har många handläggare på sakenheterna även ansvar för internationella frågor, som en naturlig del av de ordinarie ärendena.

Anslagen för departementens internationella verksamhet uppgick budgetåret 1986/87 till drygt 600 milj. kr. Huvuddelen av dessa medel utgör Sveriges andel av kostnaderna för deltagandet i internationella organisationer eller bidrag med vilka Sverige frivilligt har åtagit sig att stödja internationella organisationers verksamhet.

I propositionen om departementsreformen 1965 framhöll föredraganden att det som ett komplement till sakenheterna inom departementen måste finnas vissa organ för samordning. Åtgärder borde vidtas för att underlätta departementschefens och chefstjänstemännens arbete. Detta borde ske främst så att vissa stabsorgan inrättades.

När det gällde de internationella frågorna ansåg föredraganden att de i huvudsak skulle fördelas på de olika sakenheterna. I departement där de internationella ärendena var av större omfattning eller där handläggningen av internationella ärenden var fördelade på flera sakområden kunde det behövas ett särskilt organ som bistod chefstjänstemännen vid samordningen av

det internationella arbetet. Detta organ skulle vara ett internationellt sekretariat i stabsställning.

I direktiven (Dir 1987:51) till utredningen om utrikesförvaltningens inriktning och organisation sägs att ansvaret för utrikespolitiken i vid bemärkelse inbegriper även internationella aspekter på andra fackdepartements arbete. De internationella sekretariaten skall studeras för att belysa huruvida en effektivare resursanvändning kan åstadkommas.

De internationella sekretariaten fyller en viktig funktion i departementen. Det gäller särskilt i sin stabsfunktion och som serviceorgan åt departementsledningen. Utvecklingen sedan departementsreformen genomfördes 1965 har emellertid medfört att de internationella sekretariaten i allt högre grad kommit att handlägga egna ärenden skilda från andra enheter.

Utredningen anser att den fortgående internationaliseringen i samhället och därmed i regeringskansliets arbete gör att de internationella frågorna måste ses som en del av de nationella och därmed i huvudsak handläggas på departementens sakenheter. I allt högre grad måste de internationella aspekterna beaktas i hanteringen av de olika sakfrågorna. De områden där endast nationella förutsättningar gäller blir allt färre. För att förstå den internationella utvecklingen är det också nödvändigt att erhålla en internationell erfarenhet. På så sätt får behandlingen av sakfrågor i regeringskansliet en bättre underbyggnad och underlaget för bedömningar och beslut förbättras avsevärt.

Genom att i högre grad låta de internationella frågorna ingå som en naturlig del i verksamheten på sakenheterna torde bemanningen på de internationella sekretariaten kunna minskas. Dessa bör i framtiden, vilket var avsikten vid inrättandet av dem, vara stabsorgan med samordnande uppgifter. Enligt utredningens uppfattning borde i normalfallet tre tjänster, två

handläggare och en assistent, vara en rimlig bemanning på ett internationellt sekretariat. Detta skulle innebära att de internationella sekretariaten tillsammans skulle förfoga över ca 30 handläggare- och 15 assistenttjänster. Dessa siffror är ungefärliga och måste givetvis anpassas till det enskilda departementets behov. Av de frigjorda resurserna på de internationella sekretariaten måste en del överföras till sakenheterna. Genom ökad integrering av internationella arbetsuppgifter i sakenheternas ordinarie arbete uppnås emellertid inte bara en förbättrad hantering utan även vissa reella ekonomiska besparingar.

Besparingar på utlandsmyndigheterna har medfört att utrikesdepartementets personalstyrka stationerad i Stockholm har ökat. Det skulle kunna ge utrymme för nya arbetsuppgifter. Samtidigt har det ofta från utrikesdepartementets sida uttryckts önskemål om att tjänstemännen skulle erbjudas möjlighet att tjänstgöra på andra departement under en del av en hemmatjänstgöringsperiod. Detta skulle ge utrikesdepartementets tjänstemän erfarenhet av arbetet inom andra delar av regeringskansliet samtidigt som fackdepartementen skulle tillföras utlandserfarenhet. Därför anser utredningen att en av de tre föreslagna tjänsterna på de internationella sekretariaten bemannas av utrikesdepartementet.

8.10 Sverigeinformationen och vissa publikationer

Av utredningens direktiv framgår att regeringen önskade en särskild utvärdering av tidskriften Inside Sweden som skulle vara slutförd till regeringskansliets budgetarbete hösten 1987. Det var utredningens uppfattning att denna tidskrift borde bedömas tillsammans med övriga publikationer, som får stöd av utrikesdepartementet. Detta låg i linje med utredningens direktiv, som behandlar det statliga stödet till Sweden Now, Inside Sweden, Ambio och Svensk-Internationella Pressbyrå (SIP) i ett samman-

hang. I september 1987 presenterade utredningen delbetänkandet Sverigeinformationen och vissa publikationer (SOU 1987:49).

Utredningen ansåg att bidrag till tidskrifter ej borde fördelas av regeringskansliet. Därför föreslogs att de medel som hittills beräknats för stöd till tidskrifter under utrikesdepartementets anslag D3 Övrig information om Sverige i utlandet och E2 Exportfrämjande verksamhet fr. o. m. budgetåret 1988/89 borde flyttas till anslaget D1 Svenska institutet.

Utredningen ansåg också att publikationsstödet under det första året bör finnas upptaget som en särskild post i regleringsbrevet för Svenska institutet med given fördelning. Därefter borde det ankomma på Svenska institutet att friare pröva stödet i relation till annan Sverigeinformation, framför allt i tryckt form.

Utredningen föreslog att Svenska institutet skulle skapa en sådan beslutsprocess att frågor angående stödet till dessa publikationer får en riktig behandling. Därvid är det bl. a. lämpligt att ett samråd sker med publikationernas övriga bidragsgivare och utlandsmyndigheterna framhölls det i betänkandet.

Vidare konstaterades att ett par av publikationerna hade framfört till utrikesdepartementet att de hade ekonomiska problem. Utredningen fann emellertid inte skäl till att föreslå ökade medel för denna verksamhet av den omfattning som publikationerna begärde. Utredningen avsåg dock att återkomma till denna fråga i samband med de samlade bedömningarna i sitt slutbetänkande.

I budgetpropositionen 1988 (prop. 1987/88:100, bil.5) säger föredraganden att utredningens betänkande har remissbehandlats. Föredraganden meddelar att han avser att återkomma till frågan om det statliga stödet till de tidigare nämnda publikationerna när utredningens slutbetänkande föreligger.

Utredningen har, sedan betänkandet presenterades, haft kontakter med de ansvariga på tidskrifterna Inside Sweden och Sweden Now. De har framfört till utredningen att ingen avgörande förändring har skett när det gäller ekonomiska eller andra förutsättningar för att ge ut tidskrifterna.

Utredningen anser att det – med ett undantag – inte finns skäl att frångå förslaget i delbetänkandet från september 1987. De medel som hitills beräknats för stöd till tidskrifterna Sweden Now, Inside Sweden och Ambio under utrikesdepartementets anslag D3 Övrig information om Sverige i utlandet och E2 Exportfrämjande verksamhet bör sålunda flyttas till anslaget D1 Svenska institutet.

I utredningens direktiv behandlas stödet till SIP samtidigt med stödet till de övriga publikationerna. I utredningens betänkande omfattades även SIP av det förslag som utredningen presenterade.

I remissyttrandena över utredningens betänkande framkom bl. a. önskemål om att behandla stödet till SIP på annat sätt än till övriga publikationer. Det avgörande skälet härför är att SIP är av en annan karaktär än tidskrifterna Sweden Now med systempublikationer, Inside Sweden och Ambio, främst genom att SIP snarast är att betrakta som en nyhetsbyrå. SIP är sålunda ett mer indirekt medium. Det vänder sig i motsats till de tre övriga publikationerna inte direkt till avnämaren.

Med hänsyn till de synpunkter som framkommit i remissbehandlingen av utredningens delbetänkande bör således, anser utredningen, anslaget till SIP även fortsättningsvis stå kvar under utrikesdepartementets anslag D3 Övrig information om Sverige i utlandet.

De medel som utredningen föreslår skall överföras till Svenska institutet uppgår budgetåret 1987/88 till 3 996 000 kr., varav

2 296 000 kr. från anslaget D3 Övrig information om Sverige i utlandet och 1 700 000 kr. från anslaget E2 Exportfrämjande verksamhet. Därutöver föreslår utredningen att de engångsmedel om 350 000 kr., som 1988/89 ställs till Inside Swedens förfogande, tillförs tidskriften som permanent förstärkning. Underlaget för beräkning av bidraget till Sweden Now med systempublikationer varierar beroende på vilka språkversioner som medtas.

9.1 Principiella utgångspunkter

Kulturlivet i Sverige är sedan länge öppet för samarbete och utbyte med andra länder. Under de senaste årtiondena har kulturlivets internationella kontakter ökat starkt.

Huvudprincipen för samhällets stöd till kultur är att verksamhetens innehåll och inriktning skall fritt bestämmas av de institutioner, organisationer och enskilda som verkar inom kulturområdet. Kulturlivets fria och självständiga ställning är en huvudprincip också för det internationella utbytet. Statens stöd till kulturutbyte över gränserna syftar därför till att stimulera en mångsidig verksamhet utan styrning av verksamhetens inriktning och innehåll. Statens stöd till kulturutbytet är en förutsättning för mångfald och kvalitet eftersom marknaden inom kulturens område inte räcker till. Utredningens förslag utgår från dessa principer.

9.2 Motiven för internationellt kultursamarbete

Motiven i SIK-propositionen

De riktlinjer, som gäller för det statliga stödet till det internationella kulturutbytet, fastställdes av riksdagen efter förslag av regeringen i proposition 1978/79:147 om informations- och kulturutbytet med utlandet (SIK-propositionen). I propositionen betonades vikten av den stimulans som det svenska kulturlivet får genom utbyte med andra länder och genom impulser från nya kulturmönster. En förutsättning för att de egna kulturtraditionerna skall bibehålla sin livskraft är att de hämtar impulser och stimulans från kulturer i andra länder. Det

växande massutbudet av kvalitativt undermåliga produkter ställer också krav på en fördjupad insats för att främja det icke-kommersiella kulturutbytet. Vidare framhölls att ett kulturutbyte på jämbördiga villkor är nödvändigt för vår förståelse av svenskt kultur- och samhällsliv. Medveten avskärmning eller bristande kontakt innebär minskade möjligheter för en enskild eller för en nation att leva sig in i, förstå och respektera människor och samhällsförhållanden i andra länder. Propositionen betonade i detta avseende särskilt våra kontakter med utvecklingsländerna och med kulturerna i invandrarnas ursprungsländer.

Utredningen anser att de motiv för det internationella kulturutbytet som angavs i SIK-propositionen fortfarande äger giltighet. Motiven för kultursamarbetet bör emellertid nu utvecklas och förstärkas på vissa punkter.

Utvidgning och precisering av motiven

Redan i utredningens direktiv har motiven för det internationella kultursamarbetet utvecklats. I ett par fall rör det sig om en precisering av de motiv, som fördes fram i SIK-propositionen. Direktiven framhåller exempelvis att impulser utifrån är ett livsvillkor för svensk forskning och svenskt kulturliv samt att ett intensivt kultur- och erfarenhetsutbyte skapar bättre förutsättningar såväl för vår egen utveckling som för samverkan med andra folk och kulturer. Det faktum att Sverige är ett land inom ett litet språkområde gör emellertid att vi möter större barriärer än många andra mindre länder som tillhör större språkområden.

Direktiven tar vidare upp frågan om att aktiva insatser kommer att krävas för att få ta del av den intensifiering av erfarenhetsutbytet som blir följden av den fortsatta ekonomiska integrationen i Västeuropa. Likaså behandlas kultur- och informationsutbytets betydelse för att skapa goda förutsättningar för

den svenska utrikeshandeln. Det framhålls också att det föreligger en växelverkan mellan turism och kultur- och informationsutbytet, vilket innebär att en tydligare Sverigebild i utlandet ökar intresset för vårt land som turistmål.

Utredningen vill ta fasta på några aspekter i det internationella kultur- och erfarenhetsutbytet, som ter sig speciellt viktiga i dagens situation och som därför bör uppmärksammas särskilt. Utredningen sammanfattar härvid sina slutsatser i följande punkter.

a. Behovet att hävda den nationella identiteten

Ett motiv för kulturpolitiken är behovet för ett litet land att hävda sin nationella identitet. Detta behov blir alltmer uppenbart mot bakgrund av det snabbt växande utbudet av TV-program, också via kabel och satellit från andra länder, som breder ut sig över vårt land. I många fall är detta producerat av starka transnationella, kommersiella intressen. Det är ett gemensamt intresse för många små och medelstora länder att söka behålla sin särart, sina egna värderingar och ytterst möjligheten att fatta självständiga beslut genom att stödja olika kulturyttringar i det egna landet. I t. ex. Frankrike har hithörande problem uppmärksamats under en längre tid.

Frågan om den nationella identiteten gentemot omvärlden har dock flera olika aspekter. En avser omvärldens intresse för vår kultur. En annan aspekt är idéflödet till oss utifrån. Viljan att visa upp svensk kulturverksamhet för omvärlden måste kombineras med ett inflöde av impulser. Kulturlivet är extremt beroende av internationella impulser. På kulturområdet har idéflödet över gränserna i alla tider varit utomordentligt livligt alldeles oavsett varierande statliga insatser. Det är dock viktigt att förutsättningarna är någorlunda likartade för olika konstformer och konstnärsgupper att delta i det internationella kulturutbytet. Ett syfte med en internationell kultur-

utbytespolitik måste vara att bidra till en bättre balans mellan å ena sidan ambitionen att delta i kulturlivet utomlands och å andra sidan stimulera ett idéflöde utifrån. Det är också viktigt att kulturområdet ges lika goda förutsättningar att delta i det internationella utbytet som andra samhällssektorer.

b. Det lilla språkområdets problem

Svensk kultur kan ha svårt att hävda sig i den utländska konkurrensen, bland annat av språkskäl. Det svenska språkområdet tillhör de mindre i Europa. Visserligen har vi i Norden fördelen av att kunna kommunicera med varandra på det egna språket. Men eftersom vi inte kan skriva de andra språken är varje nordiskt land ensamt ansvarigt för sitt språk även om svenska språket i Finland utgör ett undantag. Detta skiljer oss från andra små länder som Österrike, Schweiz och Belgien, vilka tillhör större språkområden.

Språket utgör som kontakt- och uttrycksmedel själva grunden för viktiga delar av kulturlivet. Det gäller framför allt litteratur och teater. Den barriär som språket skapar medför ökade kostnader i den nationella kulturpolitiken och kräver ökade insatser också i det internationella kulturutbytet. Översättningar av litteratur i båda riktningarna medför t. ex. extra kostnader. Det ställs också större krav på svensk teater för att den skall kunna hävda sig utomlands.

För att ge en rättvis bild av situationen bör dock sägas att det lilla språkområdet innebär ett inte oviktigt skydd för den nationella identiteten.

c. Kulturinstitutionernas och konstnärernas situation

För större centrala kulturinstitutioner såsom vissa statliga museer, Operan, Dramaten och Filminstitutet är kulturutbytet en naturlig del av verksamheten. Medel för ändamålet finns i deras

budgetar, även om de är otillräckliga – särskilt för större evenemang. För mindre statliga kulturinstitutioner och för kulturinstitutioner med kommunalt stöd är utrymmet ännu mindre, ibland obefintligt. Där blir konkurrensen med mer näraliggande behov på hemmaplan övermäktig.

Den svåraste situationen har emellertid de fritt arbetande kulturarbetarna. Deras försörjningssituation är ofta dålig. Det gäller inte minst bildkonstnärerna. Ansvar för stöd till kulturarbetarnas internationella kontakter ligger på konstnärsnämnden, bildkonstnärsfonden och författarfonden, där avsättningen för denna typ av verksamhet hela tiden måste göras i konkurrens med behovet att förbättra försörjningsmöjligheterna. Konflikten blir nog allra tydligast för bildkonstnärsfonden.

I det föregående har betonats de svårigheter som ligger i det lilla språkområdet. Inom vissa kultursektorer spelar dock inte språkbarriären någon roll. Det gäller bildkonst, design, dans och musik. Det finns skäl att mer än hittills satsa på sådana områden när det gäller att föra ut svensk kultur. Svensk bildkonst – bl. a. grafik och formgivning – har inte presenterats utomlands med tillräcklig kraft.

Den enskilde konstnären/formgivaren har behov av orientering om lämpliga gallerier, museer, kulturhus i andra länder samt eventuell hjälp med förstahandskontakter. Konstnärer behöver trycksaker, presentationskataloger för en utländsk marknad. Det behövs bättre möjligheter för konstnären att personligen kunna närvara vid egna utställningar genom resebidrag utöver bidrag för transport, försäkringar och hjälp med tullformaliteter.

Design är och kommer enligt 1986 års näringspolitiska proposition (prop. 1986/87:74) att under de närmaste åren vara ett viktigt medel för att stärka konkurrenskraften i svensk industri. God design och kvalitet i kombination som kännemärke

för en nations produkter är av vikt för det internationella anseendet.

Det går inte att i generella termer bestämma vad som är konstnärlig kvalitet. Det går endast att beskriva hur urvalet går till. Det avgörs i den interna diskussionen inom konstnärsgruppen och mellan den och resp. kritikergrupp, som producerar sig i dagspress och tidskrifter. Dessa hämtar i sin tur sina impulser från den internationella diskussionen och skeendet inom museer, teatrar och musikinstitutioner utomlands. De konstnärliga kvalitetskriterierna är i hög grad internationellt betingade och det gäller framför allt på de områden där språket inte sätter gränser, nämligen bildkonst, dans, musik och arkitektur men även inom teaterns område.

Samtidigt som vi behöver värna om vår nationella särart så måste vi också följa den internationella utvecklingen. Här ligger motiven för ett ökat antal turnéer och gästspel men även resor för svenskar utomlands liksom för utlänningar i Sverige. Dessa kan ge oss perspektiv på vårt eget skapande. Försvar för en nationell identitet är således inte detsamma som konstnärlig inavel.

Ett mer systematiskt kritikerutbyte är viktigt för att ge oss perspektiv på vårt eget skapande. Ett sådant utbyte får inte bara omfatta kontakter med kulturlivet i Stockholm. I den nationella kulturpolitiska diskussionen betonas behovet av att stärka kulturen på den regionala nivån. I den omfattande festivalverksamheten med sommarspel, kör- och spelmansstämmor bör de internationella inslagen stödjas. Där skapas en naturlig mötesplats mellan svenska och utländska kulturutövare.

d. Integrationsarbetet inom EG

Den intensifierade ekonomiska integrationsprocessen inom EG kommer med säkerhet att leda till ökat samarbete och gemensamma

åtgärder även inom andra områden, bl. a. kultur, utbildning och forskning. Inom utbildningsområdet pågår exempelvis redan ett intensivt arbete genom lanseringen av ERASMUS-programmet. Även om kultur formellt sett inte hör till EG:s ansvarsområden har, som nämnts i avsnitt 7.3, ett arbete igångsatts som berör kulturområdets alla delar. Inom medieområdet pågår redan ett arbete. Med hänsyn till resurserna inom EG innebär satsningar på nya områden att verksamheten snabbt kan få stor omfattning. Inrättande av en europeisk kulturfond har diskuterats men ännu inte förverkligats. De olika steg som tas inom EG påverkar givetvis Sverige och kan innebära risker för att vi kommer i en relativt försämrad ställning.

EG har fattat beslut om olika insatser för att främja näringslivsstöd till kultur. På kulturindustriområdet finns redan beslut med viktiga kulturpolitiska konsekvenser. Ibland kan det vara fråga om extremt frihandelsvänliga initiativ. I andra fall kan man godta system för fasta bokpriser trots att det egentligen svär mot den generella konkurrensvänliga prispolitiken.

För att öka det kulturpolitiska erfarenhetsutbytet inom EG är det sannolikt att man kommer att förverkliga planer på komparativa kulturvanestudier och generell kulturstatistik men också andra studier. För att Sverige som icke-medlem skall kunna delta i detta arbete blir det nödvändigt att betala de egna kostnaderna. Det bör finnas goda förutsättningar för Sverige att delta i ett sådant samarbete om det nödvändiga ekonomiska utrymmet skapas.

e. Det kulturpolitiska erfarenhetsutbytet

Utredningens direktiv betonar att det är ett utrikespolitiskt intresse att svenska ståndpunkter vinner gehör i utlandet. Det är viktigt att vi kan informera om svensk kulturpolitik som ur internationell synpunkt ofta anses välutvecklad.

Syftet med det internationella kulturpolitiska samarbetet är bl. a. att ge impulser och idéer åt statens och kommunernas men också kulturinstitutionernas och organisationernas insatser. Det finns anledning att vi fortsätter och utvecklar det samarbete som nu bedrivs inom Europarådet, Unesco, men också genom de internationella organisationerna på olika konstområden. Europarådet har på svenskt initiativ påbörjat försök med internationell granskning av vissa medlemsländers kulturpolitik. Detta arbete har inletts under våren 1988 med en granskning av Frankrikes kulturpolitik. År 1989 granskas på samma sätt den svenska kulturpolitiken. Inom ramen för det av Förenta Nationerna beslutade kulturårtiondet 1988-1998 bör det vara möjligt att dela med oss av vissa erfarenheter, som kan vara av allmänt internationellt intresse. Det gäller t. ex. formerna för stöd och ersättningar till kulturarbetare. Samtidigt finns ett behov av att öka vår egen kunskap om ändamålsenliga insatser för t. ex. bildkonstnärer.

Den snabba datatekniska utvecklingen aktualiserar ett särskilt behov av erfarenhetsutbyte. Att kultursektorn påverkas i alla led av den tekniska utvecklingen är tydligt. Här finns ett särskilt behov att följa utvecklingen utomlands t. ex. när det gäller informationsteknologins användning inom biblioteks- och museiområdena.

9.3 Syftet med statens stöd till kulturutbyte

Statens roll i kulturutbytet är att stödja kulturlivets egna behov och önskemål utan att styra innehåll och inriktning. De statliga stödåtgärderna måste syfta till att underlätta och stimulera samarbetet över gränserna genom att bidra till att ekonomiska och tekniska hinder kan övervinnas. Det är betydelsefullt att motpartens erfarenheter och önskemål respekteras för att kunna utveckla ett berikande erfarenhetsutbyte. Även i sådana fall då de huvudsakliga ekonomiska resurserna tillskju-

tits från svensk sida måste samarbetet utvecklas på båda parternas villkor. Man bör eftersträva ett utbyte, som innebär bestående samverkan. Därför bör det statliga stödet vara så utformat att det stimulerar ömsesidigheten i kontakterna. Bidrag bör således kunna utgå för såväl utsändande som mottagande verksamhet inom alla konstområden. Detta är de principiella riktlinjer för syftet med statens stöd till internationellt kulturutbyte såsom de presenterades i SIK-propositionen, och vilka denna utredning anser fortfarande bör vara vägledande.

Effekterna av det statliga stödet är givetvis inte begränsade till en ökad stimulans och utveckling för kulturlivet. Vi är alla medvetna om den betydelse insatser inom olika konstområden har för Sverigebildens utomlands. Ett livligt och mångsidigt kulturutbyte har ett betydande allmänpolitiskt värde. För den svenska utrikeshandeln är kunskaper om Sverige och svenskt samhällsliv av stor betydelse och i det sammanhanget spelar ett vitalt kulturliv en viktig roll. För den internationella turismen, som är en näring i snabb utveckling, får innehållet i resandet en allt större betydelse. För många människor är just kulturen – musik, teater, museer och kulturminnen – själva kärnan i en resa. Det finns således både kulturpolitiska och allmänpolitiska motiveringar för ökade kulturkontakter över gränserna. De positiva effekter som ett vitalt kulturliv för med sig inom andra områden går emellertid inte att mäta i pengar. Utredningen anser dock att det finns anledning att ta hänsyn till dem när man beslutar om omfattningen av statens ekonomiska stöd till internationellt kulturutbyte.

9.4 Formerna för kultursamarbete och erfarenhetsutbyte

Nuvarande ansvarsfördelning

Det statliga stödet till kultursamarbetet med utlandet finansieras huvudsakligen över utbildningsdepartementets och utri-

kesdepartementets huvudtitlar. Utbildningsdepartementet har vissa medel som regeringen disponerar för bidrag till internationella kongresser i Sverige inom forskning, utbildning och kultur. Vidare ger departementet bl. a. stöd till vissa större samarbetsprojekt såsom Nya Sverige-jubiléet och till kulturpolitiskt erfarenhetsutbyte.

Under utbildningsdepartementet sorterar statens kulturråd och kulturinstitutioner/organisationer. Statens kulturråd har en särskild post i budgeten som avser bidrag till internationellt kulturutbyte. Med de medel som kulturrådet disponerar stöder rådet dels internationella organisationers svenska sektioner dels kulturutbyte för kulturinstitutioner och fria grupper samt deltagande i erfarenhetsutbyte inom kulturområdet.

Några kulturinstitutioner avsätter i sin internbudget vissa medel för fördelning till kulturutbyte efter ansökan inom sitt speciella konstområde. Exempel på sådana organ är Svenska rikskonserter, konstnärsnämnden och NUNSKU. Omfattningen av dessa bidrag redovisas i avsnittet 5 i detta betänkande.

Övriga större kulturinstitutioner har vissa medel för den egna institutionens kulturutbyte inom sin ordinarie budget.

Svenska institutet erhåller särskilda medel från utbildningsdepartementet, vilka avser bidrag till bl. a. teater-, dans- och musikgästspel samt utställningar.

Under utrikesdepartementets huvudtitel utgår under anslaget Övrig information om Sverige i utlandet medel (A- och B-anslag) till utlandsmyndigheternas lokala informationsverksamhet som också kan avse visst kulturutbyte. Utrikesdepartementet har också medel till regeringens disposition. Dessa medel kan användas för särskilda insatser, som bedöms angelägna att stödja eller för att initiera viss verksamhet också inom kulturområdet.

Under utrikesdepartementet sorterar Svenska institutet. Svenska institutets viktigaste uppgift är att fungera som centralt kontakt- och serviceorgan mellan kulturinstitutioner, organisationer och enskilda kulturarbetare i Sverige och i utlandet. Institutet arbetar härvid inom alla konstområden och samordnar även större svenska kulturmanifestationer i utlandet.

Fr. o. m. budgetåret 1981/82 pågår försöksverksamhet med kulturutbyte med u-länder med medel från styrelsen för internationell utveckling (SIDA) och beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS). Förslag om ett förstärkt kultursamarbete med u-länderna har under 1987 presenterats i rapporten Kultursamarbete med u-länderna (Ds UD 1987:2). Utredningen har yttrat sig över rapporten och bl. a. framhållit att det är mycket positivt att det samarbete med och stöd till u-länderna, som sker inom biståndspolitiken i ökande utsträckning också har kommit att omfatta kulturområdet. I övrigt ingår det inte i utredningens uppdrag att behandla verksamhet som bekostas av biståndsmedel.

I följande tabell redovisas sammanfattningsvis de centrala organ som stöder samarbete och erfarenhetsutbyte inom kulturområdet.

	Utbildningsdepartementets verksamhetsområde	Utrikesdepartementets verksamhetsområde
Organ som stöder samarbete och erfarenhetsutbyte över hela kulturområdet	utbildningsdep. statens kulturråd Svenska institutet	utrikesdep. Svenska institutet SIDA och BITS (kulturutbyte med u-länder)
Organ som genom bidrag stöder samarbete och erfarenhetsutbyte inom sitt konstområde	konstnärsnämnden bildkonstnärsfonden nämnden för utställningar av svensk konst i utlandet (NUNSKU) författarfonden Svenska rikskonserter	

Mellan kulturrådet och Svenska institutet finns en principiell rollfördelning, som bygger på att kulturrådet är sakkunnigt i fråga om situationen och behoven inom kulturområdets olika delar medan Svenska institutet bl. a. genom ambassaderna har kontakter med efterfrågan utomlands samtidigt som man har sakkunskap i fråga om samordning mellan olika kulturutbytesprojekt. Vidare har institutet ett särskilt ansvar för personutbyte.

På musikområdet har ett samarbete sedan några år etablerats mellan Svenska institutet, kulturrådet och de större musikinstitutionerna. I en särskild musiksamrådsgrupp diskuteras både anslagsärenden och policyärenden.

Överväganden och förslag

Enligt utredningens uppfattning fungerar samarbetet mellan de centrala organen i stort sett bra. Samverkan sker huvudsakligen genom informella kontakter. Den rollfördelning som finns mellan å ena sidan de båda departementen och å andra sidan kulturrådet och Svenska institutet är ändamålsenlig.

Det är naturligt att de båda departementen förfogar över vissa medel för större kostnadskrävande projekt som Nya Sverige och internationella konferenser. När det gäller de medel som utrikesdepartementet fördelar till utlandsmyndigheterna för information och kulturutbyte, de s. k. A- och B-anslagen, föreslår utredningen att dessa medel och uppgiften att fördela dem förs över till Svenska institutet. Denna delfråga behandlas under avsnittet 8.

Uppgiftsfördelningen mellan Svenska institutet och kulturrådet lades fast i SIK-propositionen. Den innebar i korthet att Svenska institutet skulle svara för bidrag till kulturutbyte som kräver förhandlingar, teknisk samverkan och/eller särskilda initiativ medan kulturrådet skulle svara för kulturutbyte som endast kräver ekonomiska bidrag. Institutets roll som serviceorgan betonades också. Någon sådan strikt uppgiftsfördelning har dock inte tillämpats. En smidig bidragsgivning har emellertid kunnat genomföras genom informella kontakter och överenskommelser, vilket också har varit nödvändigt på grund av de begränsade ekonomiska ramarna. För de institutioner, grupper och enskilda, som söker bidrag kan emellertid rådande rollfördelning ibland te sig oklar. Det finns därför anledning för de båda organen att på olika sätt informera om rådande ordning, så att bidragsmottagarna inte drabbas negativt av att det finns två organ inom det statliga området med likartade uppgifter.

Enligt utredningens uppfattning spelar Svenska institutets unika kompetens som serviceorgan och kontaktförmedlare stor

roll inom kulturområdet. Institutet är ofta till ovärderlig hjälp för kulturinstitutioner/organisationer och kulturarbetare i deras kontakter över gränserna.

En fråga som diskuterats flitigt under senare tid är Svenska institutets stöd inom litteraturområdet. Institutets insatser sker inom tre områden, nämligen översättningsstöd, resebidrag till svenska författare och introduktörer samt bidrag till utländska författare och introduktörer. Stödet uppgår totalt till ca 400 000 kr., varav 200 000 kr. avser översättningsstödet.

Sedan 1985/86 har institutet administrerat det statliga stödet till utländsk utgivning av samtida svensk litteratur i engelsk, fransk, spansk och tysk översättning. Stödet administrerades tidigare av statens kulturråd. Efter ett försöksår med stödköp fördelas stödet fr. o. m. 1986/87 i form av kontantbidrag till utländska förlag. Ett 20-tal ansökningar beviljas stöd varje år med genomsnittligt 10 000 kr. per ansökan.

Sveriges författarförbund har till utredningen framfört synpunkter på en omläggning av stödet. Enligt författarförbundet bör de statliga medlen destineras direkt till översättare och introduktörer – oberoende av det språkområde de är verksamma inom. Stödet kan lämpligen kopplas till en dokumentation om av-sättningsmöjligheter t. ex. ett förlagskontrakt. Författarförbundet anser också att stödet borde hanteras av statens kulturråd.

Enligt utredningens uppfattning finns det inte anledning att återföra administrationen av översättningsstödet till kulturrådet. Svenska institutet har genom sin litteraturreferensgrupp den sakkunskap som krävs för att handha denna stödform. Däremot delar utredningen författarförbundets åsikt att den nuvarande språkbegränsningen bör tas bort. Utredningen anser också att

stödet bör utgå direkt till översättaren men kopplat till ett förlagskontrakt.

Utredningen föreslår nedan en väsentlig förstärkning av Svenska institutets medel inom kulturområdet. Inom ramen för denna förstärkning bör institutets stöd till litteratur och författare kunna ökas.

Författarförbundet har vidare framfört till utredningen att det vore önskvärt att en del av Svenska institutets budget kunde öronmärkas för förbundets internationella verksamhet så att institutets tjänstemän inte behöver ta ställning till projekten i varje enskilt fall.

Enligt utredningens uppfattning är det viktigt att konstnärsorganisationerna kan delta i det internationella utbytet, och att det är rimligt att staten genom ett generellt stöd i viss utsträckning möjliggör detta. Utredningen föreslår därför att Svenska institutet ställer särskilda medel till Konstnärliga- och litterära yrkesutövares samarbetsnämnds (KLYS) förfogande för fördelning till konstnärsorganisationerna avseende det erfarenhetsutbyte som dessa bedriver med andra länder. Beloppet bör förslagsvis uppgå till 100 000 kr.

Vid sidan om de nyss nämnda centrala organen med ett allmänt ansvar inom hela kulturområdet finns en rad organ med en särskild roll inom sitt konstområde. Sådana organ är Svenska rikskonserter, konstnärsnämnden och NUNSKU. Utredningens intryck är att formerna för stöd och samverkan fungerar i stort sett bra, även om de flesta anmäler brist på pengar för kulturutbyte. Utredningen anser emellertid att vissa förbättringar bör övervägas när det gäller stöd och samverkan inom bildkonstområdet. Här är NUNSKU verksamt men har endast möjligheter att stödja ett begränsat antal utställningsprojekt med svenska konstnärer. Bildkonstnärsfonden stöder enskilda konstnärer med resestipendier av olika slag. Eftersom fondens främsta uppgift är att

förbättra bildkonstnärernas arbetsmöjligheter och försörjningssituation, är det mindre sannolikt att fonden kan öka den ram som avdelas för utlandsstipendier. Även konstnärsnämnden ger vissa bidrag till utställningsprojekt. Svenska institutet ger i viss utsträckning bidrag till kontaktskapande verksamhet inom bildkonstområdet och kulturrådet till enskilda institutioner såsom museer.

Det är utredningens uppfattning att det inom bildkonstområdet behövs ett närmare samråd mellan de organ som är verksamma inom området, där bidragsfrågor och policyfrågor kan diskuteras. Musiksamrådsgruppen kan här tjäna som modell. Det synes angeläget att på olika sätt hjälpa svenska konstnärer inkl. konsthantverkare och fotografer att utveckla sina kontakter med konstmarknaden utomlands och följa den konstnärliga utvecklingen där. En väg vore att stödja grupper av konstnärer som vill ställa ut i andra sammanhang än de större evenemang där NUNSKU organiserar ett svenskt deltagande. En annan är att öka möjligheterna till ateljéutbyte med andra länder. För att bl. a. kunna tillgodose dessa behov föreslår utredningen nedan ökade resurser till kulturrådet och Svenska institutet. I detta sammanhang bör man också uppmärksamma att även mer systematiska inbjudningar till Sverige av konstkritiker, museimän och enskilda konstnärer skulle kunna bidra till ett angeläget ökat utbyte på bildkonstområdet. Även när det gäller utvecklingen av svensk arkitektur skulle det behövas vissa stimulansinsatser.

Konstnärsnämnden har till utredningen föreslagit att NUNSKU skall inordnas i nämndens verksamhet och att PS One-stipendiet (en ettårig vistelse i New York) i fortsättningen helt skall handhas av nämnden. Utredningen kan inte biträda konstnärsnämndens förslag angående överföring av NUNSKU. Enligt utredningens uppfattning är en nära koppling till moderna museet en förutsättning för NUNSKU:s verksamhet. När det gäller PS One-stipendiet anser utredningen att de inblandade parterna gemensamt bör diskutera fram en rationell hantering.

Nuvarande statliga resurser

Genom beslut i anledning av SIK-propositionen ökades resurserna för internationellt kulturutbyte genom förstärkningar av anslagen till Svenska institutet, kulturrådet och olika kulturinstitutioner. De totala ökningarna uppgick till 5 025 000 kr. Utredningen har genom enkäter till dessa organ kartlagt innehålllet i och anslagsutvecklingen för deras internationella verksamhet (avsnitt 5).

Svenska institutet och kulturrådet har ansvar för bidragsgivning över hela kulturområdet. Svenska institutets program 2 Allmän kulturutbytesverksamhet uppgick budgetåret 1979/80 till 2 375 000 kr. och hade 1986/87 ökat till 3 605 000 kr., dvs. ca 34 procent i löpande priser. Härutöver disponerade institutet under anslaget Kulturellt utbyte med utlandet under utbildningsdepartementets huvudtitel 500 000 kr. 1979/80 och 794 000 kr. 1986/87 till bidrag till internationellt kulturutbyte. Dessa medel ökade med 37 procent i löpande priser. De medel som tillförs institutet från utbildningsdepartementet är helt fria för ansökan utifrån.

Statens kulturråd disponerade budgetåret 1979/80 1 550 000 kr. för bidrag till internationellt kultur- och erfarenhetsutbyte. Dessa medel hade 1986/87 ökat till 2 428 000 kr., dvs. 36 procent i löpande priser. Inom ramen för dessa medel har kulturrådet under tidsperioden ökat bidragen till de internationella organisationerna från 310 000 kr. till 967 000 kr. Kulturrådet har härigenom behållit realvärdet av stödet till tidigare mottagande organisationer samtidigt som nya organisationer har kommit till. Indirekt har resultatet blivit att det reella värdet har minskat väsentligt för stödet till övriga ändamål, dvs. kulturutbyte för fria grupper, kulturinstitutioner och erfarenhetsutbyte.

Av de kulturinstitutioner som erhöill ökade resurser i SIK-propositionen finns, som tidigare nämnts, några som ger bidrag till grupper och enskilda inom sitt konstområde. Detta är i första hand konstnärsnämnden, Rikskonserter och i viss mån NUNSKU. Konstnärsnämnden lämnar projektbidrag till enskilda och samverkande konstnärer för utställningar i utlandet. Bidragen uppgick budgetåret 1979/80 till 126 000 kr. och 1986/87 till 339 000 kr. Rikskonserter ger projektbidrag för att ge svenska artister och ensembler möjlighet att turnera i utlandet. Dessa medel uppgick budgetåret 1979/80 till 524 000 kr. och budgetåret 1986/87 till 914 000 kr.

I NUNSKU:s verksamhet ingår dels att producera egna utställningar dels att lämna bidrag till utställningar som produceras av andra. 1979/80 lämnade NUNSKU bidrag till ett sådant projekt med 28 000 kr. och 1986/87 till fyra projekt med totalt 140 000 kr.

Av övriga kulturinstitutioner som erhöill medel i SIK-propositionen kan tre användningsområden för dessa medel observeras, nämligen

- a. utsändande verksamhet från den egna institutionen
- b. mottagande verksamhet
- c. deltagande i internationella organisationer

Den utsändande verksamheten svarade i första hand Dramaten, regionmusiken och NUNSKU för, medan Folkparkernas centralorganisation och Riksteatern huvudsakligen svarade för mottagande verksamhet. Operans verksamhet präglades av både utsändande och mottagande. Riksarkivet, riksantikvarieämbetet, kungliga biblioteket, historiska museer, statens konstmuseer och Musikaliska akademien använde de särskilda SIK-medlen framför allt till deltagande i erfarenhetsutbyte i internationella organisationer. Vid några av dessa institutioner har dessutom delar av verksamheten en stark internationell prägel såsom exempelvis

vid statens konstmuseer och kungl. biblioteket. En gruppering på detta sätt kan givetvis inte renodlas helt.

Utredningen konstaterar att de medel som fördelades i SIK-propositionen för internationellt kulturutbyte i stort sett fortfarande finns tillgängliga för detta ändamål i institutionernas internbudgetar. I de flesta fall har omfattningen vuxit i ungefär samma utsträckning som den allmänna anslagsutvecklingen. I några fall kan en större ökning iakttas och i några fall har institutionen behållit beloppet på ungefär samma nivå nominellt. Det bör framhållas att det internationella utbytet för flera institutioner varierat i omfattning från år till år, vilket också påverkat institutionernas kostnader. Utredningen kan vidare konstatera att de särskilda SIK-medlen i allmänhet inte har utsatts för besparingar i större omfattning än vad som gäller för annan verksamhet. Det bör dock påpekas att kostnadsutvecklingen för internationellt utbyte har ökat snabbare än den i allmänhet gjort inom andra områden. Till detta kommer som redan nämnts att de devalveringar av den svenska kronan som genomförts sedan 1979 har gjort att den internationella verksamheten blivit dyrare.

Utredningen vill framhålla att det internationella utbytet är ett naturligt inslag även i flera andra centrala kulturinstitutioners verksamhet, även om de inte erhöll särskilda medel i SIK-propositionen. Detta gäller också för Riksställningar i vars uppdrag självfallet ingår att delta i det internationella kulturutbytet.

Utredningens förslag till ökade statliga resurser

Utredningen anser att kultursamarbetet av de olika skäl, som redovisats tidigare, bör tilldelas ökade statliga resurser. Om kulturutbytet inte får reellt ökade möjligheter att utvecklas är risken stor att kulturlivet kommer att sacka efter övriga delar av samhället, där de internationella kontakterna anses

självlklara och också finansieras av organisationer, institutioner, företag och näringslivets olika sammanslutningar. Det kan leda till problem inte bara för kulturlivet utan för samhället i övrigt om en viktig samhällssektor - kulturen - på grund av bristande finansiella resurser råkar i otakt med utvecklingen i övrigt när det gäller internationella kunskaper och samarbete över nationsgränserna. Behoven varierar inom olika sektorer av kulturområdet. De största behoven har de fria kulturarbetarna.

De större centrala kulturinstitutionerna förfogar över vissa medel för kulturutbyte inom sina budgetar. Utredningen anser att det är naturligt att de bekostar det löpande internationella utbytet inom den ordinarie budgeten. För större projekt behövs emellertid särskilda ekonomiska insatser, vilka bör kunna prövas inom ramen för de medel som disponeras av statens kulturråd och Svenska institutet för internationellt kulturutbyte.

De mindre kulturinstitutionerna - såväl statliga som icke-statliga - och de fria grupperna har som regel inga eller mycket små möjligheter att bekosta internationellt utbyte.

Behoven av medel är därför stora inom alla områden, inte minst med tanke på att utställnings-, teater- och konsertutbyte är dyrbara projekt. Detta kan illustreras med följande exempel. Kostnaderna för utställningen Sidenvägen, som visades i Göteborg i samarbete med sovjetiska museer, uppgick till mellan 400 000 - 500 000 kr. Här ingick planeringsresor, transporter i en riktning, försäkring, bevakning, översättningar av texter och inbjudningar av museipersonal från Sovjetunionen men inte kostnader för katalog, affischtryck, marknadsföring, uppförande av utställningen och transporter inom landet. För en medelstor konstatställning anordnad av ett svenskt regionalt/kommunalt museum i ett europeiskt land uppgår kostnaderna till mellan 120 000 och 150 000 kr.

Ett mindre internationellt teatergästspel beräknas normalt medföra extra kostnader om 75 000 - 100 000 kr. För större teater- och operagästspel kan bidragsanspråken gå upp till 1 milj. kr. Resor, transporter och resetraktamenten ingår då i kostnaderna medan gager och boendekostnader bekostas av värdlandet.

För Stockholms symfoniorkesters turné i USA hösten 1984 uppgick de beräknade totala kostnaderna till 2,7 milj. kr. En turné i Västtyskland av Malmö symfoniorkester drog kostnader om 870 000 kr. medan en mindre symfoniorkesters turné i Jugoslavien kostade 220 000 kr.

Det är utredningens uppfattning - vilken också förts fram av bl. a. Operan - att de ökade resurser som nu bör ställas till kulturlivets förfogande för internationellt kulturutbyte får störst effekt om de finns tillgängliga för ansökan hos centrala institutioner. Detta motiveras bl. a. av att kulturutbytet för den enskilda institutionen varierar från ett år till ett annat. Att sprida ut medlen kan också få till effekt att större bidrag omöjliggörs. Utredningen föreslår därför att de medel för internationellt kulturutbyte, som f. n. finns hos statens kulturråd och Svenska institutet, ökas med drygt 9 milj. kr. Av dessa medel föreslås 5 milj. kr. tillföras statens kulturråds anslagspost för internationellt kulturutbyte och drygt 4 milj. kr. de anslag som disponeras av Svenska institutet, varav 1 milj. kr. den anslagspost under utbildningsdepartementet som avser gästspel m. m. och 3 225 000 kr. institutets ordinarie anslag. Det bör ankomma på kulturrådet och Svenska institutet att närmare fördela medlen på olika områden. Utredningen vill dock framhålla följande särskilt angelägna behov.

a. statens kulturråd

- ökat stöd till centrala, regionala och lokala kulturinstitutioners och fria grupper deltagande i kulturutbyte,

- ökat stöd till internationella organisationers svenska sektioner både vad gäller de organisationer som redan idag erhåller bidrag från kulturrådet och möjlighet att ge nya organisationer kontinuerliga bidrag,
- bildkonstnärernas och konsthantverkarnas särskilda behov av ökade kontakter med omvärlden, bl. a. i form av ökat stöd till grupper som vill delta i utställningsprojekt utomlands,
- ökat stöd till folkrörelsernas deltagande i det internationella kulturutbytet. Utredningen föreslår härvid att den anslagspost till folkrörelsernas internationella kulturkontakter, som f. n. fördelas av utbildningsdepartementet, förs över till kulturrådets anslag,
- ökade möjligheter att delta i ett utvidgat erfarenhetsutbyte bl. a. genom utredningsinsatser om konsekvenserna för kulturlivet av olika fenomen i samhällsutvecklingen,
- ökade anspråk som kan komma att ställas på olika slags insatser av institutioner, fria grupper och organisationer med anledning av Sveriges deltagande i det av Förenta nationerna i december 1986 proklamerade kulturårtiondet 1988-1998, som samordnas av Unesco,
- möjligheter att stödja vissa bilaterala nordiska projekt, som hittills endast kunnat få stöd genom de bilaterala nordiska kulturfonderna.

b. Svenska institutet

- ökade möjligheter att efter ansökan från kulturinstitutioner stödja teater-, dans- och musikgästspel samt utställningar,
- ökat stöd till kontaktresor, inbjudningar, smärre gästspel och symposier inom kulturkontaktområdet,
- ökat stöd inom litteraturområdet,
- möjlighet att ställa särskilda medel till Klys förfogande för fördelning till konstnärsorganisationerna,
- ökat stöd inom ramen för kulturutbytesprogrammen med särskilda länder.

Utredningens förslag innebär en ökning av medlen till internationellt kultursamarbete med drygt 9 milj. kr. Det ligger i utredningens uppdrag att överväga eventuella omDispositioneringar inom ramen för de totala resurserna till Sverigeinformation och kultursamarbete. Utredningen återkommer till förslag angående finansiering i avsnitt 12.

10.1 Motiven för internationellt utbyte inom utbildning och forskning

I SIK-propositionen framhålls att deltagande i internationellt erfarenhetsutbyte är ett livsvillkor för forskningen och alltmer nödvändigt också för andra former av studier. En ökad internationalisering av utbildningen krävs för att förbereda de studerande för ett yrkes- och samhällsliv där internationella kontakter i allt större utsträckning ingår i det dagliga arbetet. Ett annat motiv är behovet att hos de studerande främja förståelse för andra folk och deras levnadsförhållanden. I propositionen framhålls att personutbyte med läroanstalter i andra länder är en av de mest verksamma metoderna för en internationalisering av utbildningen.

Utredningen anser att de ovan citerade motiven i hög grad är giltiga även idag. Samhällslivets allmänna internationalisering ställer allt större krav på utbildningsväsendet, både när det gäller internationell orientering och språkkunskaper.

10.2 Översiktlig nulägesbeskrivning

Arbetet i de internationella organisationerna

Samarbetet inom den högre utbildningen, i första hand för att främja rörligheten bland studerande och högskolelärare, spelar traditionellt en viktig roll i de multilaterala organisationerna. Huvuddelen av samarbetet har varit och är inriktat på vad som skulle kunna kallas erfarenhetsutbyte och komparativa studier. I projekt- eller konferensform analyseras och jämförs erfarenheter av förändringar i utbildningssystem och studie-

planer. Resultatet blir en mer eller mindre djupgående dokumentation för användning av yrkesverksamma i resp. berörda medlemsländer. Slutsatser av mer allmängiltig karaktär formuleras mindre ofta; det är själva erfarenhetsutbytet som är huvudsyftet. Sverige har tillsammans med övriga nordiska länder traditionellt tagit mycket aktiv del i denna form av internationellt utbildningssamarbete. Från svensk sida har man också verkat för att erfarenheterna av projekt m. m. så långt möjligt systematiskt vidareförs, inte endast i tryckt form utan också genom vidareutbildning (t. ex. av lärare) och genom uppföljningsseminarier etc.

Under den senaste tioårsperioden har flera internationella organisationer gett särskild prioritet åt åtgärder för att främja rörlighet och utbyte i fråga om högskolans studerande, lärare och forskare. Inom högskoleområdet har framhållits att internationellt samarbete måste grundas på god kunskap om förhållanden i andra länder och kulturkretsar. Utbytesverksamhet är ett väsentligt inslag för att åstadkomma detta.

Europarådet tog under 1970-talet initiativ till en rad projekt som bl. a. syftade till att analysera existerande hinder för rörlighet på högskoleområdet, och föreslå åtgärder för att undanröja dessa hinder.

Europarådet utarbetade vidare ett antal rekommendationer till medlemsländerna om att bygga upp nationella informations- och dokumentationscentra, för att bättre svara mot behoven både vad gäller rörlighet och utbyte samt i fråga om ekvivalering av studier i annat land. Sverige har anslutit sig till dessa rekommendationer. Europarådet har under 1980-talet främst koncentrerat sina insatser till åtgärder för att främja utbytet av forskarstuderande och yngre forskare, bl. a. genom att utarbeta en rekommendation även om detta.

Inom Unesco har på motsvarande sätt frågor om rörlighet och ut-

byte ägnats växande intresse. Unesco har sedan 1970-talets början publicerat översiktligt informationsmaterial om möjligheter till högskolestudier i annat land. Unesco har därutöver utarbetat särskilda konventioner om erkännande av examina och studier i annat land. Dessa ekvivaleringskonventioner har utarbetats för skilda länderkretsar; en konvention finns således för Europa, dvs. för både Väst- och Östeuropa.

När det gäller skolområdet har både Europarådet och Unesco varit verksamma, Europarådet genom seminarier och konferenser, Unesco genom bl. a. den s. k. ASPRO-verksamheten (Associated Schools Project) som är ett långsiktigt arrangemang för att främja skolklasskontakter och skolklassbesök mellan skilda länder.

Inom OECD har vissa mer begränsade insatser gjorts för att stödja främst utbytet inom högskoleområdet.

Av helt andra dimensioner än de nämnda organisationernas är det arbete för att främja rörlighet och utbyte som EG stegvis initierat. Inom EG:s utbildningspolitik har tidigt getts särskild prioritet åt åtgärder för att främja utbytet, främst inom högskoleområdet, men också inom skolområdet.

För att främja utbytet av studerande och därmed också stärka lärarkontakter mellan skilda institutioner, har EG i skilda steg lanserat betydande utbytesprogram under den senaste tioårsperioden. De s. k. Joint Study Programmes, som syftar till att möjliggöra för studerande att tillbringa viss del av sina grundläggande studier i ett annat land, innebär bl. a. stöd till inledande lärarkontakter och ekonomiskt stöd till de studerande.

Av större omfattning är det sedermera beslutade programmet ERASMUS (the European Community Action Scheme for the Mobility of University Students). Här har målsättningen angetts till att

på sikt möjliggöra för upp till 10 procent av varje årskull högskolestuderande att tillbringa viss del av studierna vid universitet i annat medlemsland. Detta skall åstadkommas bl. a. genom ett system med tilläggsstipendier, avsedda att täcka merkostnaden för resa och uppehälle i annat land.

Inom ramen för EG:s ramprogram för forskning finns ett program, SCIENCE, som syftar till att främja rörligheten för de europeiska forskarna inom främst naturvetenskap, medicin och teknik. Genom bl. a. stipendier, flyttningsbidrag och projektstöd skall utbytet mellan EG-länderna främjas och forskarflykten till USA förhindras. Programmet är relativt omfattande. Målet är att på sikt involvera närmare två procent av forskarna inom EG-området. Sverige har erbjudits medlemskap i programmet. Ett svenskt deltagande skulle kosta ca 10 milj. kr. per år.

EG har också inlett en harmonisering av de olika utbildningskrav som gäller i medlemsländerna och som kan skapa hinder för migrerande arbetskraft. Regeringen har i prop. 1987/88:66 om Sverige och den västeuropeiska integrationen uttalat att EG:s satsningar på ökad akademisk rörlighet mellan medlemsländerna kan få konsekvenser för Sverige. Svenska universitet och högskolor kan få svårigheter att öka utbytet med EG-länderna om dessa prioriterar det interna utbytet. I propositionen framförs därför att Sverige är angeläget om att samarbeta med EG inom detta område. Vidare framhålls att det är viktigt att Sverige noga följer det arbete som bedrivs inom EG för att få tillstånd ömsesidiga erkännanden av examina.

Ökad rörlighet prioriteras också högt inom det nordiska samarbetet. Nordiska ministerrådet (kultur- och utbildningsministrarna) har, inom ramen för den nordiska kulturhandlingsplanen, utarbetat ett förslag - NORDPLUS Nordiskt Program for Laerere, Uddannelsessoegende och Studerende - i syfte att främja studerande - och lärarutbytet i Norden.

Det internationella utbytet vid universitet och högskolor

Väsentliga delar av det svenska utbildningsväsendets och forskningens kontakter och samarbete med andra länder sker genom direkta kontakter mellan högskolorna på framför allt institutionsnivå och inte genom de multilaterala organisationerna.

Universitets- och högskoleämbetet har på regeringens uppdrag kartlagt och utvärderat högskolans internationaliseringsarbete. En sammanfattning finns i avsnitt 5.12. Utredningen vill här peka på några punkter, som har betydelse för utredningens överväganden.

Universitets- och högskoleämbetet framhåller i sin rapport att högskoleutbildningens internationalisering har fått genomslag och vunnit legitimitet ute i högskolan. Universitets- och högskoleämbetet har under ett tiotal år fördelat särskilda internationaliseringsmedel (1986/87 4 100 000 kr.), som fungerat som stimulans bl. a. när det gäller att utveckla lokala handlingsprogram för internationalisering. Alla universitet och större högskolor har nu handlingsprogram, som fastställts av styrelserna. En stor del av högskolans internationalisering sker givetvis som en naturlig del av arbetet och därmed inom ramen för ordinarie anslag.

Universitets- och högskoleämbetet har noterat att det finns ett stort intresse från näringsliv och förvaltning när det gäller internationaliseringen i utbildningen. Det finns en oro för att Sverige skall hamna utanför internationellt samarbete på forskningens och utbildningens område. Ämbetet avser därför att på olika sätt medverka i erfarenhetsspridningen kring dessa frågor mellan högskolan och olika intressenter i samhället.

Universitets- och högskoleämbetet konstaterar att kontakter, avtal o. dyl. alltså i stor utsträckning är upprättade med anglo-amerikanska länder. När det gäller kontakterna med uni-

versitet i EG-länderna finns ett starkt och ökande intresse. Universitets- och högskoleämbetet avser att på olika sätt följa utlandskontakternas utveckling.

Den inom universitets- och högskoleämbetet bedrivna s. k. ekvivaleringsverksamheten, som syftar till att jämföra utländska utbildningar med någon bestämd svensk allmän utbildningslinje eller motsvarande, har vuxit starkt i omfattning. Ekvivaleringsarbetet har medfört att ämbetet deltar i ett omfattande samarbete med andra länder i Europa och med USA och Canada.

Den stora volymen inom högskolans utbyte och internationella verksamhet sker genom formella eller informella kontakter på institutionsnivå. Den närmare omfattningen är svår att bedöma. Det är dock uppenbart att kontakterna är mest omfattande med den anglo-amerikanska världen och därefter med universitet i Centraleuropa och Norden. Frågan om kostnader i detta utbyte löses i regel genom bilaterala kontakter.

Det internationella utbytet inom skolväsendet

Regeringen har uppdragit åt skolöverstyrelsen att utarbeta förslag till handlingsprogram för skolans internationalisering. Skolöverstyrelsen skall senast i samband med sin anslagsframställning för budgetåret 1989/90 redovisa sina förslag.

Uppdraget avser såväl den yttre ramen (utbytes- och kontaktverksamhet m. m.) som innehåll och arbetsmetoder i skolans verksamhet. Även om tyngdpunkten i uppdraget ligger på ungdomsskolan bör skolöverstyrelsen också observera de särskilda behov som kan aktualiseras inom vuxenutbildningen.

Inom uppdragets ram bör skolöverstyrelsen särskilt

- belysa de möjligheter läroplanerna erbjuder till olika slags åtgärder i syfte att stärka skolans internationalisering samt

utarbete förslag om hur undervisningen kan ges en ökad internationell inriktning i olika ämnen och ämnesgrupper;

- belysa behovet av internationaliseringsinslag i fortbildningen för lärare i skolväsendet;

- överväga hur samverkan och erfarenhetsspridning i fråga om internationaliseringsarbetet kan organiseras. Skolöverstyrelsens och länsskolnämndernas roll i vad avser stöd och stimulans till internationaliseringsarbetet bör uppmärksammas.

Vidare kan nämnas att i budgetpropositionen 1988 (bil. 10) föreslås att 300 000 kr. avsätts för att vid några skolor stödja ett antal pilotprojekt med syftet att utveckla metoder för skolans undervisning i internationell förståelse och fredsfrågor.

Svenska institutets verksamhet och roll inom utbildnings- och forskningsområdet _ _ _ _ _

Svenska institutets stöd till utbildning och forskning är huvudsakligen inriktat på att främja personutbytet mellan Sverige och andra länder. Verksamheten består följaktligen av ett stort antal stipendie- och bidragsprogram: gäststipendier, Europarådsstipendier, forskarstipendier, bilaterala långtidsstipendier, särskilda stipendier för sökande från u-länder, FN- och OECD-stipendier, korttidsutbyte med östeuropeiska länder, expertutbyte med u-länder, stöd till integrerad utlandsutbildning, opinionsbildarutbyte med USA m. m. Verksamheten beskrivs mer utförligt under avsnitt 5.4.

De olika stipendieprogrammen avser huvudsakligen stipendier som gäller en längre tid, i allmänhet minst en termin. Institutets långtidsstipendier beräknas med utgångspunkt från basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Basbeloppet har under de senaste åren stigit snabbare än anslagstilldelningen till institutet. Detta har medfört att antalet långtidsstipendier har måst reduceras.

Till forsknings- och studiebidragen räknas bidrag för kortare vistelser - i regel mindre än en termin, oftast några veckor. Det finns både korttidsprogram för bestämda ändamål och medel som är avsedda att kombineras med annan finansiering.

Stipendie- och bidragsprogrammen är baserade på överenskommelser med andra länder (bilateral stipendier) samt på särskilda beslut av regering och riksdag.

Institutets stipendie- och bidragsprogram har stor betydelse för kontakterna med åtskilliga länder. Under 1986/87 medverkade institutet till forsknings-, utbildnings- eller studievistelser i Sverige för över 1 000 personer från andra länder. Omkring 500 svenskar fick tillfälle till besök utomlands. Längden på vistelserna varierade från ett par dagar till ett helt år.

Svenska institutet administrerar vidare ett stöd till integrerad utlandsutbildning (IUU), vilket innebär att svenska högskolestuderande kan studera vid utländska universitet och få räkna dessa studier som en del av sin ordinarie svenska utbildning. Stödet är avsett för IUU-samarbete med institutioner i alla europeiska länder utom de nordiska och utgår för såväl planering som genomförande av IUU.

Det är framför allt inom två områden som Svenska institutets stipendie- och bidragsprogram har särskild betydelse, nämligen när det gäller samarbetet med u-länder och östeuropeiska länder.

U-landssamarbetet utgör totalt en ganska stor del av institutets verksamhet. Inom stipendie- och bidragsprogrammen går mer än hälften av gäststipendierna till sökande från u-länder. Vidare medför de s. k. u-bidragen ett förhållandevis stort personutbyte.

Inom ramen för de s. k. kulturutbytesprogrammen med länder i Östeuropa finns vissa bindande bestämmelser, som rör person-

utbyte i form av långtids- och korttidsstipendier. En stor del av Sveriges totala utbyte av forskare, studerande och experter med Östeuropa sker med hjälp av kulturutbytesprogrammen. Denna fråga behandlas mer utförligt under avsnitten 7.1 och 7.3.

En särskild uppgift för Svenska institutet är att ge stöd och service till undervisningen i svenska vid utländska läroanstalter. Nära 600 institutioner, därav mer än 200 vid universitet och högskolor, får för närvarande stöd i varierande omfattning. I övrigt hänvisas i denna fråga till avsnitt 10.5.

I budgetpropositionen 1988 (prop. 1987/88: 100, bil. 10) föreslås att ett centrum för information och dokumentationsuppgifter inom utbildningsområdet skall lokaliseras till institutet. Centret skall främja rörlighet inom skolans och högskolans område, och dess uppgifter skall vara att svara för information och service.

Övriga statliga medel för utbildnings- och forskningsutbyte

Ingenjörsvetenskapsakademien har fr. o. m. 1977/78 erhållit särskilda medel (1987/88 236 000 kr.) från utrikesdepartementet för forskarutbyte med Östeuropa. Utbytet regleras genom samarbetsavtal med motsvarande organ i de östeuropeiska länderna. En närmare redovisning av omfattningen av detta utbyte lämnas i avsnitt 5.10 och 7.1.

Kungl. vetenskapsakademien har avtalsbundet utbyte med flera vetenskapsakademier i östeuropeiska länder, bl. a. ett avtal om forskarutbyte med Sovjetunionen tillsammans med Ingenjörsvetenskapsakademien.

Också forskningsråden spelar en viktig roll för det internationella utbytet inom forskningen. Medicinska forskningsrådet och naturvetenskapliga forskningsrådet anslår bl. a. medel för forskarstipendier. Dessa råd, liksom det humanistisk-samhälls-

vetenskapliga forskningsrådet och forskningsrådsnämnden är medlemmar av European Science Foundation (ESF). ESF bedriver ett omfattande europeiskt grundforskningssamarbete.

10.3 Allmänna överväganden

Det internationella erfarenhetsutbytet har en avgörande betydelse för förnyelse och utveckling inom utbildning och forskning. I mitten av 1970-talet genomfördes den första internationaliseringsutredningen rörande den svenska högskolan. Den allmänna internationaliseringen i samhället har alltsedan dess ställt allt större krav på våra utbildnings- och forskningsinstitutioner att i ökad utsträckning delta i det internationella utbytet och samarbetet.

Särskilt teknisk/naturvetenskaplig forskning och utveckling måste hålla åtminstone jämna steg med näringslivets internationalisering. I annat fall kan väsentliga delar av forsknings- och utvecklingsarbetet i vår transnationella industri komma att flyttas utomlands. Den inhemska delen av dessa företag kan då alltmer få rollen av underleverantör. Önskvärt vore t. ex. att samgåendet mellan ASEA och BrownBoveri direkt följdes av ett samarbetsavtal mellan de tekniska högskolorna i Stockholm och Zürich.

Det är framför allt tre områden som är viktiga när det gäller högskolans internationalisering, nämligen en allmän internationalisering av olika utbildningar, utbyggd språkundervisning samt vidgat internationellt studerande-, forskar- och lärarutbyte. De svenska universiteten och högskolorna arbetar aktivt med internationaliseringsfrågorna utifrån alla tre aspekterna. De lokala internationaliseringsprogrammen har medfört en mer medveten strategi, planering och prioritering vid de enskilda högskolorna. Universitets- och högskoleämbetet avser att i ökad utsträckning stödja och utvärdera detta arbete. Därvid

bör enligt utredningens uppfattning särskilt samarbetsmöjligheterna mellan ett internationaliserat näringsliv och högskolan när det gäller teknisk/vetenskaplig forskning och utveckling uppmärksammas.

Inom de stora internationella organisationerna fäster man ökad uppmärksamhet vid frågor som hänger samman med i första hand ökad rörlighet för studerande, lärare och forskare. För att främja utbytet har bl. a. flera organisationer antagit särskilda rekommendationer eller konventioner om studerandeutbyte, forskarutbyte, information om utbytesfrågor samt ekvivalering av studier i utlandet. Några organisationer har också tillskapat stipendieprogram för att främja utbytet såsom t. ex. Europarådet. Av särskild betydelse är de stipendieprogram som växer fram inom EG.

Inom skolområdet har skolöverstyrelsen i uppdrag att utarbeta ett handlingsprogram för internationalisering, som kan väntas få betydelse för framtiden.

Svenska institutet har under den senaste tioårsperioden fått i uppdrag att administrera flera nya stipendie- och bidragsprogram, nämligen expertutbyte med u-länder (1979/80), u-landsstipendier (1983/84), stöd till integrerad utlandsutbildning, IUU (1983/84) och internationella forskarstipendier (1984/85). För närvarande inrättas vid institutet ett dokumentations- och informationscentrum för att främja den internationella rörligheten och på ett och samma ställe samla in och hålla tillgänglig information om studiemöjligheter i utlandet resp. Sverige. Statsmakterna har härigenom velat utnyttja institutets stora kompetens när det gäller personutbyte och institutets uppgifter som serviceorgan. Utredningen delar denna syn på institutets verksamhet. Det finns därför ingen anledning att i nuvarande situation aktualisera någon förändring av ansvarsfördelningen mellan Svenska institutet och universitets- och högskoleväsendet.

Utredningen har tidigare redovisat det arbete, som pågår internationellt för att öka rörligheten av högskolestuderande mellan olika länder. F. n. sker detta arbete mest aktivt inom EG, som bl. a. antagit högt satta kvantitativa mål för studerandeutbytet inom EG. Regeringen har uttalat att det är angeläget att Sverige kan delta i detta samarbete. Om detta blir möjligt kan omfattningen av denna verksamhet för Sveriges del växa betydligt. I det perspektivet kan det finnas anledning att ompröva den nuvarande ansvarsfördelningen mellan Svenska institutet och universitets- och högskoleväsendet. Inte endast den kvantitativa utbyggnaden i sig utan framför allt dess konsekvenser för undervisningens organisation och metodik samt de prioriteringsfrågor som därvid aktualiseras (i fråga om länderinriktning och ämnesprioriteringar) kan göra det aktuellt att se över ansvarsfördelningen. Vid en väsentligt ökad volym på studerandeutbytet och därmed aktualiserade policyfrågor för högskolans del synes det naturligt att det utbyte, som f. n. handhas av Svenska institutet, i växande grad sköts direkt av de berörda universiteten och högskolorna. Detta skulle medföra att det övergripande ansvaret för det internationella studerande- och forskarutbytet skulle handhas av utbildningsdepartementet och universitets- och högskoleämbetet. Institutets roll skulle då närmast bli att hjälpa till att lösa särskilda problem, som kan uppkomma i verksamheten samt svara för viss informations- och serviceverksamhet.

Utredningen kan konstatera att de nuvarande kontakterna inom utbildning och forskning i hög grad är upprättade med engelsktalande länder. Den ökade rörligheten inom högskoleområdet i framför allt Europa bör för Sveriges del innebära att utbytet ytterligare stärks med bl. a. tysk-, fransk- och spansktalande länder. Utredningen anser att en sådan utveckling skulle vara angelägen. Utredningen efterlyser härvid en målmedveten planering av stödinsatser för ett ökat utbyte med andra språk- och ländergrupper än de engelsktalande. Sådana stödinsatser kan ut-

göras av språkkurser, orienteringskurser och informationsmaterial.

Utredningen vill också beröra en fråga som har påtalats från olika håll, nämligen behovet av att revidera befintliga lexika samt att utarbeta nya specialordböcker. Detta är en fråga som är av intresse för breda grupper i samhället, och som också är angelägen för våra utbildnings- och forskningsinstitutioner. Denna fråga har också behandlats av läromedelsöversynen, som nyligen avlämnat sitt betänkande. I detta föreslås att en särskild utredningsman bör få i uppdrag att se över frågan. Denna fråga är särskilt viktig ur internationaliseringsynpunkt och utredningen vill därför varmt tillstyrka detta förslag.

10.4

Svenska institutet

Utredningen anser att Svenska institutets verksamhet inom området studier och forskning bedrivs rationellt och med stor kompetens. Institutet håller genom sina referensgrupper och stipendienämnder en nära kontakt med olika organ inom utbildningsväsendet. Utredningen har inte funnit anledning att föreslå några förändringar när det gäller hanteringen av dessa frågor utan begränsar sina synpunkter till tre områden, nämligen stipendiernas värdesäkring, forskares utlandsresor och svenskundervisningen. När det gäller svenskundervisningen har utredningen fått ett tilläggsuppdrag att behandla denna fråga. Denna redovisas därför mer utförligt i avsnitt 10.5.

Stipendiernas värdesäkring

Svenska institutet har vid upprepade tillfällen framfört att värdet på stipendierna inte har följt kostnadsutvecklingen. För att långtidsstipendierna skall ligga på en rimlig nivå har dessa beräknats med utgångspunkt från basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Denna koppling har emellertid inte alltid

kunnat upprätthållas, vilket inneburit dels att värdet på stipendierna minskat dels att antalet stipendier reducerats. Utredningen ser allvarligt på en sådan utveckling och föreslår att en uppräknig av långtidsstipendiernas värde görs varje år med utgångspunkt från nämnda basbelopp. Utredningen vill framhålla att det är särskilt viktigt att stipendierna följer kostnadsutvecklingen med hänsyn till svårigheten för både svenska stipendiater utomlands och utländska stipendiater i Sverige att komplettera stipendiebeloppet med andra inkomster.

Forskares utlandsresor

Svenska institutet ger i viss utsträckning bidrag till konferenser/symposier/kurser/delegationsresor samt för individuella korttidsbidrag åt utländska eller svenska specialister för forskning, fortbildning, föreläsningar eller kontaktverksamhet. Möjligheterna att bevilja resebidrag till svenska forskare för deltagande i symposier och konferenser samt för kortare vistelser vid utländska forskningsinstitutioner är emellertid begränsade. Så är fallet även för forskningsråden, som under senare år fått motta ett växande antal ansökningar om bidrag från forskare inom sina resp. ansvarsområden. Detta har påpekats av humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet i en skrivelse till utredningen.

Ansaret för det internationella forskningssamarbetet ligger självfallet i första hand på universitet och högskolor men för ovan angivna ändamål bör Svenska institutets resurser öka med förslagsvis 100 000 kr.

10.5

SvenskundervisningenNulägesbeskrivning

Svenska institutets insatser för svenskundervisningen görs huvudsakligen i tre former:

- lektoratsförmedling och ekonomiskt understöd till utlandslektorer
- kurs- och konferensverksamhet
- bokinköpservice och läromedelsstöd.

Målgrupper för institutets insatser är i första hand lärare och studerande i svenska språket vid utländska universitet och högskolor och i andra hand organisationer och lärare utomlands som bedriver svenskundervisning för vuxna.

Svenska institutets anslag för svenskundervisning uppgår budgetåret 1987/88 till sammanlagt 2 196 000 kr., exkl. personalkostnader. Institutet har fördelat medlen på så sätt att 1 005 000 kr. har tillfallit lektoratverksamheten (inkl. löne- stöd till lektoratet i Reykjavik), 659 000 kr. kursverksamheten och 530 000 kr. läromedelsstödet. Budgetåret 1987/88 disponerar institutet härutöver ett engångsbelopp av 500 000 kr. för att producera en ny version av läromedlet "Svenska för nybörjare".

Undervisning i svenska språket och litteraturen på högskolenivå meddelas för närvarande i ett 30-tal länder. Svenska institutet samarbetar med ca 200 högskoleinstitutioner, varav ungefär hälften finns i USA, Finland och Storbritannien. Av de ca 500 svensklärare som är verksamma vid högskolor runt om i världen är ett 80-tal svenska s. k. utlandslektorer. Ca 50 av dessa tjänster förmedlas av institutet. De av institutet förmedlade lektoraten finns i 21 länder. De svenska lektorernas status och arbetsuppgifter skiljer sig avsevärt från land till land.

Svenska institutets befattning med "sina" lektorat är huvudsakligen av tre slag: medverkan vid tjänstetillsättning, visst ekonomiskt stöd samt en omfattande service med läromedel, gästföreläsare och konferenser. Institutets medverkan vid tjänstetillsättning består i utannonsering, anställningsintervjuer och upprättande av utnämningsförslag som tillställs vederbörande universitet för avgörande. Det ekonomiska stödet utgörs av ett rese- och expensbidrag (s. k. REX-bidrag), som utgår årligen under högst sex år. Det är skattefritt men till storleken anpassat efter den lön som uppbärs från det utländska universitetet.

I institutets riktlinjer för bedömning av sökande till utlandslektoraten läggs, vid sidan av de teoretiska meriterna, stor vikt vid pedagogisk erfarenhet och då särskilt av undervisning i svenska som främmande språk. Enligt skolöverstyrelsens normer har tjänst som utlandslektor samma meritvärde som en svensk adjunks- eller lektorstjänst vid ansökan om lärartjänst inom det svenska skolväsendet. Några svenska tjänstepensionsförmåner tillgodoräknas normalt inte vid tjänstgöring som utlandslektor. Efter särskild prövning kan halva tjänstetiden få tillgodoräknas för statlig tjänstepension.

Svenska institutets kurs- och konferensprogram inom området svenskundervisning består av: sommarkurser i Sverige för studerande och lärare i svenska, friplatser vid svenska folkhögskolor, regionala lärarkonferenser utomlands och gästföreläsarturnéer. Kurserna finansieras huvudsakligen genom uttag av kursavgifter och insatser av institutets fasta personal. Folkhögskoleplatserna bekostas av resp. folkhögskola med uppehållsbidrag från institutet. Institutet medverkar varje år i ett 10-tal regionala svensklärarkonferenser utomlands anordnade i samarbete med bl. a. utländska universitet, svenska beskickningar och nordiska organ.

När det gäller läromedels- och litteraturstöd har Svenska institutet för sin dokumentationsservice till svenskundervisningen utomlands upprättat två prioritetsgrupper. Den första gruppen (A-listan) omfattar institutioner och lärare vid utländska universitet och högskolor. Den andra (B-listan) organisationer och lärare som bedriver svenskundervisning för vuxna. Såväl A- som B-listan (totalt ca 550 adresser) får gratis ett antal informationsskrifter, ett urval nyutkomna läroböcker och viss skönlitteratur samt gratisprenumeration på tidningen Vi. Till ca 100 universitet på A-listan skickas dessutom gåvoprenumerationer på Dagens Nyheter eller Svenska Dagbladet samt ett antal tidskrifter. Härutöver kan vissa universitet, främst i statshandelsländer, önska sig bokgåvor upp till en bestämd beloppsgräns per termin. Institutet har vidare en portofri bokinköpsservice som kan utnyttjas av både A- och B-listan.

Svenska institutet har genom åren samarbetat med Riksföreningen Sverigekontakt, som förmedlar läromedel och biblioteksböcker till svenska utlandsskolor men också till vuxenutbildningsorganisationer – och i mindre utsträckning – till universitet och högskolor. Riksföreningen erhåller statsbidrag över utbildningsdepartementets huvudtitel (1987/88 328 000 kr.) för denna verksamhet. Under 1987 har två avtal slutits mellan Svenska institutet och Riksföreningen Sverigekontakt. Det ena ger institutet utrymme i Riksföreningens tidskrift Sverigekontakt för löpande information till svensklärare utomlands. Det andra innebär, att institutets bokinköpsservice för vuxenundervisningen (B-listan) överförs till Riksföreningen.

Stödet till svenskundervisningen studerades 1985 av en interdepartemental arbetsgrupp (utbildnings- och utrikesdepartementen). I arbetsgruppens rapport fastslogs att verksamhetsstöd, främst i form av läromedelservice och konferensverksamhet, även i fortsättningen bör utgöra grundvalen för Svenska institutets insatser inom området svenskundervisning. Arbetsgruppens arbete resulterade i att institutet 1986/87 tilldelas

des ett engångsbelopp av 500 000 kr. för produktion av ett nytt läromedel i svenska och ett med 50 000 kr. ökat anslag för kurs- och konferensverksamheten.

Vid jämförelse med övriga nordiska länder kan noteras att stödet till danskundervisningen utomlands för närvarande uppgår till 4,3 milj. danska kr., som i stort sett uteslutande används till lönestöd åt ett 30-tal danska språklektorer. Den finska budgeten för utlandslektorat och annat stöd till finskundervisningen utomlands uppgår till drygt 5 milj. finska mark. Härav går ca 3,25 milj. mark till ekonomiskt stöd åt lektorer och gästprofessorer vid utländska universitet, ca 250 000 mark till läromedel och ca 1,5 milj. mark till kursverksamhet. Anslaget till norskundervisning utomlands har höjts från 1,9 milj. norska kr. år 1987 till 3,0 milj. norska kr. år 1988. År 1987 disponerades ca 1,5 milj. kr för direkt ekonomiskt stöd till norska utlandslektorer, ca 185 000 kr. användes för bokgåvor och tidningsprenumerationer och 238 000 kr. för kontaktkonferenser och gästföreläsare.

Frågan om formerna för nordisk samordning av lektoratsverksamheten har nyligen varit föremål för utredning inom Nordiska ministerrådet.

Överväganden och förslag

Statligt stöd till undervisning utomlands i det egna landets språk kan ha tre syften, nämligen att upprätthålla god kvalitet på undervisningen (undervisningssyftet), att ge akademiker från det egna landet tillfälle till forskning utomlands (forsknings-syftet) och att öka kännedomen utomlands om det egna landet (informationssyftet). I Danmark är stödet så utformat att det framför allt främjar forskningssyftet. I Finland och under senare tid även i Norge läggs stor vikt vid språklektorernas roll som kulturambassadörer, särskilt i länder som man slutit kulturavtal med.

För Sveriges del har undervisningssyftet under lång tid varit vägledande för avvägningen mellan olika insatser. Svenska institutet följer mottagarlandets policy vad gäller nivån på undervisningen och lärarnas anställningsvillkor. Utifrån den förutsättningen bidrar institutet med ett omfattande och varierat verksamhetsstöd samt ser till att de personer som rekommenderas för anställning hos utländska universiteten har lämplig pedagogisk erfarenhet.

Som också föreslogs i 1985 års översyn av svenskundervisningsstödet bör enligt utredningens uppfattning den principiella synen på detta ligga fast. Svenska institutet bör således även i fortsättningen prioritera verksamhetsstöd framför direkt ekonomiskt stöd till utlandslektorerna.

Svenska institutets insatser kommer i första hand de utländska universiteten till godo men en omfattande dokumentations- och fortbildningsservice ges också till institutioner för vuxenundervisning och i någon mån även till gymnasieskolor. På vuxenutbildnings- och skolområdet görs dock betydande insatser även av andra organ, t. ex. Riksföreningen Sverigekontakt och Föreningen Norden. Kurser i svenska för utlänningar ordnas regelbundet av vissa studieförbund och ibland av särskilda intressenter inom näringslivet. Någon knivskarp ansvarsuppdelning mellan berörda organ bör inte eftersträvas. Institutets unika kompetens som serviceorgan och kontaktförmedlare bör utnyttjas inom ett så brett fält som möjligt. För att undvika onödigt konkurrens och dubbelarbete kan samarbetsavtal av den typ som institutet slutit med Riksföreningen Sverigekontakt lämpligen upprättas.

Med stöd av kulturutbytesprogrammen med de östeuropeiska länderna har Svenska institutet möjlighet att förhandla med dessa länder om t. ex. utlandslektorernas ekonomiska villkor. Därvid kan institutet åberopa vad som görs för de svenska högskolornas utländska lektorer. För att öka kunskaperna hos institutet om

de utländska lektorernas arbetsförhållanden i Sverige bör en samrådsgrupp mellan institutet och universitets- och högskoleämbetet inrättas.

Någon motsvarande plattform för förhandlingar med de västeuropeiska universiteten finns inte. En sådan möjlighet har däremot de andra nordiska länderna via sina officiella kulturavtal med såväl öst- som västländer. En rad praktiska och ekonomiska fördelar kan vinnas genom ett närmare samarbete på detta område mellan de administrerande och understödjande myndigheterna i Norden.

Utlandslektorernas anställningsvillkor varierar från land till land. Vissa universitet vill ha hög nivå på undervisningen. De erbjuder tjänster med hög status och marknadsmässig lön. Andra universitet nöjer sig med marginella insatser av personer som samtidigt förutsätts bedriva egen forskning. I dessa fall utgår en mycket låg lön eller kanske bara ersättning i form av gratisbostad och/eller befrielse från terminsavgift. Det finns anledning att förmoda att vissa högskolor medvetet håller lönerna nere - trots en omfattande undervisningsskyldighet - därför att man räknar med att vederbörande lektor får lönestöd från hemlandet.

Mot denna bakgrund är ett direkt ekonomiskt stöd till vissa lektorer ofrånkomligt. Svenska institutets stöd utgår i form av ett (skattefritt) rese- och expensbidrag. Detta s. k. REX-bidrag får alla av institutet förmedlade lektorer del av, även om beloppen varierar avsevärt. Utredningen anser att institutet bör överväga en mer flexibel hantering av REX-bidragen så att de inte utgör en automatisk förmån vid tjänsten. Det kan t. ex. ifrågasättas om REX-bidrag skall utgå till lektorer i de nordiska grannländerna (f. n. 9 st) och i den tyskspråkiga delen av Västeuropa (6 st.). Innehavarna av dessa tjänster tilldelas idag REX-bidrag med närmast symboliska belopp.

Även med en hårdare differentiering av REX-bidragen är det uppenbart att den nuvarande bidragsramen (1987/88:855 000 kr.) inte räcker för ett rimligt tillgodoseende av de sämre ställda lektoraten. För att kunna höja bidragsbeloppen föreslår utredningen att 500 000 kr. tillförs Svenska institutet för denna verksamhet. Stödet bör samtidigt koncentreras till de mest behövande lektoraten (ca 35 st.). Beträffande finansieringen av förslaget hänvisas till avsnitt 12.

Svenska institutet anser sig endast kunna biträda vid rekrytering av de lektorat som får någon form av direkt ekonomiskt bidrag. En sådan princip kan knappast vara till gagn för verksamheten. Svenska institutet bör se som sin uppgift att understödja det intresse som finns utomlands för det svenska språket genom att lämna efterfrågad förmedlingsservice, förutsatt att det kan ske inom ramen för de administrativa resurser som står till förfogande. Eventuellt skulle institutet kunna upphöra med sin förmedlingsservice till danska, finska och norska högskolor, som ju redan idag direktrekryterar svensklärare i stor utsträckning.

Utlandslektoratens meritvärde synes inte vålla några större problem på de delar av arbetsmarknaden där meritvärderingen är någorlunda flexibel. Detta är fallet inom högskolesektorn. Inom det allmänna skolväsendet är förhållandena svårare att överblicka.

Vad gäller pensionsförmåner och rätt till tjänstledighet jämföras de utomnordiska lektoraten inte med lärartjänst i Sverige. Mer generösa regler för t. ex. ATP skulle onekligen bidra till att höja utlandslektoratens attraktionskraft på arbetsmarknaden.

För närvarande pågår överläggningar mellan EFTA och EG om ökad rörlighet för lärare och studerande mellan länderna. Meritvärderings- och socialförsäkringsfrågor i samband med lärar-

tjänst utomlands borde också kunna aktualiseras i detta sammanhang.

Vid sidan av Svenska institutet gör Riksföreningen Sverigekontakt mycket betydelsefulla insatser för svenskundervisningen utomlands. För att åstadkomma en klaare arbetsfördelning har institutet och föreningen, vilket redovisats tidigare, ingått två samarbetsavtal. Dessa har inneburit att institutet har avlastats en del administrativt arbete. Riksföreningen har möjlighet att kompensera sig för portokostnaderna för bokutskicken, men inte för övriga administrativa utgifter i samband med bokinköps servicen. Utredningen föreslår därför att bidraget till Riksföreningen Sverigekontakt ökar med 75 000 kr. Utbildningsdepartementet bör överväga om inte bidraget till Riksföreningen Sverigekontakt borde utgå via Svenska institutet. I den mån olika universitetsorter i framtiden kommer att anordna speciella kurser i svenska för sina utländska studerande bör likaledes övervägas om inte ett eventuellt centralt stöd borde utgå via Svenska institutet.

11.1 Större projekt, världsutställningar och kongresser

I utredningens uppdrag ingår att granska större enskilda insatser. Genom sin storlek har de ofta tvingat fram komplicerade finansieringsmönster. Stora projekt har ofta medfört ett större engagemang för departementen i den operativa verksamheten än vad exempelvis SIK-utredningen förutsatte. Såsom exempel på större projekt nämns i direktiven bl. a. Nya Sverige 88 och världsutställningar.

Exemplet Nya Sverige 88

Vid olika tillfällen uppkommer frågan om att genomföra större allmänna informationsprojekt vilka ligger utanför den ordinarie verksamheten och för vilka medel inte funnits budgeterade. Ett exempel på ett sådant projekt är Nya Sverige 88. Utredningens grundsyn är att Sverigeinformationen i huvudsak skall vara efterfrågestyrd. Större projekt medför lätt att den grundläggande allmänna Sverigeinformationen genom de stora projektens krav på resurser åsidosätts. Utredningen anser emellertid att det ändå från tid till annan kan finnas särskilda skäl som talar för en större manifestation.

Utredningen har försökt kartlägga beslutsprocessen för Nya Sverige 88. När och av vem togs beslutet att genomföra projektet? På vilket sätt finansieras projektet? I den kartläggning utredningen gjort - vilken inte kan betraktas som helt uttömmande - kan huvuddragen av beslutsprocessen iakttas.

Frågan om att fira 350-årsminnet av den svenska kolonien fördes på ett tidigt stadium - tanken på en svensk manifestation väcktes redan 1983 - på mycket hög nivå. Talmannen tillfrågades om

han önskade leda en nationalkommitté, varefter ett stort antal framträdande personer tillfrågades och accepterade att ingå i nationalkommittéen.

Det rådde oklarhet inom regeringskansliet om var ansvaret för projektets koordinering låg. Därmed rådde också oklarhet om på vilket sätt projektet skulle finansieras. Endast underhandskontakter hade tagits med näringslivsrepresentanter trots att det tidigt fanns en tanke på att näringslivet skulle bidra till manifestationen.

Utredningen anser att detta tillvägagångssätt skapade en inledande osäkerhet som under lång tid präglade förberedelserna med tidsförlust - och olust - som följd. Det kan tyckas som ett självklart påstående att ett beslut om ett projekt i denna storleksklass (näringslivets och statens direkta insatser beräknas till ungefär 50 milj. kr.) inte bör fattas förrän grundfinansieringen är avgjord och statsmakterna har definierat sin egen roll. Att så inte blev fallet när det gäller Nya Sverige 88 härrör sig bl. a. till att det saknas praxis och rutiner om var i regeringskansliet ett beslut om ett projekt i denna storleksordning skall beredas.

Vid granskningen av beslutsprocessen inför Nya Sverige 88 framstår det som nödvändigt att kontakter, förhandlingar, föredragningar och beredning helt koncentreras till ett departement och där till en enhet där frågor av denna karaktär i övrigt handläggs. Utredningen föreslår därför att ansvaret för samordningen av större projekt läggs på utrikesdepartementets press- och informationsenheten.

Världsutställningar

Genom ett beslut av utrikeshandelsministern den 9 mars 1987 fick ambassadör Gunnar Lonaus i uppdrag att göra en probleminventering och lämna förslag om hur Sverige bör ställa sig när

det gäller deltagande i världsutställningar. Utredningen har därför inte haft anledning att närmare utreda denna fråga utan baserar detta avsnitt på ambassadör Lonaus utredning.

En världsutställning är en internationell utställning som anordnas i enlighet med 1928 års Konvention rörande internationella utställningar och som godkänts av den Internationella utställningsbyrån i Paris där Sverige är medlem genom sin anslutning till konventionen.

I direktiven för utredningen om världsutställningar konstateras att Sverige i sina överväganden om deltagande i utställningar, som regleras av konventionen, fäst ökat avseende vid exportfrämjande effekter. Frågor om deltagande i världsutställningar handläggs som en följd härav på utrikesdepartementets handelsavdelning.

I utredningens direktiv sägs vidare att under senare år har frågan om svenskt deltagande i sådana utställningar som regleras av konventionen blivit alltmer omdebatterad. Inte minst arrangörsländerna har blivit aktivare i att söka påverka olika länder till deltagande.

Inom Sverige har olika argument rests för och emot svenskt deltagande. Tveksamheten växer hos företag och exportfrämjande organisationer sägs det vidare i direktiven. De europeiska exportfrämjande organisationerna har t ex för tre år sedan gemensamt rekommenderat åtgärder i syfte att reducera antalet världsutställningar och att få dem bättre preciserade och kontrollerade efter slutförande.

I Lonaus utredning framhålls att syftet med konventionen bl. a. har varit att kontrollera antalet utställningar, främst genom att etablera fasta regler för tidsintervall mellan utställningarna. Genom ändringar i den ursprungliga konventionen har dessa regler skärpts, men det råder, enligt utred-

ningen, en vitt spridd uppfattning bland medlemsstaterna om att konventionen bör ändras i syfte att ytterligare begränsa antalet utställningar. Skälet till detta är främst att de betraktas som ett dyrbart och delvis förlegat kommunikationsmedium. I Lonaeus utredning föreslås därför att Sverige aktivt bör verka i utställningsbyrån för en revision av konventionen i restriktiv riktning.

Sverige har genom åren deltagit i ett stort antal utställningar. I Lonaeus utredning framhålls att Sveriges deltagande säkert haft en positiv effekt på Sverige bilden i arrangörslandet och sannolikt också långsiktigt främjat Sveriges handelsintressen.

I Lonaeus utredning sägs vidare att det är uppenbart att näringslivet ser med skepsis på de moderna världsutställningarna som medel för att öka svensk export. Härtill bidrar säkert också de svenska företagens ökade internationalisering. En svensk identitet anses inte lika angelägen som tidigare.

I utredningen görs bedömningen att mycket talar för att världsutställningar spelat ut sin roll som medium för hävdande av nationell prestige och som förmedling av kommersiella budskap. Men, framhålls det i Lonaeus utredning, oberoende av vår uppfattning om världsutställningar, kommer den svenska regeringen även i fortsättningen att tvingas ta ställning till inbjudningar från andra stater att delta i världsutställningar. Sådana ställningstaganden kommer ofta att innehålla politiska överväganden.

Erfarenheterna från tidigare världsutställningar visar att det i Sverige - både på den statliga och på den privata sidan - saknas en beredskap för hantering av dessa frågor. Detta är, enligt Lonaeus, delvis en följd av att samordningen mellan informationsorganen försvagats efter nedläggningen av Kollegiet för Sverigeinformation i utlandet i början av 1970-talet.

I avsaknad av samordning på myndighetsnivå av insatserna inom informationssektorn måste en sådan komma tillstånd genom styrning från regeringskansliets sida via de ordinarie budgetanvisningarna inom områdena Sverigeinformation i utlandet samt export- och turismfrämjande åtgärder.

I Lonaeus utredning framhålls att detta kräver ett ställningstagande till en utställningsinbjudan av regeringen på ett mycket tidigt stadium. I ett sådant ställningstagande måste hänsyn tas till de politiska, allmäninformativa och exportfrämjande aspekterna. Regeringen måste samtidigt ta ställning till frågan om enskilda företag skall inbjudas att delta i finansieringen.

Lonaeus föreslår att handläggningen av denna fråga inom regeringskansliet skall ske inom utrikesdepartementet, och då antingen på handelsavdelningen eller press- och informationsenheten. När beslut om svenskt deltagande fattas bör projektet administrativt och redovisningsmässigt förankras i något organ utanför regeringskansliet, lämpligen Svenska institutet eller exportrådet. En särskild styrgrupp och en generalkommissarie bör utses av regeringen. Vidare föreslår Lonaeus att IKU-utredningens förslag om särskilda medel på Svenska institutet för "gråzonsåtgärder" bör kunna nyttjas som bas även för deltagande i världsutställningar.

Skälen till denna uppläggning av den administrativa hanteringen av frågan är att klarare besked och en fastare ledning från regeringskansliets sida tidigt under förberedelsearbetet skulle eliminera den oklarhet om ansvar och initiativ som i allförl hög grad präglade handläggningen av utställningsfrågor.

Med hänsyn till att en speciell utredning gjorts om svenskt deltagande i världsutställningar har denna utredning som tidigare nämnts inte haft anledning att närmare belysa denna fråga.

Däremot har samråd skett mellan de båda utredningarna. Denna utredning vill emellertid framföra följande synpunkter.

Inom regeringskansliet saknas idag fastlagda riktlinjer för hur frågan om ett svenskt deltagande i världsutställningar skall beredas. Ingen instans inom regeringskansliet har ett speciellt ansvar för denna fråga. För att kunna göra en riktig bedömning om värdet av ett svenskt deltagande är det nödvändigt att det i regeringskansliet finns en funktion för beredning av och ansvar för frågan om ett svenskt deltagande i världsutställningar. Detta framhålls också i Lonaeus utredning. Emellertid tar inte utredningsmannen definitivt ställning till var detta skall ligga. I Lonaeus utredning föreslås att frågan om ett svenskt deltagande i världsutställningar skall beredas antingen inom utrikesdepartementets handelsavdelning eller press- och informationsenhet.

Det kan finnas flera skäl för ett land att delta i en världsutställning. Denna utredning anser emellertid att det huvudsakliga syftet för ett deltagande i en världsutställning för Sveriges del är att främja vår export. Det är därför naturligt att ansvaret för att bereda frågor rörande svenskt deltagande i världsutställningar ligger på utrikesdepartementets handelsavdelning och då snarast på enhet 4, som ansvarar för exportfrämjande frågor m. m.

Ett deltagande i världsutställningar är också i hög grad en fråga om kostnader. Det har sällan i förväg varit klart vilka resurser statsmakterna och näringslivet kan ställa till förfogande för ett deltagande. Tanken har förts fram att det i budgetpropositionen borde finnas ett särskilt anslag för att bekosta statens bidrag till deltagande i världsutställningar. Utredningen anser att detta vore opraktiskt. Världsutställningar återkommer med vissa intervaller. Det finns alltså inte anledning att budgetera medel varje år. Det är också mycket

svårt att förutse statsmakternas kostnader. Utredningen vill därför avvisa denna tanke.

I Lonaeus utredning föreslås att de medel som är avsatta för informationsprojekt inom "gråzonen" skulle kunna utnyttjas även för världsutställningar. Detta anslag är emellertid så pass litet att det endast till en mycket liten del kan bidra till de svenska kostnaderna för deltagande i världsutställningar. Utredningen avvisar därför den tanken även om "gråzonsprojekt" väl kan passa in i ett svenskt deltagande i världsutställningar och komplettera de svenska framträdandena. Utredningen anser att ett beslut om svenskt deltagande i en världsutställning bör föregås av en överläggning med näringslivet om projektets finansiering. Därefter bör statens del i projektet finansieras antingen över Sveriges exportråds budget eller med hjälp av särskilda engångsmedel.

Kongresser

Kongresser och konferenser i Sverige är av värde ur flera synpunkter. Ett utrikespolitiskt intresse för Sverige som neutralt land är att bli en internationell mötesplats i Europa. Det kan gälla både såsom forum för internationella regeringskonferenser som för fackkongresser.

I båda fallen bidrar kongressen eller konferensen till ett ökat intresse för Sverige. För en deltagare i en kongress eller konferens kan det ofta bli första gången denne kommer i kontakt med Sverige. Det brukar ofta skapa ett intresse och nyfikenhet på det land som skall besökas. Kongress- och konferensdeltagare är alltså en grupp relativt mottaglig för information.

Statligt stöd till internationella kongresser och konferenser lämnas i viss utsträckning idag. Det sker framförallt genom utbildningsdepartementet som har ett särskilt anslag för detta ändamål på 648 000 kr. (1986/87). Stöd för kongresser och kon-

ferenser utgår också från andra departement, men kan inte kvantifieras då de inte finns särskilt budgeterade utan är delar av andra anslag.

Det är viktigt att kongresser och konferenser med utländska deltagare förläggs till Sverige. Det är också önskvärt att dessa erhåller grundläggande information om Sverige inför sin ankomst. Det kan ske genom att de tillställs information av svensk utlandsmyndighet i det land från vilket kongress- och konferensdeltagare kommer. Adresser för utskick av material kan utlandsmyndigheten erhålla genom utrikesdepartementets informationsenhet som i sin tur erhållit det genom den svenske organisatören.

11.2 Kultur och turism

Kultur är en naturlig del av resande och turism. Människor har alltid sökt sig till kulturella minnesmärken såsom slott, kyrkor och gamla ruiner. Även mer folkliga kulturyttringar som spelmansstämmor, bygdespel, festivaler och olika musikevenemang är naturligen intressanta besöksmål. Sveriges turistförening har t. ex. under sin 100-åriga existens fört fram att resandet skall berika vårt vetande med ytterligare kunskap om vår natur och kultur. Vid marknadsföringen av Sverige som turistland både nationellt och internationellt har turistpolitiken emellertid i första hand inriktats på natur och friluftsliv.

Att utveckla innehållet i turismen har varit ett eftersatt område. I medvetande om detta inledde Sveriges turistråd 1985 ett samarbete med riksantikvarieämbetet kring temat kultur och turism. Syftet med projektet var att öka samarbetet mellan dem som arbetar med kultur resp. turism för att på lång sikt ge turismen ett rikare kulturellt innehåll. Projektet startade med en konferens på Bäckaskog slott i Skåne. Där samlades representer från Svenska institutet, statens kulturråd, riksantik-

varieämbetet, hembygdsförbunden, läns- och landsantikvarier tillsammans med företrädare för Sveriges turistråd och lokala och regionala turistchefer. Mötet resulterade i beslut att genomföra länsvisa seminarier med deltagande från kulturnämnd, turist- och fritidsnämnder, regionala turistorganisationer, hembygdsrörelsen, läns museer och kommunala museer m. fl. Seminarierna har omfattat två dagar, där den första dagen använts för presentation av de deltagande institutionernas verksamheter och möjligheter i detta hänseende och den andra dagen åt diskussioner om hur samarbetet mellan kultur och turism kan utvecklas. Seminarier har genomförts i tolv län från Malmöhus län i söder till Västernorrlands län i norr.

Tyngdpunkten i seminarierna har från början legat på samarbetet mellan turism och kulturminnesvård men andra kulturområden har i de senare genomförda seminarierna fått ett allt större utrymme. Ytterligare ett par seminarier planeras innan det 3-åriga projektet avslutas med en tvådagarskonferens som skall genomföras i början av februari 1989.

Deltagare i denna konferens blir representanter för departement, centrala myndigheter och organisationer samt regionala och lokala företrädare. Vid konferensen kommer en utvärdering av de regionala seminarierna presenteras. Därefter kommer handlingsplaner för fortsatt samarbete att redovisas.

Sedan hösten 1987 har Sveriges turistråd utökat sitt engagemang i kulturfrågor genom att tillsätta en tjänst på heltid för dessa uppgifter. Arbetet koncentreras till en början på att samla in uppgifter om det befintliga kulturutbudet till en datoriserad faktabank, som därigenom gör kulturutbudet lättare tillgängligt för besöksnäringen. Vidare på att förstärka kontakterna och samarbetet med centrala kulturmyndigheter, i första hand riksantikvarieämbetet och statens kulturråd och kulturorganisationer vars utbud är en viktig resurs för svensk

turism. Målet är att starta olika samarbetsprojekt kring utveckling och marknadsföring av kulturevenemang och sevärdheter.

Sveriges turistråd planerar även att tillsammans med andra intressenter genom marknadsundersökningar öka kunskaperna om intresset för det svenska kulturutbudet i utlandet och analyser som klargör de ekonomiska effekterna av resande som genereras av kulturevenemang och sevärdheter.

Inom ramen för Nordiska ministerrådets verksamhet finns ett nordiskt samarbete inom turistområdet. Målsättningen för det nordiska samarbetet är att utveckla den nordiska turistnäringen samt att åstadkomma att de nordiska ländernas invånare i ökad utsträckning semestrar i Norden. Grunden för samarbetet utgörs av det 1978 fastställda samarbetsprogrammet för turism. Nordiska turistchefsseminarier har hållits fyra gånger och temat kultur och turism behandlades särskilt på ett seminarium 1984 i Finland.

1986 var Sverige värd för det nordiska turistchefsseminariet, vilket hade temat Levande Skandinavien - kulturens roll i marknadsföringen. Seminariet hade två syften, dels att redovisa väl fungerande samarbetsformer mellan kultur och turism i de olika nordiska länderna, dels att utarbeta en handlingsplan för hur den nordiska kulturen skall marknadsföras för att öka resandet inom och till Norden. Det nordiska kulturutbudet delades in i fem temagrupper, nämligen kulturminnen, aktivt musikliv, hantverk, vardagskultur, seder och bruk samt traditioner. Nästa möte med de nordiska turistcheferna kommer troligen att äga rum under 1988 på Island.

De nordiska länderna har också genomfört samnordiska kulturkampanjer i USA och Japan med Nordiska Ministerrådet som koordinatör. I samband med kampanjerna presenteras konst, konsthantverk, design, musik, litteratur och film från Norden i syfte att öka både det kulturella och det kommersiella intresset

för de nordiska länderna. För att ta tillvara det intresse för Norden som väcks under kampanjen i Japan 1987-88 har Nordiska ministerrådet anslagit 500 000 danska kr. till ett projekt som avser att pröva en modell för nordiskt utnyttjande av kulturaktiviteter i samband med kulturkampanjen i Japan för att därigenom konkretisera och öka kulturturismen från Japan till Norden.

Utredningen anser att det arbete som har inletts på central nivå mellan Sveriges turistråd, riksantikvarieämbetet och statens kulturråd är betydelsefullt när det gäller att öka samverkan och förståelsen mellan turism och kultur. Det finns behov av kontinuerlig samverkan på såväl central som regional och lokal nivå mellan dem som arbetar inom dessa områden. Det ger grunden för att på sikt ge turismen ett rikare kulturellt innehåll och nå ut med kulturutbudet till en större publik. Utredningen vill uttala stöd för det påbörjade arbetet med utveckling och marknadsföring av kulturevenemang och sevärdheter. Detta kan ge viktiga erfarenheter i det framtida samarbetet och få betydelse också när det gäller att utveckla den utländska turismen i Sverige. Sveriges turistråd får fr. o. m. budgetåret 1988/89 väsentligt ökade resurser under en treårsperiod. Utredningen föreslår att av turistrådets ökade resurser skall särskilda projektmedel under denna tidsperiod användas för det utvecklingsarbete inom kultur och turism som inletts mellan Sveriges turistråd, riksantikvarieämbetet och statens kulturråd. De båda övriga myndigheterna bör även bidra med medel ur sina resp. budgetar.

Att väcka intresse för Sverige som turistland och det kulturella utbudet i vårt land kan också göras i samband med olika kulturmanifestationer i utlandet. Möjligheterna bör undersökas att i sådana sammanhang på ett turistiskt sätt informera om hur man kan resa till Sverige samt när och var olika kulturevenemang äger rum. Utredningen föreslår att Svenska institutet och Sveriges turistråd inleder ett samarbete med detta syfte. I av-

snitt 8.8 har utredningen föreslagit att 1 milj. kr. avseende allmän turismfrämjande information skall föras från turistrådet till institutet. Dessa medel bör bl. a. utnyttjas i det ovan skisserade samarbetet.

11.3 Näringslivsstöd till kulturutbytesverksamhet

I utredningens direktiv sägs att storleken på enskilda insatser av typ Nya Sverige 88 ofta har tvingat fram komplicerade finansieringsmönster, bl. a. med ett större engagemang för departementen än vad SIK-utredningen förutsatt. Allt oftare har enskild och kommersiell finansiering (s. k. sponsring) blivit en förutsättning för genomförande av projekt och måste därför samordnas med den statliga. Utredningen har därför haft i uppdrag att granska denna verksamhet.

Näringslivets stöd till kulturlivet i Sverige har under senare år varit föremål för en omfattande diskussion, trots att stödet hittills haft en relativt blygsam omfattning. Det finns en lång tradition bland svenska företag att stödja kulturverksamhet för företagets egna anställda t. ex. till olika kulturföreningar på arbetsplatsen. Den diskussion som förts under senare tid har rört det stöd som ges till kulturinstitutioner o. dyl. för att uppnå en PR-effekt för företaget i fråga. Denna typ av kultursponsring i Sverige har uppstått i huvudsak under 1980-talet och kan delvis sättas i samband med att ökningarna av de offentliga anslagen till kulturinstitutionerna har varit begränsade. Samtidigt har kraven på utveckling och förnyelse ökat. För att kompensera uteblivna offentliga medelsökningar har vissa kulturinstitutioner vänt sig till sponsorer. Man kan spåra ett växande intresse från många företrädare inom näringslivet att stödja kultur. Alltfler företag tycks också börja utforma en policy för sitt kulturstöd.

Regeringens syn på kultursponsring redovisades senast i budget-

propositionen 1984 bil. 10. Där uttalade kulturministern bl. a. att det inom vissa områden, exempelvis industriminnesvården och kultur i arbetslivet, kan vara motiverat att företagen stöder eller helt svarar för kulturverksamheten, medan det inom andra områden kan innebära en risk för snedvridning av kulturinstitutionernas verksamhet. Kulturministern ansåg att "det kan vara naturligt att näringslivet eller andra sponsorer går in i och medverkar i olika projekt. Det är emellertid viktigt att staten och kommunerna behåller ansvaret för kulturens basresurser så att institutionerna kan agera självständigt gentemot intressen utifrån."

Man kan konstatera att intresset i Sverige för näringslivsstöd har intill de senaste åren varit mer begränsat än på de flesta håll i Västeuropa. I England och USA har näringslivsstödet fått en betydande omfattning. I båda dessa länder har samhällsstödet till kultur minskat avsevärt de senaste åren. I England stimuleras näringslivets insatser genom avdragsrätt för gåvor och stöd. Vidare kompletterar staten näringslivets stöd genom att lova ett bidrag av samma omfattning som det företaget ger till en kulturinstitution. Ett likartat system finns i USA. Det finns risk för att samhället genom detta system förlorar möjligheten att styra stödet till de mest angelägna områdena. I Frankrike får företagen göra avdrag för maximalt 2 procent av omsättningen till organ av allmänt och kulturellt intresse. Vidare får man dra av för sådana kostnader som kan hänföras till PR. I Frankrike kombineras utbyggda näringslivsinsatser med kraftigt ökade statliga och kommunala insatser.

I ett par länder har företagen bildat särskilda organisationer för kultursponsring. Så är fallet i t. ex. England där organisationen ABSA (Association for business sponsorship in the arts) har ca 200 medlemmar bestående av större och medelstora företag. ABSA ger råd och stöd till både företag och kulturinstitutioner. I Frankrike heter näringslivets intresseorganisation för kultursponsring ADMICAL (Association pour le

Développement du Mécénat Industriel et Commercial)). Ca 100 företag är anslutna till organisationen. I Norge har en privat sammanslutning, kallad Norsk Forum tillkommit som enligt stiftarna skall driva på och ge ideer åt norgepresentationen inkl. kulturverksamhet i utlandet. Några av de stora företagen och bankerna i Norge ingår i Norsk Forum. Det har visat sig att verksamheten inte har kunnat finansieras med privata medel utan stiftelsen har måst begära bidrag för verksamheten hos de regeringsorgan som Norsk Forum avsågs stödja. I Sverige arrangerade Industriförbundet 1985 en resa till London för att studera kultursponsring. Sedan dess har deltagarna i denna grupp, den s. k. "Londongruppen", som representerar svenska företag och kulturinstitutioner, träffats och diskuterat aktuella frågor om kultursponsring.

Utredningen kan konstatera att i Sverige är den ekonomiska omfattningen av näringslivets stöd till kulturverksamhet mycket begränsad i förhållande till de statliga kulturinstitutionernas budgetar. Det typiska för näringslivets stöd till dessa institutioner är att det inte är fråga om långsiktiga åtaganden utan om enskilda projekt. Det kan röra exempelvis bidrag för att genomföra ett gästspel. En annan stödform är förlustgarantier. En form ges in natura t. ex. i form av transporter av personal, utställningar eller föremål. Det normala är att sponsorstöd till de statliga kulturinstitutionerna ges på villkor att företagets namn omnämns i kataloger, program och pressinformation.

I det internationella kulturutbytet är näringslivsstödet till statliga kulturinstitutioner fortfarande av liten omfattning, men en viss ökning har skett under senare år. Den statliga kulturinstitution som har störst erfarenhet av stöd från näringslivet är statens konstmuseer.

Det främsta exemplet på samarbete inom kulturområdet mellan stat och näringsliv är den stora satsningen på Nya Sverige-ju-

biléet i USA 1988, där staten står för 10 milj. kr av kostnaderna och näringslivet för minst det femdubbla.

Det bör vara ett naturligt intresse för näringslivet att bidra till att svenskt kulturliv kan visa upp sig utomlands. Inte minst med tanke på det PR-värde ett kulturevenemang kan medföra. Utredningen är positiv till stöd från näringslivet till kulturverksamhet över gränserna. Stödet kan ta sig olika former. Vid sidan av direkta ekonomiska bidrag ges ofta stöd i natura såsom fria resor och transporter samt försäkringar. Särskilt värdefullt är hjälp till resor. Nationella flygbolag världen runt har för vana att ställa resor och transporter till förfogande för sitt lands kulturliv. SAS har många gånger bidragit på detta sätt. Ett ökat stöd skulle vara av stor betydelse för det nordiska kulturlivet.

De här redovisade olika typerna av näringslivsstöd innebär enligt utredningens bedömningar ingen risk för att inkräkta på kulturlivets frihet och oberoende. Man bör dock hålla i minnet att näringslivets intresse av att stödja kulturutbyte i första hand är kopplat till den etablerade kulturen. Sverige måste emellertid också ha råd att utomlands visa prov på det som är annorlunda, oprövat och ibland kontroversiellt. Näringslivets stöd kan således aldrig ersätta de offentliga anslagen.

11.4 Informationsteknologins roll

Ett nytt område, som även kommer att beröra Sverigeinformation är den nya informationsteknologin. Genom de många och allt bättre databaserna, de bättre kommunikationerna och spridningen av små dataenheter blir den nya teknologin ytterligare ett instrument för att sprida Sverigeinformation.

Utredningens direktiv tar inte upp denna fråga. Utredningen har dock funnit det vara nödvändigt att mycket kort peka på vissa

utvecklingstendenser inom informationsteknologin samt understryka behovet av att en svensk myndighet har ett ansvar för att följa utvecklingen på detta område.

Sedan 1950-talets senare del har det skett en snabb utveckling inom datortekniken. Man är allmänt överens om att denna utveckling kommer att få stor betydelse inom en rad samhällssektorer, även om uppfattningarna går isär om vilka effekterna blir. En rad forskare och samhällsdebattörer har diskuterat utvecklingen och fört fram teorier om ett framtida informationssamhälle. Någon klar, allmänt omfattad bild av detta informationssamhälle finns inte.

Idag görs i Sverige, liksom i världen, stora satsningar på att främja informationsteknologisk utveckling. Såväl stat och andra offentliga aktörer som olika privata intressenter ligger bakom satsningarna.

Den utveckling som nu pågår visar att olika tekniska hjälpmedel kan få många tillämpningar också inom kultur- och informationsutbytet och detta trots bristerna idag. Dagens svårigheter, särskilt vad gäller den bristfälliga användarvänligheten, ger dock i sig anledning att betona att satsningar måste göras på forskning och utveckling för att efter hand förbättra de datorbaserade informationstjänsterna.

Här skall endast visas några olika funktioner där informationsteknologin kommer att få ökande betydelse, eller där dess utnyttjande ställer särskilda krav.

Ett exempel är ekonomisk information, som kan skapa goda förutsättningar för exportfrämjande och varaktiga ekonomiska förbindelser. Sådan information finns tillgänglig i t. ex. USA och Storbritannien och inom EG inom större sammanhållna system omfattande också regelverk och föreskrifter kring produkter resp. tull- och exportföreskrifter. Det är viktigt för svenskt nä-

ringsliv att få tillgång till dessa informationskällor, liksom det är angeläget att motsvarande svenska bestämmelser görs tillgängliga på samma sätt för att underlätta för t. ex. dem som önskar bedriva handel med Sverige.

Om Sverige vill utnyttja den europeiska databasmarknaden, måste vi också ge något i utbyte. Det är mindre fråga om betalning i pengar än om att vi måste vara beredda att till utlandet förmedla faktainformation som rör svenska förhållanden, såsom resultat från i Sverige utförd forskning och utvecklingsarbete.

När det gäller att få tillgång till forskningsresultat och annan faktainformation, är det ofta nödvändigt att kunna utnyttja de datorbaserade informationskällor som byggs upp i andra länder. Vi måste i Sverige anpassa oss till detta och erbjuda motsvarande svensk information på samma sätt.

Andra åtgärder för att underlätta tillgången på informationen i databaserna blir också nödvändiga. Så måste t. ex. väl fungerande kommunikationsnät byggas upp. Kontakter och i vissa fall formaliserade överenskommelser eller avtal måste ingås. Ett exempel där detta har skett är det arbete som sedan slutet av 1970-talet utförts inom EG för att bygga upp ett europeiskt databasnät, Euronet/DIANE. Sverige anslöt sig till detta nät år 1982.

De nämnda kraven stryks särskilt under av den intensifiering av erfarenhetsutbytet som blir följden av den fortsatta integrationen i Västeuropa, bl. a. inom ramen för EUREKA-samarbetet.

Samarbetet inom EG kring informationsfrågor har bedrivits med stora stödsatser under ett antal år. Inom ett särskilt program försöker man sedan några år skapa en "common information market", med betoning av bl. a. näringslivets och den offentliga sektorns informationsbehov. Parallellt härmed har också överväganden och förberedelser gjorts för att etablera ett ut-

byggt samarbete mellan bibliotek i Europa, bl. a. genom utnyttjandet av modern dator- och kommunikationsteknik. Det är angeläget att Sverige kan delta i detta arbete framöver.

Ett uppdrag gavs 1985 till delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI) att förhandla fram ett avtal om fortsatt samarbete mellan Sverige och EG som fortsättning av Euronet-avtalet. I grunddragen har man kommit fram till enighet om ett sådant avtal, som avser inte bara anslutning till ett databasnät utan också en ram för informationsutbyte och gemensamt utvecklingsarbete. Det är nödvändigt att någon annan instans får ett ansvar för att avsluta detta uppdrag och sedan svara för det löpande samarbetet inom avtalets ram när DFI läggs ner med utgången av juni 1988.

Informationsteknologiska hjälpmedel får allt mer ökande betydelse som medel för kommunikation och kontakter mellan forskare, kulturarbetare, administratörer m. fl. Detta gäller såväl inom dessa yrkesgruppers egna arbetsområden som för dem som direkt arbetar med information och kulturutbyte med utlandet.

De tänkbara åtgärderna, eller snarare de områden där arbete framöver måste utföras, kan indelas i två grupper. Det gäller dels att följa utvecklingen inom informationsteknologin, stimulera och stödja eller initiera forskning och utveckling inom området i Sverige, och dels att etablera informationstjänster av denna art i Sverige på ett sådant sätt att de kan utnyttjas även inom information och kulturutbyte med utlandet. Det bör ankomma på universitets- och högskolämbetet (UHÄ) att ta ansvar för att så sker i samarbete med berörda institutioner såsom forskningsrådsnämnden, styrelsen för teknisk utveckling och kungl. biblioteket.

När det gäller utvecklingen inom databasområdet, finns idag inte någon myndighet med särskilt ansvar för detta. Enligt den uttalade sektorsprincipen följer att en rad myndigheter skall

ansvara för att information inom deras resp. ansvarsområde - däribland också information som är speciellt relevant inom informationen och kulturutbytet - görs tillgänglig.

När det gäller utnyttjande av informationsteknologi för den specifika Sverigeinformationen bör detta naturligen vara en uppgift för Svenska institutet, som en del av dess ansvar för Sverigeinformationen.

Enligt utredningens direktiv skall alla förslag till resursförstärkningar åtföljas av förslag till finansiering. Utredningen har under sitt arbete utgått från att de ekonomiska insatser som föreslås skall göras genom omdisponeringar inom områdena Sverigeinformation och kultursamarbete. De i detta betänkande föreslagna ekonomiska omdisponeringarna uppgår till sammanlagt drygt 25 milj. kr. i 1987/88 års anslagsnivå. Därtill kommer förslag till personalförändringar. Dessa rör dels vissa förändringar inom ramen för utrikesrepresentationen dels möjligheter att under perioder placera tjänstemän från utrikesdepartementet på annan arbetsplats än den ordinarie.

Utredningens förslag till omdisponeringar kan delas upp i två grupper. Den första gruppen avser överflyttning av specifika arbetsuppgifter och ansvar från ett organ till ett annat. Den andra gruppen avser direkta omprioriteringar i den betydelsen att resursökningar till en verksamhet finansieras genom neddragningar av en annan.

När det gäller den första gruppen har utredningen haft som målsättning att - i enlighet med sina direktiv - föreslå former för en effektiv och rationell användning av tillgängliga resurser genom att förtydliga och renodla berörda organs uppgifter och ansvar inom den allmänna Sverigeinformationen.

Den andra gruppen avser huvudsakligen ökat stöd till kulturutbyte. Utredningen skulle helst, bl. a. med hänvisning till förslagen i motsvarande utredningar i Danmark, Norge och Finland, velat föreslå denna resursförstärkning som reform. Utredningen anser att om kulturutbytet inte får reellt ökade möjligheter att utvecklas är risken stor att kulturlivet kommer att sacka efter övriga delar av samhället, där de internationella kontak-

terna anses självklara och medel också finns tillgängliga i organisationer, institutioner, företag och näringslivets olika sammanslutningar. Enligt utredningens bedömningar föreligger det inte några möjligheter att omdisponera medel från stödet till den nationella kulturverksamheten till internationella ändamål. Utredningen har därför övervägt olika alternativ inom ramen för de totala resurserna till Sverigeinformation och kultursamarbete. Det har tidigare framhållits att ett aktivt kulturutbyte också har ett betydande allmänpolitiskt värde och är särskilt betydelsefullt för den svenska utrikeshandeln och den internationella turismen. Det finns skäl att anta att ökade medel till kulturutbyte indirekt får positiva effekter för svensk export och medför ökad turism. Däremot anser utredningen att det inte finns anledning att räkna med ökat stöd från näringslivet till kulturutbytesverksamhet. Det stöd som för närvarande lämnas från näringslivet avser enskilda projekt och inte långsiktiga åtaganden.

De alternativa finansieringsmöjligheter, som utredningen föreslår bör övervägas för att få fram ökade resurser till kulturutbyte, rör nerdragningar av anslagen under utrikesdepartementets huvudtitel till E2 Exportfrämjande verksamhet och D2 Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet; vidare bör övervägas vissa besparingar på fackdepartementens internationella sekretariat.

GRUPP 1Överföring av uppgifter, ansvar och resurserFråga

Belopp
(1 000-
tal kr.)

1. Överföring av A- och B-anslag från anslaget (UD)
D3 Övrig information om Sverige i utlandet till
anslaget D1 Svenska institutet	6 045
2. Överföring av medel för tidskrifterna Sweden Now
(1 811 + 1 700), Inside Sweden (300) och Ambio
(185) från anslaget (UD) D3 Övrig information om
Sverige i utlandet och anslaget E2 Exportfrämjande
verksamhet till D1 Svenska institutet	2 296
1 700
3. Placering av fem tjänster (tre handläggare och två
assistenter) från utrikesdepartementets informations-
byrå till Svenska institutet för handläggning av
bl. a. frågor under 1 och 2 ovan.	-
4. Överföring av medel för allmän handelsfrämjande
information från anslaget (UD) E2 Exportfrämjande
verksamhet till D1 Svenska institutet	3 200
5. Överföring av medel för allmän turismfrämjande
information från anslaget (Jo) I2 Stöd till turism
och rekreation till (UD) D1 Svenska institutet	1 000

14 241

GRUPP 2Omprioriteringar

<u>Fråga</u>	<u>Belopp</u> (1 000- tal kr.)
1. Förstärkning av kulturhuset i Paris avseende - verksamhetsmedel - en tjänst (kostnad har ej beräknats) genom överföring av resurser från Swedish Information Service i New York anslaget (UD) A1 Utrikesförvaltningen till D1 Svenska institutet	400
2. Inrättande av två kulturattachétjänster, en på ambassaden i Moskva och en vid EG-delegationen i Bryssel genom överföring från Swedish Information Service i New York (omprioriteringar inom anslaget A1 Utrikesförvaltningen)	-
3. Permanentning av engångsanvisning för varaktig för- stärkning av bidraget till Inside Sweden genom överföring av medel från anslaget (UD) D3 Övrig Infor- mation om Sverige i utlandet till D1 Svenska institutet	350
4. Ökade medel för forskares utlandsresor genom om- prioritering inom ramen för utbildningsdepartemen- tets budget till anslaget (UD) D1 Svenska institutet	100

<u>Fråga</u>	<u>Belopp</u> (1 000- tal kr.)
5. Ökade medel till internationellt kulturutbyte avseende	9 225
- statens kulturråds bidragsmedel under anslaget (U) H1 Kulturellt utbyte med utlandet	(5 000)
- Svenska institutet för bl. a. gästspel under anslaget (U) H1 Kulturellt utbyte med utlandet	(1 000)
- Svenska institutet under anslaget (UD) D1 Svenska institutet	(3 225)
6. Ökade medel till svenskundervisning i utlandet avseende	575
- Svenska institutets verksamhet under anslaget (UD) D1 Svenska institutet	(500)
- Riksföreningen Sverigekontakt under anslaget (U) H1 Kulturellt utbyte med utlandet	(75)
7. Ökade medel till Ingenjörsvetenskapsakademien för utbyte med länderna i Östeuropa under anslaget D3 Övrig information om Sverige i utlandet	200
8. Placering av en tjänsteman från utrikesdepartementet på vardera fackdepartementens internationella sekretariat	-
9. Omorganisation av Swedish Information Service i New York så att generalkonsuln leder verksamheten och kulturrådstjänsten i Washington flyttas dit	-
	10 850

När det gäller finansieringen av förslagen under grupp 2 punkterna 5-7 (totalt 10 milj. kr.) vill utredningen aktualisera tre alternativ. Omprioriteringar kan göras genom nerdragning av anslagen under utrikesdepartementets huvudtitel till E2 Exportfrämjande verksamhet och D2 Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet. Utredningen har vidare i avsnitt 8.9 redovisat möjliga besparingar inom fackdepartementens internationella sekretariat.

För översiktlighetens skull redovisas här också utredningens förslag enligt de huvudsakliga arbetsområdena Sverigeinformation, kultursamarbete samt utbildning och forskning.

<u>Fråga</u>	<u>Förslag till omdisponeringar</u>		
	belopp (1 000- tal kr)	från anslag	till anslag
<u>Sverigeinformation</u>			
Överföring av A- och B- anslag från UD-info till Svenska institutet	6 045	(UD) D3 Övrig information om Sverige i utlandet	(UD) D1 Svenska institutet
Överföring av ansvar och medel för			
- allmän handelsfrämjande information	3 200	(UD) E2 Exportfrämjan- de verksamh. (Jo) I2 Stöd	(UD) D1 Svenska institutet (UD) D1
- allmän turismfrämjande information	1 000	t. turism o. rekreation	Svenska institutet
Överföring av medel för tidskrifterna Sweden Now (1 811 + 1 700), Inside Sweden (300) och Ambio (185)	2 296	(UD) D3 Övr. info. om Sverige i utl.	(UD) D1 Svenska institutet
	1 700	(UD) E2 Exportfräm- jande verk- samhet	(UD) D1 Svenska institutet
Permanentning av engångs- anvisning för varaktig för- stärkning av bidraget till Inside Sweden	350	(UD) D3 Övr. info. om Sverige i utl.	(UD) D1 Svenska institutet
Förstärkning av kultur- huset i Paris - verksamhetsmedel - en tjänst (se nedan)	400	(UD) A1 Utri- kesförvaltn. (SIS i New York)	(UD) D1 Svenska institutet

FrågaFörslag till omdisponeringar

belopp från anslag till anslag
(1 000-
tal kr)

Kultursamarbete

Ökade medel till interna-
tionellt kulturutbyte
- statens kulturråd
- Svenska institutet

5 000
4 225

Alt.
1. (UD) E2 Exportfrämj.
verksamhet
2. (UD) D2 Sveriges
Radios pro-
gramverksamh.
för utlandet
3. Departemen-
tens interna-
tionella sek-
retariat (U) H1 Kul-
turellt ut-
byte m.
utlandet
1. statens
kulturråd
(5 000)
2. Svenska
institutet
(1 000)
(UD) D1
Svenska
institutet
(3 225)

9 225

Utbildning och forskning

Ökade medel till Svenska
institutet och Riksföre-
ningen Sverigekontakt
- svenskundervisning

575

se alt. under (UD) D1
ökade medel t. Svenska
interna- institutet
tionellt kul- (500)
turutbyte (U) H1
Kulturellt
utbyte m.
utlandet t.
Riksföre-
ningen
Sverige-
kontakt
(75)

- forskares utlandsresor

100

omprioritering (UD) D1
inom U Svenska
institutet

Ökade medel till Ingenjörsvetenskapsakademien

200

se alt. under (UD) D3
ökade medel Övrig in-
till interna- formation
tionellt kul- om Sverige
turutbyte i utlandet

875

Totalt

25 091

Förslag rörande personalförändringar

Utredningen föreslår att

- fem tjänster (tre handläggare och två assistenter) från utrikesdepartementets informationsbyrå placeras på Svenska institutet
- kulturhuset i Paris förstärks genom att en tjänst förs från SIS i New York till CCS i Paris
- två kulturattachétjänster inrättas, en på ambassaden i Moskva och en vid EG-delegationen i Bryssel genom överföring från SIS i New York
- SIS i New York omorganiseras så att generalkonsuln leder verksamheten och kulturrådstjänsten i Washington flyttas till SIS
- fackdepartementens internationella sekretariat kompletteras genom att en tjänsteman från utrikesdepartementet placeras på varje sekretariat samtidigt som vissa rationaliseringar kan göras på dessa.

1. The first part of the report deals with the general situation of the country.

2. The second part deals with the economic situation of the country.

3. The third part deals with the social situation of the country.

4. The fourth part deals with the political situation of the country.

5. The fifth part deals with the cultural situation of the country.

6. The sixth part deals with the environmental situation of the country.

7. The seventh part deals with the international situation of the country.

8. The eighth part deals with the future prospects of the country.

9. The ninth part deals with the conclusion of the report.

10. The tenth part deals with the appendix of the report.

11. The eleventh part deals with the bibliography of the report.

12. The twelfth part deals with the index of the report.

13. The thirteenth part deals with the list of figures of the report.

14. The fourteenth part deals with the list of tables of the report.

15. The fifteenth part deals with the list of abbreviations of the report.

16. The sixteenth part deals with the list of symbols of the report.

17. The seventeenth part deals with the list of units of the report.

18. The eighteenth part deals with the list of references of the report.

19. The nineteenth part deals with the list of sources of the report.

20. The twentieth part deals with the list of documents of the report.

21. The twenty-first part deals with the list of publications of the report.

22. The twenty-second part deals with the list of reports of the report.

23. The twenty-third part deals with the list of studies of the report.

24. The twenty-fourth part deals with the list of surveys of the report.

25. The twenty-fifth part deals with the list of analyses of the report.

26. The twenty-sixth part deals with the list of evaluations of the report.

27. The twenty-seventh part deals with the list of recommendations of the report.

28. The twenty-eighth part deals with the list of conclusions of the report.

29. The twenty-ninth part deals with the list of suggestions of the report.

30. The thirtieth part deals with the list of proposals of the report.

Särskilt yttrande av utredningens sakkunniga Bo Leander och Kjell Nyman

De förslag som utredningsmannen presenterar är inriktade på att göra vissa organisatoriska och budgetmässiga omfördelningar inom en existerande ram. Det är visserligen en rimlig budgetmässig utgångspunkt men utredningen missar därigenom de möjliga förändringar inom det utredda området som kan ge upphov till nya lösningar också på det finansiella området.

Utredningen saknar vidare klara linjer vad gäller de nulägesbeskrivningar som skulle kunna ge uppslag till möjliga lösningar av problem och därvid mer förutsättningslösa och dynamiska probleminventeringar. Utredningsmannens förslag är således låsta av nuläget. En genomgripande analys i utredningen kunde ha medfört i egentlig mening helt andra slutsatser.

Utredaren har valt en traditionell metod att söka lösa sitt uppdrag. Dynamiken inom informations- och kulturområdet i ljust av omvärldsförändringarna har därför inte tillräckligt fångats in. T.ex. har utvecklingen på de tekniska områdena - inte minst informationsteknologin - utvecklats väsentligt sedan SIK-utredningen. De presenterade förslagen är vidare ofta svagt motiverade och den bakomliggande analysen är inte sällan ytlig. Alla förslag till anslagsförändringar bör givetvis argumenteras utförligt i utredningstexten. Så är inte fallet med t.ex. de ca 10 milj. kr. statliga medel som föreslås för ökat kulturutbyte. På samma sätt är de föreslagna överföringarna från andra anslag inte motiverade i utredningsmaterialet. Utredningens förslag i detta avseende tillbakavisas.

Utredarens grundtanke är uppenbarligen att det inte finns några andra finansieringskällor för ökade kultursatsningar än statliga bidrag. I ambitionen att öka de kulturella resurserna har anslag från andra områden: export- och turistfrämjande, radions

utlandsprogram och regeringskansliets internationella sekretariat föreslagits få bidra. Till detta kommer enligt vår mening den genom åren upplevda snedfördelningen inom Svenska institutet mellan allmänna informations- och kulturutbytesinsatser, till förmån för den senare verksamheten. En gängse och troligen allmän uppfattning om Svenska institutet är att institutets primära uppgift är att informera om Sverige. I detta utbud har givetvis kulturutbytet en given plats, men inte givet dominerande.

Frågan om samverkan inom den s.k. gråzonen mellan dels allmän, dels kommersiell och turistinriktad information borde vara en av utredningens huvudpunkter. Tänkbara lösningar borde ha präglats av nya former för samverkan mellan Svenska institutet, exportrådet och turistrådet samt möjligheten att sprida allmän information om Sverige i utlandet.

Behovet av att samordna allmän Sverigeinformation med export- och turistfrämjande information inom den s.k. gråzonen underströks av SIK-utredningen. Det kan konstateras att detta samråd inte fungerat helt tillfredsställande. Det hade därför varit värdefullt att i utredningen närmare analysera varför detta samarbete inte fungerat. Utredningen borde ha redovisat möjligheter att söka lösa detta problem på ett dynamiskt sätt. Utbudet av allmän Sverigeinformation kan förbättras liksom marknadsföringen av institutets material och tjänster. Ett bättre marknadsförings- och distributionssystem skulle vidare ge viktiga signaler om hur denna information närmare borde utformas. Ett sådant system skulle med säkerhet också skapa helt andra förutsättningar för finansiering av denna typ av information. Samråd med exportrådet och turistrådet vore här av intresse snarare än "statiska" överföringar av medel. Medel för kompetensuppbyggnad vid Svenska institutet inom gråzonsområdet bör kunna tas från tidskriftsstödet.

Utgångspunkten att tidskriftsstödet till tidskrifterna Sweden

Now, Inside Sweden och Ambio överförs till Svenska institutet är rimlig. Däremot kan det starkt ifrågasättas om stödet även i fortsättningen skall utdelas till samtliga dessa tidskrifter i nuvarande form. Det bör övervägas om verksamheten med samhällsstödd information bäst tillgodoses genom tidskrifter. Sweden Now's vikande prenumerations- och annonsförsäljning under senare år gör att dess fortsatta existens bör ifrågasättas. Av totalt föreslagna överföring om ca 4,2 milj. kr. bör den andel som faller på Sweden Now istället överföras för att förstärka "gråzonsinformationen" inom institutets allmänna Sverigeinformation (ca 3,5 milj. kr.).

Svenska institutet är en organisation som åtnjuter högt förtroende såväl för den allmän- som specialinformation som institutet förmedlar. Svenska institutets produktion är efterfrågad och anses allmänt korrekt, utan propagandasyften eller att den har kommersiell marknadsföringspåverkan. Enligt Svenska institutet är dess publikationer så uppskattade och efterfrågade av bl.a. näringslivet att institutet inte marknadsför sina produkter eftersom institutet inte kan möta efterfrågan. Produktionen kan dessutom anses ha en auktoriserad prägel, som inte minst i internationella jämförelser är ovanlig. Institutet har dessutom ambitioner att utvidga med informationsområden som har intresse för Sverigebildens. Dessa områden kan inte tillgodoses på grund av bristande ekonomiska resurser, personal m.m. Det värde Svenska institutets produktion och tjänster har är en garant för objektiv Sverigeinformation som väl skulle kunna komplettera annan mer kommersiellt inriktad information, dvs. täcka gråzonen. Ökade resurser kan tillskapas genom uppdragsverksamhet och marknadsanpassad försäljning utan att Svenska institutets objektivitet i produktionen, eller dess auktorativa prägel, förloras.

Resursfördelningen inom Svenska institutet i dag ger mindre förutsättningar att lösa gråzonsproblematiken, vilket skulle fordra en klar omprioritering av institutets resurser. Enligt

de av statsmakterna givna förutsättningarna för Svenska institutets roll på kulturutbytessidan skall institutet som service- och kontaktorgan bistå i förhandlingar och/eller teknisk medverkan. De internationella kontakterna skall initieras och drivas av institutionerna själva. Samhällets stöd grundas på principen att innehåll och inriktning fritt bestäms av de institutioner, organisationer och enskilda som verkar inom kulturområdet, t.ex. statens kulturråd som har särskilda resurser för bidrag till internationellt utbyte.

Svenska institutet är det naturliga centrala organet för den allmänna Sverigeinformationen i utlandet. Kostnaderna för en utökad informationstjänst vid Svenska institutet bör täckas av avgiftsuttag och försäljning av efterfrågade publikationer, tjänster m.m. som institutet producerar.

Verksamheten inom Svenska institutet bör i fråga om produktionsinnehåll och service till utlandsmyndigheter m.m. liksom för närvarande vara anslagsfinansierad. Härutöver borde Svenska institutet ges möjligheten genom ett s.k. 1 000- kr.-anslag reglera kvantiteten på sin produktion, dess prissättning i förhållande till efterfrågan samt även distributionstjänster. För anslagets utnyttjande bör bl.a. föreskrifter ges som garanterar att medel används för t.ex. nya informationsområden som institutet i dag ej ekonomiskt förmår täcka in. Till institutet kan förslagsvis en marknadsförings- och distributionsgrupp knytas. Naturliga kunder i denna verksamhet är exempelvis näringslivet, men även turist- och exportråden. Genom de av oss föreslagna medlen för kompetensuppbyggnad vid Svenska institutet och möjligheterna till ökad försäljning av produktionen bör Svenska institutet ges ekonomisk bas för ökad verksamhet och en lösning av gräzonsproblematiken.

Det är också vår uppfattning att de förslag utredningsmannen lägger rörande bl.a. ansvars- och anslagsförhållandena mellan utrikesdepartementets informationsverksamhet och Svenska insti-

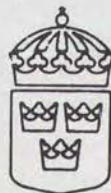
tutet samt departementens internationella sekretariats rationalisering sannolikt inte kan beaktas förrän utredningen om utrikesförvaltningens inriktning och organisation (UD 1987:07) lagt sina förslag. Naturligen bör IKU-utredningens förslag i nämnda avseende samordnas med UD-förvaltningsutredningens kommande förslag. Frågan om Sveriges turistråds resp. Sveriges exportråds representation i Svenska institutets styrelse borde övervägas. Även en förstärkning av näringslivets representation i styrelsen bör kunna övervägas. Ursprungligen vid Svenska institutets bildande år 1945 var förhållandet att staten och näringslivet var bidragsgivande parter.

Sammanfattningsvis föreslår vi att

- de föreslagna utökade satsningarna på kulturutbyte måste tillbakavisas på grund av att de är otillräckligt motiverade och leder till bl.a. oacceptabla finansiella omprioriteringar
- tidskriftsstödet utnyttjas på ett mer rationellt sätt
- förslag angående gråzonsinformation ges en annan och mer dynamisk utformning vid Svenska institutet.

Bo Leander
Departementsråd
Utrikesdepartementets
Handelsavdelning

Kjell Nyman
Kansliråd
Jordbruksdepartementet

Kommittédirektiv

Dir 1986:35

Översyn av de statliga insatserna inom det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet

Dir 1986:35

Beslut vid regeringssammanträde 1986-12-11.

Chefen för utrikesdepartementet, statsrådet S. Andersson, anför efter samråd med statsrådet Gradin, chefen för utbildningsdepartementet, statsrådet Bodström, statsrådet Göransson och statsrådet Lönnqvist.

Mitt förslag

Jag föreslår att en särskild utredare tillkallas för att kartlägga hur de av riksdagen fastlagda riktlinjerna för det allmänna informations- och kulturutbytet med utlandet tillämpats i praktiken. Kartläggningen skall också avse hur Sverige-informationen inom övriga områden hittills fungerat. Utredaren skall mot denna bakgrund belysa framtida behov samt lämna förslag till en effektivare resursanvändning genom omprioriteringar och omDispositioneringar av tillgängliga resurser.

Bakgrund

Regeringen bemyndigade år 1977 chefen för utrikesdepartementet att tillkalla en särskild utredare (UD 1977:01) för att se över frågan om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet (SIK-utredningen). Utredaren avlämnade i september 1978 betänkandet (SOU 1978:56) Kultur och information över gränserna.

I proposition 1978/79:147 föreslog regeringen förstärkta insatser för Sveriges informations- och kulturutbyte med utlandet. Propositionen byggde i huvudsak på de förslag som lämnats av SIK-utredningen. Vid riksdagsbehandlingen fastlades de av regeringen föreslagna riktlinjerna (UU 1978/79:31 och KrU 1978/79:31 samt rskr. 347 och 348).

Behovet av Sverige-information

Det finns nu behov av dels en utvärdering av den av riksdagen behandlade verksamheten, dels en genomgång av samspelet med verksamheter som inte omfattades av beslutet. Det är därför angeläget att företa en översyn av den statliga Sverige-informationen till utlandet.

För ett modernt samhälle är kontakterna över gränserna av avgörande betydelse för den politiska, ekonomiska, sociala och kulturella utvecklingen. Impulser utifrån är ett livsvillkor för svensk forskning och svenskt kulturliv. Ett intensivt kultur- och erfarenhetsutbyte skapar bättre förutsättningar såväl för vår egen utveckling som för samverkan med andra folk och kulturer.

Sverige är ett land inom ett litet språkområde. Vi möter därför större barriärer än många andra mindre länder som tillhör större språkområden. För att Sverige aktivt och på bred bas skall kunna delta i det internationella informations- och kulturutbytet fordras därför mer insatser än vad som krävs av många jämförbara länder.

Information om Sverige i utlandet omfattar en mångfald olika kontakter och verksamheter. Syftet är att sprida kännedom om det svenska samhället samt väcka intresse och förståelse för Sveriges syn på olika samhällsfrågor. Det är ett utrikespolitiskt intresse att svenska ståndpunkter vinner gehör i utlandet. I ett kärvt internationellt läge är informationen om Sverige en viktig del av svensk utrikespolitik.

Det krävs en aktiv insats för att få ta del av den intensifiering av erfarenhetsutbytet som blir följden av den fortsatta ekonomiska integrationen i Västeuropa, bl. a. inom ramen för EUREKA-samarbetet, där såväl EG- som EFTA-länderna deltar. Eureka-samarbetet syftar till att genom gemensamma satsningar förstärka den europeiska kompetensen och konkurrenskraften på det högteknologiska området. Uppföljningen av den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen (ESK) ställer ökade krav på mångsidiga kontakter i Europa. Ökade kontakter med länderna i tredje världen ställer allt större krav på kunskap och förståelse för andra länder och kulturer.

De internationella kontakterna på samhällsinformationens och kulturutbytets område spelar en central roll i det svenska samhället. Allt fler svenskar tar aktiv och personlig del i olika former av internationellt samarbete och utbyte och från många håll efterfrågas svensk medverkan och kunskap om förhållanden i Sverige.

Även för den svenska utrikeshandeln är kultur- och informationsutbytet viktigt. Kunskaper om Sverige och svenskt samhällsliv är av stor betydelse för att skapa goda förutsättningar för exportfrämjande och varaktiga ekonomiska förbindelser.

Mellan turismen och kultur- och informationsutbytet föreligger en växelverkan. En tydligare Sverigebild i utlandet ökar intresset för vårt land som turistmål. Men det omvända gäller också; ökar turismen och de personliga erfarenheterna av Sverige, växer även kretsen av mottagare och spridar av Sverige-informationen i utlandet.

Sverigebildens utomlands påverkas av informations- och kulturinsatser från många olika håll. De statliga insatserna, som främst avser att komplettera bilden av Sverige, kanaliseras via UD:s informationsbyrå och de svenska utlandsmyndigheterna, Svenska Institutet, Sveriges Riksradios utlandsprogram, Statens kulturråd, Sveriges turistråd samt Sveriges exportråd.

Hur utredningen bör bedrivas

Utredaren bör kartlägga hur omfattningen av de inom området verkssamma organens insatser utvecklats och i vilken mån samverkan förekommer dem emellan. Utredaren bör också med bistånd från berörda utlandsmyndigheter visa hur de olika satsningarna uppfattas samt kan effektiviseras genom bättre samordning och omdisponering av resurser.

Inom ramen för dessa allmänna riktlinjer bör utredaren särskilt beakta följande:

1. Statliga medel för kulturellt utbyte utgår dels direkt till vissa större kulturinstitutioner, dels via Statens Kulturråd och Svenska Institutet till institutioner, fria grupper och enskilda kulturarbetare. Inom vissa områden finns särskilda organ för ändamålet, exempelvis nämnden för utställningar av svensk konst i utlandet (NUNSKU) som anordnar konstutställningar i utlandet.

Utredaren skall redovisa hur de statliga medlen fördelas mellan dessa olika kategorier, hur stora de ordinarie anslagen varit för ändamålet och hur de använts, samt i vilken utsträckning och för vilka syften olika anslag utgått. Kartläggningen bör belysa utvecklingen sedan riksdagens behandling av SIK-propositionen. I den mån det är möjligt bör kostnadsutvecklingen för olika typer av utbyte också belysas. Vidare bör göras en bedömning av om de insatta resurserna givit de avsedda effekterna.

2. Vissa statliga medel har avsatts för allmänt handelsfrämjande information enligt förslag av utredningen om kommersiell information till utlandet, den s. k. KUL-utredningen (Ds H 1980:4).

Utredaren bör kartlägga omfattningen, inriktningen och effekterna av den verksamhet som finansieras med dessa medel.

3. Sverigebildens utomlands påverkas också i hög grad av marknadsföringen av turism till Sverige samt av det exporterande näringslivets marknadsföring. I viss utsträckning har försök gjorts att samordna dessa insatser under senare tid.

Utredaren bör i dessa avseenden belysa denna samordning och samspelet mellan turistinformationen och t. ex. allmänna eller kulturella informationsinsatser.

4. Storleken på enskilda insatser (Scandinavia Today, Nya Sverige, deltagande i världsutställningar, gästspel med större ensembler) har ofta tvingat fram komplicerade finansieringsmönster, bl. a. med ett större engagemang för departementen i den operativa verksamheten än vad SIK-utredningen förutsatt. Allt oftare har enskild och kommersiell finansiering (s. k. sponsring) blivit en förutsättning för genomförande av projekt och måste därför samordnas med den statliga.

Utredaren bör kartlägga utvecklingen och omfattningen av denna verksamhet samt orsakerna till den. Vidare bör utredas vilka effekter som uppnåtts.

5. Svenska Institutets verksamhet finansieras huvudsakligen via anslag från UD:s informationsbyrå och över utbildningsdepartementets huvudtitel (H 1 Kulturellt utbyte med utlandet). Omfattningen av den externa s. k. uppdragsverksamheten har vuxit så kraftigt att den påverkar beslutsprocessen inom institutet, eftersom olika regler gäller för hur medlen skall fördelas och styras. Detta har också påverkat länderinriktningen.

Utredningen bör belysa effekterna av denna utveckling för institutets verksamhet. Översynen skall dock inte avse verksamhet som bekostas genom biståndsmedel.

6. UD:s informationsbyrå lämnar även bidrag till vissa mottagare för informationsinsatser av olika slag, exempelvis till Svensk-Internationella Pressbyrån, Ingenjörsförlaget för tidskriften Sweden Now, Arbetarrörelsens Internationella Centrum för en försöksverksamhet med tidskriften Inside Sweden samt Kungliga Vetenskapsakademien för miljövårdstidskriften Ambio.

Även dessa verksamheter bör granskas och i fallet Inside Sweden utvärderas enligt tidigare beslut.

7. Med stöd av statliga medel administrerar Svenska Institutet och Ingejörsvetenskapsakademien utbytesprogram med Östeuropa.

Denna verksamhet bör granskas och utvärderas.

8. Utredaren bör även belysa den roll som utrikesförvaltningen och fackdepartementen spelar för den aktuella Sverige-informationen.

Utredaren skall beakta kommittédirektiven (Dir 1984:5) till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående utredningsförslagens inriktning.

Översynen bör vara slutförd före den 1 april 1988.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för utrikesdepartementet

att tillkalla en särskild utredare – omfattad av kommittéförfordningen (1976:119) – med uppdrag att göra en sådan kartläggning och genomgång som jag nyss nämnt med åtföljande förslag,

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar

att kostnaderna skall belasta tredje huvudtitelns anslag A.10 Utredningar m. m.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

(Utrikesdepartementet)

Förteckning över Sveriges lönade utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna per den 1 januari 1988.

I. Beskickningar

(sidoackrediteringsorter inom parentes)

Abidjan	Gaborone
(Lomé, Ouagadougou, Porto Novo)	(Maseru)
Abu Dhabi(*)	Guatemala
Addis Abeba	(San Salvador, Tegucigalpa)
(Djibouti)	Haag
Alger	Hanoi
Amman	Harare
Ankara	Havanna
Athén	(Kingston)
Bagdad	Helsingfors
Bangkok	Islamabad
(Vientiane, Rangoon)	(Malé)
Beirut	Jakarta
Belgrad	Kairo
(Tirana)	(Khartoum)
Berlin	Kinshasa(*)
Bern	Kuala Lumpur
Bissau(*)	Kuwait
Bogotá	(Abu Dhabi, Doha, Manama)
(Panamá)	Köpenhamn
Bonn	Lagos
Brasilia	(Accra)
Bryssel	Lima
(Luxemburg)	(La Paz)
Budapest	Lissabon
Buenos Aires	(Bissau, Praia)
(Montevideo, Asunción)	London
Bukarest	Luanda
Canberra	(Sao Tomé)
(Honiara, Port Moresby, Port Vila)	Lusaka
Caracas	(Lilongwe)
(Bridgetown, Port of Spain)	Madrid
Colombo(*)	Managua
Damaskus	(San José)
Dar es Salaam	Manila
Dhaka	Maputo
Dublin	(Mbabane)
	Maseru(*)
	Mexico

Monrovia(*)	Rom
Montevideo(*)	(Valetta)
Moskva	Santiago de Chile
(Ulan Bator)	Seoul
Muscat(*)	Singapore
Nairobi	(Bandar Seri Begawan)
(Bujumbura, Kampala, Kigali)	Sofia
New Delhi	Teheran
(Colombo, Kathmandu, Thimpu)	Tel Aviv
Oslo	(Nicosia)
Ottawa	Tokyo
(Nassau)	Tripoli
Paris	Tunis
Peking	Vientiane(*)
(Pyongyang)	Warszawa
Prag	Washington
Pretoria	Wellington
Pyongyang(*)	(Apia, Nuku Alofa, Suva)
Quito	Wien
Rabat	
Reykjavik	
Riyadh	
(Muscat, Sana)	

* beskickningen förestås av en t. f. chargé d'affaires

II. Delegationer

Sveriges ständiga representation vid Förenta nationerna i New York

Sveriges ständiga delegation vid de internationella organisationerna i Genève

Sveriges nedrustningsdelegation (CD) i Genève

Sveriges delegation vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) i Paris

Sveriges delegation vid de Europeiska gemenskaperna (EG) i Bryssel

Sveriges delegation vid Europarådet i Strasbourg

Sveriges delegation vid uppföljningsmötet i Wien till konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK)

III. Lönade konsulat

a) Generalkonsulat

Barcelona

Berlin

Chicago

Frankfurt am Main

Hamburg

Hongkong

b) Konsulat

Jeddah

Las Palmas

Mariehamn

Palma de Mallorca

Szczecin

Vancouver

Sveriges specialattachéer (september 1986)KULTURATTACHÉER/KULTURRÅD

BONN

HELSINGFORS

LONDON

OSLO

(stationerad i Stockholm)

PARIS

WASHINGTON

UTBILDNINGSRÅD

PARIS (från 1988-02-01)

ATTACHÉ FÖR TULL- OCH HANDELSPOLITISKA FRÅGOR

BRYSSEL, EG-delegationen

FINANSRÅD

BRYSSEL, EG-delegationen

PARIS, OECD-delegationen

WASHINGTON

LANTBRUKSRÅD

BONN

sidoackrediterad i BERN och WIEN

BRYSSEL, EG-delegationen

sidoackrediterad i PARIS OECD-delegationen

MOSKVA
sidoackrediterad i WARSZAWA

NAIROBI
(stationerad i Stockholm)

ROM

WASHINGTON
sidoackrediterad i OTTAWA

ARBETSMARKNADSRÅD

BONN
sidoackrediterad i BERN och WIEN

BRYSSEL, EG-delegationen
sidoackrediterad BRYSSEL, HAAG och PARIS

LONDON
sidoackrediterad i DUBLIN

WASHINGTON
sidoackrediterad i OTTAWA

ARBETSMILJÖATTACHÉER

BRYSSEL, EG-delegationen
sidoackrediterad i PARIS

WASHINGTON
sidoackrediterad i OTTAWA

INDUSTRIATTACHÉ/INDUSTRIRÅD

PARIS, OECD-delegationen

FÖRSVARSAATTACHÉER

BELGRAD
(stationerad i Stockholm)

BERLIN
sidoackrediterad i PRAG och WIEN

BERN

sidoackrediterad i ROM

BONN

CANBERRA (från hösten 1989)

HELSINGFORS

KÖPENHAMN

(stationerad Milostaben Kristianstad)

LONDON

sidoackrediterad i Dublin och Haag

MOSKVA

sidoackrediterad i Warszawa

NEW YORK, FN-delegationen

OSLO

PARIS

sidoackrediterad i MADRID

WARSZAWA

WASHINGTON

sidoackrediterad i OTTAWA

Justitiedepartementet: UNIDROIT (lagharmonisering), UNCITRAL (handelsrätt), UNCTAD (sjörätt), Unesco/WIPO (upphovsrätt), EFTA-EG-förhandlingar om juridiskt samarbete, Europarådet (styrkommittén för rättsliga frågor, mänskliga rättigheter m. m.), OECD/IAEA (atomansvarighet), ICAO (lufträtt), IMO (sjörätt), EPO (patent), Nordiska ministerrådet.

Försvarsdepartementet: FN (fredsbevarande styrkor m. m.) Nordiska ministerrådet, ESK, Stockholmskonferensen och folkrättsöverenskommelsens uppföljning.

Socialdepartementet: FN/ECOSOC: kommissionen för social utveckling, kommissionen för mänskliga rättigheter, narkotikakommissionen, Wien-centret för humanitära och sociala frågor; UNICEF; WHO; ILO (såvitt gäller socialförsäkrings- och andra trygghetsfrågor); Europarådet: tre fackministerkonferenser (familj-, hälso- och sjukvård, social trygghet), farmakopékommissionen, Pompidougruppen mot narkotika, handikappkommittén; OECD: Manpower and Social Affairs Committee (arbetsgruppen för socialpolitik); Nordiska ministerrådet.

Finansdepartementet: FN/UNCTAD; ECE; GATT; internationella valutafonden, världsbanken; OECD: Economic Policy Committee med undergrupper, G-10 (de sju stora inom OECD samt Belgien, Nederländerna och Sverige), Parisklubben (OECD-länder med fordringar på u-länder); EFTA:s ekonomiska kommitté; EG (bevakning och indirekt medverkan); Nordiska ministerrådet.

Kommunikationsdepartementet: ECE:s transportkommitté, UNCTAD:s sjöfartskommitté; internationella luftfartsorganisationen (ICAO), internationella sjöfartsorganisationer (IMO), internationella teleunionen (ITU), internationella postunionen

(IPU) och internationella järnvägsunionen (UIC); OECD: kommittén för vägforskning; Europeiska transportministerkonferensen (ECMT); EG (förhandlingar och bevakning rörande transportfrågor); Helsingfors-kommissionen om Östersjöområdets marina miljö; Nordiska ministerrådet.

Jordbruksdepartementet: FAO; UNCTAD; FN:s miljöprogram (UNEP); ECE:s jordbrukskommitté; UNDP (livsmedelsbistånd); världslivsmedelsrådet, internationella sockerorganisationen, internationella veterrådet m. fl. branschorgan; OECD: jordbrukskommittén och fiskerikommittén; EFTA (främst fiskerifrågor); GATT:s specialkommitté för jordbruksfrågor; EG (bevakning genom lantbruksråd i Bryssel samt direkta förhandlingar på fiskeriområdet); Östersjökommissionen (fiskeriförhandlingar); Nordiska ministerrådet. Anm. 1) Jordbruksministern är nordisk samarbetsminister. Det nordiska samarbetet handläggs på utrikesdepartementet. 2) Inom områdena ungdom, idrott och turism deltar jordbruksdepartementet i internationellt samarbete på olika nivåer.

Utbildningsdepartementet: Unesco; UNDP (frågor om bl. a. utbildningsbistånd); OECD: utbildningskommittén, kommittén för vetenskap och teknologi, det pedagogiska forskningscentret (CERI), programmen för skoluppbyggnadsfrågor och administration av högre utbildning; Europarådet: styrkommittén för utbildning och kultur, styrkommittén för mediefrågor, europeiska ministerkonferenser inom utbildnings-, kultur- och medieområdena.; ESK s. k. "korg 3"-frågor); EFTA-EG (bl. a. frågor om rörlighet på utbildningsområdet); europeisk samverkan rörande bl. a. rymd- och kärnforskning (ESA, CERN m. fl.); Nordiska ministerrådet.

Arbetsmarknadsdepartementet: ILO, FN:s flyktingkommissariat; OECD: Manpower and Social Affairs Committee (bl. a. sysselsättnings- och migrationsfrågor); Europarådet: styrkommittéerna för arbetsmarknadsfrågor, migrationsfrågor och jämställdhetsfrågor,

kommittéer för arbetsrätt m. m.; EFTA-EG (arbetsmarknads- och migrationsfrågor), Nordiska ministerrådet.

Bostadsdepartementet: UNCHS (Habitat) dvs. FN:s organ för samarbete och normgivning inom boende och bebyggelseområdet; ECE:s kommitté för boende, byggande och planering med undergrupper; OECD: Group on Urban Affairs, Project Group on Urban Land Markets; Europarådet: europeiska planministerkonferensen; Nordiska ministerrådet.

Industridepartementet: UNIDO; UNCTAD; olika branschkommittéer inom ECE; OECD: kommittéerna för industriell utveckling, data samt vetenskap och teknologi; GATT (särskilt arbetsgruppen för statliga industriella stödåtgärder); EFTA; EG (bevakning av bl. a. kommittén för tekniskt-vetenskapligt samarbete, COST); Eureka (samarbete rörande högteknologisk produktutveckling mellan 19 europeiska länder); Nordiska ministerrådet.

Civildepartementet: FN:s institut för administrativa vetenskaper (IIAS), ILO-aktiviteter på det personalpolitiska området; OECD-samarbete på dataområdet och rörande personalpolitik; Europarådets styrkommitté för regionala och kommunala frågor; Nordiska kommunministermöten, nordiskt samarbete på dataområdet (NU-data).

Miljö- och energidepartementet:

Energiområdet:

Internationella atomenergiorganet (IAEA) FN:s kommitté för förnybara energikällor, ECE:s specialkommittéer på energiområdet; IEA (OECD-ländernas energisamarbete); Nordiska ministerrådet.

Miljöområdet:

FN:s miljöorganisation (UNEP); ECE:s miljökommittéer (svavel- och kväveutsläpp m m); OECD:s miljökommitté med underkommittéer (bl. a. kemikalier); internationella naturvårdsunionen; Nordiska ministerrådet.

IKU-UTREDNINGEN

CIRKULÄR>

1987-02-23

Samtliga lönade utlandsmyndigheter

Översyn av de statliga insatserna inom det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet

Utrikesministern har efter samråd med utrikeshandels-, kultur-, utbildnings- och ungdomsministrarna beslutat om en översyn av de statliga insatserna inom det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet. Till utredare har kallats chefen för Statens Kulturråd, Göran Löfdahl.

Utredningen skall kartlägga hur de av riksdagen fastlagda riktlinjerna för det allmänna informations- och kulturutbytet med utlandet (SIK-utredningen med följande proposition) har tillämpats i praktiken. Direktiv och pressmeddelande bifogas.

Kartläggningen skall också avse hur Sverigeinformationen inom övriga områden har fungerat. Kultur- och informationsutbytet är också viktigt för den svenska utrikeshandeln. Kunskaper om Sverige och svenskt samhällsliv är av stor betydelse för att skapa goda förutsättningar för exportfrämjande och varaktiga ekonomiska förbindelser.

Kultur- och informationsutbytet har också betydelse för turismen då en tydligare Sverigebid i utlandet ökar intresset för vårt land som turistmål. Det är också av avgörande värde för det svenska kulturlivet med de impulser och den stimulans, som kontakter och utbyte med andra länder för med sig.

I direktiven till översynen framhålls att med bistånd från berörda utlandsmyndigheter bör utredningen visa hur de olika satsningarna uppfattas samt kan effektiviseras genom bättre samordning och omdisponering av resurser.

Mot denna bakgrund skulle utredningen vilja ha svar på följande frågor.

1. Beskriv kortfattat förutsättningarna och villkoren för informationsverksamheten och kulturutbytet i ert tjänstgöringsland.
2. Utlandsmyndigheterna lämnar löpande information till UD om bl a omfattningen av myndigheternas arbete med informations- och kulturfrågor. Är de uppgifter som lämnats till "Vem gör vad på myndigheten" aktuella idag?
3. Vilken typ av information (innehåll och form) efterfrågas i första hand (t ex allmän Sverigeinformation, utrikespolitik, arbetsliv, utbildnings- och forskningsfrågor, miljövård, kommersiell och teknisk information, turism, idrott, kulturfrågor). Finns det någon klart urskiljbar tendens i efterfrågan i form av ökning eller minskning på vissa områden.
4. Vilka direktkontakter har myndigheten med organisationer och institutioner i Sverige. Vi vore tacksamma för en kort beskrivning av omfattning och innehåll.
5. Beskriv kortfattat hur kultur- och informationsverksamheten har mottagits t ex olika trycksaker, filmer och utställningar.

Belys gärna lite mer ingående några större satsningar. Av särskilt intresse är samarbetet mellan utlandsmyndigheten och olika instanser i Sverige samt hur samarbetet mellan dessa har fungerat. Av intresse är också eventuella synpunkter på hur samarbetet kan förbättras.

6. Beskriv kortfattat omfattningen av och innehållet i kontakterna mellan utlandsmyndigheten och andra svenska organ i anställningslandet såsom t ex svenska turistkontor, handelssekreterarkontor och svenska dotterföretag etc.

7. Utredningen välkomnar de synpunkter som myndigheten kan ha i övrigt på erfarenheterna sedan SIK-propositionen och det nuvarande kultur- och informationsutbytet.

Utredningen har av regeringen fått en mycket kort tid på sig att arbeta. Vi skulle därför uppskatta om enkätsvaren kunde vara utredningen tillhanda - under adress IKU-utredningen, UD - senast den 22 april 1987. Svar till denna tidpunkt underlättar också en dialog med utlandsmyndigheten för att i vissa fall eventuellt kunna återkomma för närmare information.

Michael Odevall

Förteckning över särskilda rapporter

1. Kartläggning av fackdepartementens internationella kontakter av Brita Lundh
2. Stödet till svenskundervisningen av Brita Lundh
3. Svenskt och utländskt i den svenska berättarkulturen av Yngve Lindung
4. Kultur och turism av Peter Almerud
5. Informationsteknologins roll av Björn Thomasson
6. Sverige och den arabisk-islamska världen av Marianne Lanaatza

Rapporterna kan beställas hos utrikesdepartementets informationsbyrå.

and the other side of the mountain
the road is very narrow and
the view is very beautiful
the road is very narrow and
the view is very beautiful

THE MOUNTAIN ROAD

The mountain road is very narrow
and the view is very beautiful
the road is very narrow and
the view is very beautiful

The mountain road is very narrow
and the view is very beautiful
the road is very narrow and
the view is very beautiful

The mountain road is very narrow
and the view is very beautiful

The mountain road is very narrow
and the view is very beautiful

The mountain road is very narrow
and the view is very beautiful

The mountain road is very narrow
and the view is very beautiful

The mountain road is very narrow
and the view is very beautiful

The mountain road is very narrow
and the view is very beautiful

The mountain road is very narrow
and the view is very beautiful

The mountain road is very narrow
and the view is very beautiful

Statens offentliga utredningar 1988

Kronologisk förteckning

1. Översyn av utlänningslagstiftningen. A.
2. Kortare väntan. A.
3. Arbetsolycka - "olycka" eller arbetsmiljöbrott? A.
4. Kunskapsöverföring genom företagsutveckling. UD.
5. Samerätt och sameting. Ju.
6. Provning och kontroll i internationell sam-
verkan. I.
7. Frihet från ansvar. Ju.
8. En ny skyddslag. Fö.
9. Sverigeinformation och kultursamarbete. UD.

Statens offentliga utredningar 1988

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Samerätt och sameting. [5]

Frihet från ansvar. [7]

Utrikesdepartementet

Kunskapsöverföring genom företagsutveckling. [4]

Sverigeinformation och kultursamarbete. [9]

Försvarsdepartementet

En ny skyddslag. [8]

Arbetsmarknadsdepartementet

Översyn av utlänningslagstiftningen. [1]

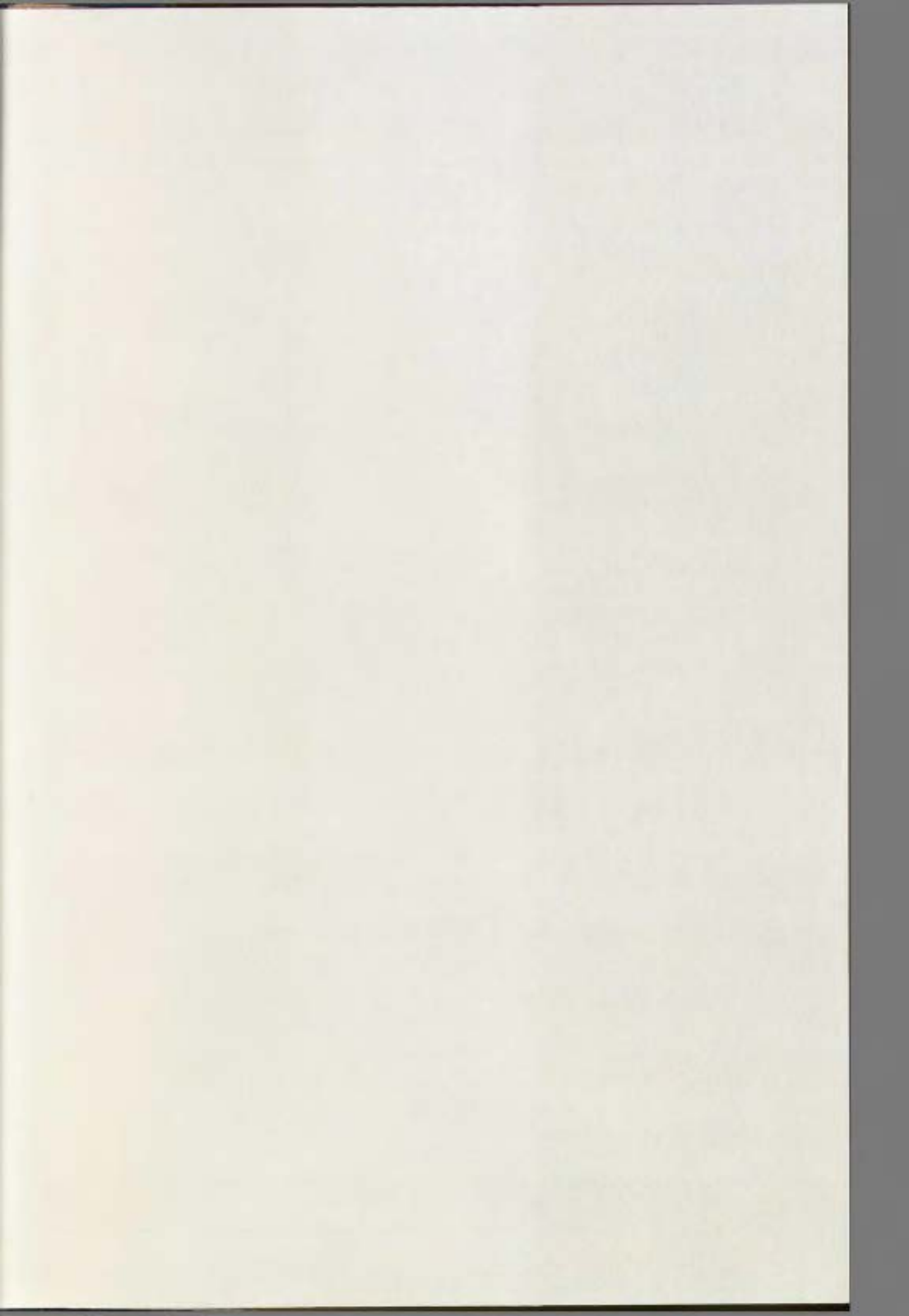
Kortare väntan. [2]

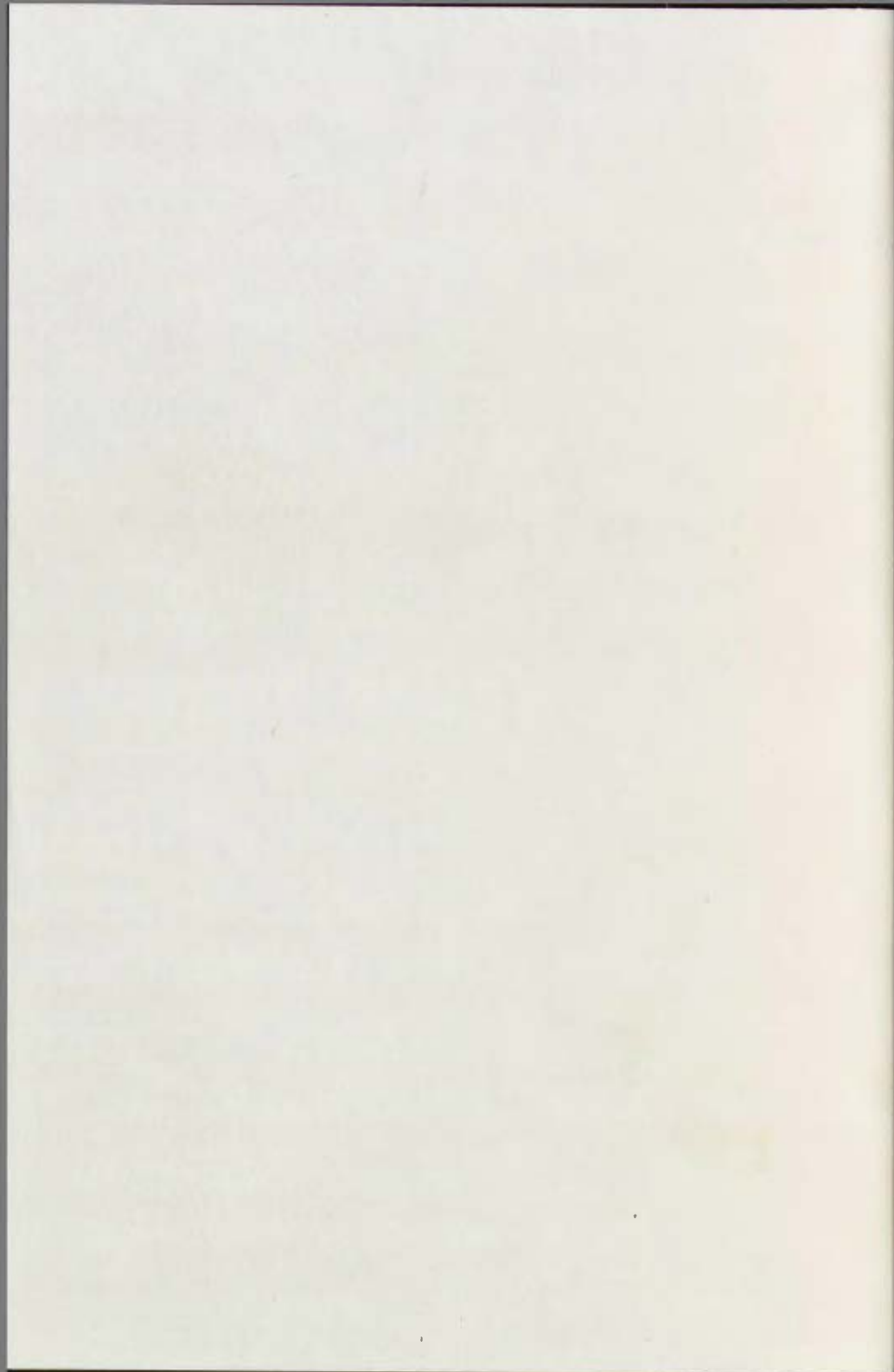
Arbetsolycka - "olycka" eller arbetsmiljöbrott [3]

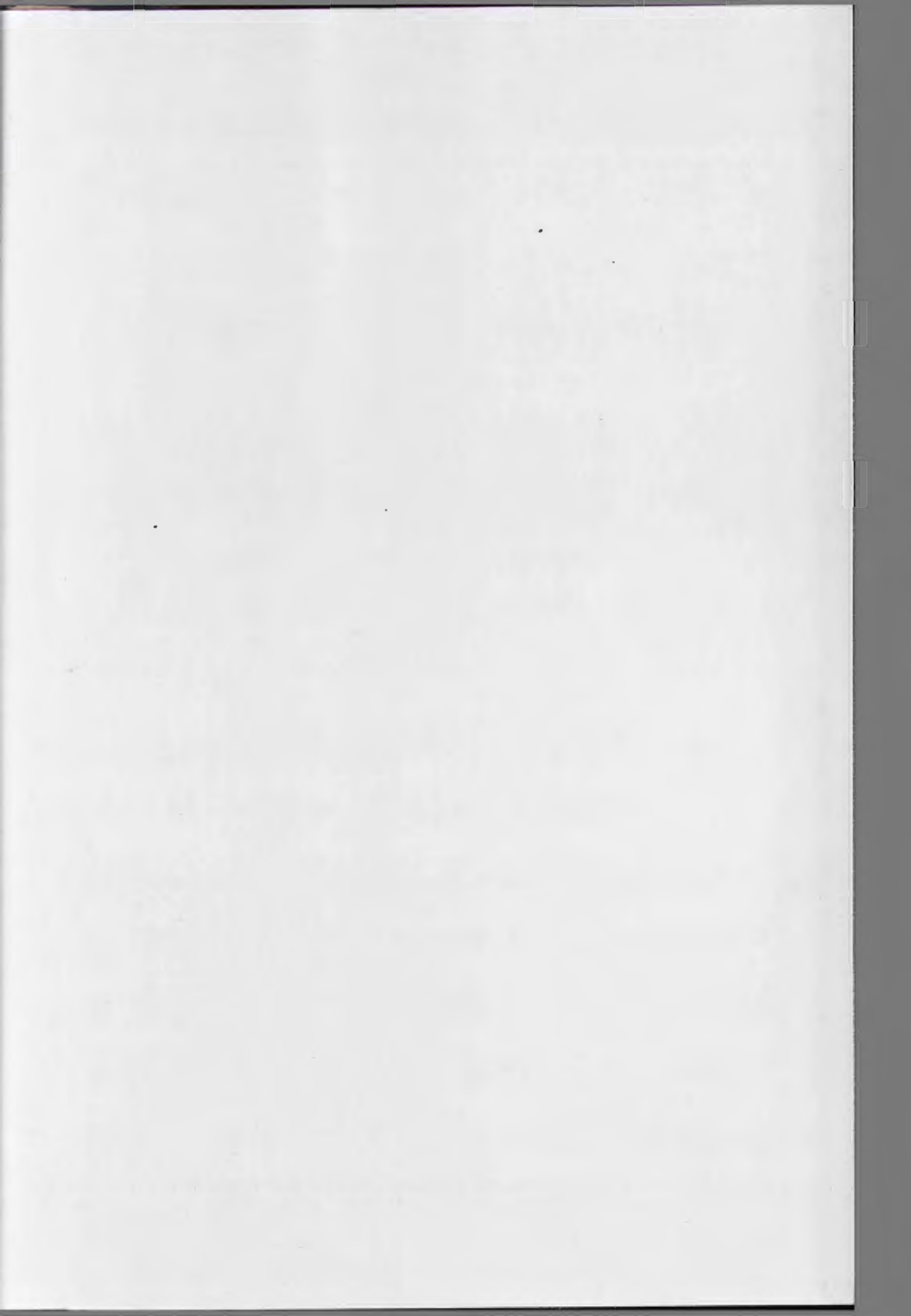
Industridepartementet

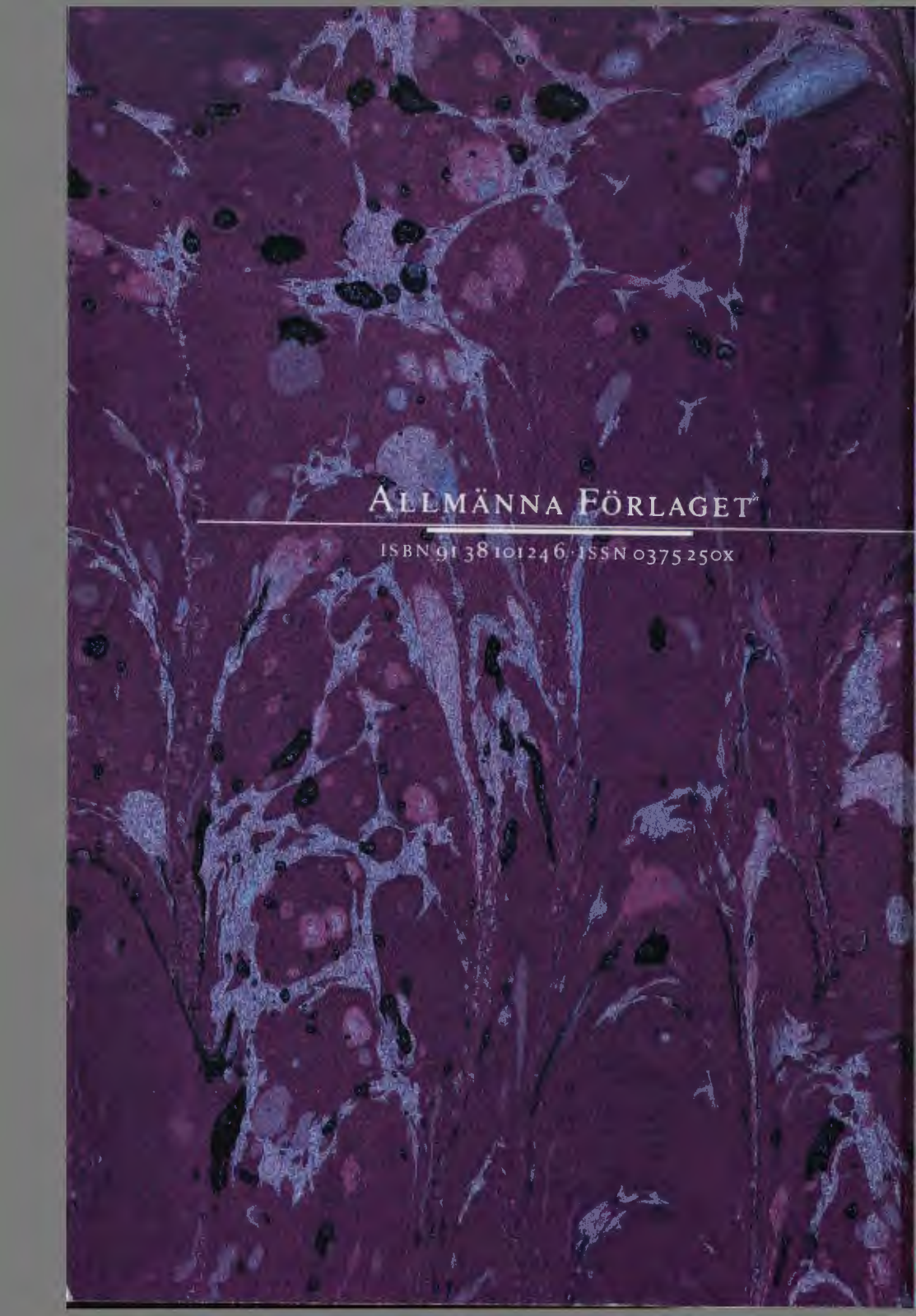
Provning och kontroll i internationell samverkan. [6]

ALLMÄNNA FÖRLAGET

ISBN 91 38 10124 6 · ISSN 0375 250X